

กิจกรรมแนะแนวในห้องเรียน

[Guidance Activities in the Classroom]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ช่อฉัตร ชวัญเมือง

กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ช่อลัดดา ขวัญเมือง

ฉบับพิมพ์ที่ 1 พิมพ์ครั้งแรก กันยายน 2541

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์

จัดพิมพ์และจำหน่ายโดย

บริษัทวิทยพัฒน์ จำกัด

52/103-104 บางกะปิสแควร์ ถนนรามคำแหง

เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240

โทรศัพท์/โทรสาร 3743852-3, 3749915-6

ที่อยู่อีเมลล์ wphat@iname.com

พิมพ์ที่ บริษัทพิมพ์ดี จำกัด

21/232-4 ซอยคลองหนองใหญ่ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพฯ

ราคา 150 บาท

ขอเชิญแวะชมเว็บไซต์ ห้องสมุดวิทยพัฒน์ เว็บไซต์ที่นำเสนอข่าวสารและสาระ
ความรู้ที่เป็นประโยชน์พร้อมบริการอื่นๆทางอินเทอร์เน็ตที่

<http://www.freeyellow.com/members/wphat>

<http://members.xoom.com/wphat>

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ช่อลัดดา ขวัญเมือง.

กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน.--กรุงเทพฯ: วิทยพัฒน์, 2541.

288 หน้า.

1. การแนะแนว. 2. การแนะแนวการศึกษา.

I. ชื่อเรื่อง.

371.42

ISBN 974-11-0111-2

ท่านที่ต้องการสั่งซื้อหนังสือเล่มนี้ กรุณาสอบถามหรือสั่งซื้อได้ที่
บริษัทวิทยพัฒน์ จำกัด โทร. 3743852-3, 3749915-6 หรือตามที่อยู่ด้านบน

คำนำ

คำนำ

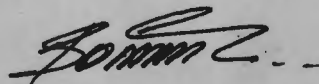
เรา กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน เล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนการสอนของนิสิตนักศึกษา และครูอาจารย์ที่สอนวิชาจิตวิทยาการแนะแนวในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทของสถาบันการศึกษาต่างๆ โดยเน้นที่วิชากิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533

ผู้เขียนได้ใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัย รวมทั้งได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการสอนกิจกรรมแนะแนวตามสถานศึกษาต่างๆ เป็นเวลานานถึง 3 ปีจึงได้เขียนเป็นตำรา กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน นี้ขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2532 หลังจากนั้นได้ผ่านการใช้สอนนักศึกษาและแก้ไขปรับปรุงเรื่อยมาอีก 3 ครั้งโดยจัดพิมพ์ในรูปแบบของเอกสารอัดสำเนา และในที่สุดก็ได้รับการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มดังที่เห็นอยู่

เนื้อหาภายในเล่ม ผู้เขียนได้วิเคราะห์หลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ทั้ง 2 ระดับ โดยจัดเนื้อหาและลำดับบทให้สอดคล้องกับหลักสูตรมัธยมศึกษาและเป็นไปตามขั้นตอนของการเรียนรู้ ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้ผู้ศึกษาได้เกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถนำแนวคิดไปใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวในระดับมัธยมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ในบทที่ 9 ยังได้กล่าวถึงแนวทางในการพัฒนา กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนตามแผนพัฒนาการแนะแนวระยะที่ 2 (พ.ศ. 2540-2544) ของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อช่วยให้ครูแนะแนวสามารถพัฒนางานในหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งในภาคผนวกยังได้กล่าวถึง การคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาระบบใหม่ ซึ่งเริ่มใช้ในปีการศึกษา พ.ศ. 2542 ไว้ด้วย เพื่อเป็นแนวคิดในการปรับตัวของครูแนะแนวในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายให้สอดคล้องกับทิศทางการสอบเพื่อศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย

ผู้เขียนได้ผลิตชุดการสอนซึ่งมีสื่อเป็นสไลด์เรื่อง การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน และ วิดีทัศน์ 2 เรื่อง คือ การจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กระบวนการกลุ่ม และ การจัดกิจกรรมแนะแนว โดยอาศัยหลักสัปรีธรรม รวมทั้งยังได้จัดทำใบงาน แบบฝึกปฏิบัติ แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน และคู่มือครู เพื่อช่วยให้การเรียนรู้บรรลุผลตามเป้าหมายมากยิ่งขึ้น ผู้ที่สนใจสามารถติดต่อได้ที่ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการจัดทำตำราเล่มนี้จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี หวังว่าตำราเล่มนี้คงจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้และส่งผลให้การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนบรรลุผลตามเป้าหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาทุกประการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ช่อลัดดา ขวัญเมือง)

ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว

คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก

กันยายน 2541

สารบัญ

บทที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

9

ความหมายของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	9
ความสำคัญของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	12
ความเป็นมาของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	13
จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	16
ขอบข่ายของการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	17
ขั้นตอนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	18
ประโยชน์ของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	20
ข้อควรคำนึงในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	21
สรุป	24
คำถามทบทวน	25

บทที่ 2 การศึกษาหลักสูตรมัธยมศึกษา

26

ความหมายของหลักสูตร	26
ความสำคัญของการศึกษาหลักสูตร	27
ส่วนประกอบของหลักสูตร	28
สาระสำคัญของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น	30
สาระสำคัญของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย	33
ภาระหน้าที่ของครูแนะแนวตามหลักสูตรมัธยมศึกษา	36
กิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรมัธยมศึกษา	39
สรุป	41
คำถามทบทวน	41

บทที่ 3 องค์ประกอบของกิจกรรมแบบฉบับขั้นเรียน**42**

องค์ประกอบของการเรียนรู้	42
ครูแนะแนวตามหลักสูตรมัธยมศึกษา	44
ลักษณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา	49
วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	52
เนื้อหาสาระของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	53
กิจกรรมการเรียนรู้ในคาบแนะแนว	56
นวัตกรรมการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	57
การประเมินผลการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	59
สรุป	62
คำถามทบทวน	62

บทที่ 4 กิจกรรมแบบฉบับกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต**63**

ความสำคัญของกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต	63
หลักการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต	67
รูปแบบกระบวนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	69
การใช้จิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยมเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	72
การสร้างบรรยากาศในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	80
การใช้แหล่งวิทยาการในห้องเรียนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	82
สรุป	85
คำถามทบทวน	85

บทที่ 5 เทคนิคการจัดกิจกรรมแบบฉบับขั้นเรียน**86**

เทคนิคแบบแบ่งกลุ่มทำงาน	87
เทคนิคแบบอภิปราย	89
เทคนิคแบบบทบาทสมมติ	92
เทคนิคแบบสถานการณ์จำลอง	95

เทคนิคแบบวิทยาศาสตร์	97
เทคนิคแบบสืบสวนสอบสวน	99
เทคนิคแบบหน่วย	101
เทคนิคแบบศึกษานอกสถานที่	103
เทคนิคแบบศูนย์การเรียนรู้	106
เทคนิคแบบยึดปัญหาเป็นหลัก	109
การเลือกใช้เทคนิคเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	112
สรุป	115
คำถามทบทวน	116

บทที่ 6 ทักษะการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน 117

ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน	118
ทักษะการใช้วาจาทำทาง	119
ทักษะการใช้คำถาม	120
ทักษะการอธิบาย	121
ทักษะการยกตัวอย่าง	122
ทักษะการเล่าเรื่อง	123
ทักษะการใช้สื่อ	124
ทักษะการสร้างความสนใจ	125
ทักษะการเสริมกำลังใจ	126
ทักษะการใช้กระดานดำ	127
ทักษะการใช้เครื่องมือทางการแนะแนว	128
ทักษะการสรุปบทเรียน	133
สรุป	134
คำถามทบทวน	134

บทที่ 7 วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนของไทย 135

วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กระบวนการกลุ่ม	136
---	-----

วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยอาศัยหลักสัปปุริสธรรม	142
วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ระบบพัฒนาประสิทธิภาพ	
การทำงาน	149
วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมสร้างเสริมค่านิยม	153
วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มคุณภาพ	159
วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยการจัดลำดับขั้นการเรียนรู้	164
วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทักษะกระบวนการ 9 ขั้น	170
สรุป	174
คำถามทบทวน	175

บทที่ 8 การวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน 176

ความหมายของการวางแผน	177
จุดมุ่งหมายของการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	177
หลักการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	178
ประโยชน์ของการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	179
ขั้นตอนการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	180
ระดับของการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	182
การวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนแบบระยะยาว	183
การวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนแบบระยะสั้น	185
ตัวอย่างแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	
เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต	189
สรุป	211
คำถามทบทวน	211

บทที่ 9 การพัฒนากิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน 212

สภาพปัญหาการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	212
ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	217
แผนพัฒนางานแนะแนวที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	219

การสร้างชุดการแนะแนวเพื่อพัฒนากิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	222
การวิจัยเพื่อพัฒนากิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	226
ตัวอย่างงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน	231
สรุป	236
คำถามทบทวน	236

บรรณานุกรม

237

ภาคผนวก

244

ก หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)	244
ข หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)	250
ค การคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาระบบใหม่	255
ง ชุดการแนะแนวสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ เรื่อง การสำรวจตนเองเพื่อการประกอบอาชีพ	264

บทที่ 1

แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

ภาระหน้าที่ที่สำคัญของครูแนะแนวในระดับมัธยมศึกษาคือทำหน้าที่ในการจัดบริการแนะแนวและจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษา ครูแนะแนวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนเพื่อช่วยให้การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามเป้าหมายของหลักสูตรทุกประการ

ในบทนี้จะกล่าวถึงความหมายของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน ความสำคัญของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน ความเป็นมาของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน ขอบข่ายของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน ขั้นตอนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน และข้อควรคำนึงในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

ความหมายของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน (guidance activities in the classroom) มีชื่อเรียกได้หลายชื่อ เช่น กิจกรรมแนะแนว (guidance activities) กิจกรรมสำรวจ (guidance class) วิชากิจกรรมสำรวจ (information service course) การสอนกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน (classroom guidance instruction) การจัดกิจกรรมแนะแนว (guidance activities) หรือการจัดกิจกรรมแนะแนวในคาบเรียน (guidance activities in the classroom) ซึ่งต่างก็มีความหมายอย่างเดียวกัน

มีผู้ให้ความหมายของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนไว้หลายท่าน เช่น

วัชร ทรัพย์มี (2531 : 81) กล่าวว่า การจัดชั่วโมงกิจกรรมแนะแนวคือการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั่วโมงเรียนโดยมีความเป็นมาสืบเนื่องจากการจัดหลักสูตรโครงการมัธยมแบบประสม (คมส.) ซึ่งเป็นหลักสูตรที่จัดให้มีการสอนทั้งสายสามัญและสายอาชีพ มีหลักการให้นักเรียนได้เลือกเรียนตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตน จึงมีการจัดบริการแนะแนวสำหรับช่วยนักเรียนในการเลือกวิชาเรียนอย่างเหมาะสม และมีการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั่วโมงเรียนขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของบริการแนะแนว โดยเรียกชั่วโมงนี้ว่า ชั่วโมงกิจกรรมสำรวจ

สฤติ วงศ์สุวรรณ (2531 : 250) กล่าวว่า วิชากิจกรรมสำรวจเป็นวิชาที่ว่าด้วยการให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อเป็นพื้นฐานให้นักเรียนรู้จักปรับตัวเองให้เหมาะสม เช่น การปรับตัวให้เข้ากับชีวิตในโรงเรียน สิ่งแวดล้อมทางบ้าน สังคม ฯลฯ สำรวจความสนใจ ความถนัด ความสามารถ รู้จักตนเองและเข้าใจตนเองเพื่อเตรียมตัวในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพและปรับปรุงการเรียนให้สัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น

ปราณี รามสูตร (2533 : 249) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมแนะแนวในคาบเรียนไว้สรุปได้ว่าเป็นกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่จัดในคาบเรียนแนะแนวเพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติและบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ของการแนะแนวในคาบเรียนแต่ละครั้ง

พนม ลิ้มอารีย์ (2533 : 167) ได้ให้ความหมายของการสอนกิจกรรมแนะแนวว่า หมายถึง การจัดชั้นสอนความรู้เกี่ยวกับข้อสนเทศด้านการศึกษา อาชีพ และด้านส่วนตัว-สังคม ให้แก่นักเรียนที่เรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาทุกชั้นปีตามข้อกำหนดของหลักสูตรที่ระบุให้มีการสอนกิจกรรมแนะแนว 1 คาบต่อสัปดาห์ตลอดปีการศึกษา และเป็นการเรียนที่ไม่มีหน่วยการเรียน

ประหยัด ทองมาก (2533 : 353) กล่าวว่า กิจกรรมแนะแนวหมายถึงการดำเนินงานหรือการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการแนะแนวให้แก่นักเรียนในช่วงเวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เพื่อช่วยให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง สภาพแวดล้อม สามารถพัฒนาตนเองและปรับตัวเข้ากับสังคมและสถานการณ์ต่างๆได้

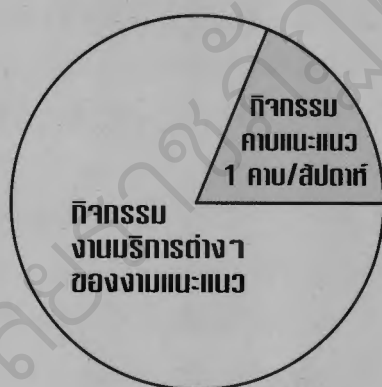
กรมวิชาการ (2537 : 2) ได้ให้ความหมายว่า กิจกรรมคาบแนะแนวคือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการแนะแนวที่หลักสูตรกำหนดคาบเวลาไว้ให้โรงเรียนจัดกิจกรรมแก่นักเรียน เพื่อช่วยให้นักเรียนได้รู้จักตนเอง สิ่งแวดล้อม สามารถพัฒนาตนเอง ปรับตัวเข้ากับสังคมและสถานการณ์ต่างๆได้ กิจกรรมที่จัดครอบคลุมทั้งกิจกรรมแก้ปัญหาและกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้อยู่

กิติมา ศศะนาวัน (2538 : 63) กล่าวไว้สรุปได้ว่า การสอนกิจกรรมแนะแนวหมายถึง การดำเนินการหรือการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการแนะแนวในคาบเรียนในช่วงเวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรหมวดกิจกรรม เพื่อช่วยให้เข้าใจเกี่ยวกับแผนการศึกษาต่อและอาชีพ การพัฒนาบุคลิกภาพ ช่วยให้ครูแนะแนวได้มีโอกาสนพปะนักเรียนอย่างใกล้ชิดและมีเวลาเพียงพอที่จะจัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้สำรวจตัวเอง สำรวจผู้อื่น สำรวจอาชีพ และพัฒนาศักยภาพของตนเอง

กิบสันและมิตเชลล์ (Gibson and Mitchell, 1995 : 208) กล่าวไว้สรุปได้ว่า กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนเป็นกระบวนการวางแผนเกี่ยวกับข้อมูลทักษะและประสบการณ์ต่างๆ ที่มีประโยชน์และเป็นที่ต้องการของบุคลากรในโรงเรียน เป็นโปรแกรมที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักสูตร โดยมีลักษณะ 3 ประการ คือ 1) มีการปรับปรุงพัฒนาตลอดเวลา 2) มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และ 3) มีครูแนะแนวเป็นผู้รับผิดชอบหรือแล้วแต่นโยบายของสถาบัน ส่วนเป้าหมายและเนื้อหาขึ้นอยู่กับความต้องการของบุคลากรในโรงเรียน โดยมีครูแนะแนวเป็นผู้รับผิดชอบในการพัฒนาและชี้แจงให้ทุกฝ่ายทราบถึงบทบาทและหน้าที่ของตน

จะเห็นว่ากิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนก็คือการจัดบริการสนเทศเป็นกลุ่มวิธีหนึ่ง ซึ่งจัดในคาบชั่วโมงเรียนสัปดาห์ละ 1 คาบต่อสัปดาห์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และสัปดาห์ละ 2 คาบต่อสัปดาห์ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยการให้ข้อมูลทางด้านการศึกษา อาชีพ และส่วนตัวแก่นักเรียนด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ในทุกๆ ด้าน

บังอร เอี่ยมรอด (2535 : 6-7) ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของกิจกรรมคาบแนะแนว กับกิจกรรมงานต่างๆ ของบริการแนะแนว ดังภาพ 1.1

ภาพ 1.1 งานแนะแนวในโรงเรียนกับกิจกรรมคาบแนะแนว

ที่มา : บังอร เอี่ยมรอด 2535 : 6

จากภาพ 1.1 จะเห็นว่างานแนะแนวของโรงเรียนมี 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นงานที่จัดขึ้นโดยให้ประโยชน์แก่นักเรียนเหมือนกันทั้งโรงเรียน เช่น การจัดวันอาชีพ การแนะแนวศึกษาต่อ การปฐมนิเทศ การปัจฉินิเทศ ฯลฯ

ส่วนที่ 2 เป็นงานที่ครูผู้รับผิดชอบจะเป็นผู้ดำเนินการในแต่ละชั้นที่ตนได้รับมอบหมาย และดำเนินกิจกรรมในแต่ละคาบตามกิจกรรมที่ครูได้วางแผนหรือพิจารณาไว้ ประโยชน์ที่นักเรียนได้รับเฉพาะชั้นที่ครูดำเนินการเป็นเรื่องๆ และชั้นๆ ไป

จะเห็นว่ากิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรมัธยมศึกษาทั้งตอนต้นและตอนปลายฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 นั้นหมายถึงการสอนวิชากิจกรรมแนะแนวในคาบเวลาเรียนตามหลักสูตรมัศึกษานั้นเอง แต่เนื่องจากการสอนวิชานี้เน้นการให้ข้อมูลด้านการศึกษา อาชีพ และส่วนตัว ด้วยวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ จึงนิยมเรียกการสอนวิชานี้ว่า **การจัดกิจกรรมแนะแนว** ซึ่งเนื้อหาหรือหลักสูตรของวิชานี้ไม่เหมือนกับวิชาการแนะแนวในระดับปริญญาตรีหรือโทของสถาบันอุดมศึกษาต่างๆตามที่บางท่านเข้าใจ

ดังนั้นในตำราเล่มนี้จึงใช้คำว่า **กิจกรรมแนะแนว การสอนกิจกรรมแนะแนว การจัดกิจกรรมแนะแนวในคาบเรียน หรือ การจัดกิจกรรมแนะแนว** ในความหมายเดียวกับคำว่า **กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน**

ความสำคัญของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

นักการศึกษาได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมแนะแนว กิจกรรมแก้ปัญหา กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้อย่างได้กำหนดให้ยึดหยุ่นจัดกิจกรรมเหล่านี้ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค ส่วนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายกำหนดให้จัดกิจกรรมเหล่านี้ 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค เพื่อช่วยให้นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาทั้งสองระดับเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น ทำให้กระบวนการเรียนการสอนราบรื่นและประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนเป็นการให้ข้อมูลแก่นักเรียนแบบกลุ่มที่วิธีหนึ่งนอกเหนือจากการจัดบริการแนะแนวด้วยวิธีอื่นๆ เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถช่วยตนเองได้จากการที่รู้จักตนเองในทุกๆด้านและรู้จักสิ่งแวดล้อมรอบๆตัวอย่างกว้างขวาง ทำให้สามารถนำมาใช้ประกอบการพิจารณาเลือกแผนการเรียน เลือกกิจกรรม เลือกศึกษาต่อ หรือเลือกประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม ดังที่นิวลศิริ เปาโรหิตย์ (2530 : 49) กล่าวว่า “วิชาแนะแนวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ สมควรที่จะได้รับความสนใจและสนับสนุนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง...”

บุญประสิทธิ์ กนกสิงห์ (2529 : 306) ได้ย้ำถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมแนะแนวเพิ่มเติมอีกว่า การจัดกิจกรรมแนะแนวเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง การให้ความรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดการพัฒนาในทุกๆด้านนั้นจะต้องอาศัยวิธีการหลายๆแบบ ครูแนะแนวจะมุ่งช่วยพัฒนาบุคลิกภาพ การปรับตัว และการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมได้ง่ายและประสบความสำเร็จได้ดีกว่าครูวิชาการต่างๆซึ่งมุ่งสอนแต่เนื้อหาวิชาการของตนมากกว่าที่จะช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียน

ส่วนปราณี รามสูตร (2533 : 249-250) ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของกิจกรรมแนะแนวในคาบเรียน สรุปได้ว่ากิจกรรมแนะแนวในคาบเรียนช่วยอำนวยความสะดวกให้ครูแนะแนวและนักเรียน

มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ครูแนะแนวได้รู้จักนักเรียนดีขึ้น สามารถนำบริการแนะแนวทุกบริการ มาสู่นักเรียนทุกคน และช่วยให้ครูแนะแนวได้จัดกิจกรรมแนะแนวให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของนักเรียนได้มากขึ้น

นอกจากนี้ กรมวิชาการ (2537 : บทนำ) ได้กล่าวเน้นถึงความสำคัญของกิจกรรมแนะแนว ว่า “การที่จะช่วยให้นักเรียนมีคุณสมบัติตามที่หลักสูตรต้องการนั้น ครูจะต้องมีความเข้าใจในตัวนักเรียนและช่วยให้นักเรียนได้รู้จักตนเอง ซึ่งกิจกรรมที่จะช่วยให้บังเกิดผลดังกล่าวได้คือ กิจกรรมแนะแนว...”

สำหรับกิติมา ศศะนาวัน (2538 : 68) ได้เน้นถึงความสำคัญของกิจกรรมแนะแนวเพิ่มเติมว่า การสอนกิจกรรมแนะแนวช่วยให้เกิดการพัฒนาความเข้าใจตนเองของนักเรียน ช่วยให้ผู้เข้าใจและรู้จักนักเรียน และช่วยให้การเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆสัมฤทธิ์ผล

เนื่องจากการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนที่กำลังอยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่กำลังอยู่ในระยะ **หัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต** ทั้งนี้ เพราะเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ทำให้เด็กมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวซึ่งจะส่งผลเสียต่อการเรียนรู้ได้ ประกอบกับนักเรียนกำลังอยู่ในช่วงที่ต้องการข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพของตนเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการเลือกตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง การจัดกิจกรรมแนะแนวจะช่วยให้นักเรียนได้รับข้อมูลที่เกี่ยวกับตนเอง ทำให้รู้จักตนเองและเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง ได้รู้ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ ทำให้ประสบความสำเร็จในการตัดสินใจ ถ้าทางโรงเรียนไม่มีคาบเวลาให้จัดกิจกรรมแนะแนว จะทำให้นักเรียนได้รับบริการแนะแนวไม่ทั่วถึงและทันต่อเหตุการณ์ อาจทำให้ไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตต่อไปในอนาคตได้

ความเป็นมาของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

การจัดกิจกรรมแนะแนวในประเทศไทย เริ่มมีบทบาทมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2496 โรงเรียนแห่งแรกที่ทดลองคือโรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมแบบประสม เปิดสอนทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพให้แก่เด็กนักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจของแต่ละคน การจัดบริการแนะแนวในการเลือกวิชาเรียนและมีการจัดบริการแนะแนวในหลักสูตรเป็นครั้งแรก เรียกว่า **กิจกรรมสำรวจ** กำหนดให้จัดในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้เวลา 1 คาบต่อสัปดาห์

ในช่วงแรกนี้ ชั่วโม่งกิจกรรมสำรวจมุ่งช่วยเหลือนักเรียนในการเลือกแผนการเรียนทั้งสายสามัญและสายอาชีพที่เหมาะสมกับตน ทั้งนี้ เพราะโรงเรียนเริ่มเปิดสอนทั้งสายสามัญและสายอาชีพ ทำให้ผู้ปกครองและตัวนักเรียนไม่เข้าใจและไม่เห็นความสำคัญของวิชาชีพเพราะมี

ค่านิยมมุ่งให้บุตรหลานเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งจำเป็นต้องมีความรู้ในสายสามัญเป็น
อย่างดี ครูแนะแนวจึงต้องให้ข้อมูลเพื่อช่วยในการตัดสินใจเลือกแผนการเรียนที่เหมาะสมกับ
ความสามารถและความสนใจของแต่ละคน

ต่อมาในปีพุทธศักราช 2521 มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นเพื่อให้
สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา เป็นการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเหมือนกันทั่วประเทศ หลักสูตร
มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 เป็นหลักสูตรกว้าง มีการจัดการเรียนให้นักเรียน
เลือกเรียนเช่นเดียวกับหลักสูตรมัธยมแบบประสม ในเรื่องเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมแนะแนวได้
ระบุให้ใช้เวลา 3 คาบต่อสัปดาห์ที่เหลือสำหรับจัดกิจกรรมแนะแนวหรือสอนซ่อมเสริม ระยะนี้
เป็นช่วงที่นักเรียนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของบริการแนะแนวที่มีต่อกระบวนการใช้หลักสูตร
ครูแนะแนวและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแนะแนวจึงได้พยายามพัฒนาการจัดกิจกรรมแนะแนวให้
สอดคล้องกับหลักสูตรมากยิ่งขึ้น มีการผลิตคู่มือครูแนะแนวเพื่อช่วยให้ครูแนะแนวได้ใช้เป็น
แนวทางในการจัดกิจกรรมแนะแนวที่มีประสิทธิภาพ

ในช่วงนี้ได้มีการนำแนวความคิดของ ดร. ทิศนา ขัมมณี เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร
โดยใช้กระบวนการกลุ่มมาปรับปรุงใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2521
เป็นต้นมา โดยได้ผลิตคู่มือครูแนะแนวเน้นการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ มีการฝึกอบรมครูแนะแนว
เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อเป็นแนวทางให้ครูแนะแนวนำมาใช้ในการจัดกิจกรรม
แนะแนวในสถานศึกษาของตนเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียนให้มีลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งใน
ด้านการพัฒนาตนเองและพัฒนาการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น ซึ่งปรากฏว่าแนวความคิดเกี่ยวกับ
การจัดกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่มได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ส่วนใหญ่จะ
เป็นการให้ข้อมูลทางด้านสังคมและการปรับตัวแก่นักเรียน

ในปีพุทธศักราช 2524 ได้จัดให้มีการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งเป็นหลักสูตร
ที่ต่อเนื่องจากหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นหลักสูตรกว้าง มีทั้งวิชาบังคับและวิชาเลือกเช่นกัน
โดยจัดคาบเวลาสำหรับกิจกรรมแนะแนวให้ 1 คาบต่อสัปดาห์ และการจัดกิจกรรมแนะแนวต้อง
ครอบคลุมทั้งทางด้านการศึกษา อาชีพ และส่วนตัวเหมือนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แต่ละโรงเรียน
จะมีจุดเน้นในการให้ข้อมูลในแต่ละระดับไม่เหมือนกัน ครูแนะแนวจึงต้องจัดทำแผนการสอน
หรือการจัดกิจกรรมแนะแนวที่เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียนและสภาพแวดล้อมต่างๆ
ของโรงเรียน ระยะนี้มีการพัฒนาเทคนิคและวิธีการต่างๆในการจัดกิจกรรมแนะแนวเพิ่มมากขึ้น
เพื่อช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าและศรัทธาในคาบเวลานี้ เพราะเป็นวิชาที่ไม่มีหน่วยการเรียน

เพื่อพัฒนางานแนะแนวให้เจริญก้าวหน้า หน่วยงานพิเศษ กรมการฝึกหัดครู โดย
อาจารย์วัชร ฐวธรรมและคนอื่นๆ ได้นำแนวความคิดเกี่ยวกับระบบพัฒนาประสิทธิภาพชีวิต
และอาชีพ (life career development system) กิจกรรมสร้างเสริมค่านิยม (value clarifica-
tion) มาใช้ในการฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการแนะแนว เช่น หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา

และการแนะแนวของวิทยาลัยครู (ปัจจุบันเป็นสถาบันราชภัฏ) วิทยาการจากกรมกองต่างๆของกระทรวงศึกษาธิการ และจากหน่วยงานอื่นๆ เป็นต้น

ต่อมาในปีพุทธศักราช 2526 ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ โดยอาจารย์วรรณพรหมบุรณย์และคนอื่นๆ ได้จัดโครงการเพื่อฝึกอบรมครูระดับมัธยมศึกษาชั้น โรงเรียนแรกที่ได้รับเลือกเป็นโรงเรียนทดลองคือโรงเรียนเบญจมราชาลัย โดยมีอาจารย์วัชร ฐวธรรมและคนอื่นๆ เป็นวิทยากรให้การอบรมการใช้กิจกรรมสร้างเสริมค่านิยม 50 กิจกรรมในการจัดกิจกรรมแนะแนวระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และฝึกการใช้ระบบพัฒนาประสิทธิภาพชีวิตและอาชีพ 56 กิจกรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปรากฏว่าได้ผลเป็นที่น่าพอใจยิ่ง

ในปีพุทธศักราช 2528 ได้มีการพัฒนาการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยอาศัยหลักสัปปริสธรรม โดยนางสาวอาภา ถนัดช่วง เป็นผู้ริเริ่มทดลองใช้กับนักเรียนโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา กิจกรรมแนะแนวโดยอาศัยหลักสัปปริสธรรมนี้เน้นพัฒนาค่านิยมและเทคนิคในการปรับปรุงตนเองเพื่อการทำงาน และการประกอบอาชีพ ใช้สำหรับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6

ต่อมาได้มีการฝึกอบรมครูแนะแนวทั่วประเทศโดยคัดเลือกจากกลุ่มโรงเรียน โรงเรียนละ 2 คน เป็นครูแนะแนวในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 1 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 1 คน รวม 108 กลุ่ม จำนวนครูแนะแนวที่เข้าอบรม 216 คน แบ่งเป็น 6 รุ่น รุ่นละ 5 วัน เพื่อให้ครูแนะแนวเหล่านี้ไปเป็นวิทยากรในกลุ่มของตนต่อไป จากการติดตามผลพบว่ากลุ่มโรงเรียนได้มีการจัดอบรมครูแนะแนวและได้นำไปใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวตามโรงเรียนต่างๆอย่างแพร่หลาย ต่อมาคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนได้จัดพิมพ์ **คู่มือการจัดกิจกรรมแนะแนว ชูพัฒนาค่านิยมและเทคนิคในการปรับปรุงตนเองเพื่อการทำงานและการประกอบอาชีพ โดยอาศัยหลักสัปปริสธรรม** เผยแพร่ใช้กันอย่างกว้างขวาง

ในปีพุทธศักราช 2533 มีการปรับปรุงหลักสูตรมัธยมศึกษา 2 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และได้ใช้หลักสูตรนี้ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรทั่วประเทศจำนวน 550 โรง หลักสูตรทั้ง 2 ระดับนี้มีการปรับปรุงหลักการ จุดหมาย และโครงสร้าง เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมได้กำหนดให้จัดกิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นเวลา 1 คาบต่อสัปดาห์ ส่วนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็น 2 คาบต่อสัปดาห์เพื่อให้ทางโรงเรียนได้ยืดหยุ่นในการจัดกิจกรรมตามความต้องการของนักเรียนและความพร้อมของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

ปัจจุบันนี้สถานศึกษาต่างๆได้พยายามจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนเพื่อให้สนองความต้องการของหลักสูตรมัธยมศึกษาทั้ง 2 ระดับ มีการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนโดยใช้ยุทธวิธีต่างๆมากขึ้น เช่น นำทักษะกระบวนการ 9 ขั้นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

มีการนำระบบพัฒนาคุณภาพการทำงาน (quality circle, Q.C.) มาประยุกต์ในการจัดกิจกรรม มีการวิจัยเพื่อพัฒนาและเผยแพร่การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนเพิ่มเติมมากขึ้น ทุกๆฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน เช่น ผู้ประสานงานแนะแนวระดับกระทรวง ระดับกรม ศึกษาธิการเขต ครูแนะแนว นักแนะแนว และหน่วยงานต่างๆที่สนับสนุนและส่งเสริมงานแนะแนว ฯลฯ ได้คิดค้นหาแนวทางในการพัฒนาการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนอยู่ตลอดเวลา มีการผลิตคู่มือครูแนะแนว จัดทำแผนการสอนกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน จัดฝึกอบรมครูแนะแนวเพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมแนะแนวได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมากขึ้น จากการปรับปรุงหลักสูตรมัธยมศึกษาทั้ง 2 ระดับทำให้ผู้เกี่ยวข้องกับการแนะแนว มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแผนการเรียนรู้ และแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติในการ **พัฒนาดตนเอง พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคม** ต่อไป

จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนนั้นควรจัดให้สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาในแต่ละระดับ และต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการแนะแนวด้วย

การจัดกิจกรรมแนะแนวโดยทั่วไปมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1) **เพื่อให้นักเรียนได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับตัวเองที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง** ทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม ความต้องการ ความสามารถ ความถนัด และความสนใจ ตลอดจนค่านิยมที่ยึดถือ

2) **เพื่อให้นักเรียนได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาต่อในสถานศึกษาต่างๆ** เช่น สถานที่ของสถาบันที่จะศึกษาต่อ ระเบียบการรับสมัคร รวมทั้งโอกาสที่จะเข้าไปศึกษาต่อในสถาบันนั้นๆ

3) **เพื่อให้นักเรียนได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับโลกกว้างทางอาชีพ** การแบ่งหมวดหมู่ของอาชีพ ลักษณะของอาชีพที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพของแต่ละคน และข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพตามที่ต้องการ

4) **เพื่อให้นักเรียนสามารถนำข้อมูลที่ได้อาพิจารณาเลือกตัดสินใจ** เกี่ยวกับแนวทางการศึกษาต่อและประกอบอาชีพได้เหมาะสมกับบุคลิกภาพของตนมากที่สุด

5) **เพื่อให้นักเรียนได้เพิ่มพูนประสบการณ์** เกี่ยวกับการศึกษาต่อหรือการประกอบอาชีพตามที่ตนสนใจในรายละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น เพื่อช่วยให้เกิดความมั่นใจในการวางแผนเลือกทางเดินของชีวิตในอนาคต ถ้าพบว่าไม่เหมาะสมจะได้เปลี่ยนแปลงเป้าหมายได้ทันทั่วทั้งที่ ช่วยให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต

6) เพื่อช่วยให้ครูแนะแนวได้มีโอกาสพบปะกับนักเรียนในชั้นเรียนอย่างทั่วถึงทุกคน ช่วยให้มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ทำให้ครูแนะแนวได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนที่แท้จริง อันจะส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดบริการแนะแนวอื่นๆต่อไป

จะเห็นว่าการจัดกิจกรรมแนะแนวหรือชั่วโมงกิจกรรมแนะแนวเป็นชั่วโมงที่มุ่งให้ข้อมูลทั้งด้านการศึกษา อาชีพ และส่วนตัว เพื่อช่วยให้ครูแนะแนวมีโอกาสได้พัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียนตามหลักการแนะแนว เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษา กล่าวคือ เพื่อพัฒนาชีวิตที่ทำประโยชน์ต่อสังคม โดยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีเป้าหมายให้นักเรียนรู้จักแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมกับตนในการทำประโยชน์ให้แก่สังคม และในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีเป้าหมายให้นักเรียนลงมือกระทำประโยชน์ให้สังคมตามความสามารถของตน นอกจากนี้ ยังมุ่งให้นักเรียนมีคุณลักษณะในการพัฒนาตนเอง โดยให้ความรู้พื้นฐาน มีสุขภาพกายใจสมบูรณ์ แก้ปัญหาเป็น รู้จักเสียสละ และมุ่งพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพและพัฒนาสังคม เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของวงการอาชีพ ของสังคม และของมนุษยชาติต่อไป

ขอบข่ายของการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

ขอบข่ายในการจัดกิจกรรมแนะแนวของแต่ละโรงเรียนจะมีจุดเน้นที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละสถานศึกษาว่าต้องการพัฒนานักเรียนในด้านต่างๆอย่างไร เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้มีผู้เสนอแนะไว้แตกต่างกัน เช่น

บุญประสิทธิ์ กนกสิงห์ (2529 : 308) ได้แบ่งขอบข่ายเนื้อหาเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) **กลุ่มการพัฒนาบุคลิกภาพและการปรับตัว** ในแง่การรู้จักตนเองและสิ่งแวดล้อม การรู้จักตนเอง การเข้าใจตนเอง และการพัฒนาดตนเอง เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี การรู้จักสิ่งแวดล้อมและชุมชนที่อาศัยอยู่ ทั้งในด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม

2) **กลุ่มการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม** ให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

3) **กลุ่มการศึกษาและอาชีพ** เริ่มตั้งแต่การวางแผนทางการศึกษาในปัจจุบันไปจนถึงการวางแผนทางการศึกษาต่อไปในอนาคต รวมถึงเรื่องการอาชีพ ได้แก่ การรู้จักอาชีพต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน แนวโน้มและโอกาสในการประกอบอาชีพ การเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ การดำรงอาชีพ การสร้างนิสัยที่ดีในการประกอบอาชีพ และการมีค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับอาชีพ

ทั้งนี้ จะต้องจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการและสภาพแวดล้อม เช่น

ชั้น ม.1 และ ม.4 ควรเน้นในเรื่องการพัฒนาบุคลิกภาพและการปรับตัว

ชั้น ม.2 และ ม.5 ควรเน้นในเรื่องการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม

ชั้น ม.3 และ ม.6 ควรเน้นในเรื่องการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ

นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2533 : 27-33) ได้กำหนดขอบข่ายของกิจกรรมแนะแนวตาม

ความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็น 3 หมวดใหญ่ๆ สรุปได้ดังนี้

- 1) หมวดการสำรวจและการวางแผนอาชีพ
- 2) หมวดการรู้จักตนเองและสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อชีวิต
- 3) หมวดเสริมสร้างทักษะทางการศึกษาและการวางแผนอาชีพ

ซึ่งแต่ละหมวดนั้นครูแนะแนวควรนำเอาความต้องการที่ได้จากการสอบถามนักเรียนเกี่ยวกับความต้องการที่จะเรียนรู้ในเรื่องต่างๆมากำหนดเป็นหน่วยย่อย เช่น ในหมวดที่ 2 คือ การรู้จักตนเองและสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อชีวิต อาจแบ่งเป็น 5 หน่วยย่อยๆ คือ 1) การเข้าใจและยอมรับตนเอง 2) การตัดสินใจ 3) การปรับตัวเข้ากับเพื่อน 4) การตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ และ 5) ความรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัว

อย่างไรก็ตาม ขอบข่ายของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมัธยมศึกษาจะต้องครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ

1) **ด้านการศึกษา** เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผนทางการศึกษาทั้งในปัจจุบันและอนาคต เช่น หลักสูตรมัธยมศึกษา กิจกรรมเสริมหลักสูตร แผนการเรียน ระเบียบการวัดผล แนวทางศึกษาต่อในสถาบันต่างๆ วิธีการเรียนที่ดี การดูหนังสือสอบ การใช้ห้องสมุด การใช้บริการแนะแนว เป็นต้น

2) **ด้านอาชีพ** เป็นข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ เช่น โลกกว้างทางอาชีพ อาชีพต่างๆในชุมชน ความต้องการของตลาดแรงงาน ความก้าวหน้าในอาชีพ สถานประกอบการอาชีพ เป็นต้น

3) **ด้านสังคมและการปรับตัวหรือด้านส่วนตัว** เป็นข้อมูลที่มุ่งพัฒนาบุคลิกภาพให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เช่น การปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเอง การคบเพื่อน การเข้าใจพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น การรู้จักใช้เวลาว่าง การสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม เป็นต้น

จะเห็นว่าขอบข่ายของการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนไม่ได้กำหนดไว้ตายตัวเหมือนกับหลักสูตรวิชาอื่นๆ ครูแนะแนวสามารถยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับสภาพนักเรียนในสถานศึกษาของตน โดยให้สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตรและหลักการแนะแนว อย่างไรก็ตาม การจัดกิจกรรมแนะแนวนั้นจะต้องให้ข้อมูลทั้งทางด้านการศึกษา อาชีพ และด้านส่วนตัวมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันเพื่อให้นักเรียนสามารถนำไปพิจารณาเลือกตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง เช่น มีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับบุคลิกภาพของแต่ละคนที่เหมาะสมกับการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ เป็นต้น

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

กรมสามัญศึกษา (2534 : 31) ได้เสนอแนะขั้นตอนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนสรุปได้ดังนี้

1) สำรวจปัญหา ความต้องการ และความสนใจของนักเรียนที่รับผิดชอบด้วยเครื่องมือ และวิธีการต่างๆ

2) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อวางแผนปฏิบัติการสอนกิจกรรมแนะแนว

3) กำหนดกิจกรรมที่จัดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของนักเรียน

4) จัดทำรายละเอียดของกิจกรรมที่จะจัดให้แก่นักเรียน

5) จัดกิจกรรมในชั้นเรียนตามคาบเวลาที่กำหนดไว้ให้สอดคล้องกับที่ต้องการ

เกี่ยวกับเรื่องนี้ นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2533 : 27-33) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับขั้นตอนในการจัดกิจกรรมแนะแนวเพิ่มเติม ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) **ระดมสมองบุคลากรที่เกี่ยวข้อง** เพื่อกำหนดเนื้อหาออกเป็นหมวดหมู่ใหญ่ๆ ที่ครู ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ว่ามีอะไรบ้าง เช่น อาจแบ่งเป็น 3 หมวด คือ

ก) หมวดการสำรวจและการวางแผนอาชีพ

ข) หมวดการรู้จักตนเองและสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อชีวิต

ค) หมวดเสริมสร้างทางการศึกษาในด้านทักษะและการวางแผนอาชีพ

2) **สอบถามความต้องการของนักเรียน** ว่าต้องการเรียนรู้ในเรื่องใดบ้าง นำข้อมูล ที่ได้ไปจัดเป็นหน่วยย่อยๆ ที่สอดคล้องกับความพร้อมและความต้องการของครู เช่น หมวดการ รู้จักตนเองและสิ่งแวดล้อม อาจแบ่งเป็น 5 หน่วยย่อย คือ

ก) การเข้าใจและยอมรับตนเอง

ข) การตัดสินใจ

ค) การปรับตัวเข้ากับเพื่อน

ง) การตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ

จ) ความรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัว

3) **ตั้งเป้าหมายทางพฤติกรรมของการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยย่อย** ตามระดับของ นักเรียนโดยตั้งเป้าหมายที่สามารถสังเกตเห็นได้หรือวัดได้ และควรเป็นสิ่งที่นักเรียนเป็นผู้ กระทำด้วยตนเองโดยถือหลักเกณฑ์ให้ทุกระดับชั้นเรียนรู้ในเรื่องเดียวกันแต่มีความลึกต่างกัน เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจในแต่ละหัวข้อมากยิ่งขึ้น เช่น ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเน้น ความเข้าใจ ส่วนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเน้นความเข้าใจและการประยุกต์

4) **เลือกกระบวนการสอน** ที่จะทำได้ผลตามวัตถุประสงค์มากที่สุด โดยการเลือก วิธีสอนที่ช่วยให้บรรลุตามเป้าหมาย เช่น การเล่นบทบาทสมมติ การสาธิตหน้าชั้น และการเล่นเกม หรือใช้กรณีศึกษา รวมทั้งการทำแบบทดสอบ ฯลฯ

5) **ประเมินผลการจัดหลักสูตรแนะแนวอย่างมีระบบ** ทั้งในด้านการสอนของครู และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขโครงการให้มีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น

การดำเนินการจัดหลักสูตรกิจกรรมแนะแนวอย่างมีขั้นตอนดังกล่าวช่วยให้ครูแนะแนวตระหนักถึงความจำเป็นในการสอนกิจกรรมแนะแนวอย่างมีหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐาน มีทิศทาง และเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อช่วยให้ทุกฝ่ายเห็นคุณค่าของกิจกรรมแนะแนว

แนวความคิดเกี่ยวกับขั้นตอนในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนเหล่านี้ สอดคล้องกับแนวคิดของเดวิด พอล และโดแนลด์ (David, Paul and Donald, 1993 : 13-17) สรุปได้ว่าขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไปที่ประสบความสำเร็จและบรรลุผลตามเป้าหมายนั้นควรมีขั้นตอนที่สำคัญ คือ

- 1) **ขั้นวางแผน** (planning phase) เป็นขั้นที่ครูจะต้องตอบคำถามว่า อะไรคือเป้าหมายที่ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้ เข้าใจ เห็นคุณค่า หรือมีความสามารถในเรื่องอะไร
- 2) **ขั้นดำเนินการ** (implementing phase) เป็นขั้นที่ครูจะต้องตอบคำถามว่า ทำอย่างไรจึงจะนำนักเรียนไปสู่เป้าหมายที่ได้วางไว้ เป็นขั้นเลือกยุทธศาสตร์และเทคนิคต่างๆในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงนักเรียน ครู และองค์ประกอบอื่นๆด้วย
- 3) **ขั้นประเมินผล** (evaluating phase) เป็นขั้นที่ครูจะต้องตอบคำถามว่า จะประเมินผลอย่างไรจึงจะทราบว่านักเรียนรู้ เข้าใจ เห็นคุณค่า หรือมีความสามารถตามเป้าหมายที่ได้วางไว้

ประโยชน์ของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อตัวนักเรียนและครูแนะแนว เพราะช่วยให้การจัดกิจกรรมแนะแนวอื่นๆรวมทั้งการบริหารงานของโรงเรียนประสบความสำเร็จอีกด้วย

การจัดกิจกรรมแนะแนวให้แก่นักเรียนในชั้นเรียนมีประโยชน์ ดังนี้

- 1) **ช่วยให้นักเรียนได้รับข้อมูลที่มีคุณค่าจากครูแนะแนว** ทั้งทางด้านการศึกษา อาชีพ และส่วนตัว เพื่อประกอบการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมกับตน ช่วยให้เกิดความมั่นใจในการที่จะกระทำตามที่ได้ตัดสินใจมากขึ้น
- 2) **ช่วยให้นักเรียนมีสัมพันธภาพที่ดีกับครู** กล่าวที่จะปรึกษาหารือกับครูแนะแนวเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น
- 3) **ช่วยให้นักเรียนได้ปรับปรุงพฤติกรรมของตนเอง** ให้มีลักษณะที่พึงประสงค์มากขึ้น เพื่อจะได้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
- 4) **ช่วยให้นักเรียนมีเจตคติที่ดี** ต่อครู ต่อเพื่อน ต่อโรงเรียน และต่อสังคม
- 5) **ช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในตนเองอย่างแท้จริง** ยอมรับตนเองตามสภาพที่เป็นจริง อันจะส่งผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีต่อไป

6) ช่วยให้ครูแนะแนวได้มีโอกาสพบปะกับนักเรียนเป็นกลุ่มอย่างใกล้ชิดและทั่วถึง ทำให้ประหยัดเวลาในการให้ข้อมูลแก่นักเรียน

7) ช่วยให้ครูแนะแนวมีโอกาสให้ข้อมูล ทั้งทางด้านการศึกษา อาชีพ และส่วนตัว ทันต่อเหตุการณ์

8) ช่วยให้ครูแนะแนวได้มีโอกาสใช้เทคนิคต่างๆ ในการรวบรวมข้อมูลเด็กเป็นรายบุคคลอย่างรวดเร็วและครบถ้วนทุกคน

9) ช่วยให้ครูแนะแนวได้ทราบถึงความต้องการ ความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของนักเรียนแต่ละคนอย่างถูกต้อง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดแผนการเรียน และการจัดบริการแนะแนวอื่นๆต่อไป

10) ช่วยให้ครูแนะแนวได้รู้จักนักเรียนที่มีปัญหาในด้านต่างๆ เพื่อจะได้แก้ไขปัญหาล่วงหน้าก่อนที่จะสายเกินไป

11) ช่วยให้การจัดบริการแนะแนวทุกบริการประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย เพราะนักเรียนเห็นคุณค่าของบริการแนะแนวที่มีต่อตนเอง

12) ช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนวิชาต่างๆ ดำเนินไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ เพราะไม่ต้องเสียเวลาในการปรับพฤติกรรมของนักเรียนที่มีปัญหา ทั้งในด้านพฤติกรรมและการเรียน สามารถทุ่มเทเวลาในการสอนวิชาการตามที่ได้รับผิดชอบได้เต็มที่

13) ช่วยลดปัญหาความประพฤติของนักเรียน ทำให้ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการผิดระเบียบวินัยและกฎข้อบังคับของโรงเรียน ช่วยให้การปกครองนักเรียนดำเนินไปด้วยดี

14) ช่วยให้การจัดการเรียนและการจัดกิจกรรมของโรงเรียน ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายและสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน

15) ช่วยให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูแนะแนวกับผู้ปกครอง ช่วยให้ผู้ปกครองมีเจตคติที่ดีต่อโรงเรียนและกระบวนการเรียนการสอนของครู ทำให้เกิดความร่วมมือซึ่งกันและกันในการที่จะพัฒนาคุณภาพของนักเรียน

16) ช่วยให้ชุมชนได้รับความสนใจจากนักเรียน นักเรียนเห็นคุณค่าของชุมชน ไม่ทอดทิ้งชุมชน และพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

17) ช่วยให้ประเทศชาติมีพลเมืองที่ดี มีคุณสมบัติตามที่หลักสูตรต้องการ คือช่วยเหลือตนเองได้และรู้จักเสียสละที่จะช่วยเหลือสังคมตามความสามารถของตน

ข้อควรคำนึงในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

จากการศึกษาค้นคว้าและประสบการณ์ในการสอน และการนิเทศนักศึกษาที่จัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนเป็นเวลานาน พบว่าการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมีข้อที่ควรคำนึงดังนี้

ข้อควรคำนึงในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

1. การจัดบุคลากร
2. การจัดคาบเวลาเรียน
3. การจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมแนะแนวของโรงเรียน
4. การจัดสถานที่เรียน
5. การตั้งจุดประสงค์การเรียนรู้
6. การจัดขอบข่ายเนื้อหาของกิจกรรมแนะแนว
7. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้
8. การจัดสื่อการเรียนรู้
9. การวัดและประเมินผล

1) **การจัดบุคลากร** ควรมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของครูแนะแนวที่มีความรู้ความชำนาญในการจัดบริการแนะแนวและจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนโดยตรง เพราะครูแนะแนวส่วนใหญ่จะได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้และทักษะในการจัดกิจกรรมกลุ่มแบบต่างๆเป็นอย่างดี ยกเว้นในกรณีที่ครูแนะแนวมีไม่เพียงพอ อาจต้องให้ครูที่มีคุณลักษณะเหมาะสมและเต็มใจเป็นผู้จัดกิจกรรมโดยผู้บริหารจะต้องคัดเลือกครูที่เคยผ่านการฝึกอบรมทางการแนะแนวมาบ้าง หรือถ้าไม่มีก็ควรส่งครูที่จะรับผิดชอบเข้ารับการฝึกอบรมหรือจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมแนะแนว เพื่อให้ครูสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมแนะแนวไปได้ด้วยดี

2) **การจัดคาบเวลาเรียน** ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นให้เวลาเพียง 1 คาบต่อสัปดาห์หรือประมาณ 50 นาที ในบางครั้งอาจทำให้ไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งเน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางและเน้นการเรียนรู้จากการทำงานเป็นกลุ่ม ประกอบกับบางโรงเรียนจัดระบบให้นักเรียนเปลี่ยนห้องเรียนทุกคาบวิชา ทำให้เสียเวลาการจัดกิจกรรมไปมาก ดังนั้นควรจัดคาบเวลากิจกรรมแนะแนวในช่วงก่อนพักกลางวันหรือคาบสุดท้ายก่อนเลิกเรียนเพื่อจะได้ยืดเวลาตามความเหมาะสมโดยไม่กระทบกับคาบวิชาอื่นและช่วยให้การจัดกิจกรรมบรรลุตามจุดมุ่งหมาย

3) **การจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมแนะแนวของโรงเรียน** เนื่องจากคู่มือแนะแนวของกรมวิชาการ กรมสามัญศึกษา หรือของเขตการศึกษาต่างๆที่จัดไว้ให้เป็นการจัดแบบกว้างๆ อาจไม่เหมาะสมกับครูแนะแนว สภาพผู้เรียน หรือสภาพของโรงเรียนซึ่งแตกต่างกัน ดังนั้นทางโรงเรียนจึงควรตั้งคณะกรรมการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมแนะแนวของโรงเรียนโดยอาศัยแนวทางจากคู่มือแนะแนวของกรมวิชาการหรือของโรงเรียนอื่นๆที่คิดว่าเหมาะสมมาพิจารณาจัดทำเป็นคู่มือการจัดกิจกรรมแนะแนวที่ใช้ในโรงเรียนของตน

4) **การจัดสถานที่เรียน** การจัดกิจกรรมแนะแนวในบางครั้งจำเป็นต้องใช้สถานที่ที่มีบริเวณกว้างขวางและห่างจากห้องเรียนอื่นๆ เพราะอาจมีเสียงรบกวนห้องข้างเคียง ถ้าเป็นไปได้ ครูแนะแนวควรจัดห้องที่เหมาะสมสำหรับจัดกิจกรรมกลุ่มได้ และวางแผนการใช้ห้องนี้ในการ

จัดกิจกรรมแนะแนวตลอดสัปดาห์เพื่อจะได้ไม่ซ้ำซ้อนและใช้อย่างคุ้มค่า ถ้าไม่สามารถหาห้องที่ใช้ในการจัดกิจกรรมกลุ่มได้อาจต้องใช้ห้องประชุมหรือห้องอื่นๆตามความเหมาะสม

5) **การจัดจุดประสงค์การเรียนรู้** เป็นสิ่งที่ครูแนะแนวต้องกำหนดไว้ล่วงหน้าอย่างชัดเจนแน่นอน เพราะจะเป็นตัวกำหนดวิธีการจัดกิจกรรม กำหนดสื่อการเรียนและการประเมินผลที่สอดคล้องกันทั้งกระบวนการ เนื่องจากคาบเวลาการจัดกิจกรรมแนะแนวเป็นคาบวิชาที่ไม่ได้มุ่งวัดความรู้ในเนื้อหาวิชาการ แต่มุ่งวัดการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นเป้าหมายของการจัดกิจกรรมแนะแนวจึงควรมุ่งที่จะสอนคน มิใช่สอนหนังสือ เพื่อให้นักเรียนเกิดความศรัทธาและเห็นคุณค่าของวิชานี้ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นของนักเรียนในทุกๆด้าน

6) **การจัดขอบข่ายเนื้อหาของกิจกรรมแนะแนว** ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาทั้ง 2 ระดับไม่ได้กำหนดขอบข่ายและเนื้อหาวิชาไว้แน่นอน เพียงแต่ระบุไว้กว้างๆว่าให้ครอบคลุมทั้งทางด้านการศึกษา อาชีพ และส่วนตัว (สังคมและการปรับตัว) แต่ละด้านมีรายละเอียดกว้างขวางมาก ครูจึงต้องวางแผนการจัดล่วงหน้าว่าต้องการให้นักเรียนมีความรู้ในเรื่องใดมากน้อยเพียงใด การจัดกิจกรรมแนะแนวจึงต้องยึดหยุ่นเนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับชั้น วัย และความต้องการของนักเรียน

7) **การจัดกิจกรรมการเรียนรู้** จะต้องคำนึงถึงหลักการแนะแนว โดยเฉพาะหลักการให้บริการสนเทศเป็นกลุ่ม รวมทั้งหลักจิตวิทยาในการเรียนรู้ควบคู่กันไป ทั้งนี้ เพราะนักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ครูจะต้องยอมรับในเอกัตภาพของแต่ละคนและช่วยกระตุ้นให้นักเรียนได้ใช้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ในการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมแนะแนวไม่ควรใช้วิธีการแบบใดแบบหนึ่งเพียงวิธีเดียว ควรนำวิธีการจัดกิจกรรมแบบต่างๆที่เหมาะสมกับเนื้อหาและนักเรียน นำมาประยุกต์ให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรโดยเน้นการใช้ทักษะกระบวนการต่างๆซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนให้กับนักเรียนได้เป็นอย่างดี เช่น กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการพัฒนาค่านิยม กระบวนการฝึกทักษะ และกระบวนการกลุ่ม ฯลฯ

เป็นที่น่าสังเกตว่าการใช้วิธีการต่างๆในการจัดกิจกรรมแนะแนวที่มีผู้คิดค้นกันหลายรูปแบบนั้น ถ้าจะนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวจะต้องวางแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวให้ครบทั้งระบบจึงจะประสบความสำเร็จ เพราะวิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวในแต่ละวิธีต่างก็มีจุดมุ่งหมาย มีขั้นตอนตามลำดับที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ ถ้าครูแนะแนวหยิบยกมาเพียงบางส่วนอาจทำให้ไม่บรรลุเป้าหมายได้ เพราะการสร้างบุคลิกภาพของแต่ละคนสั่งสมมานาน การเปลี่ยนแปลงความคิด ความรู้สึก เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการจึงต้องใช้วิธีการที่มีระบบและขั้นตอนต่อเนื่องกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความสามารถของครูแนะแนวที่จะนำวิธีการต่างๆมาใช้ในแต่ละระดับชั้นให้มีระบบต่อเนื่องกันได้อย่างไร

อนึ่ง การจัดกิจกรรมด้วยการเล่นเกมในแต่ละครั้งอาจทำให้เสียเวลามากเกินไป ครูแนะแนวจึงควรวางแผนให้รัดกุมรอบคอบเพื่อให้ครบกระบวนการเรียนรู้ ไม่เช่นนั้นจะกลายเป็นว่าเล่นเกมเสร็จก็หมดเวลา ทำให้เกิดความสนุกสนานแต่ไม่ได้แง่คิดที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของตน ทำให้นักเรียนไม่เห็นคุณค่าของคาบเวลานี้

8) **การจัดสื่อการเรียนรู้** ปัจจุบันสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยเฉพาะยังมีน้อยและกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป ไม่ได้รวมไว้เป็นหมวดหมู่ ทางโรงเรียนควรจัดงบประมาณในการจัดซื้อหรือจัดทำสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวอย่างถาวร ควรจะสำรวจสื่อต่างๆที่สามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวได้เป็นอย่างดี สมาคมแนะแนวแห่งประเทศไทยได้พยายามผลิตสื่อและแบบทดสอบต่างๆที่ครูสามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวได้ ถ้าเป็นไปได้แต่ละโรงเรียนควรมีสวนย์สื่อการจัดกิจกรรมแนะแนวที่มีระบบไว้โดยเฉพาะเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้ครูได้มีสื่อสำหรับจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง ช่วยประหยัดงบประมาณประหยัดเวลาและแรงงานในการผลิตสื่อ สิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมของครูแนะแนว

9) **การวัดและประเมินผล** เนื่องจากการจัดกิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรมัธยมศึกษาไม่ได้กำหนดหน่วยการเรียนรู้ไว้ อาจทำให้นักเรียนไม่เห็นความสำคัญ จึงไม่สนใจและให้ความร่วมมือในการเรียน ครูแนะแนวควรกำหนดวิธีประเมินผลที่เน้นให้นักเรียนเห็นคุณค่าของวิชานี้ที่มีต่อตนเอง การวัดผลและประเมินผลจึงควรดูที่ผลของพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และเน้นให้นักเรียนเห็นคุณค่าของคาบเวลานี้ที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของตนเอง ถ้าพบว่านักเรียนคนใดมีปัญหาจะได้หาทางช่วยเหลือแก้ไขได้ทันที่

สรุป

กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนเป็นการจัดบริการสนเทศแบบกลุ่มให้นักเรียนทั้งชั้นเรียนในคาบเวลาที่จัดไว้ให้ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาในส่วนกิจกรรม เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารต่างๆทั้งทางด้านการศึกษา อาชีพ และส่วนตัวแก่นักเรียนทุกคน ด้วยเทคนิควิธีการต่างๆที่เหมาะสมกับนักเรียน เพื่อช่วยให้นักเรียนได้รู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง รู้จักและเข้าใจสภาพแวดล้อม จนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นในทุกด้าน ช่วยให้ครูแนะแนวสามารถนำบริการแนะแนวทุกบริการมาสู่นักเรียนทุกคนได้อย่างทั่วถึงและทันต่อเหตุการณ์ การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนเน้นการจัดกิจกรรมเป็นกลุ่มเพื่อให้เกิดการพัฒนาการในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ครูและนักเรียนมีอิสระในการกำหนดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ มีการวางแผนในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ รวมทั้งการดำเนินการจัดกิจกรรมและการประเมินผลซึ่งไม่ได้เน้นวัดผลสัมฤทธิ์ได้หรือตก แต่เน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และมีพัฒนาการที่ดีขึ้นในทุกด้าน

คำถามทบทวน

1. กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนกับการจัดบริการแนะแนวมีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร จงอธิบาย
2. กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมีชื่อเรียกต่างๆกันอย่างไรบ้าง ท่านคิดว่าชื่อใดเหมาะสมที่สุดและเพราะเหตุใด
3. กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมีความสำคัญสำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาอย่างไร
4. จงสรุปถึงความเป็นมาของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนของไทยมาพอสังเขป
5. จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมีอะไรบ้าง
6. ขอบข่ายของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมีอะไรบ้าง
7. ขั้นตอนของการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมีอะไรบ้าง
8. ประโยชน์ที่สำคัญของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมีอะไรบ้าง
9. ท่านคิดว่าสถานศึกษาควรจัดบุคลากรที่รับผิดชอบกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนอย่างไร จึงจะช่วยให้ประสบความสำเร็จมากที่สุด
10. ท่านคิดว่าทางโรงเรียนมัธยมศึกษาควรจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนไว้ใช้ในสถานศึกษาของตนเอง หรือควรใช้คู่มือแนะแนวของหน่วยงานต่างๆที่ได้จัดทำขึ้นเพราะเหตุใด จงอธิบาย

บทที่ 2

การศึกษาหลักสูตร มัธยมศึกษา

ครูแนะแนวซึ่งทำหน้าที่จัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษา และทำความเข้าใจหลักสูตรมัธยมศึกษาอย่างลึกซึ้ง ทั้งในด้านหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง แนวดำเนินการหลักสูตร และหลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรแต่ละระดับเป็นอย่างดี สามารถวิเคราะห์หลักสูตรได้อย่างถูกต้อง เพราะจะต้องนำความรู้เหล่านั้นมาให้ข้อมูลแก่นักเรียนในชั่วโมง กิจกรรมแนะแนว และใช้เป็นข้อมูลในการช่วยเหลือนักเรียนหรือเลือกแผนการเรียนได้อย่างเหมาะสม การที่ครูแนะแนวมีความรู้เรื่องหลักสูตรเป็นอย่างดีจะช่วยให้สามารถปฏิบัติงานแนะแนว ให้บรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในบทนี้จึงได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตร ความสำคัญของการศึกษาหลักสูตร ส่วนประกอบของหลักสูตร สาระสำคัญของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น สาระสำคัญของหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนปลาย ภาระหน้าที่ของครูแนะแนวตามหลักสูตรมัธยมศึกษา และกิจกรรมแนะแนว ตามหลักสูตรมัธยมศึกษา

ความหมายของหลักสูตร

คำว่า **หลักสูตร** (curriculum) เป็นคำที่มีความหมายได้ทั้งในแนวแคบและแนวกว้าง นักการศึกษาจึงได้พยายามให้คำจำกัดความของคำว่า **หลักสูตร** ตามความคิด ความเข้าใจ และ จุดเน้นของแต่ละคน ซึ่งส่วนใหญ่จะสอดคล้องกันดังนี้

รัตนะ บัวสนธ์ (2533 : 59) ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตรหมายถึงขอบเขต ข้อกำหนด ทั้งปวงเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ได้รับการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรขึ้นอย่างเป็นทางการ

ประพิมพ์พรรณ โชควัฒนสกุลและคนอื่นๆ (2532 : 6) ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตร เป็นประสบการณ์หรือกิจกรรมทั้งหมดที่ทางโรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียนทั้งในและนอกโรงเรียนภายใต้ การควบคุมดูแลของโรงเรียน

ยุทธศักดิ์ อมแสน (2535 : 17) กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึงมวลประสบการณ์ทั้งหลาย ได้รับการวางแผนจัดขึ้นเป็นลักษณะของวิชาที่มีความมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามจุดประสงค์ ที่ตั้งไว้ โดยมีสถานศึกษาเป็นผู้ดำเนินงานจัดให้ผู้เรียนทั้งในสถานศึกษาและนอกโรงเรียน

กรมวิชาการ (2535 : 1) ให้คำจำกัดความว่า หลักสูตรเป็นแผนแม่บทในการกำหนด ขอบข่ายความรู้ ความสามารถ และประมวลประสบการณ์ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา แก่เยาวชนของชาติในวัยต่างๆ

กู๊ด (Good, 1973 : 157) กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรสรุปได้ว่า หลักสูตรหมายถึง รายวิชาที่จัดไว้อย่างมีระบบที่ทุกคนต้องเรียนเพื่อให้สำเร็จการศึกษา

ดอลล์ (Doll, 1978 : 6) ได้ให้ความหมายสรุปได้ว่า หลักสูตรหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ นักเรียนได้รับจากโรงเรียน หรืออาจได้รับจากป่าเขา พื้นดิน ทางเดิน เป็นกิจกรรมทั้งที่ได้วางแผน และไม่ได้วางแผนไว้

แฟรงกิน (Frankin, 1981 : 42) กล่าวว่า หลักสูตรคือรายการสิ่งต่างๆที่เด็กและเยาวชน จะต้องพบและกระทำ โดยอาศัยการพัฒนาความสามารถของตนเพื่อทำสิ่งต่างๆให้ดีขึ้นและ เหมาะสมกับการดำรงชีวิตในวัยผู้ใหญ่

จะเห็นว่าหลักสูตรก็คือมวลประสบการณ์ทุกอย่างที่ทางสถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน ทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีเจตคติที่ดี รวมทั้งมี การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสมและทันต่อเหตุการณ์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตาม แผนการศึกษาแห่งชาตินั่นเอง

ความสำคัญของการศึกษาหลักสูตร

การจัดการศึกษาจะดำเนินไปด้วยดีและบรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้นั้นจะต้องอาศัย หลักสูตรเป็นเครื่องชี้นำ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกคนโดยเฉพาะครูแนะแนวจึงจำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องทำการศึกษเกี่ยวกับสาระสำคัญของหลักสูตรให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อจะได้ ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามเป้าหมายที่ได้วางไว้

การศึกษาหลักสูตรจึงมีความสำคัญสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องทางการศึกษาดังนี้

- 1) ช่วยให้นักกลางทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้เป็นไป

ในทิศทางเดียวกัน เช่น มุ่งพัฒนาคน พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคม เป็นต้น

2) ช่วยให้สามารถบริหารหลักสูตรได้อย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ โดยการหาวิธีการต่างๆ ให้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตรและสอดคล้องกับนโยบายการศึกษา ตลอดจนสภาพความต้องการของสังคมในปัจจุบัน

3) ช่วยให้สามารถควบคุมการจัดการศึกษาทั้งในด้านรูปแบบ เนื้อหา กิจกรรม สื่อ และการประเมินผล ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตร

4) ช่วยให้ข้อมูลในการจัดแผนการเรียนได้อย่างเหมาะสม เพราะจากการศึกษาหลักสูตร จะช่วยให้ทราบถึงโครงสร้างของหลักสูตร ความสัมพันธ์ของแต่ละวิชา หน่วยการเรียนรู้ การกำหนดเวลาเรียน และอื่นๆ ที่จำเป็นในการจัดแผนการเรียนให้นักเรียน

5) ช่วยให้สามารถชี้แจงข้อมูลต่างๆ ของหลักสูตรแก่นักเรียน ผู้ปกครอง และบุคลากรอื่นๆ ได้อย่างถูกต้อง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเลือกแผนการเรียนหรือเปลี่ยนแผนการเรียนต่อไป

6) ช่วยให้สามารถจัดกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตรได้ เช่น การจัดบริการแนะแนวให้นักเรียนรู้จักตนเอง เข้าใจตนเองทั้งในด้านบุคลิกภาพ ความถนัด ความสนใจ ความต้องการ ช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมต่างๆ เพื่อให้สามารถนำตนเองได้ รู้จักตัดสินใจอย่างฉลาด ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของตน ช่วยให้นักเรียนมีคุณลักษณะตามที่หลักสูตรต้องการทุกประการ

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าครูแนะแนวและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกคนจำเป็นต้องจะต้องศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตร โดยเฉพาะครูแนะแนวนั้นจะต้องศึกษาหลักสูตรมัธยมศึกษาฉบับปัจจุบันทั้ง 2 ระดับเพื่อจะได้นำมาใช้ในการปฏิบัติงานแนะแนว โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรที่ทันต่อเหตุการณ์ ถ้าบุคลากรที่เกี่ยวข้องขาดความเข้าใจในเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่ถูกต้องอาจทำให้จัดการศึกษาอย่างไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกัน หรืออาจทำให้การปฏิบัติงานในหน้าที่ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะส่งผลให้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคน พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคมก็จะไม่บรรลุตามเป้าหมายตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้

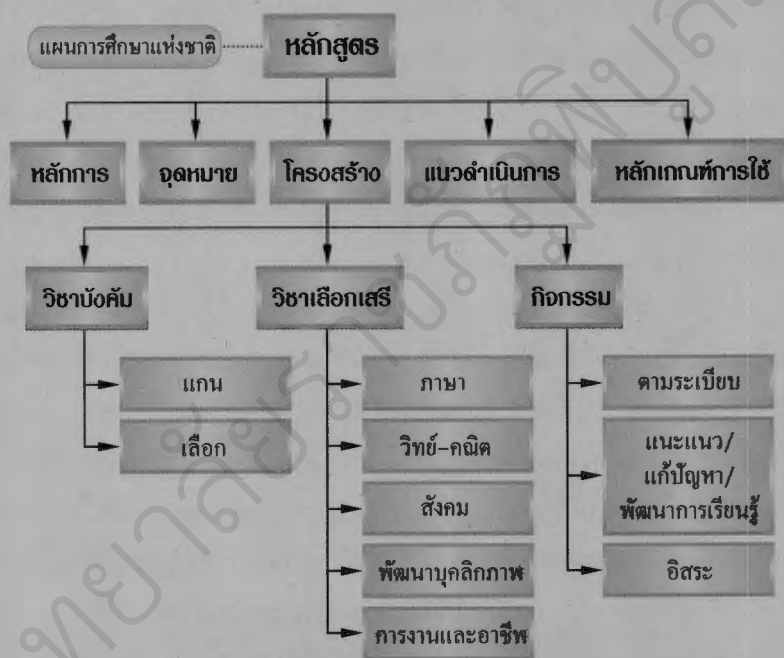
ส่วนประกอบของหลักสูตร

ส่วนประกอบของหลักสูตรหมายถึงรายละเอียดต่างๆ ที่หลักสูตรจะต้องมีเพื่อให้หลักสูตรนั้นมีคุณภาพ สามารถนำไปใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการได้ โดยทั่วไปหลักสูตรในทุกระดับจะมีส่วนประกอบอย่างไรวินั้นขึ้นอยู่กับแผนการศึกษาแห่งชาติที่กำหนดนโยบายในการจัดการศึกษาว่าต้องการมุ่งเน้นให้พลเมืองของชาติมีคุณลักษณะเช่นใด

เกี่ยวกับเรื่องนี้ ธำรง บัวศรี (2531 : 7-8) และจอร์จ (George, 1975 : 107-109) ได้กล่าวถึงส่วนประกอบที่สำคัญและขาดไม่ได้ของหลักสูตรที่สอดคล้องกัน คือ

- 1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- 2) จุดประสงค์ของการเรียนการสอน
- 3) เนื้อหาสาระและประสบการณ์
- 4) ยุทธศาสตร์ในการเรียนการสอน
- 5) วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน
- 6) การประเมินผล

สำหรับหลักสูตรมัธยมศึกษาของไทย ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีส่วนประกอบที่สำคัญดังภาพ 2.1

ภาพ 2.1 ส่วนประกอบของหลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533

จากภาพ 2.1 จะเห็นว่าหลักสูตรมัธยมศึกษาประกอบด้วยส่วนที่สำคัญคือ

- 1) **หลักการ** หมายถึง ทิศทางหรือแนวทางซึ่งจะนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตร
- 2) **จุดหมาย** หมายถึง ความประสงค์หรือความต้องการทางการศึกษาและสังคม ซึ่งหลักสูตรมุ่งจะสนองหรือมุ่งให้เป็นไปตามนั้น

3) **โครงสร้าง** หมายถึง กลุ่มวิชาหรือรายวิชาต่างๆในหลักสูตร มีทั้งส่วนที่บังคับ ส่วนที่ให้เลือกรเรียนตามความถนัด ส่วนที่ให้เลือกได้อย่างเสรี และส่วนที่เป็นกิจกรรม ซึ่งจะต้องมีการกำหนดสัดส่วนของกลุ่มวิชานั้นๆเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการที่ได้กำหนดไว้

4) **แนวดำเนินการ** หมายถึงวิธีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบถึงแนวทางในการดำเนินการบริหารหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรและมีความต่อเนื่องกันในทุกระดับชั้น

5) **หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตร** จะมีการระบุถึงเวลาเรียน หน่วยการเรียนรู้ วิชาบังคับ และวิชาเลือกเสรี การประเมินผลการเรียนและเกณฑ์การจบหลักสูตร รวมทั้งการระบุถึงการเปลี่ยนแปลงแก้ไขหลักสูตรด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป. : 3-5) ได้สรุปเกี่ยวกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 สรุปได้ว่า สังคมไทยควรเป็นสังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้ โดยได้กำหนดวิทัศน์การศึกษาไทยดังต่อไปนี้

1) การศึกษาที่มุ่งพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์มีคุณลักษณะมองกว้าง คิดไกล ใฝ่ดี มีวินัย ในตนเอง และมีทักษะสำหรับยุคโลกาภิวัตน์ เช่น ภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีใหม่ๆ รวมทั้งทักษะการจัดการ เป็นต้น

2) การศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของบุคคล ชุมชน สังคม ประเทศชาติ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

3) การศึกษาที่ปรับแนวความคิดการจัดการใหม่ ให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีรูปแบบการเรียนที่หลากหลาย และทุกส่วนของสังคมตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน รัฐ เอกชน องค์กรเอกชน สื่อมวลชน มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา

จะเห็นว่าการศึกษหลักสูตรนั้นครูแนะแนวควรจะได้ศึกษาเกี่ยวกับแผนการศึกษาแห่งชาติ ก่อนที่จะศึกษาถึงส่วนประกอบของหลักสูตร เพราะจะช่วยให้เกิดความเข้าใจและดำเนินการตามหลักสูตรได้อย่างมีเป้าหมายดีขึ้น การศึกษาถึงส่วนประกอบของหลักสูตรจะช่วยให้ครูแนะแนวสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะหลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษาในการที่จะกำหนดแนวทางการปฏิบัติให้ไปสู่เป้าหมายตามที่ต้องการ

สาระสำคัญของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นหลักสูตรที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องและต่อเนื่องกันกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย

กรมวิชาการ (2535 : 1-6) ได้กล่าวถึงสาระสำคัญของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นสรุปได้ดังนี้

1) **ความมุ่งหวังที่จะพัฒนาผู้เรียน** หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นมีความมุ่งหวัง 3 ประการ คือ

ประการที่ 1 มุ่งให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านสติปัญญา เพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนและสังคม

ประการที่ 2 ให้มีลักษณะนิสัยที่ดีงาม เพื่อจะได้เป็นพลเมืองดีของชาติ

ประการที่ 3 มีคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ เพื่อการดำรงชีวิตของตน

2) **จุดเน้นของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น** เพื่อให้เป็นไปตามที่มุ่งหวังดังกล่าว จึงกำหนดให้มีจุดเน้น 3 ประการ คือ

ประการที่ 1 จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการ นั่นก็คือเน้นให้ใช้กระบวนการและเนื้อหาวิชาต่างๆที่กำหนดไว้ในหลักสูตรเป็นสื่อเพื่อพัฒนาสติปัญญาของผู้เรียน ให้เจริญงอกงามและให้รู้จักคิดอย่างเป็นระบบ การเรียนการสอนเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยวิธีการปลูกฝังให้เกิดการเรียนรู้และนำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ไม่ควรเน้นตัวเนื้อหาหรือข้อมูล

ประการที่ 2 ส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับความต้องการและเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์และมีความรักความผูกพันในท้องถิ่นของตน

ประการที่ 3 ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกเรียนรายวิชาต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นพบความถนัดและความสามารถพร้อมทั้งได้พัฒนาความสามารถให้สูงสุดตามศักยภาพ จึงเปิดวิชาบังคับเลือกและวิชาเลือกเสรีให้ได้เลือกเรียนอย่างกว้างขวาง

3) **หลักการของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น** เป็นหลักการที่สอดคล้องกับความมุ่งหวังและจุดเน้นดังกล่าว มี 3 ข้อ คือ

ข้อที่ 1 มุ่งให้ผู้เรียนได้ค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง เพื่อสนองหลักการข้อนี้จึงได้จัดให้มีวิชาเลือกหลากหลาย ทั้งวิชาบังคับเลือกและวิชาเลือกเสรี

ข้อที่ 2 เป็นการศึกษาทั่วไป เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพและศึกษาต่อ หลักสูตรจึงมีวิชาบังคับที่ทุกคนจำเป็นต้องรู้

ข้อที่ 3 มุ่งสนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ หลักสูตรจึงกำหนดให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรได้

4) **จุดหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น** เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามความมุ่งหวัง จึงได้ตั้งจุดหมายไว้ 8 ข้อ ซึ่งสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะในวิชาสามัญและทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ รักษาและเสริมสร้างสุขภาพของตนและชุมชน รู้ปัญหาของชุมชนและเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม มีความภูมิใจ

ในความเป็นไทย และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เต็มใจช่วยเหลือผู้อื่น มีความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดความเจริญแก่ตนและชุมชน มีทัศนคติที่ดีต่อสังคมชาติทุกชนิด มีทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพ เข้าใจชุมชนและเสนอแนวทางพัฒนาชุมชนได้ ภูมิใจในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน อนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับชุมชนของตน

5) โครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 วิชาบังคับ มีวิชาบังคับแก่นกับวิชาบังคับเลือก วิชาบังคับแก่นเป็นวิชาที่มุ่งปลูกฝังความรู้และทักษะพื้นฐานสำหรับพัฒนาสติปัญญาและบุคลิกภาพอันดีงาม ได้แก่ ความรู้ทางด้านภาษาไทย การคิดคำนวณ ความเข้าใจพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และสังคม การรักษาสภาพ และความชื่นชมในศิลปวัฒนธรรมและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย สำหรับวิชาบังคับเลือกเป็นวิชามุ่งเสริมวิชาบังคับแก่นในส่วนที่ต้องการให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

ส่วนที่ 2 วิชาเลือกเสรี ประกอบด้วย 5 กลุ่มวิชา คือ 1) กลุ่มวิชาภาษา 2) กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ 3) กลุ่มวิชาสังคม 4) กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ และ 5) กลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพ เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความถนัดและความสามารถ อันจะเป็นเครื่องชี้แนะให้ตัดสินใจเลือกเรียนวิชาได้เหมาะสม และได้พัฒนาสติปัญญาและความสามารถให้สูงสุดตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

ส่วนที่ 3 กิจกรรม กิจกรรมตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวภาษา หรือผู้นำเพื่อประโยชน์

ประเภทที่ 2 ได้แก่ กิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

ประเภทที่ 3 ได้แก่ กิจกรรมอิสระของผู้เรียน กิจกรรมเหล่านี้หลักสูตรไม่ได้มุ่งให้ผู้เรียนเข้าห้องเรียนเพื่อประกอบกิจกรรมตามที่ครูกำหนดแล้วสอบ แต่เป็นการทำกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดีงามเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข

6) คำอธิบายรายวิชา เป็นการกำหนดแนวอย่างกว้างๆในการจัดการเรียนการสอนสำหรับวิชานั้นๆ มี 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นการเสนอวิธีการหรือแนวทางสำหรับผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดหมาย

ส่วนที่ 2 เป็นความรู้และประสบการณ์ที่ต้องจัดให้เรียนและเปิดโอกาสให้ครูยืดหยุ่นได้

ส่วนที่ 3 เป็นการกำหนดจุดหมายปลายทางที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะ

ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ ค่านิยม และการจัดการที่สามารถสอวัดหรือสังเกตได้ตามที่แต่ละรายการต้องการ

7) **แนวดำเนินการหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น** เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรบรรลุผลตามหลักการและจุดหมายที่ได้วางไว้ จึงได้กำหนดแนวดำเนินการโดยสรุปได้ว่า มีการจัดให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนอย่างหลากหลาย จัดประสบการณ์ต่างๆให้ผู้เรียนได้รู้จักเข้าใจตนเอง และรู้แนวทางในการพัฒนาตนเองให้ได้เรียนรู้วิชาการอย่างเต็มความสามารถ มีโอกาสหาความรู้ และทักษะจากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ มีการศึกษาดูตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง มีการใช้วิธีผสมผสานการให้ความรู้กับการปฏิบัติจริงโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และกระบวนการกลุ่มให้ท้องถิ่นปรับรายละเอียดเนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้มีความคิดในการสร้างสรรค์งาน นอกจากนี้ การสอนจะต้องมีการสอดแทรกการเสริมสร้างค่านิยมพื้นฐานควบคู่ไปด้วย เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ตลอดจนมีการพัฒนาจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ ต้องให้ต่อเนื่องกับหลักสูตรประถมศึกษาด้วย

นอกจากนี้ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นยังได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรในเรื่อง เวลาเรียน หน่วยการเรียนรู้ วิชาบังคับและวิชาเลือกเสรี การประเมินผลการเรียน ตลอดจนเกณฑ์การจบหลักสูตรและการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักสูตร (ดังรายละเอียดในภาคผนวก ก)

จากการพิจารณาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จะเห็นว่าหลักการและจุดหมายชัดเจนไม่ซ้ำซ้อนกัน ส่วนโครงสร้างของวิชาบังคับแกนจะสอดคล้องกับชีวิตและสังคม ซึ่งกรมวิชาการเป็นผู้รับผิดชอบ สำหรับวิชาบังคับเลือกจะสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งท้องถิ่นจะจัดทำหรือเลือกจากที่กรมวิชาการได้จัดทำไว้หรือจะผสมผสานกันก็ได้ ส่วนวิชาเลือกเสรีเป็นวิชาที่นักเรียนเลือกได้ตามความต้องการของนักเรียน หรือเลือกจากที่กรมวิชาการหรือท้องถิ่นจัดทำหรือผสมผสานกันก็ได้ มีการลดวิชาบังคับให้น้อยลง และเพิ่มวิชาเลือกเสรีให้มากขึ้น

สำหรับกิจกรรมแนะแนว กิจกรรมการแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้จัดไว้ 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเช่นเดิม

สาระสำคัญของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นหลักสูตรที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องและต่อเนื่องกันกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น

กรมวิชาการ (2535 : 1-6) ได้กล่าวถึงสาระสำคัญของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายสรุปได้ดังนี้

1) ความมุ่งหวังของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรมีความมุ่งหวังให้ผู้เรียนจบหลักสูตรแล้วจะเป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ และร่วมทำประโยชน์ให้แก่สังคมตามความรู้ความสามารถของตน

2) จุดเน้นของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย มีจุดเน้น 3 ประการ เช่นเดียวกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น คือ

ประการที่ 1 จัดการเรียนการสอนเน้นกระบวนการ โดยการใช้วิธีสอนหลากหลายให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเกิดทักษะในกระบวนการต่างๆ เช่น กระบวนการเข้าสู่สังคม กระบวนการกลุ่ม กระบวนการย่อยข้อมูล กระบวนการจัดการ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการฝึกทักษะ กระบวนการพัฒนาค่านิยม กระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการเสนอรายงาน เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาสังคมโดยการปฏิบัติจริง

ประการที่ 2 ส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร เช่นเดียวกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น

ประการที่ 3 ให้ผู้เรียนมีโอกาเลือกเรียนรายวิชาต่างๆ มีรายวิชาต่างๆ ให้เลือกเรียนอย่างกว้างขวางและหลากหลายในวิชาบังคับเลือกและวิชาเลือกเสรี เพื่อให้มีทักษะเฉพาะด้านตามศักยภาพ เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ

3) หลักการของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นหลักการที่เน้น 3 ประการ คือ

ประการที่ 1 เพื่อเพิ่มความรู้และทักษะเฉพาะด้าน เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม

ประการที่ 2 เพื่อสนองต่อการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่นหรือการศึกษาต่อ

ประการที่ 3 ส่งเสริมการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ท้องถิ่น และประเทศชาติ

4) จุดหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิตและให้สามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดี ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข จุดหมายของหลักสูตรจึงมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะต่างๆ ให้สอดคล้องกับความมุ่งหวังและหลักการ 9 ข้อ สรุปได้ว่า มุ่งให้มีความรู้ในวิชาสามัญเฉพาะด้าน และวิทยาการเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อให้เป็นผู้นำ ให้บริการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยแก่ชุมชนได้ รู้จักวางแผนแก้ปัญหาชุมชนของตน ภูมิใจในความเป็นไทย เสียสละเพื่อส่วนรวม ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกัน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพและเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ มีนิสัยรักการทำงาน เต็มใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีทักษะในการจัดการ รวมทั้งให้เข้าใจสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม มุ่งพัฒนาประเทศ

อนุรักษ์และเสริมสร้างทรัพยากรและศิลปวัฒนธรรมของประเทศ

5) **โครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย** มีความต่อเนื่องกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น เกี่ยวกับลักษณะของโครงสร้างทั้งในด้านวิชาบังคับ วิชาเลือกเสรี และกิจกรรม ต่างกันที่กิจกรรมแนะแนวและ/หรือกิจกรรมแก้ปัญหา และ/หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ให้เพิ่มเป็น 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

6) **คำอธิบายรายวิชาของแต่ละวิชา** มี 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นกิจกรรมที่เสนอวิธีการหรือแนวทางให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดหมาย ข้อความส่วนนี้จะขึ้นต้นด้วยคำว่า ศึกษา สำรวจ ทดลอง ฝึกปฏิบัติ วิเคราะห์ และสังเคราะห์

ส่วนที่ 2 เป็นส่วนของเนื้อหา ได้แก่ ความรู้และประสบการณ์ที่ต้องการจัดให้เรียนเป็นหัวข้อกว้างๆเพื่อให้ครูยืดหยุ่นหรือกำหนดรายละเอียดตามความต้องการของท้องถิ่น

ส่วนที่ 3 เป็นจุดประสงค์ที่ระบุถึงจุดหมายปลายทางที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ ค่านิยม และการจัดการ

7) **แนวดำเนินการของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย** เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามจุดหมายจึงได้กำหนดแนวดำเนินการที่สอดคล้องกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น มี 10 ข้อ มีบางประการที่เพิ่มเติมขึ้นมา เช่น ให้ศึกษาสภาพแวดล้อมและความต้องการของท้องถิ่นในด้านต่างๆ ให้ได้ทดลองใช้วิธีการใหม่ๆ จัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อให้เห็นช่องทางการประกอบอาชีพ เป็นต้น

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร หลักสูตรได้กำหนดหลักเกณฑ์การใช้เกี่ยวกับเวลาเรียน หน่วยการเรียนรู้ วิชาบังคับ และวิชาเลือกเสรี การประเมินผลการเรียนและเกณฑ์การจบหลักสูตร ตลอดจนการแก้ไขหลักสูตร (ดังรายละเอียดในภาคผนวก ข)

จากการพิจารณาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จะเห็นว่า หลักการและจุดหมายมีความชัดเจนและไม่ซ้ำซ้อนกัน ส่วนโครงสร้างของหลักสูตรจัดให้มีวิชาบังคับน้อยลง มีการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสร้างหลักสูตรของตนเอง โดยให้กรมวิชาการเป็นผู้พิจารณา ก่อน หรืออาจมอบหมายให้เขตการศึกษาเป็นผู้พิจารณา นอกจากนี้มีการกำหนดให้มีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 35 คาบต่อสัปดาห์ มีการลดหน่วยการเรียนรู้ในแผนการเรียนเหลืออย่างน้อย 75 หน่วยการเรียนรู้ เลือกเรียนภาษาต่างประเทศได้ถึง 2 ภาษา เปิดโอกาสให้โรงเรียนยืดหยุ่นหลักสูตรได้โดยไม่แยกเป็นชั้น สำหรับกิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ กำหนดให้เป็น 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค เพื่อเปิดโอกาสให้โรงเรียนจัดกิจกรรมยืดหยุ่นตามความเหมาะสม

หลักสูตรมัธยมศึกษาของไทยทั้ง 2 ระดับ คือ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับ

ปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นหลักสูตรแบบกว้างที่สอดคล้องกับนโยบายแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 และความคาดหวังของหลักสูตรเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้เรียนมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันมากขึ้น กล่าวคือ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมกับตนในการทำประโยชน์ให้แก่สังคมโดยเน้นกระบวนการทางด้านความคิดและการปฏิบัติ ในโครงสร้างได้ลดจำนวนคาบวิชาบังคับและเพิ่มจำนวนคาบของวิชาเลือกเสรีให้มากขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกเรียนวิชาสามัญและวิชาอาชีพอย่างกว้างขวาง มีคาบเวลาสำหรับให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมอิสระ อันจะนำไปสู่การค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเองได้อย่างแท้จริง เพื่อให้หลักสูตรเป็นตัวทำให้เกิดการเรียนการสอน จึงได้เพิ่มแนวดำเนินการในหลักสูตรสำหรับเป็นแนวทางของการที่จัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ส่วนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เน้นกระบวนการและฝึกปฏิบัติมากขึ้น มุ่งให้มีทักษะในการใช้และรู้จักประยุกต์ให้เหมาะสมที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อให้เกิดกระบวนการในการพัฒนาชีวิต พัฒนาเศรษฐกิจและพัฒนาสังคมตามศักยภาพของนักเรียน เน้นการลงมือทำประโยชน์ให้แก่สังคมตามความสามารถของตน โดยปรับโครงสร้างให้มีความยืดหยุ่น สามารถนำไปใช้ได้ในพื้นที่ต่างๆตามนโยบายและเป้าหมายของการพัฒนาและตามความต้องการของท้องถิ่น โดยลดหน่วยการเรียนรู้ของวิชาบังคับให้เหลือน้อยลงและเพิ่มหน่วยการเรียนรู้วิชาเลือกเสรีให้มากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนเลือกเรียนรายวิชาต่างๆได้อย่างกว้างขวาง และมีเวลาในการเลือกทำกิจกรรมอิสระได้ตามความถนัดและความสนใจของตน อันจะนำไปสู่จุดหมายที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต มีความรู้ คุณธรรม และมีทักษะเฉพาะด้านตามศักยภาพอย่างพอเพียงที่จะเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพในอนาคต และสามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมตามความรู้ ความสามารถ และบทบาทหน้าที่ของตนด้วยวิธีการใหม่ๆ หลักสูตรมัธยมศึกษาทั้งสองระดับได้ปรับปรุงหลักการ จุดหมาย และโครงสร้างให้สอดคล้องต่อเนื่องกัน มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น

ภาระหน้าที่ของครูแนะแนวตามหลักสูตรมัธยมศึกษา

เป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรมัศึกษาก็คือการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตที่ทำประโยชน์ต่อสังคม โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจ ซึ่งตรงกับหลักการแนะแนวที่เป็นกระบวนการมุ่งช่วยให้นักเรียนรู้จักตนเองและสิ่งแวดล้อมจนสามารถตัดสินใจได้ด้วยตัวเองได้อย่างเหมาะสม

การแนะแนวนอกจากจะช่วยให้นักเรียนช่วยตัวเองแล้วยังเป็นการช่วยให้ครูเข้าใจนักเรียน

ได้ดีขึ้นด้วย ครูแนะแนวจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรอย่างถ่องแท้ เพื่อจะได้ใช้เป็นข้อมูลแนะแนวทางแก่นักเรียนได้ถูกต้อง ช่วยให้สามารถวางแผนการเรียนให้แก่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่กรมวิชาการ (ม.ป.ป. : 1) กล่าวไว้สรุปได้ว่า การที่จะใช้หลักสูตรให้เกิดผลดีนั้นจะต้องใช้วิธีการหรือบริการแนะแนวอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ที่จะใช้หลักสูตรทุกระดับจึงต้องมีความเข้าใจในตัวหลักสูตรและหลักการแนะแนวเป็นอย่างดี โดยเฉพาะครูแนะแนวนอกจากจะเป็นผู้ใช้หลักสูตรแล้วยังสามารถใช้ความรู้และผลการปฏิบัติงานแนะแนวในการให้ข้อมูลต่างๆ เพื่อจัดทำและปรับปรุงหลักสูตรอีกด้วย

เกี่ยวกับเรื่องนี้ กรมวิชาการ (2525 : 83-85) ได้กล่าวถึงภาระหน้าที่ของครูแนะแนวที่จะต้องรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้การใช้หลักสูตรประสบความสำเร็จ สรุปได้ดังนี้

1) ทำการสำรวจ รวบรวม ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับนักเรียน ด้วยการใช้กลวิธีและเครื่องมือต่างๆทางการแนะแนว เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การทดสอบ การสอบถาม ฯลฯ เพื่อช่วยให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจในตนเองและสามารถตัดสินใจอย่างฉลาดด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูแนะแนวสามารถนำข้อมูลของนักเรียนมาพิจารณาประกอบในการแนะแนวหรือให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเลือกวิชาเรียนได้อย่างถูกต้อง

2) ทำการสำรวจ รวบรวม ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งทรัพยากรต่างๆในชุมชน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาพิจารณาประกอบในการจัดแผนการเรียน โดยเฉพาะวิชาเลือกเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

3) ร่วมมือทำการสำรวจสภาพของโรงเรียนในด้านต่างๆเกี่ยวกับจำนวนครู จำนวนห้องเรียนและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ จำนวนนักเรียน ความสามารถและประสบการณ์ด้านต่างๆของบุคลากรในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้รับมาพิจารณาประกอบในการจัดแผนการเรียน การกำหนดตัวผู้สอนหรือปฏิบัติงาน การจัดตารางสอน และการจัดกิจกรรมแนะแนว

4) ทำการสำรวจ รวบรวม ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับโลกทางการศึกษา โลกของงานอาชีพ และสิ่งแวดล้อมต่างๆในสังคมหรือชุมชน เพื่อจะได้นำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ในการจัดบริการสนเทศ คือ ให้ข่าวสารความรู้เกี่ยวกับแนวทางทางการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการปรับตัวในสังคมด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน การแนะแนวหมู่ การจัดป้ายนิเทศ การให้คำปรึกษา การจัดกิจกรรมโฮมรูม (home room) การจัดวันอาชีพ ฯลฯ โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือเพื่อให้เด็กรู้จักโลกและสิ่งแวดล้อมมากที่สุด ซึ่งจะช่วยให้การตัดสินใจและการวางแผนชีวิตของเด็กมีประสิทธิภาพมากขึ้น

5) การให้ความร่วมมือกับฝ่ายวิชาการในการเสนอแนะความคิดและเสนอข้อมูลต่างๆที่ได้รับให้ฝ่ายวิชาการพิจารณาประกอบในการจัดทำแผนการเรียนหรือจัดวิชาเลือก

6) การวางแผนโครงการช่วยนักเรียนในการเลือกวิชาเรียนหรือแผนการเรียน โดยอาศัยกระบวนการแนะแนวที่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานตามลำดับ เช่น การสำรวจสภาพความต้องการ

ของท้องถิ่นทางด้านการศึกษาและอาชีพ การเสนอข้อมูลต่อคณะกรรมการบริหารโรงเรียน การทดสอบสติปัญญา ความสามารถ ความถนัด และความสนใจของนักเรียน การให้คำปรึกษาในการเลือกแผนการเรียน การลงทะเบียนวิชาเลือกตามโครงการ การติดตามผลการเลือกแผนการเรียน เป็นต้น

7) การให้ความร่วมมือในการคัดเลือกนักเรียนเข้าชั้นเรียน การลงทะเบียน การสัมภาษณ์นักเรียนใหม่และผู้ปกครอง การปฐมนิเทศนักเรียนใหม่และผู้ปกครอง การจัดตารางสอน

8) การจัดบริการสอนซ่อมเสริมสำหรับนักเรียนที่อ่อนหรือเรียนช้า โดยประสานงานกับฝ่ายวิชาการ .

9) การวางโครงการจัดกิจกรรมแนะแนว . 1 คาบต่อสัปดาห์ตลอดปี (หลักสูตรปรับปรุงมัธยมศึกษาตอนปลายเป็น 2 คาบต่อสัปดาห์ตลอดปี) โดยพยายามให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ การศึกษา อาชีพ และการปรับตัวในสังคม

10) การบริการให้คำปรึกษาแก่นักเรียนตลอดปี ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม ในบางกรณีอาจจะต้องให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองด้วย และบางกรณีอาจต้องส่งนักเรียนไปรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น

11) การให้ความร่วมมือในการเป็นที่ปรึกษาของชุมนุมต่างๆที่จัดขึ้นตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน เช่น ชุมนุมกีฬา ชุมนุมทางวิชาการ ชุมนุมงานอดิเรก ชุมนุมศิลปะและดนตรี

12) การวางโครงการส่งเสริมศีลธรรมและมารยาทของนักเรียน โดยร่วมกับฝ่ายวิชาการในการจัดกิจกรรมต่างๆตามที่เห็นสมควร

13) การให้ความร่วมมือกับฝ่ายวิชาการหรือฝ่ายการงานและอาชีพในการจัดส่งนักเรียนออกไปฝึกงานในแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระต่างๆในท้องถิ่น

14) วางโครงการหรือให้ความร่วมมือในการจัดบริการและสวัสดิการต่างๆเพื่อนักเรียน เช่น การจัดทุนการศึกษา การจัดหางานให้นักเรียนทำ การจัดอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนยากจน การจัดตั้งสหกรณ์นักเรียน ฯลฯ

15) ประชาสัมพันธ์คุณค่าของหลักสูตรด้วยวิธีการต่างๆทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน โดยยึดเป้าหมายที่สำคัญคือ ครูทุกคนในโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชนในชุมชน

16) การติดตามผลและประเมินผลโครงการหรือกิจกรรมต่างๆที่ได้ดำเนินการไปแล้วเป็นระยะๆหรือรายปี เพื่อการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในการดำเนินงานปีต่อไป แล้วสรุปรายงานให้คณะกรรมการบริหารโรงเรียนรับทราบ

การจัดบริการแนะแนวเป็นภาระหน้าที่ของครูแนะแนวที่ช่วยสนองความต้องการของหลักสูตรให้บรรลุตามเป้าหมาย เพราะตลอดเวลาที่เรียนอยู่ในโรงเรียน นักเรียนจะได้รับบริการต่างๆของการแนะแนวที่ครอบคลุมทั้งทางด้านการศึกษา อาชีพ และส่วนตัว ครูแนะแนวที่ทำหน้าที่ให้

คำปรึกษาแก่ผู้เรียนจะทราบข้อมูลเกี่ยวกับข้อดีและข้อบกพร่องของหลักสูตรในทรรศนะของผู้เรียน ได้อย่างลึกซึ้งกว่าผู้อื่น เช่น ครูแนะแนวจะทราบว่าวิชาใดมีผู้เลือกเรียนมาก วิชาใดมีผู้เลือกเรียน น้อย ครูแนะแนวจึงทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลเพื่อปรับปรุงหลักสูตรได้เป็นอย่างดี

จะเห็นว่าครูแนะแนวเป็นเสมือนตัวจักรสำคัญในการบริหารหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ ทุกขั้นตอน ทั้งในด้านปรัชญา หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง และการดำเนินการใช้หลักสูตร รวมทั้งการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยสอดคล้องกับความต้องการของทุกฝ่าย ครูแนะแนวมี ภาระหน้าที่ช่วยให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ช่วยให้การบริหารงานของโรงเรียน ในด้านต่างๆราบรื่นและดำเนินไปด้วยดีมีประสิทธิภาพ เช่น

1) ด้านวิชาการ ครูแนะแนวช่วยในการวางแผนการเรียนและการเลือกแผนการเรียน ให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน

2) ในด้านบริการ ช่วยจัดกิจกรรมต่างๆทางการแนะแนวที่จะช่วยให้นักเรียนสามารถ ปรับตัวได้ดี มีพัฒนาการที่ดีขึ้นในทุกด้าน

3) ในด้านการปกครอง ครูแนะแนวช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ช่วย ป้องกัน แก้ไข และส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้นตามศักยภาพของแต่ละคน ครูแนะแนว ช่วยให้การบริหารงานและการบริหารหลักสูตรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพราะครูแนะแนว สามารถใช้ชั่วโมงกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนเป็นช่องทางในการนำบริการและจัดประสบการณ์ต่างๆ ให้แก่นักเรียนได้อย่างทั่วถึง ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

ครูแนะแนวจึงเป็นตัวเชื่อมระหว่างนักเรียน ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง และ บุคลากรอื่นๆทั้งในและนอกสถานศึกษา ที่ช่วยให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนบรรลุผลตาม ความมุ่งหวังของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูแนะแนวจะต้องเป็นผู้ชักนำนักเรียนให้เข้าสู่ เป้าหมายของหลักสูตร และชักชวนครูอื่นๆให้ปฏิบัติตามหลักสูตร รวมทั้งเป็นผู้ช่วยป้อนข้อมูล เกี่ยวกับตัวนักเรียนและสภาพต่างๆที่ถูกต้องอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรให้ สอดคล้องกับความต้องการของทุกฝ่ายได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

กิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรมัธยมศึกษา

กรมวิชาการ (2535 : 21) ได้กล่าวถึงกิจกรรมแนะแนวและ/หรือกิจกรรมแก้ปัญหา และ/หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรมัธยมศึกษา สรุปได้ดังนี้

กิจกรรมแนะแนวคือกิจกรรมที่ช่วยให้ครูมีความเข้าใจในตัวนักเรียน และช่วยเหลือให้ นักเรียนได้รู้จักตนเอง มีความพร้อมที่จะเรียนรู้และรู้จักตัดสินใจด้วยตนเองได้อย่างฉลาด ช่วย ให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนได้บรรลุผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตรได้ ซึ่งโรงเรียนต้อง ดำเนินงานด้านต่างๆดังนี้

- 1) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลของผู้เรียนเป็นรายบุคคล
- 2) ให้ข่าวสารความรู้ที่จำเป็นในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ การปรับตัวในสังคม และการพัฒนาบุคลิกภาพ
- 3) ให้คำปรึกษาเพื่อให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง
- 4) จัดให้ผู้เรียนได้รับความช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา หรือพัฒนาการเรียนรู้ ตามควรแก่กรณี
- 5) ติดตาม ประเมินผลงานและพัฒนาการแต่ละด้านของผู้เรียน

งานแนะแนวเป็นงานที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของหลายฝ่าย ดังนั้นครูทุกคนจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมแนะแนว โดยมีครูแนะแนวเป็นผู้ประสานหรือโรงเรียนอาจจัดดำเนินงานในรูปคณะกรรมการก็ได้ ทั้งนี้ จะศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้จากคู่มือการจัดบริการแนะแนวระดับมัธยมศึกษา

สำหรับกิจกรรมแก้ปัญหาหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้นั้นเป็นกิจกรรมหนึ่งในขอบข่ายของงานแนะแนว ซึ่งโรงเรียนจะต้องจัดให้แก่ นักเรียนทั่วทุกคน ไม่ใช่เฉพาะแต่นักเรียนที่มีปัญหาเท่านั้น โรงเรียนจะต้องให้นักเรียนทุกคนได้ทำกิจกรรม ฝึกฝน พัฒนาความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ให้มากขึ้นอีก ในการดำเนินงานดังกล่าวโรงเรียนต้องพิจารณาหาวิธีการที่เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนให้มากที่สุด เช่น จัดการสอนแบบรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม จัดให้ผู้เรียนสอนกันเอง หรือใช้เครื่องช่วยสอนอื่นๆ ฯลฯ

จะเห็นว่าการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน หรือที่ตามหลักสูตรเรียกว่า กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ นั้น ได้จัดให้ 1 คาบเรียนต่อสัปดาห์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ 2 คาบเรียนต่อสัปดาห์ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นหลักสูตรที่ไม่ได้เน้นการวัดผลสัมฤทธิ์เหมือนวิชาอื่นๆ ไม่มีหน่วยการเรียนรู้ ไม่มีการประเมินผลได้หรือตก จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้กิจกรรมหลายๆรูปแบบเพื่อนำมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับเนื้อหา จุดมุ่งหมาย สภาพของนักเรียน รวมทั้งระยะเวลาและสถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนว เพื่อให้ นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน เน้นการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรมด้วยตนเอง โดยการใช้ทักษะกระบวนการในการแสดงออกทุกๆด้าน มีการสอดแทรกกิจกรรมการสร้างเสริม ค่านิยม จริยธรรม และปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ความขยัน ความซื่อสัตย์ การประหยัด การอดทน ความมีวินัย ความรับผิดชอบควบคู่กัน กิจกรรมที่ดีต้องสามารถส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนได้ดี ครูแนะแนวจึงควรศึกษาหาประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เพื่อจะได้นำมาประยุกต์ในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนให้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ได้วางไว้

ครูแนะแนวจำเป็นต้องทำการศึกษาหลักสูตรมัธยมศึกษาเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจทั้งในด้านความหมายของหลักสูตร ส่วนประกอบที่สำคัญของหลักสูตร และสาระสำคัญของหลักสูตรมัธยมศึกษาฉบับปัจจุบันทั้ง 2 ระดับ เกี่ยวกับหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง แนวดำเนินการ และหลักเกณฑ์การใช้หลักสูตร นอกจากนี้ ครูแนะแนวจะต้องทราบถึงภาระหน้าที่ของตนที่จะช่วยให้หลักสูตรบรรลุผลตามเป้าหมาย และที่สำคัญก็ต้องศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรของกิจกรรมแนะแนวอย่างละเอียดลึกซึ้งทุกแง่มุม เพื่อช่วยให้สามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมแนะแนวหรือร่วมมือกับฝ่ายต่างๆ ในการจัดทำแผนการเรียนหรือช่วยนักเรียนในการเลือกแผนการเรียนได้อย่างถูกต้อง การศึกษาหลักสูตรมัธยมศึกษาจึงช่วยให้ครูแนะแนวสามารถจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องตามความต้องการของหลักสูตรมัศึกษามากยิ่งขึ้น

คำถามทบทวน

1. หลักสูตรคืออะไร เพราะเหตุใดครูแนะแนวจึงต้องศึกษาหลักสูตรมัธยมศึกษา
2. หลักสูตรมัธยมศึกษาทั้ง 2 ระดับของไทยมีส่วนประกอบหลักคืออะไรบ้าง
3. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 มุ่งจัดการศึกษาที่มีลักษณะอย่างไร
4. ความมุ่งหวังที่จะพัฒนานักเรียนของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร
5. จุดเน้นของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร
6. หลักการของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร
7. จุดหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร
8. โครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร
9. ภาระหน้าที่ของครูแนะแนวตามหลักสูตรมัศึกษามีอย่างไรบ้าง ให้ตอบเป็นข้อๆ
10. กิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรมัธยมศึกษาทั้ง 2 ระดับมีความเหมือนและแตกต่างกันอย่างไรบ้าง

บทที่ 3

องค์ประกอบของ กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนจะประสบความสำเร็จมากหรือน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญๆหลายประการ อาทิ ครูแนะแนว นักเรียน วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรม นวัตกรรม และการประเมินผล ฯลฯ ถ้าขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งย่อมทำให้การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนไม่บรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ ครูแนะแนวจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับรายละเอียดขององค์ประกอบเหล่านี้ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้เพื่อนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในบทนี้จึงได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนรู้ ครูแนะแนวตามหลักสูตรมัธยมศึกษา ลักษณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา วัตถุประสงค์ของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน เนื้อหาสาระของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน กิจกรรมการเรียนรู้ในคาบแนะแนว นวัตกรรมการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน และการประเมินผลการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

องค์ประกอบของการเรียนรู้

การเรียนรู้ (learning) เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ต้องอาศัยองค์ประกอบต่างๆ เพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้ เป้าหมายที่สำคัญของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนก็เพื่อมุ่งให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ กล่าวคือ มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น

มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับองค์ประกอบของการเรียนรู้ไว้ เช่น

ครอนบาค (Cronbach, 1963 : 68-70) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนรู้ที่สำคัญ 7 ประการ คือ

1) **วัตถุประสงค์** (goal) คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ว่าต้องการให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างไรหลังจากเรียนรู้แล้ว

2) **ความพร้อม** (readiness) คือ การเตรียมตัวให้นักเรียนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

3) **สถานการณ์** (situation) คือ บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

4) **การแปลความหมาย** (interpretation) คือ การที่นักเรียนสามารถรับรู้สิ่งเร้าต่างๆ และแปลความหมายของสิ่งเร้านั้นได้ถูกต้อง

5) **การตอบสนอง** (response) คือ การแสดงพฤติกรรมตอบสนองตามที่คิดว่าจะให้ผลดีที่สุด สถานการณ์นั้นๆ

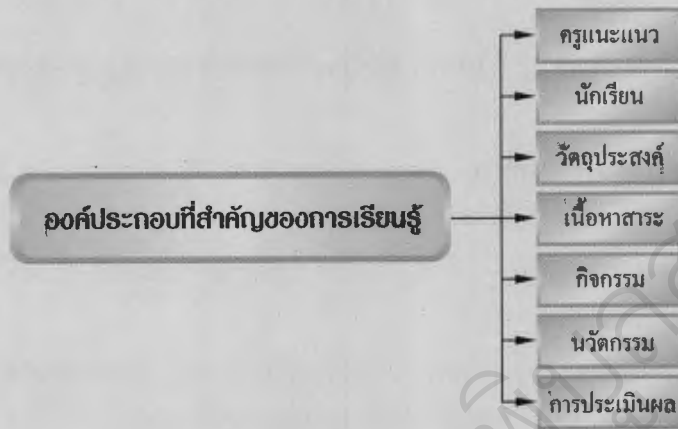
6) **ผลที่ตามมา** (consequence) คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการตอบสนอง ซึ่งอาจจะได้ผลดี และถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ หรืออาจเกิดผลตรงกันข้ามก็ได้

7) **ปฏิกิริยาต่อความผิดหวัง** (reaction to thwarting) คือ ความผิดหวังที่เกิดขึ้นเมื่อไม่สามารถตอบสนองได้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ นักเรียนอาจกลับไปลองใช้การตอบสนองด้วยวิธีอื่นๆ ที่คิดว่าทำให้บรรลุผลสำเร็จ หรืออาจยกเลิกวัตถุประสงค์เดิมก็ได้

ส่วนกิตยวัตติ บุญซื่อและคนอื่นๆ (ม.ป.ป. : 3) ได้เสนอถึงองค์ประกอบของการเรียนรู้ที่มีความสุข ซึ่งสรุปเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

- 1) บทเรียนเริ่มจากง่ายไปหายากและมีความต่อเนื่อง
- 2) วิธีการเรียนสนุก จูงใจ และไม่กดดัน
- 3) พัฒนาและส่งเสริมการคิด
- 4) สัมพันธ์กับธรรมชาติ
- 5) กิจกรรมหลากหลายสำหรับทุกคน
- 6) สื่อเร้าใจและตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน
- 7) ประเมินพัฒนาการของเด็กโดยรวม ไม่เน้นแต่ด้านวิชาการ
 - ก) เด็กแต่ละคนได้รับการยอมรับว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีหัวใจและสมอง
 - ข) ครูให้ความเมตตาจริงใจและอ่อนโยนต่อเด็กทุกคนโดยทั่วถึง
 - ค) เด็กเกิดความรักและความภูมิใจในตนเอง
 - ง) เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจของตนเอง
 - จ) บทเรียนสนุก แปลกใหม่ จูงใจให้ติดตามและเร้าใจ
 - ฉ) สิ่งทีเรียนรู้สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

จากแนวความคิดของครอนบาค และกิตยวดี บุญซื่อ และคนอื่นๆ จะเห็นว่าสอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และมีความสุขในการเรียนรู้เช่นเดียวกัน จากแนวความคิดของนักการศึกษาหลายๆท่านจะเห็นว่ากระบวนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนควรจะประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญดังภาพ 3.1

ภาพ 3.1 องค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้

จากภาพ 3.1 จะเห็นว่าองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมี 7 ประการ คือ ครูแนะแนว นักเรียน วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรม นวัตกรรม และการประเมินผล ครูแนะแนวจึงควรศึกษาในรายละเอียดขององค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้ให้เข้าใจเพื่อจะได้นำไปใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวให้มีประสิทธิภาพ บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาและหลักการจัดบริการแนะแนวที่เน้นให้นักเรียนมีความรู้ทั้งทางด้านการศึกษา ด้านอาชีพและด้านส่วนตัว เพื่อจะได้เข้าใจในตนเองและสิ่งแวดล้อมจนสามารถเลือกตัดสินใจดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมต่อไป

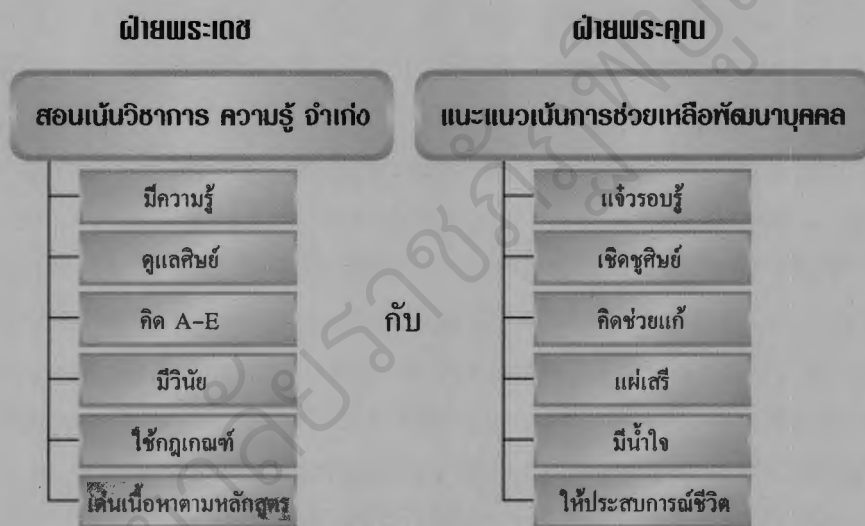
ครูแนะแนวตามหลักสูตรมัธยมศึกษา

ครูแนะแนว (guidance teacher) หมายถึงผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการแนะแนว อาจเป็นครูที่มีวุฒิทางการแนะแนวโดยตรง หรือเป็นครูที่มีวุฒิอื่นก็ได้ แต่ควรจะได้ผ่านการฝึกอบรมทางการแนะแนวมาบ้าง ครูแนะแนวมีบทบาทต่างจากครูผู้สอน เพราะครูผู้สอนเป็นครูที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในวิชาที่รับผิดชอบโดยตรงและมีการวัดผลประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วย

ส่วนครูแนะแนวเป็นครูที่ทำหน้าที่ทั้งผู้สอนและแนะแนวนักเรียน ซึ่งการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนนั้นไม่ได้มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเหมือนวิชาอื่นๆ แต่จะมุ่งให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ ปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ดังนั้นการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนควรมอบหมายให้ครูที่มีความรู้หรือมีคุณวุฒิทางการแนะแนว ยกเว้นในกรณีที่ครูแนะแนวมีไม่เพียงพอ เพราะบทบาทของครูแนะแนวกับครูผู้สอนอาจจะขัดแย้งกัน ทำให้เกิดความสับสนในการวางตัวของครูแนะแนวที่มีต่อนักเรียน หรืออาจทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ไม่ดีต่อการแนะแนวหรือครูแนะแนว ทำให้การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนไม่บรรลุผลตามเป้าหมายที่ครูแนะแนวต้องการ

เกี่ยวกับเรื่องนี้ สุโท เจริญสุข (2530 : 48) ได้ชี้ให้เห็นถึงภารกิจต่างๆ ที่แตกต่างกันระหว่างครูผู้สอนกับครูแนะแนว ดังภาพ 3.2

ภาพ 3.2 ภารกิจที่แตกต่างกันระหว่างครูผู้สอนกับครูแนะแนว

ที่มา : ดัดแปลงจาก สุโท เจริญสุข 2530 : 48

จากภาพ 3.2 ครูผู้สอนซึ่งมีพระเดชทำหน้าที่สอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางด้านวิชาการต่างๆด้วยวิธีการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียน เป็นผู้ที่มีความรู้ในรายวิชาที่สอนตามหลักสูตรเป็นอย่างดี คอยดูแลเอาใจใส่ผู้เรียนให้ตั้งใจเล่าเรียน มีการวัดผลโดยการให้เกรด ควบคุมให้อยู่ในระเบียบวินัยและกฎเกณฑ์ของโรงเรียน ส่วนครูแนะแนวนั้นจะทำหน้าที่แนะแนวให้นักเรียนเน้นการช่วยเหลือพัฒนาตัวนักเรียน เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในด้านวิชาการและประสบการณ์ชีวิต

อย่างกว้างขวาง ให้กำลังใจนักเรียน มีน้ำใจในการช่วยแก้ไข้ปัญหา รวมทั้งให้สิทธิและเสรีภาพ ในการตัดสินใจแก่นักเรียน

ด้วยเหตุนี้ ครูแนะแนวซึ่งทำหน้าที่ทั้งแนะแนวและจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ลักษณะของครูที่ดีและนักแนะแนวที่ดีควบคู่กัน ดังภาพ 3.3

ภาพ 3.3 คุณลักษณะของครูแนะแนวที่ดี

จากภาพ 3.3 จะเห็นว่าครูแนะแนวที่ดีนั้นควรมีคุณลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1) **มีความรู้ดี** ครูแนะแนวจะต้องมีความรู้ทั้งในเนื้อหาวิชาที่จะจัดกิจกรรมและ วิชาการใหม่ๆ ตลอดจนข่าวคราวเหตุการณ์บ้านเมืองที่ทันต่อเหตุการณ์ เพื่อจะได้ให้ข้อมูลทั้งด้าน การศึกษา อาชีพ และส่วนตัวแก่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ครูแนะแนวจำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา แผนการศึกษาแห่งชาติ หลักสูตรมัธยมศึกษา หลักการแนะแนว การจัดบริการแนะแนว หลักการจัดกิจกรรม การวัดผลและการประเมินผล โดยเฉพาะมีความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมแนะแนวในรูปแบบต่างๆตามที่มีผู้คิดค้นอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งจะต้องมีความรอบรู้อย่างกว้างขวางเกี่ยวกับโลกกว้างทางอาชีพ ความก้าวหน้าทางวิชาการ เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลง ทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมของชุมชนและประเทศ เพื่อจะได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อ กระบวนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) **มีเทคนิคและทักษะในการจัดกิจกรรมแนะแนว** ที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ตามจุด มุ่งหมายที่ได้วางไว้ เนื่องจากการจัดกิจกรรมแนะแนวจะต้องใช้วิธีการหลายรูปแบบ ให้รู้จักคิด อย่างมีกระบวนการ ไม่เน้นตัวเนื้อหาหรือข้อมูลเป็นสำคัญแต่ควรมุ่งปลูกฝังวิธีการที่จะทำให้นักเรียน เข้าใจหลักการของเนื้อหาและวิเคราะห์เนื้อหาต่างๆเพื่อหาข้อสรุปสืบเนื่องที่จะเกิดและการนำ ไปใช้โดยเน้นให้มีการปฏิบัติจริง ดังนั้นครูแนะแนวจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาและฝึกฝนการใช้ เทคนิคต่างๆเพื่อจัดกิจกรรมให้ชำนาญ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และเกิดทักษะในกระบวนการต่างๆ เช่น กระบวนการเข้าสู่สังคม กระบวนการกลุ่ม กระบวนการย่อยข้อมูล กระบวนการจัดการ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการฝึกทักษะ

กระบวนการพัฒนาค่านิยม กระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการเสนอรายงาน ครูแนะแนวจะต้องเลือกใช้เทคนิคแบบต่างๆที่สามารถช่วยให้นักเรียนเกิดทักษะดังกล่าวได้ เช่น เทคนิคแบบศูนย์การเรียนรู้ เทคนิคแบบสาธิต เทคนิคแบบศึกษานอกสถานที่ เทคนิคแบบอภิปราย เทคนิคแบบวิทยาศาสตร์ เทคนิคแบบบทบาทสมมติ เทคนิคแบบสถานการณ์จำลอง และเทคนิคแบบอื่นๆ ที่คิดว่าเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมแนะแนวให้ประสบความสำเร็จตามที่ต้องการ นอกจากนี้ ครูแนะแนวจำเป็นต้องฝึกฝนทักษะต่างๆที่จะช่วยให้การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนบรรลุตามเป้าหมาย เช่น การใช้วาทกรรมทำทางประกอบการจัดกิจกรรม การใช้สื่อ การใช้กระดานดำ การอธิบาย การใช้คำถาม การเสริมกำลังใจ และการสร้างความสนใจ

3) มีบุคลิกภาพดี ครูแนะแนวที่จะประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมแนะแนวนั้นจะต้องมีบุคลิกภาพที่ดีทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนได้ ทำให้นักเรียนมีความเคารพและศรัทธาต่อครูแนะแนวซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดกิจกรรมแนะแนว

สวัสดี สุวรรณอักษร (2531 : 285-286) และกรมวิชาการ (2537 : 43-46) ได้กำหนดคุณสมบัติของครูแนะแนวไว้สอดคล้องกัน สรุปได้ดังนี้

- (1) มีความรับผิดชอบและเอาใจใส่ต่อหน้าที่
- (2) มีความขยันขันแข็ง อุทิศสาหะในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย
- (3) เสียสละในการทำงาน อุทิศเวลาให้งานและส่วนรวม
- (4) เห็นคุณค่าของงานและมีความศรัทธาในการทำงาน
- (5) ให้บริการด้วยความจริงใจโดยไม่หวังผลประโยชน์ใดๆตอบแทน
- (6) เป็นกันเอง ปรับตนเข้ากับคนได้ทุกประเภท
- (7) มีความคล่องตัวในการประสานงานกับฝ่ายต่างๆ
- (8) วางตัวได้เหมาะสมและรู้จักกาลเทศะ
- (9) มีความสามารถสื่อสารให้ทุกฝ่ายเกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน
- (10) มีความใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ให้เกียรติผู้อื่น
- (11) มีความใจเย็น สุขุมรอบคอบ ไม่อ่อนไหวง่าย อารมณ์มั่นคง ควบคุมตนเองได้
- (12) มีน้ำใจ เมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สุภาพอ่อนโยน
- (13) รับฟังปัญหาทุกฝ่ายด้วยใจเป็นธรรม
- (14) พิจารณาใคร่ครวญสถานการณ์ต่างๆอย่างมีเหตุผล ยุติธรรม
- (15) รักษาความลับของผู้รับบริการ
- (16) รู้จักประหยัด รักษาทรัพย์สินและผลประโยชน์ของส่วนรวม
- (17) มีปฏิภาณไหวพริบ มีความสามารถในการแก้ปัญหา ตัดสินใจได้ดี
- (18) เป็นแบบอย่างที่ดี ประพฤติตนมีศีลธรรม

- (19) กล้าแสดงความคิดเห็นของตน
- (20) มีความสนใจใฝ่หาความรู้เพื่อพัฒนางานแนะแนว
- (21) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อพัฒนางานแนะแนว
- (22) ให้ความร่วมมือกับฝ่ายต่างๆทั้งในและนอกโรงเรียน

4) มีค่านิยมที่พึงประสงค์ นอกจากครูแนะแนวจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ดี มีเทคนิค และทักษะ รวมทั้งมีบุคลิกภาพที่ดีแล้ว ครูแนะแนวจะต้องเป็นผู้ที่มีค่านิยมที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตของนักเรียน นั่นคือ สอนให้เห็นด้วยการปฏิบัติจริงทั้งในและนอกห้องเรียนโดยประพฤติปฏิบัติให้เป็นกิจนิสัยเช่นเดียวกับที่สอนนักเรียน นักเรียนจึงจะเห็นคุณค่าและประโยชน์ของกิจกรรมแนะแนวอย่างแท้จริง

คณะกรรมการปรับปรุงวิชาความเป็นครู (2537 : 66-67) ได้ให้ทรงสนะว่าผู้ที่จะเป็นครูที่ดีในสังคมไทยควรมีค่านิยมที่พึงประสงค์ ดังนี้

- (1) ความมีระเบียบวินัย
- (2) ความซื่อสัตย์ สุจริต และความยุติธรรม
- (3) ความขยัน ประหยัด อดทน และยึดมั่นในสัมมาชีพ
- (4) ความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ
- (5) ความคิดริเริ่ม วิจารณ์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
- (6) ความกระตือรือร้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- (7) การรู้จักรักษากฎหมายของร่างกายและจิตใจให้สมบูรณ์
- (8) การพึ่งตนเองและมีอุดมการณ์แห่งวิชาชีพ
- (9) ความภาคภูมิใจและรู้จักทำนุบำรุงศิลปะ วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติ
- (10) ความเสียสละ เมตตาอารี กตัญญูทศเวที กล้าหาญ และสามัคคี
- (11) ความนิยมไทย
- (12) ความหมั่นในการศึกษาหาความรู้อยู่เป็นนิจ
- (13) การเคารพยกย่องคนดีมีคุณธรรม
- (14) การมีอิสรภาพทางวิชาการ ความคิด และการกระทำ
- (15) ความสันโดษ
- (16) ความสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน
- (17) ความยึดมั่นและปฏิบัติตามคำสอนในศาสนาของตน

เกี่ยวกับเรื่องนี้ เกจและเดวิด (Gage and David, 1975 : 637-641) ได้กล่าวว่า ครูแนะแนวควรมีคุณลักษณะที่สำคัญๆสรุปได้ดังนี้

- (1) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาได้ดี
- (2) ไวต่อการรับรู้ความรู้สึกของนักเรียนและเพื่อนๆในห้องเรียน

- (3) มีความเชื่อว่านักเรียนสามารถเรียนรู้ได้
- (4) มีอัตมโนทัศน์ทางบวก (positive self-concept)
- (5) เชื่อมั่นในตนเองว่าสามารถช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างดีที่สุด
- (6) มีวิธีการสอนที่แตกต่างกันหลายรูปแบบ
- (7) มีความสามารถในการสร้างบรรยากาศทางบวกในชั้นเรียน
- (8) มีความจริงใจ (genuineness) ยอมรับนักเรียนทางบวก (positive regard)

และมีความเข้าใจ (empathy) ในตัวนักเรียน

จะเห็นว่าครูแนะแนวที่จะจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องมีความรู้ที่สาคัญทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรมแนะแนว มีค่านิยมในการดำรงชีวิตที่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนได้ และที่สำคัญก็จะต้องมี คุณลักษณะของครูผู้สอนและนักแนะแนวหรือนักให้คำปรึกษาควบคู่กันด้วย สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะ ทำให้ครูแนะแนวสามารถจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ลักษณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา

กระบวนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน มีบุคคลที่มีความสำคัญอีกฝ่ายหนึ่งคือ นักเรียน ครูแนะแนวจึงจำเป็นต้องศึกษาลักษณะของนักเรียนเพื่อจะได้นำมาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวให้เหมาะสมกับนักเรียน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และความต้องการ ดังภาพ 3.4

ภาพ 3.4 ลักษณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาในด้านต่างๆ

แอตคินสันและคนอื่นๆ (Atkinson and others, 1996 : 104-107) ได้กล่าวถึง ลักษณะของวัยรุ่นในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และความต้องการ สรุปได้ดังนี้

- 1) **ลักษณะทางด้านร่างกาย** นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาเป็นระยะที่อยู่ในช่วง

วัยรุ่น พัฒนาการทางด้านร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการมีวุฒิภาวะทางเพศ มีพัฒนาการลักษณะเพศที่ 2 เกิดขึ้นทั้งในวัยรุ่นหญิงและชาย ทำให้นักเรียนเกิดความวิตกกังวลในเรื่องรูปร่างของตน เช่น ในเด็กหญิงจะกังวลเกี่ยวกับการมีประจำเดือน การมีหน้าอกโตเตโปกผาย ในเด็กชายจะกังวลเกี่ยวกับการผ่นเปียก การมีเสียงแหบห้าว ฯลฯ ทำให้นักเรียนรู้สึกเคอะเขิน วางตัวลำบาก บางคนโตเร็วกว่าเพื่อนๆอาจพยายามทำตัวให้เล็กลงโดยเดินหลังค่อมหรือพยายามห่อไหล่ การเปลี่ยนแปลงด้านฮอรโมนอาจทำให้เกิดผลติดตามมา เช่น เป็นสิว มีเหงื่อออกมาก เกิดกลิ่นตัว ฯลฯ ต่อมใต้สมอง (pituitary gland) จะทำหน้าที่ผลิตฮอรโมนที่ควบคุมการเจริญเติบโตของร่างกายและอวัยวะสืบพันธุ์ ถ้าต่อมนี้ทำงานผิดปกติ เช่น ผลิตฮอรโมนมากเกินไป นักเรียนอาจจะมีรูปร่างสูงใหญ่ผิดปกติ ถ้าผลิตน้อยไปจะทำให้ร่างกายแคระแกร็น ในวัยนี้ นักเรียนหญิงจะเจริญเติบโตเร็วกว่านักเรียนชายในระยะแรก และนักเรียนชายจะตามทัน และล้าหน้าไปในวัยรุ่นตอนปลาย ครูแนะแนวจึงควรให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายเพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตัวเองได้ ไม่เกิดความวิตกกังวลหรือความเครียด ซึ่งอาจจะส่งผลต่อการเรียนรู้

2) ลักษณะทางด้านอารมณ์ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษามีลักษณะทางด้านอารมณ์ที่รุนแรง จนได้ชื่อว่าวัยรุ่นบู๊แคม ทั้งนี้ เป็นเพราะการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย การเข้าสู่วุฒิภาวะเร็วหรือช้ามีผลต่อความพึงพอใจในการแสดงตน จึงทำให้มีอารมณ์เปลี่ยนแปลงได้ง่าย มักจะควบคุมอารมณ์ไม่ได้และจะแสดงอาการไม่พอใจออกมาทันที เด็กที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์น้อยจะควบคุมอารมณ์ให้คงที่ได้น้อย อาจหันไปหาสิ่งเสพติดหรือทำผิดกฎระเบียบได้ง่าย เด็กวัยนี้ชอบทำเสียงดังอึกทักเพื่อปิดบังความไม่มั่นใจในตนเอง มีความก้าวร้าว แสบจอน แสดงอารมณ์อย่างเปิดเผย ชอบหรือไม่ชอบจะรุนแรง พฤติกรรมต่างๆอาจเป็นการชดเชยปมด้อยของตน มีความต้องการเป็นตัวของตัวเองจึงมักจะต่อต้านผู้ใหญ่อยู่เสมอๆ ครูแนะแนวจะต้องเข้าใจถึงลักษณะทางด้านอารมณ์ของเด็กวัยนี้ ไม่ใช่วิธีการตอบโต้ที่รุนแรงเพราะจะทำให้เด็กหันหน้าหนีจากครูและโรงเรียน เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาอื่นๆตามมา ควรรอจังหวะที่เด็กมีอารมณ์สงบจึงค่อยให้เหตุผลที่ถูกต้อง

3) ลักษณะทางด้านสังคม เด็กวัยนี้จะมีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนมากขึ้น เพื่อนจะมีอิทธิพลมากกว่าพ่อแม่และครู มีการรวมกลุ่มกันและมีพฤติกรรมเหมือนกัน มักจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มเพื่อนอย่างเคร่งครัด ต้องการมีอิสระ ต้องการการยอมรับจากพ่อแม่ เพื่อน และเพศตรงข้าม วัยรุ่นจะมีความสนใจในเพศตรงข้ามทำให้พิถีพิถันในการแต่งกายมากเป็นพิเศษ ชอบพูดโทรศัพท์นานๆ มีความต้องการเพื่อนเพศเดียวกันเพื่อเป็นที่ปรึกษาระบายความในใจอีกด้วย วัยรุ่นเป็นช่วงทดลองบทบาทที่ถูกต้อง เป็นวัยที่พยายามที่จะวิเคราะห์ค่านิยมของตน ถ้าผู้ใหญ่ช่วยสร้างค่านิยมให้ วัยรุ่นก็จะหาเอกลักษณ์ได้ง่ายขึ้น จากแนวความคิดในการพัฒนาการทางด้านสังคมของเด็กในช่วงวัยรุ่นของอีริกสัน (Erickson) จะเห็นว่าเป็นช่วงที่พัฒนาความมี

เอกลักษณ์ (identity development) หรือความสับสนในบทบาท (role confusion) ถ้าเด็กมีเอกลักษณ์ในตนเอง รู้ว่าตนเองคือใคร มีเป้าหมายอย่างไร มีจุดเด่นหรือความสามารถในด้านใด เด็กก็จะไม่สับสนในบทบาทของตนหรือไม่รับบทบาทที่ไม่พึงประสงค์ของผู้อื่นมาเป็นของตน เช่น ดิเดยาเสพย์ติด ดิเดยาบ้า เที้ยวเตร ฯลฯ เด็กที่มาจากสภาพครอบครัวที่มีปัญหาจะทำให้หาเอกลักษณ์ในตนได้ยาก การที่นักเรียนสามารถหาเอกลักษณ์ให้ตนเองได้จะทำให้ประสบความสำเร็จในการหาเอกลักษณ์ทางเพศ การประกอบอาชีพ และการมองโลกด้วย ครูแนะแนวควรเข้าใจในพฤติกรรมของนักเรียน ยอมรับพฤติกรรมของนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ทางสังคมจากการจัดกิจกรรมโดยไม่ให้นักเรียนรู้สึกว่าคุณบังคับ

4) **ลักษณะทางด้านสติปัญญา** นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาสามารถเข้าใจในสิ่งที่เขื่อนามธรรมได้ดี มีช่วงความสนใจนานขึ้น เด็กบางคนอาจมีอาการฝืนกลางวันเพื่อทดแทนสิ่งที่ขาดไป เด็กสามารถคิดอย่างมีเหตุผลแต่อาจจะไม่สอดคล้องกับเหตุผลของผู้ใหญ่ วัยนี้เริ่มมีปรัชญาของชีวิตทั้งในด้านศีลธรรม จรรยา ศาสนา และการเมือง แต่ยังสับสนและตัดสินใจไม่ได้ พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กวัยนี้จะเจริญถึงจุดสูงสุด เป็นวัยที่มีเหตุผล คิดในสิ่งที่เขื่อนามธรรมได้ดี ทำให้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้เร็วและจำได้นาน ชอบที่จะแสดงความคิดเห็น ครูแนะแนวจำเป็นต้องทราบว่่านักเรียนมีความสามารถทางการเรียนอยู่ในระดับใด ซึ่งอาจดูได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนเพื่อจะได้นำข้อมูลมาจัดกิจกรรมให้เหมาะสมต่อไป

5) **ลักษณะทางด้านความต้องการ** วัยรุ่นไม่ว่าชาติใดภาษาใด ต่างก็เป็นวัยที่มีความต้องการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจเช่นเดียวกับวัยอื่นๆ ซึ่งสมาคมการศึกษาแห่งชาติของสหรัฐอเมริกาได้ค้นคว้ารวบรวมไว้ 10 ประการ ดังที่ สุชา จันทน์เอน (2529 : 41-44) แปลไว้ สรุปได้ดังนี้

- (1) ต้องการที่จะปรับปรุงสมรรถภาพในการทำงานให้ดีขึ้น
- (2) ต้องการที่จะรักษาสุขภาพให้สมบูรณ์
- (3) ต้องการที่จะเข้าใจถึงสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย
- (4) ต้องการที่จะเข้าใจความสำคัญของครอบครัวและปัจจัยต่างๆ ที่จะนำมาซึ่งความสุขของครอบครัว

- (5) ต้องการทราบถึงวิธี่ายและใช้สิ่งของ ตลอดจนบริการต่างๆ อย่างฉลาด
- (6) ต้องการที่จะเข้าใจถึงวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และความเจริญอันสำคัญทางวิทยาศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์เรา ตลอดจนความจริงต่างๆ ตามธรรมชาติ

- (7) ต้องการที่จะซาบซึ้งในสวรรณคดี ดนตรี ศิลปะ และธรรมชาติ
- (8) ต้องการมีความสามารถในการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์อย่างดี และรู้จักแบ่งส่นปันส่วนเวลานั้นให้สมดุลกับกิจกรรมต่างๆ ของตน

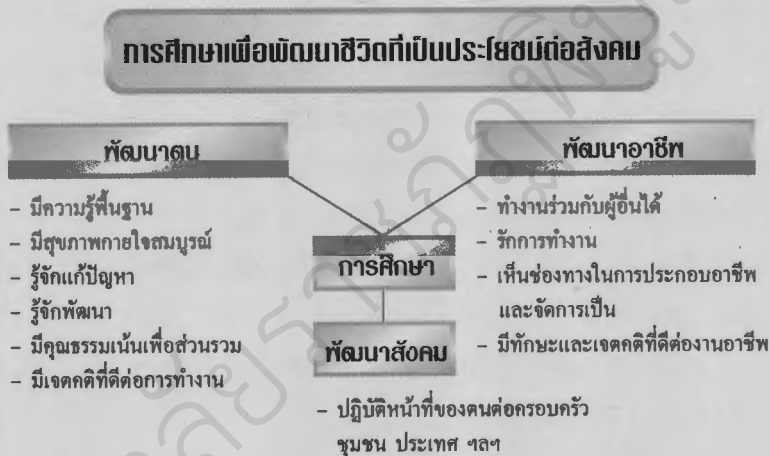
- (9) ต้องการที่จะปรับปรุงความเคารพต่อผู้อื่น และมีความสามารถดำรงชีวิตอยู่และทำงานร่วมกับบุคคลอื่น

(10) ต้องการที่จะปรับปรุงความเสมอภาคในการคิดอย่างมีเหตุผล และมีความสามารถในการที่จะแสดงความคิดเห็นของตนได้อย่างแจ่มแจ้ง สามารถอ่านและฟังอย่างเข้าใจ

นอกจากนี้ ครูแนะแนวจะต้องรู้ถึงลักษณะของนักเรียนในด้านความสนใจและความแตกต่างกันของนักเรียนในด้านต่างๆ เช่น ความถนัด ความสามารถ ค่านิยม จุดเด่นจุดด้อย เป้าหมายของชีวิต และบุคลิกภาพอื่นๆ เพื่อจะได้ใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนที่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนให้มากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

กรมวิชาการ (2534 : 2) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษา ดังภาพ 3.5

ภาพ 3.5 วัตถุประสงค์ในการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษา

ที่มา : กรมวิชาการ 2534 : 2

จากภาพ 3.5 จะเห็นว่าวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมแนะแนว ที่มุ่งพัฒนาคนโดยให้มีความรู้พื้นฐาน มีสุขภาพกายใจสมบูรณ์ แก้ปัญหาเป็น รู้จักพัฒนา เสียสละ มีคุณธรรมเพื่อส่วนรวมและมีเจตคติต่อการทำงาน เพื่อจะได้พัฒนาอาชีพโดยสามารถให้ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รักการทำงาน มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพและจัดการเป็น เพื่อจะได้พัฒนาสังคมต่อไป โดยปฏิบัติหน้าที่ของตนต่อบ้าน ชุมชน ประเทศ และโลก ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นพลเมืองที่เป็นสมาชิกที่ดีของวงการอาชีพ ของสังคม และของมนุษยชาติ

ในการจัดการศึกษาจะต้องเตรียมกำลังคนให้เหมาะสมกับงานด้านอุตสาหกรรมขนาดย่อม และอุตสาหกรรมในท้องถิ่น มีการเตรียมกำลังทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ และลักษณะนิสัย ตลอดจนเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ เตรียมคนให้เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพอิสระมากขึ้น เพื่อแก้ปัญหาการว่างงาน นอกจากนี้ การจัดการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างค่านิยมด้านความสามัคคีและการอยู่ร่วมกัน โดยให้ทุกคนรู้จักเสียสละ มุ่งทำประโยชน์แก่สังคมเป็นส่วนใหญ่ เห็นคุณค่าของการดำรงรักษาวัฒนธรรมไทย รู้จักผสมผสานวัฒนธรรมดั้งเดิมกับวัฒนธรรมใหม่ มุ่งพัฒนาตนเองและสร้างสรรค์ความเจริญของสังคมตลอดจนมุ่งพัฒนาจิตใจให้ยึดมั่นในศาสนาและหลักธรรมะ มีคุณธรรมและจริยธรรมอันจะนำไปสู่การมีชีวิตที่สงบสุข และที่สำคัญก็คือการศึกษาจะต้องเตรียมฝึกคนให้สามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพและปัญหาต่างๆในการดำเนินชีวิต พร้อมทั้งสามารถเลือกแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนและชุมชนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2534 : 5) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนางานแนะแนวของกระทรวงศึกษาธิการ สรุปได้ว่า เพื่อให้เด็กและเยาวชนทุกระดับการศึกษารู้จักและเข้าใจตนเองอย่างลึกซึ้งในทุกด้าน รู้จักโลกกว้างทางการศึกษา โลกของงานอาชีพและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี รู้จักพัฒนาตนเองและนำศักยภาพที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น รู้จักช่วยเหลือตนเอง เลือกและตัดสินใจอย่างฉลาด สามารถนำวิธีการต่างๆมาใช้ในการวางแผนชีวิตและแก้ปัญหาต่างๆด้วยตนเอง สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ด้วยเหตุนี้ ครูแนะแนวจึงควรคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาแต่ละระดับและวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมแนะแนว โดยเฉพาะวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนว่าต้องการให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างไร เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนเตรียมเนื้อหาสาระ กิจกรรม สื่อ และการวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกันทั้งกระบวนการ

เนื้อหาสาระของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

การจัดกิจกรรมแนะแนวไม่ได้กำหนดหลักสูตรไว้อย่างชัดเจนแน่นอนว่าในแต่ละระดับจะต้องมีเนื้อหาใดบ้าง หลักสูตรเพียงแต่กำหนดอย่างกว้างๆว่าให้ครอบคลุมเนื้อหาทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านส่วนตัว (สังคมและการปรับตัว) เนื้อหาในแต่ละระดับชั้นสามารถยืดหยุ่นได้โดยให้เหมาะสมกับวัยและความต้องการของนักเรียน การกำหนดเนื้อหาวิชาควรกำหนดเนื้อหาจากสิ่งที่ใกล้ตัวไปหาสิ่งที่ไกลตัวและคำนึงถึงชีวิตจริงของนักเรียนมากกว่ายึดถือตำราเป็นหลัก โดยต้องให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในแต่ละครั้งและเหมาะสมกับกิจกรรมสื่อการเรียนรู้ รวมทั้งระยะเวลาที่ใช้ในแต่ละระดับ เช่น มัธยมศึกษาตอนต้นใช้เวลาเพียง 1

คาบต่อสัปดาห์ มัธยมศึกษาตอนปลายใช้เวลา 2 คาบต่อสัปดาห์ อย่างไรก็ตาม การกำหนดเนื้อหาวิชาในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนควรให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มัธยมศึกษาและครอบคลุมหลักการแนะแนว รวมทั้งความต้องการของนักเรียนด้วย

จากผลงานวิจัยของนักการศึกษาหลายท่าน เช่น สุภาวดี สอนกุล (2528) พบว่าครูแนะแนวและนักเรียนมีความต้องการสอดคล้องกันที่จะให้จัดเนื้อหาวิชากิจกรรมแนะแนวในเรืองแนวทางการศึกษาต่อตามแผนการเรียน รายได้และโอกาสก้าวหน้าของแต่ละอาชีพ การฝึกฝนให้เป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดีและการจัดการแก้ไข การเอาชนะสถานการณ์ต่างๆและปัญหาต่างๆได้อย่างฉลาดและมีสติ ส่วนธีรพนธ์ คงนาวัง (2527) พบว่านักเรียนที่มาจากผู้ปกครองสาขาอาชีพต่างๆมีความต้องการเนื้อหาในเรื่อง การเตรียมตัวสอบปลายภาค และเรียนเก่งเรียนอย่างไร นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการและหน่วยงานต่างๆได้เสนอเนื้อหาวิชากิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนซึ่งครูแนะแนวสามารถศึกษาค้นคว้าได้จากเอกสารต่างๆ เช่น คู่มือแนะแนวของกรมวิชาการในระดับมัธยมศึกษา คู่มือแนะแนวของกรมสามัญศึกษา คู่มือแนะแนวของเอกชน คู่มือการจัดกิจกรรมแนะแนวของโรงเรียนมัธยมศึกษาแต่ละแห่งที่จัดทำขึ้นใช้ในโรงเรียนของตนหรือของกลุ่มโรงเรียน รวมทั้งคู่มือแนะแนวของเขตการศึกษาด้วย

จากการศึกษาเกี่ยวกับขอบข่ายเนื้อหาสาระของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนที่สอดคล้องกับหลักสูตรมัธยมศึกษาและหลักการแนะแนวดังกล่าวนั้น จะเห็นว่าเนื้อหาสาระของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนได้กำหนดไว้อย่างกว้างๆเพื่อให้ครูแนะแนวสามารถจัดยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ง่ายในการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน ในที่นี้จึงได้รวบรวมและแยกประเภทของเนื้อหาที่มีในคู่มือแนะแนวของหน่วยงานต่างๆ เป็น 3 ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านส่วนตัว (สังคมและการปรับตัว) ดังตาราง 3.1

ตาราง 3.1 เนื้อหาสาระของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนในด้านต่างๆ

ด้านการศึกษา	ด้านอาชีพ	ด้านส่วนตัว
◆ หลักสูตรมัธยมศึกษา ◆ วิธีเรียนที่มีประสิทธิภาพ (ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ) ◆ คุณค่าของรายวิชาที่เรียน ◆ กลวิธีในการจัดแผนการเรียน ◆ การใช้ห้องสมุดและแหล่งวิทยาการต่างๆ	◆ อาชีพใกล้ตัว (ในครอบครัว) ◆ อาชีพในท้องถิ่น ◆ อาชีพต่างๆที่น่าสนใจ (ปริศนาอาชีพ) ◆ การเลือกอาชีพ ◆ ปัญหาการว่างงาน ◆ แนวโน้มและความต้องการของตลาดแรงงาน ◆ คุณสมบัติของผู้ประกอบ	◆ โรงเรียนของเรา ◆ บริการแนะแนว ◆ การสร้างความคุ้นเคย ◆ การสำรวจและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง (ระเบียบสะสม) ◆ การคบเพื่อน ◆ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ ◆ วัฒนธรรมไทย

ตาราง 3.1 (ต่อ)

ด้านการศึกษา	ด้านอาชีพ	ด้านส่วนตัว
◆ คำอธิบายรายวิชาที่เรียน ◆ การประเมินผลการเรียน ◆ การติดตามผลการเรียน ◆ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ◆ การค้นคว้าและทำรายงาน ◆ การสำรวจปัญหาด้านการเรียนและการแก้ปัญหา ◆ การวางแผนประกอบอาชีพ ◆ เทคนิคการทำข้อสอบ ◆ การปรับปรุงวิธีการเรียน ◆ โลกกว้างทางการศึกษา ◆ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานศึกษาต่อ ◆ การเตรียมตัวสอบ ◆ การเลือกคณะและการจัดอันดับ ◆ การวางแผนศึกษาต่อ ◆ ข้อคิดในการตัดสินใจเลือกแนวทางศึกษาต่อ ◆ สถาบันที่สามารถศึกษาต่อในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยเอกชน ◆ การอ่านหนังสืออย่างมีประสิทธิภาพ ◆ การจัดบริการสอนซ่อมเสริม ◆ ทุนการศึกษา ◆ การฝึกสมาธิในการเรียน ◆ เทคนิคการจำ ◆ การสำรวจความต้องการ ◆ การศึกษาต่อของนักเรียน	- อาชีพต่างๆ ◆ โลกกว้างทางอาชีพ ◆ โลกหลังปริญญาตรี ◆ ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาและอาชีพที่สนใจ ◆ อาชีพที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพ ◆ บทเรียนจากวิถีชีวิต ◆ อาชีพอิสระและหลักสูตรระยะสั้น ◆ เยาวชนกับอาชีพ ◆ การประกอบอาชีพให้ประสบความสำเร็จ ◆ แหล่งงานต่างๆ ◆ วิธีการติดต่อกับแหล่งงานต่างๆ ◆ หลักในการทำงาน ◆ การเลือกอาชีพและหางานทำ ◆ การสมัครงาน ◆ การสอบสัมภาษณ์เพื่อเข้าทำงาน ◆ เจตคติที่ดีเกี่ยวกับการทำงาน ◆ บุคลิกภาพของบุคคลในการประกอบอาชีพ ◆ การตั้งเป้าหมายอาชีพในอนาคต ◆ บุคลิกภาพในอาชีพ ◆ ความสามารถในอาชีพ ◆ การศึกษาบุคคลในอาชีพ ◆ อุตสาหกรรมขนาดย่อมและอุตสาหกรรมท้องถิ่น ◆ การหางานทำระหว่างปิดภาค ◆ การหารายได้ให้กับตนเอง ◆ การทดสอบความถนัดและความสนใจในอาชีพ ◆ ความสนใจในอาชีพ ◆ ความสามารถในอาชีพ	◆ การพัฒนาบุคลิกภาพ ◆ งามอย่างมีคุณค่า ◆ การสื่อความหมายที่ดี ◆ การรู้จักตนเอง (ข้อดี-ข้อเสียของตนเอง) ◆ พัฒนาการในวัยรุ่น ◆ การวางตนในวัยรุ่น ◆ การปฏิบัติตนต่อครูและเพื่อน ◆ การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ◆ การเป็นสมาชิกที่ดีของมนุษยชาติ ◆ การสร้างมนุษยสัมพันธ์ ◆ การควบคุมอารมณ์ ◆ การวางแผนชีวิตในอนาคต ◆ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า (การตัดสินใจ) ◆ ขั้นตอนในการแก้ปัญหาแบบวิทยาศาสตร์ ◆ การทำงานกลุ่ม ◆ การแสดงออกต่อหน้าชุมชน ◆ การใช้ชีวิตให้เป็นสุข ◆ การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ◆ การเป็นผู้มีสุขภาพจิตดี ◆ การใช้สาธารณสมบัติ ◆ การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ◆ ความสัมพันธ์ในครอบครัว ◆ การรักษาอนามัยส่วนบุคคล-ชุมชน ◆ การช่วยเหลือผู้อื่น ◆ กลวิธี 18 มงกุฏ (ภัยสังคม) ◆ ปัญหาและแนวทางแก้ไข ปัญหาของวัยรุ่น

ตาราง 3.1 (ต่อ)

ด้านการศึกษา	ด้านอาชีพ	ด้านส่วนตัว
	◆ บุคลิกภาพในอาชีพ ◆ ค่านิยมในอาชีพ	◆ การใช้เวลาว่าง ◆ ค่านิยมพื้นฐาน ◆ การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ◆ พิชัยของบุตรีและสิ่งเสพติด ◆ วิทยุกับเพื่อนต่างเพศ ◆ การละเว้นอบายมุข ◆ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (การให้และการรับ) ◆ ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา ◆ ความคิดสร้างสรรค์ ◆ ธรรมะในการครองตน ◆ การวางแผนเป้าหมายของชีวิต ◆ การสร้างขวัญและกำลังใจในการสอบ

กิจกรรมการเรียนรู้ในคาบแนะแนว

กรมสามัญศึกษา (2534 : 28) และกรมวิชาการ (2537 : 6-7) ได้กล่าวถึงลักษณะของกิจกรรมแนะแนวไว้สอดคล้องกัน สรุปได้ดังนี้

1) เป็นกิจกรรมที่ไม่ได้เน้นเนื้อหาวิชาและกระบวนการวัดผลการเรียนเหมือนการเรียนการสอนในวิชาทั่วไป

2) เป็นการรวมกลุ่มของนักเรียนเพื่อทำกิจกรรมอันจะช่วยให้ นักเรียนเกิดพัฒนาการในด้านต่างๆ และสามารถแก้ปัญหาได้

3) ไม่มีหน่วยการเรียนรู้

4) ไม่มีการประเมินผลได้/ตกเหมือนรายวิชาทั่วไป

5) เป็นกิจกรรมแก้ปัญหาการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน

6) เป็นกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้ค้นพบความถนัด ความสามารถ และความสนใจของตน

7) เป็นกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการศึกษาและอาชีพ เพื่อวางแผนการศึกษาและเลือกอาชีพที่เหมาะสม สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของตน

8) เป็นกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนพัฒนาบุคลิกภาพและการปรับตัว รู้จักตนเอง สิ่งแวดล้อม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

9) เป็นกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีนิสัยรักการอ่าน ฯลฯ

10) เป็นกิจกรรมเพื่อเสริมให้นักเรียนมีความรู้และทักษะในวิชาการต่างๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดีต่อสังคม มีนิสัยรักการทำงาน และสามารถเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนนั้นไม่เหมือนกับการสอนในรายวิชาทั่วไปเพราะมิได้เน้นการวัดผลตามเนื้อหาสาระ แต่เป็นการรวมกลุ่มนักเรียนเพื่อทำกิจกรรมให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ และสามารถแก้ปัญหาได้ ครูและนักเรียนมีอิสระที่จะกำหนดเนื้อหาและกิจกรรมร่วมกันเพื่อช่วยให้เกิดพัฒนาการในการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

ส่วนธีระ ชัยยุทธยรรยง (2531 : 57-59) มีความเห็นสรุปว่าการสอนกิจกรรมแนะแนวในโรงเรียนมีลักษณะคล้ายกับการสอนวิชาอื่นๆในประเด็นที่จะต้องมีการวิเคราะห์เนื้อหาและความต้องการของนักเรียนเพื่อนำมากำหนดจุดเน้นที่มุ่งหวังจะพัฒนาให้มีขึ้นในตัวนักเรียน

เกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่าการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน แม้ว่าจะมีความแตกต่างจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาการอื่นๆแต่ก็มีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นเช่นเดียวกัน ดังนั้นครูแนะแนวจึงสามารถเลือกใช้เทคนิคและทักษะการสอนแบบต่างๆที่ช่วยให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายได้ตามความเหมาะสม เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในตนเอง รู้จักตนเองอย่างแท้จริง สามารถพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคมได้ตามความต้องการของหลักสูตรมัธยมศึกษา และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนอีกด้วย

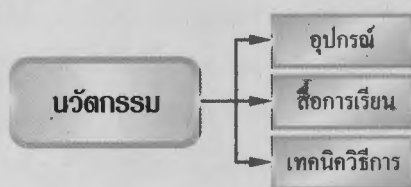
นวัตกรรมการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

นวัตกรรมการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนหมายถึงวัสดุอุปกรณ์และเทคนิคใหม่ๆที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง นวัตกรรมจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาต่างๆ ทั้งนี้ เพราะนวัตกรรมต่างๆจะช่วยสร้างความสนใจของนักเรียนให้เกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ ทำให้ได้รับประสบการณ์ตรงและเป็นจริง เกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง จดจำสิ่งที่เรียนได้นานและเข้าใจสิ่งที่เรียนนามธรรมได้ดี ช่วยให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน นวัตกรรมจะช่วยให้ประหยัดแรงงานและเวลาในการเรียนรู้ ทำให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการเรียนและช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์มากขึ้น นักเรียน

จะสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง

นวัตกรรมที่ใช้เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ดังแสดงในภาพ 3.6

ภาพ 3.6 ประเภทของนวัตกรรมการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

จากภาพ 3.6 จะเห็นว่านวัตกรรมการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมี 3 ประเภท คือ

1) **อุปกรณ์** (hardware) ได้แก่ สื่อประเภทเครื่องฉายสไลด์ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องเล่นเทปวิดีโอ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ ฯลฯ

2) **สื่อการเรียนรู้** (software) ได้แก่ สื่อที่เป็นวัสดุ เช่น ชุดการสอน บทเรียนสำเร็จรูป รูปภาพ ม้วนวิดีโอ แผ่นบันทึกเสียง คอมพิวเตอร์ช่วยสอน แผ่นสไลด์ หนังสือ คู่มือ สื่อประสม ป้ายนิเทศ ของจริง หุ่นจำลอง แผนภูมิ ฯลฯ

3) **เทคนิควิธีการ** (technique) ได้แก่ เทคนิควิธีการต่างๆที่ใช้ในการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน อาทิ แบบแบ่งกลุ่มทำงาน ศูนย์การเรียนรู้ สถานการณ์จำลอง การแสดงบทบาทสมมติ การอภิปราย

การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง นวัตกรรมจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาต่างๆ ครูแนะแนวจะต้องศึกษาและฝึกทักษะในการใช้นวัตกรรมเหล่านี้ให้ชำนาญและถูกต้อง โดยเฉพาะอุปกรณ์หรือเครื่องมือต่างๆ เพื่อจะได้ไม่เกิดอุปสรรคหรือความเสียหายจากการใช้งานอย่างไม่ถูกต้อง ครูผู้จัดกิจกรรมแนะแนวควรวางแผนการใช้นวัตกรรมตลอดหลักสูตรเพื่อจะได้ทราบว่าต้องใช้อุปกรณ์สื่อการเรียนรู้และเทคนิคอะไรบ้าง

ในเรื่องสื่อการเรียนรู้ ครูแนะแนวควรศึกษาและดำเนินการใช้สื่อตามขั้นตอนต่างๆดังนี้

1) **การสำรวจสื่อ** ครูจะต้องสำรวจสื่อต่างๆที่มีในโรงเรียนหรือที่โรงเรียนได้รวบรวมไว้ในการสอนวิชาต่างๆว่ามีสื่ออะไรบ้างที่สามารถนำมาใช้ตามเนื้อหาที่ต้องการ นอกจากนี้ควรสำรวจสื่อที่มีผู้ผลิตจำหน่ายมีสื่ออะไรบ้าง สถานที่ติดต่อสั่งซื้ออยู่ที่ไหน ราคาเท่าไร แล้วนำมาบันทึกรายการสื่อต่างๆที่สำรวจลงในสมุดเพื่อเก็บไว้พิจารณาเลือกสื่อต่อไป

2) **การเลือกสื่อ** เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งเพราะถ้าเลือกสื่อมาใช้ไม่เหมาะสมจะทำให้เกิดความสูญเสีย การเลือกสื่อที่ดีควรเลือกสื่อที่ตรงกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาในระดับที่จะใช้

ควรเป็นสื่อที่สร้างความสนใจนักเรียนทั้งในด้านสีสัน ขนาด รูปร่าง ราคาไม่แพงนัก ใช้ได้คุ้มค่า คงทน ถาวร และไม่เสียเวลาในการใช้สื่อสำหรับการจัดกิจกรรมและแนวมากเกินไป

3) **การรวบรวมสื่อหรือการผลิตสื่อ** ครูควรรวบรวมสื่อหรือผลิตสื่อเหล่านั้นเพิ่มเติม แล้วจัดเก็บสื่อไว้อย่างมีระบบ จำแนกตามหมวดหมู่เนื้อหาวิชาหรือระดับชั้นตามความเหมาะสม ถ้าจะต้องซื้อสื่อที่มีจำหน่าย ครูควรเขียนโครงการเพื่อของบประมาณในการจัดซื้อล่วงหน้า สำหรับสื่อเดิมที่มีอยู่หรือชำรุด ควรนำมาซ่อมแซมปรับปรุงให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ และควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการผลิตสื่อเพราะจะช่วยให้เห็นความสำคัญและเข้าใจเนื้อหา มากขึ้น

4) **การเตรียมการใช้สื่อ** ครูจะต้องศึกษาจุดมุ่งหมายและเนื้อหาที่จะใช้ให้แม่นยำ ศึกษาวิธีการใช้สื่อตามลำดับขั้นตอนให้ถูกต้องตามหลักการใช้สื่อแต่ละชนิด เตรียมกิจกรรมที่จะ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อ พิจารณาส่งที่อาจจะทำให้เกิดอุปสรรคในการใช้สื่อและ เตรียมหาวิธีการป้องกันไว้ล่วงหน้า นอกจากนี้ ครูจะต้องทดลองใช้สื่อให้แน่ใจและเตรียมวิธี ประเมินผลการใช้สื่อด้วย

5) **การใช้สื่อ** ดำเนินการใช้สื่อตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในแผนการจัดกิจกรรมและแนว และใช้ให้ถูกต้องตามหลักการใช้สื่อแต่ละชนิด เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการ ใช้สื่อที่ไม่ถูกต้อง การใช้สื่อที่ดีจะต้องใช้ให้คุ้มค่าและสัมพันธ์กับเนื้อหาที่จะให้นักเรียนเกิดการ เรียนรู้ มีการอธิบายประกอบการใช้สื่อตามความจำเป็น พยายามให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการใช้ สื่อ และเมื่อใช้สื่อเสร็จแล้วควรเก็บให้เรียบร้อยเพื่อความสะดวกในการใช้ครั้งต่อไป

6) **การประเมินผลการใช้สื่อ** ครูอาจประเมินด้วยตนเองหรืออาจสอบถามความคิดเห็น ของนักเรียนเกี่ยวกับข้อดีหรือข้อบกพร่องของสื่อที่ใช้ หรืออาจจะดูจากผลการเรียนรู้ของนักเรียน หลังจากการใช้สื่อ เพื่อจะได้นำมาปรับปรุงสื่อและวิธีการใช้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

การประเมินผลการจัดกิจกรรมและแนวในชั้นเรียน

องค์ประกอบที่สำคัญในการจัดกิจกรรมและแนวในชั้นเรียนคือการประเมินผล เพราะ จะช่วยให้ครูและแนวได้ทราบถึงผลของการจัดกิจกรรมและแนวในชั้นเรียนว่าบรรลุผลตามเป้าหมาย ที่ได้วางไว้มากน้อยเพียงใด เป็นการประเมินความเหมาะสมของกระบวนการจัดกิจกรรมและ การประเมินพัฒนาการของนักเรียน

กรมวิชาการ (2537 : 32-34) ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานนท์ (2539 : 4) และประหยัด ทองมาก (2533 : 381-383) ได้แบ่งการประเมินผลการจัดกิจกรรมและแนวในชั้นเรียนสรุปได้ดังนี้

1) **ประเมินผลเป็นรายกิจกรรม** เป็นการประเมินตามวิธีที่กำหนดไว้ท้ายกิจกรรม เป็นการประเมินความก้าวหน้า (formative evaluation) เพื่อดูการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและ

พัฒนาการด้านต่างๆของนักเรียน เพื่อปรับปรุงการจัดกิจกรรมแนะแนวให้เหมาะสมกับนักเรียนมากยิ่งขึ้น การประเมินผลเป็นรายกิจกรรมอาจทำได้หลายวิธี เช่น

ก) การสังเกต เป็นวิธีการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรมว่ามีความกระตือรือร้นหรือให้ความร่วมมือมากน้อยเพียงใด หรือสังเกตพฤติกรรมหลังการเรียนรู้ว่ามีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่

ข) การดูจากผลงานของนักเรียน เช่น สมุดจดงาน สมุดแบบฝึกหัด หรืองานอื่นๆ ฯลฯ ตามที่ได้รับมอบหมาย เป็นการประเมินผลที่ช่วยให้ทราบถึงบุคลิกภาพทั้งในด้านการเรียนและอุปนิสัยส่วนตัวเป็นอย่างดี

ค) การสอบถามความคิดเห็นหรือความรู้สึกของนักเรียน โดยการทำวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนในด้านต่างๆ เช่น เนื้อหาสาระ กิจกรรม ปัญหา และข้อเสนอแนะ ฯลฯ เพื่อจะได้ทราบผลของการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนและนำผลมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนให้มากที่สุด

2) การประเมินผลรวม (summative evaluation) เป็นการประเมินเมื่อการจัดกิจกรรมสิ้นสุดลงตามแผนการจัดกิจกรรม อาจเป็นช่วงสิ้นภาคเรียนหรือสิ้นปีการศึกษา เป็นการประเมินผลรวบยอดเพื่อตรวจสอบผลการจัดกิจกรรมแนะแนวทั้งในด้านความสำเร็จและความล้มเหลวของการดำเนินงาน และผลที่เกิดขึ้นแก่นักเรียน ซึ่งมีแนวทางในการประเมิน 6 ขั้นตอน คือ

ก) กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน มักนิยมเขียนในรูปของประโยคคำถาม

ข) กำหนดสภาพประสบความสำเร็จในแต่ละคำถาม

ค) นำสภาพประสบความสำเร็จมากำหนดตัวบ่งชี้

ง) กำหนดแหล่งข้อมูลหรือบุคคลสำคัญที่จะให้ข้อมูล

จ) กำหนดเทคนิควิธีการรวบรวมข้อมูลตามตัวบ่งชี้แต่ละตัว

ฉ) กำหนดเทคนิควิธี วิเคราะห์ข้อมูล และการแปลผล

จะเห็นว่าการประเมินผลการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนไม่ได้ใช้เกณฑ์จากคะแนนวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเช่นเดียวกับวิชาอื่นๆ ดังนั้นจึงอาจทำให้นักเรียนไม่เห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน ครูจึงควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนเห็นคุณค่าของวิชานี้ที่มีต่อตนเองและสังคม ครูควรทำการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องกันตลอดเวลา เช่น การกำหนดเวลาเรียน การให้คะแนนสมุดแบบฝึกหัดหรือการจดเนื้อหาสาระหรือจากผลงานอื่นๆ ตามที่ครูมอบหมาย ฯลฯ

เกี่ยวกับเรื่องนี้ ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานันท์ (2539 : 1-8) ได้เสนอแนะแนวทางในการประเมินผลด้วยระบบแฟ้มผลงาน (portfolio assessment) สรุปได้ดังนี้

การประเมินแฟ้มงานเป็นเทคนิคการประเมินผลทางการศึกษาแนวใหม่ที่อาศัยหลักฐาน

จากการประเมินผลงานแบบฝึกหัด การปฏิบัติงานเชิงทักษะและเชิงวิชาการ การทำการบ้านในหลายรูปแบบ ตลอดจนข้อเขียนที่สะท้อนความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง การเรียน การสอน และความนิยมชมชอบในวิชาต่างๆที่สะสมและจัดเก็บในแฟ้มหรือในกล่อง แล้วทำการวิเคราะห์ให้เห็นพัฒนาการในแง่มุมต่างๆ เช่น พัฒนาการทางภาษา พัฒนาการทางด้านทักษะทางวิชาการ เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลที่เกิดขึ้นจริงในสภาวะปกติ ไม่มีความกดดันเหมือนเช่นในการทำแบบทดสอบ ไม่มีความคลาดเคลื่อนอันเนื่องมาจากการเลือกตัวอย่างข้อสอบเพียงจำนวนหนึ่งตามกำหนด แต่เป็นข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการทำงานในชีวิตประจำวัน

แฟ้มงานจึงเป็นหลักฐานผลงานของนักเรียนที่จัดเก็บอย่างมีเป้าหมาย เพื่อบรรยายให้เห็นถึงความเพียรพยายาม ความก้าวหน้า และผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของแต่ละบุคคล โดยนักเรียนจะเตรียมและจัดเก็บผลงานของตนเองเข้าแฟ้ม ครูเป็นผู้ช่วยให้คำแนะนำ เลือกชิ้นงานที่จะจัดเก็บ นักเรียนจะเป็นผู้พิจารณาคุณภาพผลงาน เขียนข้อความแสดงความคิดเห็นต่อการเรียนรู้ต่อผลงานของตนเอง ปรับปรุงผลงานและเสนอจัดเก็บเพื่อให้เห็นพัฒนาการ ครูช่วยนักเรียนในการพิจารณาอย่างมีเหตุผลตามเกณฑ์การประเมินที่ได้ร่วมกันสร้างขึ้น ครูวิจารณ์ผลงานของนักเรียนอย่างสร้างสรรค์ ชี้แนะแนวทางการปรับปรุง ในบางโอกาสให้เพื่อนๆวิจารณ์งานของนักเรียนเพื่อขยายแนวคิดที่กว้างและเสริมสร้างคุณลักษณะที่มีเหตุผล ไม่ติดยึดตนเองเป็นใหญ่ ผู้ปกครองควรเข้าร่วมรับรู้และชื่นชมผลงานหรือให้กำลังใจในกรณีที่ควรปรับปรุง เป็นการเน้นผลการปฏิบัติที่ปรากฏเป็นหลักฐานในการประเมิน เป็นแนวทางการเสนอทิศทางการพัฒนาความสามารถของนักเรียนไปสู่การเป็นผู้คิดเป็น ทำเป็น ผลการเรียนรู้เมื่อสิ้นภาคหรือปีการศึกษาจะประมวลจากการพัฒนาพฤติกรรมด้านต่างๆ อธิบายความสามารถของนักเรียนในภาพรวมที่มีรายละเอียด สามารถแสดงผลงานที่มีความหมายต่อการศึกษาต่อ การส่งเสริมความสามารถพิเศษ ความคิดสร้างสรรค์ ช่วยให้เห็นตัวนักเรียนชัดเจนกว่าการประเมินด้วยการสอบเพียงครั้งหรือสองครั้ง การประเมินด้วยระบบแฟ้มงานนี้ นักเรียนมีความเป็นอิสระในการไต่หาหนทางความสำเร็จตามความสามารถของตนมากขึ้น เป็นการลดการเปรียบเทียบกับเพื่อนๆซึ่งมีความพร้อมและเหตุปัจจัยที่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาจากแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลด้วยแฟ้มงาน จะเห็นว่าวิธีการกรรมและแนวในชั้นเรียนควรทำการประเมินผลด้วยการใช้แฟ้มงานเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นวิชาที่ไม่มีการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เน้นวิธีการประเมินผลด้วยวิธีของจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยม คือ การให้รายงานตัวเอง (self-report) ซึ่งเป็นวิธีการที่จะช่วยให้ครูได้ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการในทุกด้านของนักเรียนเป็นรายบุคคล สามารถมองเห็นรายละเอียดของพัฒนาการช่วยให้ครูและนักเรียนมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากขึ้น จากการตรวจแฟ้มงานของนักเรียนจะช่วยให้ครูได้เห็นถึงจุดเด่นจุดด้อยของตนเองและกระบวนการเรียนรู้ในหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าการประเมินผลด้วยแฟ้มงานจะทำให้ครูและนักเรียนมีภาระที่จะต้องจัดทำและตรวจงาน

เพิ่มมากขึ้น แต่ผลที่ได้รับคุ้มค่ามากกว่าการประเมินผลด้วยการทดสอบ เพราะนอกจากจะวัดผลทางด้านความรู้ความเข้าใจของนักเรียนแล้ว ยังเป็นการช่วยพัฒนาบุคลิกภาพและความรับผิดชอบในการทำงานด้วย ทำให้ครูและนักเรียนต่างก็มีโอกาสที่จะใช้ข้อมูลในแฟ้มงานเพื่อพัฒนาตนเองได้ สามารถนำมาใช้ปรับปรุงพฤติกรรมการจัดกิจกรรมและแนวของครู ปรับปรุงพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน และปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุป

การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนให้ประสบความสำเร็จและบรรลุผลตามเป้าหมายของหลักสูตรนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ ครูแนะแนว นักเรียน วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรม นวัตกรรม และการประเมินผลการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนอย่างครบถ้วน ครูแนะแนวจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจในองค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้โดยการพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับการเป็นครูแนะแนวที่ดี มีความรู้และความเข้าใจในลักษณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา รู้วิธีการกำหนดวัตถุประสงค์ จัดเตรียมสื่อ จัดกิจกรรม และประเมินผลได้สอดคล้องกับหลักสูตรมัธยมศึกษาและหลักการแนะแนว เพราะสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะช่วยให้ครูประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมมากขึ้น

คำถามทบทวน

1. องค์ประกอบของการเรียนรู้มีอะไรบ้าง
2. คุณลักษณะที่สำคัญของครูแนะแนวมีกี่ด้าน อะไรบ้าง
3. ค่านิยมที่พึงประสงค์ของครูแนะแนวมีอะไรบ้าง
4. นักเรียนในระดับมัศึกษามีลักษณะทางด้านร่างกายอย่างไรบ้าง
5. วัยรุ่นมีความต้องการอย่างไรบ้าง อธิบายเป็นข้อๆ
6. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมีอะไรบ้าง
7. เนื้อหาของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนในด้านต่างๆ มีอะไรบ้าง บอกมาด้านละ 5 เรื่อง
8. กิจกรรมการเรียนรู้ในคาบแนะแนวมีลักษณะอย่างไร
9. นวัตกรรมคืออะไร นวัตกรรมที่ควรใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวมีอะไรบ้าง
10. วิธีการประเมินผลกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนแบบใดที่เหมาะสมที่สุด

บทที่ 4

กิจกรรมแนะแนวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนให้ดีขึ้นทั้งทางด้านกายภาพ สังคม และจิตใจ มีชีวิตที่เป็นสุข สามารถปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้โดยครูแนะแนวจะต้องเป็นผู้จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น รวมทั้งจัดกิจกรรมเพื่อแนะแนวทางการศึกษาและอาชีพ เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ตามศักยภาพของตน รู้จักปฏิบัติตนเพื่อให้มีสุขภาพกายและใจที่สมบูรณ์ โดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อตนเองและสังคม รู้จักนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาท้องถิ่นและสังคม รวมทั้งประเทศชาติได้ต่อไป

ในบทนี้จะเป็นการศึกษาถึงความสำคัญของกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต หลักการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต รูปแบบกระบวนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน การใช้จิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยมเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน การสร้างบรรยากาศในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน และการใช้แหล่งวิทยาการในท้องถิ่นเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

ความสำคัญของกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการแนะแนวคือการมุ่งให้นักเรียนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ด้วยการรู้จักตนเองอย่างแท้จริง รู้จักสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบข้าง สามารถวิเคราะห์และเลือกตัดสินใจ

ได้ด้วยตนเอง ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ซึ่งก็คือช่วยให้นักเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นนั่นเอง คนเราทุกคนต้องการมีชีวิตที่ดีงาม มีการปฏิบัติที่ดี ปฏิบัติชอบ และถูกต้องเหมาะสม ทั้งต่อตนเอง ต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง เพราะสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะทำให้คนเรามีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในการดำรงชีวิต สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทั้งในตนเองและผู้อื่น เป็นกำลังและทรัพยากรที่มีคุณภาพในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

เกี่ยวกับเรื่องคุณภาพชีวิตนี้ ลิปพนธ์ เกตุทัต (ม.ป.ป. : 2) กล่าวว่าคุณภาพชีวิต (quality of life) หมายถึงชีวิตที่มีความสุข ชีวิตที่สามารถปรับตนเองให้เข้ากับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (physical environment) และสิ่งแวดล้อมทางสังคม (social environment) และสามารถปรับธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับตนเองโดยไม่เบียดเบียนธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสังคม

และจากผลงานวิจัยของศักดิ์ชัย ทวีศักดิ์ (2529 : 20) ได้สรุปถึงองค์ประกอบที่จะทำให้คนเรามีคุณภาพชีวิตที่ดีว่าต้องประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ที่สำคัญตามลำดับ ดังนี้

- 1) สุขภาพอนามัย
- 2) การมีงานทำ
- 3) รายได้
- 4) ที่อยู่อาศัย
- 5) การใช้เวลาว่าง
- 6) การศึกษา
- 7) ความสัมพันธ์กับเพื่อน
- 8) ชีวิตครอบครัว
- 9) ความปลอดภัย

นอกจากนี้ คุณภาพชีวิตยังประกอบด้วยสิ่งที่มีความสำคัญรองลงมาอีก คือ คุณธรรม จริยธรรม วินัย เพื่อนบ้าน มาตรฐานการดำรงชีวิต ชีวิตสมรส เสรีภาพ สิ่งแวดล้อม การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก การมีส่วนร่วมในสังคม รัฐบาล และชุมชน

จากข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตดังกล่าว จะเห็นว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการ จัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนและเป้าหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาที่เน้นให้นักเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในทุกด้าน นั่นคือ เน้นให้นักเรียนทุกคนรู้จักและเข้าใจในตนเอง รู้จักโลกและสิ่งแวดล้อม สามารถช่วยตัวเองได้ทั้งทางด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ สังคม และการปรับตัว ช่วยให้มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ การทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักเลือกตัดสินใจอย่างฉลาด สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของตน และสามารถปฏิบัติตนเพื่อเสริมสร้างสุขภาพอนามัย ของตนและชุมชนโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อสังคม รู้จักที่จะวางแผนในการดำเนินชีวิตทั้งใน

ปัจจุบันและอนาคตเพื่อความเจริญก้าวหน้าและการประสบความสำเร็จในชีวิตตามศักยภาพแห่งตน นอกจากนี้ ยังเน้นให้รู้จักใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน ของท้องถิ่น และประเทศชาติด้วย

เกี่ยวกับเรื่องนี้ วนิดา แดงสุภา (2529 : 48-49) ได้ชี้ให้เห็นถึงสิ่งที่แนะแนวกระทำ (สิ่งที่กิจกรรมแนะแนวให้) ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต (ผลที่เรียกว่าพัฒนาคุณภาพชีวิต) ดังตาราง 4.1

ตาราง 4.1 สิ่งที่กิจกรรมแนะแนวให้กับผลที่เรียกว่าพัฒนาคุณภาพชีวิต

สิ่งที่กิจกรรมแนะแนวให้	ผลที่เรียกว่าพัฒนาคุณภาพชีวิต
1. ช่วยให้อุบัติและเข้าใจตนเองและยอมรับว่า คนเราต่างกัน	1. ทำให้ปรับตัวได้โดยยอมรับสภาพและมี โอกาสที่จะพัฒนาดนในหนทางที่เป็นไป ได้จริง ซึ่งมีผลสืบเนื่องให้อุบัติและเข้าใจ ผู้อื่น ยอมรับผู้อื่นในฐานะเป็นบุคคลหนึ่ง ทำให้สามารถเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีได้ ในอนาคต
2. ช่วยให้อุบัติโลกและสิ่งแวดล้อม	2. ทำให้อุบัติความเป็นธรรมชาติของโลก แม้บุคคลจะเป็นผู้มีอิสระ เสมอภาค แต่ ต้องอยู่ในขอบเขตที่จำกัดด้วยโอกาสและ สิ่งแวดล้อม
3. ช่วยให้อุบัติเลือกอย่างฉลาด เลือกหนทาง ที่มีโอกาสเป็นจริงได้โดยสอดคล้องกับ ความสามารถ ความถนัด และความ สนใจ และมีหนทางเผื่อไว้หลายๆทาง โดยมีโอกาที่จะพัฒนาได้เต็มขีดความ สามารถในหนทางที่ได้เลือกไว้อย่าง เหมาะสมดีแล้ว	3. มีชีวิตที่เป็นหลักฐาน เพราะจะได้มีอาชีพ ที่เหมาะสมเป็นจริงได้ เป็นผู้อุบัติวางแผน อนาคต มีอาชีพที่ก้าวหน้า มีความสุข ไม่เป็นคนแพ้ฝันลมๆแล้งๆ มีเหตุผล
4. ช่วยให้อุบัติพิจารณาตัดสินใจโดยรู้จักใช้ เหตุผลใช้ข้อมูลอย่างรอบคอบ	4. ยกระดับค่านิยมและมีวิจรณ์ญาณใน การตัดสินใจ สามารถใช้วิธีการตัดสินใจ จากการที่ได้ฝึกฝนมาใช้ในการพิจารณา เลือกสิ่งต่างๆในชีวิตได้ฉลาดในการเลือก และการแก้ปัญหา
5. ด้วยการฝึกให้ช่วยตัวเอง หัดตัดสินใจ	5. มีความรับผิดชอบต่อนตนเอง มีชีวิตที่มี

สิ่งที่กิจกรรมแนะแนวให้	ผลที่เรียกว่าพัฒนาคุณภาพชีวิต
เลือกเอง และจากการช่วยให้รู้จักวางแผนสำหรับอนาคต	เป้าหมาย รู้จักฟังตนเอง ไม่ปล่อยชีวิตไปตามยถากรรม ไม่ต้องฟังฟังผู้อื่น
6. จากการฝึกให้ช่วยตัวเองในการแก้ปัญหา รู้จักใช้ข้อมูลและโอกาสที่จำกัด	6. คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น นำตนเองได้ในอนาคต
7. จากการที่ได้รับการยอมรับว่าตนเองมีสิ่งดีภายในตน มีความสามารถเฉพาะตน ซึ่งแตกต่างไปจากคนอื่น ได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคล	7. มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความภูมิใจในตนเอง มีกำลังใจที่จะพัฒนาตนเองไปสู่ความสำเร็จในชีวิต มีความสุขที่ไม่ถูกบังคับให้เป็นเช่นผู้อื่นหรือกระทำตามเหมือนๆกับผู้อื่น
8. จากการที่ตนเองได้มีครูแนะแนวเป็นกัลยาณมิตร เป็นที่ปรึกษา การได้รับความรัก ความเมตตาจากครูแนะแนว ทำให้มีความอบอุ่นใจ	8. บังเกิดความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น จิตใจอ่อนโยน มีคุณธรรม พร้อมที่จะให้แกผู้อื่น เป็นคนที่มุ่งกระทำประโยชน์ให้แกสังคม
9. ช่วยให้อีกแก้ปัญหาด้วยปัญญา คือแก้ที่เหตุและปัจจัย และแก้ปัญหาโดยการปรับตนเองหากเหตุหรือปัจจัยหรือสิ่งแวดล้อมนั้นๆเกินวิสัยของคนที่แก้ไขได้	9. ปรับตัวได้ดี มีชีวิตประจำวันที่ราบรื่น ไม่โทษผู้อื่นหากมีการผิดพลาดเกิดขึ้น รู้จักปรับตนให้เข้ากับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมได้อย่างฉลาด
10. ช่วยฝึกให้มองโลกให้รอบด้านก่อนที่จะตัดสินใจทำอะไร คือใช้ความรู้จากที่ได้รับการฝึกให้เข้าใจคน เข้าใจโลกและวิถีทางแห่งโลก	10. ยกระดับปัญญาให้สูงขึ้น เข้าใจในอริยสัจ 4 (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) เป็นคนมีสติและวิจารณญาณ
11. จากการฝึกโดยครูแนะแนวให้ใช้ข้อมูล และแสวงหาข้อมูลมาประกอบในการพิจารณาตัดสินใจ	11. เป็นพหุสูต เป็นผู้แสวงหาความรู้และข้อมูลไว้ประกอบการตัดสินใจแม้ในเรื่องอื่นๆด้วย ทำให้ไม่เป็นผู้ประมาทหรือขาดสติ
12. บรรยายากซึ่งครูแนะแนวสร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการทางใจ เป็นบรรยากาศของความรัก ความอบอุ่น ความปลอดภัย การยอมรับนับถือ ความเป็น	12. มีสุขภาพจิตดี มีความสุข

สิ่งที่กิจกรรมแนะแนวให้	ผลที่เรียกว่าพัฒนาคุณภาพชีวิต
อิสระและการให้เกียรติยกย่อง บรรยากาศของโอกาสที่จะมีความสำเร็จได้ บรรยากาศที่ทำให้คนมีความสุขทางใจจากการแสดงออกในการยอมรับบุคคลในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลซึ่งมีสิทธิที่จะแตกต่างจากผู้อื่นได้ มีความดีในตัวเอง มีศักยภาพ และสามารถพัฒนาดตนเองได้ ไม่มีการขู่เข็ญบังคับ	

ที่มา : วนิดา แดงสุภา 2529 : 48-49

จะเห็นว่าสิ่งที่กิจกรรมแนะแนวได้กระทำเพื่อช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่างๆดังกล่าวจะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับปัญหาทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้อย่างผู้มีปัญญา รู้เท่าทันโลก เป็นผู้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีชีวิตที่มีความสุขทั้งทางกาย ทางจิตใจ และสังคม สามารถปรับตนเองให้เข้ากับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิต เป็นชีวิตที่ช่วยตนเองได้ ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ดังนั้นการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนจะต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมแนะแนวที่เอื้อต่อการพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการแนะแนวและเป้าหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาฉบับปัจจุบันให้มากที่สุด

หลักการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

กรมวิชาการ (2537 : 8-13) ได้เสนอแนะหลักการจัดกิจกรรมคาบแนะแนวหรือกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน สรุปได้ดังนี้

1) **จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ และธรรมชาติของนักเรียน** ทั้งนี้ เพราะนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีอารมณ์รุนแรง ไม่คงที่ ต้องการความรัก ความเห็นใจ และคำแนะนำที่เหมาะสมจากผู้ใหญ่ เด็กวัยรุ่นในโรงเรียนมัศึกษามักมีปัญหาการปรับตัวและใช้ชีวิตกับปัญหาที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม เช่น ปรับตัวเข้ากับเพื่อนต่างเพศไม่ได้ ไม่รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีพฤติกรรมที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย

ของสังคม ฯลฯ โรงเรียนและครูแนะแนวควรจะหาทางป้องกันและแก้ไขโดยการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับสภาพที่เป็นจริงและให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของเด็กแต่ละคน

2) กิจกรรมที่ต้องสนองจุดหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษา จุดหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษาต่อ สามารถเลือกแนวทางที่จะทำประโยชน์ให้แก่สังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดี ตามระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ในมัธยมศึกษาตอนต้นมุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะเพียงพอที่จะเลือกและตัดสินใจประกอบสัมมาชีพ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีนิสัยในการปรับปรุงงาน ปรับปรุงตนเองและสังคม เสริมสร้างอนามัยชุมชนและครองชีวิตได้โดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อสังคม ส่วนมัธยมศึกษาตอนปลายมุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาเขาวนปัญญา มีความรู้และทักษะเฉพาะด้านตามศักยภาพ เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ ร่วมพัฒนาลัทธิสังคมด้วยแนวทางและวิธีการใหม่ๆ บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์

เพื่อสนองจุดหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษา กิจกรรมคาบแนะแนวจึงควรมีลักษณะดังนี้

- ก) เป็นกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนค้นพบความถนัด ความสามารถ และความสนใจของตนเอง
- ข) เป็นกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการศึกษาและอาชีพเพื่อวางแผนการศึกษาและเลือกอาชีพที่เหมาะสมสอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของตน
- ค) เป็นกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม ปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีนิสัยรักการอ่าน ฯลฯ
- ง) เป็นกิจกรรมเพื่อเสริมให้นักเรียนมีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดีต่อสัมมาชีพทุกชนิด มีนิสัยรักการทำงาน ฯลฯ
- จ) เป็นกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาบุคลิกภาพและสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3) จัดกิจกรรมเพื่อเด็กทุกคนและครอบคลุมเนื้อหาด้านการพัฒนาตนเอง การศึกษา และอาชีพ โดยการจัดกิจกรรมแนะแนวเพื่อนักเรียนทุกคน มิใช่เฉพาะนักเรียนที่มีปัญหา เพราะการแนะแนวมีจุดมุ่งหมายทั้งป้องกันปัญหา แก้ไขปัญหา และเสริมสร้างให้นักเรียนแต่ละคนมีความเจริญงอกงามในทุกด้าน โดยการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องให้ครอบคลุมทั้งด้านการพัฒนาตนเอง ด้านการศึกษาและอาชีพ

4) ให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม โดยครูแนะแนวทำหน้าที่ประสานงาน โรงเรียนควรยึดถือเป็นหลักการว่ากิจกรรมคาบแนะแนวควรเป็นหน้าที่ของครูทุกคนที่จะต้องให้ความร่วมมือ สนับสนุน และอำนวยความสะดวกให้การจัดกิจกรรมดำเนินไปด้วยความสะดวกและมีประสิทธิภาพ ส่วนการดำเนินกิจกรรมควรเป็นหน้าที่ของครูแนะแนว ครูที่ปรึกษา หรือครูประจำชั้น โรงเรียนควรดำเนินการด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ประชุมชี้แจง แจกเอกสารให้ครูทุกคน

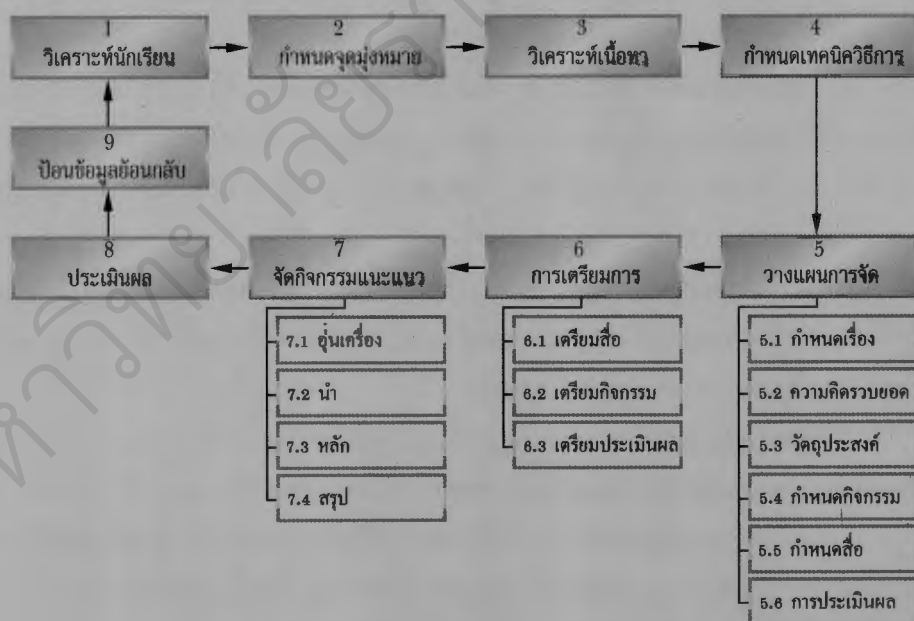
ในโรงเรียนทำความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรม ตลอดจนผลที่นักเรียนและครูจะได้รับจากกิจกรรมแนะแนว เพื่อให้เกิดความร่วมมือและได้รับการสนับสนุนจากบุคลากรทุกฝ่าย

นอกจากนี้ **การจัดกิจกรรมแนะแนวควรยึดหลักของจิตวิทยาการเรียนรู้** เช่น ให้เด็กเรียนรู้ด้วยการกระทำ (learning by doing) การเรียนรู้คือชีวิต มิใช่เป็นการเตรียมเพื่อชีวิต (Learning is life, not prepare to life.) การเรียนรู้เป็นกระบวนการไม่ใช่ผลผลิต (Learning is a process, not a product.) วิธีการเรียนรู้สำคัญกว่าเนื้อหา (How to teach is more important than what to teach.) และการเรียนรู้จากส่วนรวมไปหาส่วนย่อย (as a whole, not a part)

รูปแบบกระบวนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

หลักการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้โดยทั่วไปจะต้องกำหนดรูปแบบในการจัดไว้เพื่อช่วยให้การจัดกิจกรรมแต่ละขั้นตอนมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ช่วยให้เห็นองค์ประกอบและลำดับขั้นตอนกระบวนการจัดกิจกรรม ช่วยให้ทราบว่ากิจกรรมใดควรปฏิบัติก่อนหลัง กิจกรรมใดต้องกระทำพร้อมๆกัน การกำหนดรูปแบบจะช่วยให้ครูแนะแนวสามารถวางแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวได้รัดกุมตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการ

เพื่อให้การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนดำเนินไปด้วยดีมีประสิทธิภาพ ผู้เขียนจึงได้เสนอรูปแบบการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนที่สอดคล้องกันทั้งกระบวนการ ดังแสดงในภาพ 4.1

ภาพ 4.1 รูปแบบการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

จากภาพ 4.1 จะเห็นว่าการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนนั้นครูแนะแนวควรดำเนินการตามรูปแบบทั้ง 9 ขั้นตอน คือ

1) **ขั้นวิเคราะห์นักเรียน** เป็นขั้นตอนแรกที่ครูจะต้องคำนึงถึงในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน โดยครูต้องมีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติของวัยรุ่น รวมทั้งการศึกษาและทำความเข้าใจกับนักเรียนเกี่ยวกับความรู้เดิม ระดับสติปัญญา ความสนใจ และความต้องการของนักเรียน เพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจในตนเองและครูแนะแนวเข้าใจในตัวนักเรียน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนก่อนที่จะดำเนินการในขั้นอื่นๆต่อไป

2) **ขั้นกำหนดจุดมุ่งหมาย** เป็นขั้นที่ครูแนะแนวจะต้องกำหนดว่าต้องการให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างไรบ้างตามความเหมาะสมของนักเรียน โดยให้สอดคล้องกับความมุ่งหวังของหลักสูตรที่มุ่งให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคน พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคม

3) **ขั้นวิเคราะห์เนื้อหา** เป็นขั้นที่ครูแนะแนวกำหนดว่าจะให้นักเรียนเรียนรู้อะไรเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ ทั้งนี้ ต้องให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านส่วนตัว ให้สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตรและท้องถิ่น

4) **ขั้นกำหนดเทคนิควิธีการ** เนื่องจากการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนจะต้องใช้วิธีการหลายรูปแบบตามความเหมาะสมกับเนื้อหาและนักเรียน และให้สอดคล้องกับจุดเน้นของหลักสูตรที่มุ่งให้จัดการเรียนการสอนเน้นกระบวนการ โดยใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลายที่ทำให้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และเกิดทักษะในกระบวนการต่างๆ เช่น กระบวนการเข้าสู่สังคม กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการฝึกทักษะ กระบวนการคิด และกระบวนการเสนอรายงาน ฯลฯ

5) **ขั้นวางแผนการจัด** เมื่อกำหนดขั้นตอนต่างๆดังกล่าวแล้ว ครูแนะแนวจะต้องวางแผนการจัดอย่างละเอียดรอบคอบเกี่ยวกับการกำหนดเรื่อง กำหนดความคิดรวบยอด กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมและกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนกำหนดเรื่องสื่อและวิธีการประเมินผลที่สอดคล้องกันทั้งหมด

6) **ขั้นการเตรียมการ** เป็นขั้นที่ครูจะต้องพิจารณาจากแผนการจัดว่า จะต้องเตรียมอะไรบ้าง ในการจัดกิจกรรมแนะแนว เช่น การเตรียมสื่อ การเตรียมกิจกรรมที่จะใช้ในกระบวนการเรียนรู้ และเตรียมวิธีการประเมินผล เป็นต้น

7) **ขั้นจัดกิจกรรมแนะแนว** เมื่อเตรียมทุกอย่างพร้อมแล้วครูแนะแนวก็ดำเนินการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยจัดกิจกรรมประเภทต่างๆตามความเหมาะสม ซึ่งอาจแบ่งได้ 4 ประเภท คือ

ก) **กิจกรรมอุ่นเครื่อง** หมายถึงกิจกรรมที่ใช้กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความพร้อมที่จะเรียนรู้ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือกับครูผู้จัดกิจกรรมต่อไป กิจกรรมอุ่นเครื่องบางครั้งเรียกว่า **กิจกรรมละลายน้ำแข็ง** หรือ **กิจกรรมละลายพฤติกรรม** เป็นกิจกรรมที่จะช่วยให้นักเรียนรู้สึกคุ้นเคยสนิทสนมกับเพื่อนและครู ทำให้มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

อาจเกี่ยวข้องกับเนื้อหาหรือไม่ก็ได้ แต่ถ้านักเรียนและครูมีความคุ้นเคยกันดีแล้วและพร้อมที่จะเรียนรู้ หรือมีเวลาจำกัดก็อาจไม่ต้องใช้กิจกรรมนี้

ข) กิจกรรมนำ หมายถึงกิจกรรมที่ใช้ในการนำเข้าสู่บทเรียน เป็นกิจกรรมย่อยๆ ที่เชื่อมโยงไปสู่เนื้อหาที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ เป็นการให้แก่งคิดในเบื้องต้นหรือเป็นการสร้างความสนใจให้นักเรียนหาคำตอบจากกิจกรรมหลักต่อไป กิจกรรมเหล่านี้จะใช้เวลาสั้นๆ เช่น ใช้เหตุการณ์จริง เล่านิทาน เล่าประสบการณ์ การเล่นเกมเบาๆ การทายปัญหา การร้องเพลงที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา การทำท่าทาง การดูภาพ เป็นต้น

ค) กิจกรรมหลัก หมายถึงกิจกรรมที่ใช้เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ เช่น กิจกรรมระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน กิจกรรมกระบวนการกลุ่ม กิจกรรมสร้างเสริมค่านิยม เป็นต้น

ง) กิจกรรมสรุป หมายถึงกิจกรรมที่ใช้เพื่อสรุปเนื้อหาหรือการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการใช้กิจกรรมหลัก เป็นกิจกรรมที่ใช้เวลาไม่นานนัก อาจเป็นกิจกรรมเดียวกับกิจกรรมนำหรือไม่ใช้ก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของเนื้อหาและเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม

8) **ขั้นประเมินผล** ในขณะที่จัดกิจกรรมหรือหลังจากการจัดกิจกรรมเสร็จสิ้นลงแล้ว ครูแนะแนวจะต้องประเมินผลการจัดกิจกรรมแนะแนวว่า บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้หรือไม่ ทั้งนี้ ต้องให้เป็นไปตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ทั้ง 2 ระดับ ที่ไม่มีการประเมินผลกิจกรรมแนะแนวเป็นได้/ตก

9) **ขั้นป้อนข้อมูลย้อนกลับ** เป็นขั้นที่สำคัญและจำเป็นเพราะจะช่วยให้ทราบว่าเป็นขั้นตอนใดบกพร่องอย่างไร จะได้นำผลมาแก้ไขปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนในครั้งต่อไปให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เกี่ยวกับเรื่องนี้ กรมวิชาการ (2537 : 8) ได้กำหนดกระบวนการจัดกิจกรรมคาบแนะแนวที่สอดคล้องกัน สรุปได้ดังนี้

1) **สำรวจปัญหา ความต้องการ และความสนใจของนักเรียน** เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดเนื้อหาและแผนการจัดกิจกรรมที่ครอบคลุมเรื่องการพัฒนาตนเอง การศึกษา และอาชีพ โดยการใช้การสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม การเยี่ยมบ้าน ฯลฯ

2) **วิเคราะห์ข้อมูลของนักเรียน** ที่ได้จากการสำรวจเพื่อทราบปัญหา ความต้องการ และความสนใจ เพื่อนำผลการวิเคราะห์ไปกำหนดเนื้อหาและรายละเอียดของกิจกรรม

3) **กำหนดสัดส่วนเนื้อหา** ในด้านการพัฒนาตนเอง การศึกษา และอาชีพให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสม โดยยึดถือเอาสภาพปัญหา ความต้องการ และความสนใจ ตลอดจนธรรมชาติและวัยของนักเรียน (ซึ่งจะได้กล่าวอย่างละเอียดในบทที่ 8 ต่อไป)

4) **กำหนดแผนการจัดกิจกรรม** โดยการกำหนดเนื้อหาทางด้านการพัฒนาตนเอง

การศึกษา และอาชีพอย่างกว้างๆ ให้ชัดเจนว่าควรจะมีเรื่องอะไรบ้าง เพื่อจะได้จัดทำเป็นรายละเอียดของเนื้อหาต่อไป

5) จัดทำรายละเอียดรายการกิจกรรมตามหัวข้อต่างๆ เช่น ชื่อกิจกรรม จุดประสงค์ เวลา เนื้อหา วิธีดำเนินการ กิจกรรม สื่อ/อุปกรณ์ และการประเมินผล ฯลฯ

6) ดำเนินการจัดกิจกรรม ครูที่ปรึกษา ครูประจำชั้น หรือครูที่ได้รับมอบหมายนำกิจกรรมที่จัดทำรายละเอียดแล้วไปใช้ในคาบแนะแนว

7) ประเมินผลกระบวนการจัดกิจกรรม

การใช้จิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยมเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

จิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยม (humanistic psychology) มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวมากที่สุด ทั้งนี้ เพราะเป็นคาบเวลาที่มุ่งจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียน โดยไม่มีการวัดผลได้/ตกเหมือนวิชาอื่นๆ จึงอาจทำให้นักเรียนไม่เห็นความสำคัญของวิชานี้ ครูแนะแนวจึงต้องใช้หลักจิตวิทยาต่างๆ ที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจให้นักเรียนอยากเรียนรู้ หรือสนใจในกิจกรรมที่จัดให้จนกระทั่งเห็นคุณค่าของวิชานี้ที่มีต่อการพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคม ช่วยให้ประสบความสำเร็จในชีวิตและดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

แอตคินสันและคนอื่นๆ (Atkinson and others, 1996 : 463-464) ได้กล่าวถึงหลักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยม 4 ข้อ สรุปได้ดังนี้

1) ประสบการณ์ของแต่ละคนเป็นสิ่งที่ควรสนใจ ทั้งในด้านการมองโลก การรับรู้เกี่ยวกับตนเอง และการเห็นคุณค่าในตนเอง

2) มนุษย์มีสิทธิเลือกสร้างสรรค์และพัฒนาตนเองตามความสมัครใจ ทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาศักยภาพ ความสามารถ และความสำเร็จแห่งตน (self-actualization)

3) ควรหาความหมายของชีวิตก่อนที่จะศึกษาถึงวัตถุประสงค์ในการเลือกปัญหาที่จะศึกษาหรือทำการวิจัย

4) ค่านิยมสูงสุดของบุคคล คือความมีเกียรติ

ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของเกลและเดวิด (Gage and David, 1975 : 629) ที่กล่าวถึงหลักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยมที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนว ดังนี้

1) ให้นักเรียนนำตนเองได้ (self-direction)

2) วิธีการเรียนสำคัญกว่าความรู้

3) ให้นักเรียนประเมินผลตัวเอง (self-evaluation)

4) ความรู้สึกของนักเรียนมีความสำคัญเท่าๆ กับความจริง และความรู้สึกต่อวิธีการเรียนสำคัญเท่าๆ กับวิธีการคิด

5) ให้นักเรียนเรียนรู้อย่างอิสระ ไม่เกิดความรู้สึกว่าถูกคุกคามจากครู

จะเห็นว่าหลักของจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยมมีความสอดคล้องกับหลักการแนะแนวที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ที่มีอารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการ ให้นักเรียนรับรู้ตนเองและมองเห็นคุณค่าในตนเอง การจัดกิจกรรมจึงควรคำนึงถึงประสบการณ์ของแต่ละคน ซึ่งมีความแตกต่างกัน เพื่อให้รู้จักตนเอง ตัดสินใจได้เอง และสามารถพัฒนาตนเองได้ถึงขีดสูงสุดตามศักยภาพของตน สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อการเรียนรู้ของคนเรา ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความสุข ซึ่งตรงกับแนวคิดของกรมวิชาการ (2537 : 77-79) ที่ได้สัมภาษณ์บุคคลสำคัญเกี่ยวกับการใช้หลักจิตวิทยาแนะแนวเพื่อสร้างคุณภาพเยาวชน สรุปได้ดังนี้

- 1) ครูจะต้องเสริมความเป็นมนุษย์ให้กับนักเรียนมากกว่าสอนวิชาความรู้
- 2) ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และเกิดการแก้ปัญหาด้วยตนเอง
- 3) เข้าใจธรรมชาติของนักเรียนแต่ละวัยและใช้หลักจิตวิทยาให้มาก
- 4) ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการพัฒนาตนเอง มีชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและเอกลักษณ์ของตน

นักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยมมีวิทยามีหลายท่าน ซึ่งสามารถนำแนวความคิดมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะแนวคิดของนักจิตวิทยา 2 ท่านที่เป็นศูนย์รวมของนักมนุษยนิยม คือ คาร์ล รอเจอร์ส (Carl Rogers) และอับราฮัม แมสโลว์ (Abraham Maslow)

แนวคิดของรอเจอร์ส (1902-1987)

แอตคินสันและคนอื่นๆ (Atkinson and others, 1996 : 464-467) ได้กล่าวถึงแนวความคิดของรอเจอร์ส สรุปได้ดังนี้

คนเราแต่ละคนจะมีเป้าหมายที่จะเจริญก้าวหน้า มีวุฒิภาวะและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี รอเจอร์สเชื่อว่าคนเรามีแรงจูงใจพื้นฐานที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จแห่งตนตามความสามารถของร่างกายซึ่งมีข้อจำกัดจากพันธุกรรม บุคคลไม่อาจรับรู้ตนเองได้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการกระทำที่นำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าซึ่งเกิดจากการแสดงออกหรือการเก็บกด แต่ถ้าเขารับรู้ตนเองได้อย่างชัดเจน เขาจะเลือกความก้าวหน้ามากกว่าการเก็บกด เขาเชื่อว่าการรู้จักความจริงเป็นพื้นฐานในการบำบัดโดยยึดคนไข้เป็นศูนย์กลาง

ในเรื่องความเป็น **ตน** (the self) หรืออัตมโนทัศน์นั้นประกอบด้วยความคิด การรับรู้ และค่านิยม ซึ่งเป็นคุณลักษณะเกี่ยวกับ **ตัวฉัน** (I) หรือ **ของฉัน** (mine) รวมทั้งการตระหนักรู้ว่าตัวเองคือใครและจะทำอะไรได้บ้าง นี่คือการรับรู้ตนเองซึ่งมีอิทธิพลต่อการรับรู้โลกของบุคคลและพฤติกรรมของเขา นอกจากนี้ รอเจอร์สได้ประเมินความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์กับอัตมโนทัศน์ว่า คนเราต้องการแสดงพฤติกรรมตามที่คิด ตามประสบการณ์ และความรู้สึกของตน เขาอาจปฏิเสธการรับรู้ของตนเอง

การรับรู้ตนเองของคนเราจะสอดคล้องกับความรู้สึกและประสบการณ์ของตนเอง ซึ่งอาจต่อต้านตนเองจากความเป็นจริง ทั้งนี้ เพราะความจริงอาจทำให้เกิดความวิตกกังวล ถ้าไม่สอดคล้องกันมาก การต่อต้านจะแตกหัก ส่วนผู้ที่การรับรู้ของตนเองสอดคล้องกับความรู้สึกและประสบการณ์จะเป็นคนยืดหยุ่นและปรับตัวได้ดี เพราะสามารถเปลี่ยนแปลงประสบการณ์และความคิดใหม่ได้

ความไม่สอดคล้องกันของ **ตนตามที่คิด** (ideal self) กับ **ตนตัวจริง** (real self) เป็นผลให้คนเราไม่มีความสุขและไม่พึงพอใจในตนเอง คนเราจึงควรพัฒนาสองส่วนนี้โดยคำนึงถึงประสบการณ์ที่เป็นจริงระหว่าง **ตนตัวจริง** กับ **ตนตามที่คิด**

รอเจอร์สเชื่อว่าถ้าเด็กได้รับการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (unconditional positive regard) เด็กจะพัฒนาได้ตามศักยภาพและจะรู้สึกว่าคุณค่าในสายตาของพ่อแม่และคนอื่นๆ ทั้งในด้านความรู้สึก เจตคติ และพฤติกรรม

การนำแนวความคิดของรอเจอร์สมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

1) **มองนักเรียนในแง่ดี** เพราะทุกคนต้องการที่จะพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีเสมอ การมองนักเรียนในทางบวกจะช่วยให้ครูมีเจตคติที่ดีต่อนักเรียน ทำให้นักเรียนพร้อมที่จะมีพฤติกรรมที่ดีตามที่ครูคาดหวัง การจัดกิจกรรมแนะแนวก็จะบรรลุผลตามเป้าหมาย

2) **ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้** ให้นักเรียนได้มีบทบาทในการเรียนรู้มากกว่าครูโดยการใช้เทคนิควิธีการจัดกิจกรรมที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เช่น การจัดกิจกรรมโดยใช้กระบวนการกลุ่ม กระบวนการวิทยาศาสตร์ กระบวนการแก้ปัญหา เป็นต้น

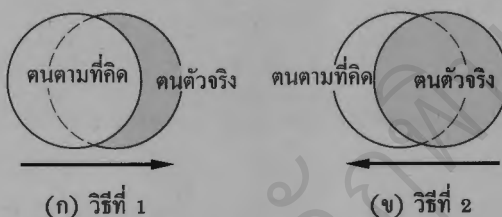
3) **ช่วยให้นักเรียนรับรู้ตนเองได้ตรงตามความเป็นจริง** รู้ว่าตนเองคือใคร มีเป้าหมายของชีวิตอย่างไรทั้งในระยะสั้นและระยะยาว รู้ถึงความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ความต้องการ และค่านิยม โดยการจัดให้มีการสำรวจตนเองด้วยเครื่องมือทางการแนะแนว การจัดกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนได้ค้นพบตัวเอง

4) **ยอมรับนักเรียนอย่างไม่มีเงื่อนไข** การยอมรับนักเรียนได้อย่างไม่มีเงื่อนไขเป็นขั้นตอนแรกของการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน เพราะจะทำให้นักเรียนรู้สึกว่าตนเองเป็นที่ยอมรับของครูไม่ว่าจะเรียนเก่งหรือไม่ก็ตาม ครูมีความเข้าใจในตัวเขาอย่างแท้จริง ช่วยให้นักเรียนกล้าที่จะเปิดเผยตนเองและสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพของตน

5) **พยายามให้นักเรียนปรับตนตัวจริงกับตนตามที่คิดให้สอดคล้องกัน** เพื่อให้สามารถปรับตนเองได้ตามสภาพความเป็นจริง เป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตที่ดี เรียนรู้อย่างมีความสุข ยอมรับตนเองตามสภาพความเป็นจริง การปรับตนตัวจริงกับตนตามที่คิดสามารถทำได้ 2 วิธี คือ ปรับตนตัวจริงให้สอดคล้องกับตนตามที่คิด และปรับตนตามที่คิดให้สอดคล้องกับตนตัวจริง ซึ่ง

จะง่ายหรือยากขึ้นอยู่กับลักษณะของปัญหาของนักเรียน

ตัวอย่างเช่น ถ้านักเรียนเรียนคณิตศาสตร์ไม่ถนัด แต่นักเรียนคิดว่าตนเองเก่งเพราะสอบได้ทีหนึ่งมาตลอด (อาจเป็นเพราะขยันเรียนมาก) จึงเลือกเรียนแผนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ ผลปรากฏว่าสอบได้คะแนนต่ำมาก ทำให้นักเรียนกลุ้มใจและเกิดความเครียดจนต้องพบกับจิตแพทย์ ในกรณีเช่นนี้อาจต้องให้นักเรียนปรับตนตามที่คิด (คิดว่าเรียนคณิตศาสตร์เก่ง) ให้สอดคล้องกับตนตัวจริง (เรียนคณิตศาสตร์ไม่เก่ง) โดยยอมรับว่าตนเองไม่เก่งวิชาคณิตศาสตร์ อาจขอเปลี่ยนแผนการเรียนที่เหมาะสมกับตนเอง (ภาพ 4.2 (ก)) แต่ถ้าคิดว่าจะปรับตนตัวจริงให้สอดคล้องกับตนตามที่คิดก็อาจจะขยันมากขึ้น เรียนพิเศษหรือหาผู้ช่วยสอนให้เป็นพิเศษในเรื่องที่ไม่เข้าใจ ก็อาจจะทำให้นักเรียนเก่งคณิตศาสตร์ได้ (ภาพ 4.2 (ข)) แต่ถ้าระดับสติปัญญาของนักเรียนไปไม่ไหว ก็ควรจะใช้วิธีปรับตนตามที่คิดให้สอดคล้องกับตนตัวจริงจะดีกว่า

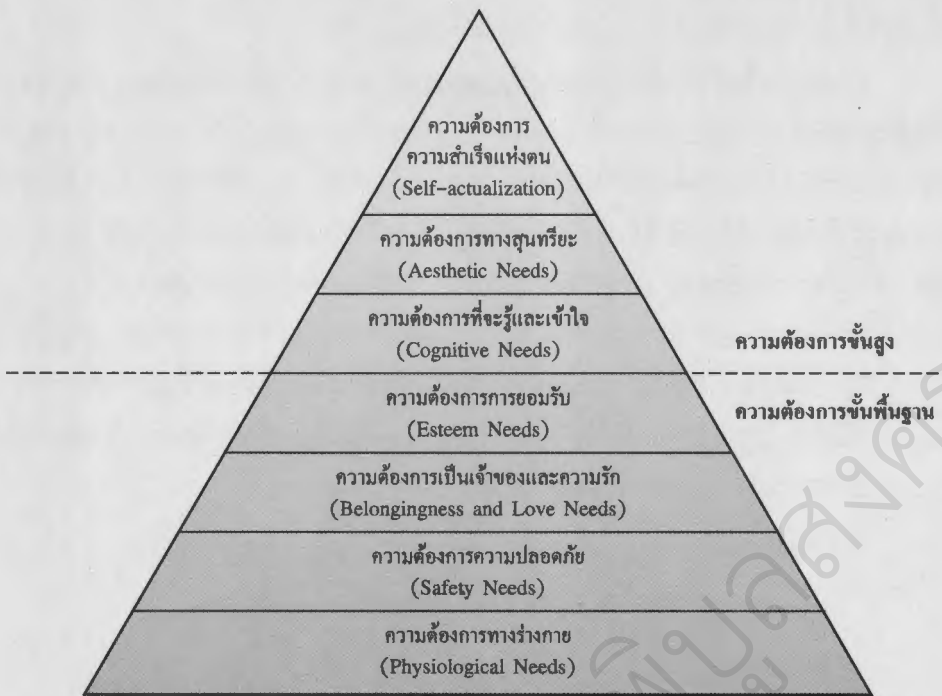
ภาพ 4.2 การปรับตนตามที่คิดกับตนตัวจริงให้สอดคล้องกันทั้ง 2 วิธี

ร็อบเบิร์ตและแจ็ก (Robert and Jack, 1986 : 389-390) ได้สรุปวิธีการนำแนวความคิดของร็อบเบิร์ตมาใช้ โดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (learner-centered education) กล่าวคือ สร้างความอบอุ่น ยอมรับ และมองนักเรียนในแง่ดี เน้นให้ตระหนักรับรู้เกี่ยวกับการคิดและการรู้สึกของตนเอง รวมทั้งเงื่อนไขที่ช่วยให้ประสบความสำเร็จ เด็กจะเกิดการยอมรับและตระหนักรู้ในตนเอง สามารถแก้ปัญหาได้เอง โดยครูต้องมีลักษณะที่สำคัญคือน่าไว้วางใจและจริงใจ

แนวความคิดของแมสโลว์ (1908-1970)

นักจิตวิทยาหลายท่านได้นำแนวคิดของแมสโลว์มาปรับปรุงเกี่ยวกับลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์แตกต่างกันออกไป แต่ก็ยังยึดแนวคิดเดิมของแมสโลว์เอาไว้ เช่น แอตคินสันและคนอื่นๆ (Atkinson and others, 1996 : 466-467) ได้กล่าวถึงแนวคิดของแมสโลว์ สรุปได้ดังนี้

ความต้องการ (need) ของมนุษย์สามารถจัดเป็นลำดับขั้นความต้องการ (hierarchy of needs) ได้ 7 ขั้น โดยเริ่มจากความต้องการพื้นฐานทางด้านสรีระไปจนถึงความต้องการทางจิตวิทยาที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น (ปรับปรุงหลังปี ค.ศ. 1970) ดังภาพ 4.3

ภาพ 4.3 ลำดับชั้นความต้องการของแมสโลว์

ที่มา : Atkinson and others 1996 : 466

จากภาพ 4.3 จะเห็นว่าคนเรามีความต้องการตามลำดับขั้นดังนี้

ขั้นที่ 1 ความต้องการทางร่างกาย (physiological needs) ได้แก่ ความต้องการรับประทานอาหาร ดื่มน้ำ และอากาศหายใจ เพราะคนเราทุกคนจะเกิดความหิว ความกระหาย และต้องหายใจเพื่อการมีชีวิตอยู่

ขั้นที่ 2 ความต้องการความปลอดภัย (safety needs) ได้แก่ ความต้องการความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย และปราศจากอันตรายใดๆ

ขั้นที่ 3 ความต้องการความเป็นเจ้าของและความรัก (belongingness and love needs) ได้แก่ ความต้องการติดต่อกับผู้อื่น ความต้องการการยอมรับจากกลุ่ม และความต้องการเป็นเจ้าของ ทั้งในด้านการเป็นผู้ให้และผู้รับ

ขั้นที่ 4 ความต้องการการยอมรับ (esteem needs) ได้แก่ ความต้องการสัมฤทธิ์ผล ความต้องการความสามารถรับรู้ในสิ่งต่างๆ ความต้องการได้รับการเห็นด้วยและความเอาใจใส่จากผู้อื่น ต้องการที่จะเป็นบุคคลที่มีเอกลักษณ์เป็นที่ยอมรับทั้งในด้านความสามารถและค่านิยม

ขั้นที่ 5 ความต้องการที่จะรู้และเข้าใจ (cognitive needs) ได้แก่ ความต้องการที่จะรู้จัก ความต้องการที่จะเข้าใจ และความต้องการที่จะสำรวจสิ่งต่างๆ เป็นขั้นที่ต้องการทราบวิธี

ที่จะรู้ข้อมูลและกระทำในสิ่งต่างๆ ความต้องการที่จะทราบความหมายของสิ่งของ เหตุการณ์ และสัญลักษณ์ต่างๆ รวมทั้งต้องการที่จะเข้าใจในเรื่องระบบ กระบวนการ และการผสมผสาน ความรู้เกี่ยวกับการสร้างสัมพันธภาพ

ขั้นที่ 6 ความต้องการทางสุนทรีย์ (aesthetic needs) ได้แก่ ความต้องการความสมดุลของชีวิต ความต้องการการจัดระเบียบของชีวิต และความรู้สึกละเอียดอ่อนในชีวิต เป็นขั้นที่มีความซาบซึ้งในความมีระบบระเบียบ ความสมดุล ความสวยงาม และความรักในทุกๆ สิ่ง

ขั้นที่ 7 ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (self-actualization) ได้แก่ ความต้องการที่จะค้นพบความสำเร็จในตนเอง และเข้าใจในศักยภาพแห่งตน เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ เป็นความต้องการที่สมบูรณ์ของมนุษย์ตามสภาพความจริง

แมสโลว์มีความคิดเห็นว่าคนเราทุกคนมีความต้องการ เราจะแสดงพฤติกรรมเพื่อสนองความต้องการของคนเราโดยพยายามหาทางสนองความต้องการในขั้นต่ำก่อนที่จะคำนึงถึงความต้องการในขั้นสูงตามลำดับ ถ้าความต้องการในขั้นต้นได้รับการตอบสนอง คนเราจึงเห็นความสำคัญของความต้องการในขั้นถัดไป เช่น คนเราจะหาทางตอบสนองความต้องการอาหาร น้ำ และความปลอดภัยก่อนที่จะนึกถึงความต้องการความรักหรือเป็นเจ้าของ นั่นคือ ถ้าคนเราอยู่ในสถานะที่หิวหรือรู้สึกไม่ปลอดภัย เขาก็จะทำทุกวิถีทางเพื่อสนองความหิวและช่วยให้ตนเองปลอดภัยโดยไม่สนใจว่าใครจะชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ตาม

ความต้องการขั้นที่ 1-4 เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานขาดไม่ได้ (deficiency) เพื่อการดำรงชีวิต สำหรับความต้องการขั้นที่ 1-2 เป็นความต้องการเกี่ยวกับสรีระ คือ ความต้องการทางด้านร่างกาย และความต้องการความปลอดภัย ความต้องการขั้นที่ 3-4 เป็นความต้องการเกี่ยวกับสังคม คือความต้องการความเป็นเจ้าของและความรัก และความต้องการการยอมรับ

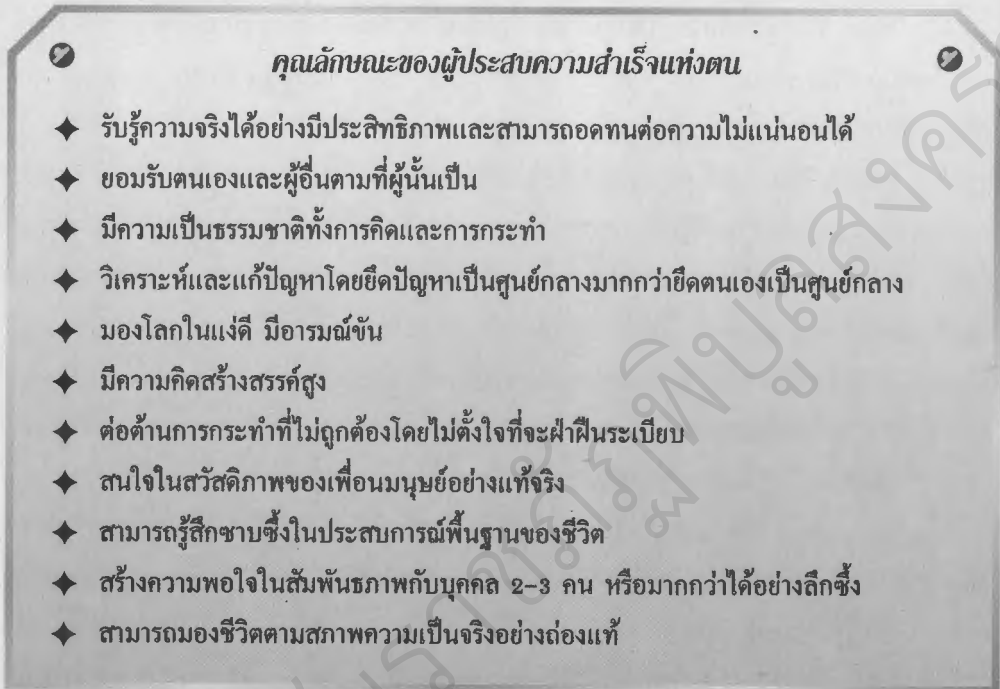
ส่วนความต้องการขั้นที่ 5-7 เป็นความต้องการขั้นสูงที่ต้องการความก้าวหน้าหรือประสบความสำเร็จ คือ ความต้องการที่จะรู้และเข้าใจ ขั้นที่ 5 เป็นความต้องการทางปัญญา ขั้นที่ 6 เป็นความต้องการทางสุนทรีย์

ความต้องการขั้นพื้นฐานสามารถสนองความพอใจได้ง่าย ความพอใจจากความต้องการเหล่านี้จะมีอิทธิพลให้คนเราแสดงพฤติกรรมและมีความต้องการขั้นที่สูงกว่า เป็นพลังให้ก้าวไปสู่ความต้องการขั้นสูงและบรรลุถึงความต้องการขั้นสูงสุดคือขั้นที่ 7 ความต้องการความสำเร็จแห่งตน ผู้ที่บรรลุถึงความต้องการขั้นที่ 7 จะเป็นผู้ที่เปิดเผยตนเองและไม่ปกป้องตนเอง รักตนเอง และคนอื่นๆ แสดงออกอย่างมีจรรยาบรรณและมีคุณธรรมต่อสังคม แสดงความมั่นใจ สร้างสรรค์ อยากรู้อยากเห็น และเป็นตัวของตัวเอง

สำหรับคำว่า self-actualization นี้ มีผู้แปลเป็นภาษาไทยต่างๆ กัน เช่น ความต้องการลัทธิแห่งตน ความต้องการความสำเร็จแห่งตน ความต้องการความสำเร็จในชีวิต ความต้องการสมบูรณ์สูงสุดในชีวิต ความต้องการศักยภาพแห่งตน ความต้องการที่จะใช้ศักยภาพของตน

อย่างเต็มที่ ความต้องการที่จะพัฒนาศักยภาพของตนให้สมบูรณ์ การรู้จักตนเองอย่างแท้จริง ฯลฯ ซึ่งในที่นี้จะขอใช้คำว่า **ความต้องการความสำเร็จแห่งตน**

แอตคินสันและคนอื่นๆ (Atkinson and others, 1996 : 467) ได้สรุปถึงผลการศึกษาของแมสโลว์ เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ที่บรรลุถึงความต้องการขั้นสูงสุดหรือความต้องการความสำเร็จแห่งตน ดังภาพ 4.4

ภาพ 4.4 คุณลักษณะของผู้ที่ประสบความสำเร็จแห่งตนจากการศึกษาของแมสโลว์

ที่มา : Atkinson and others, 1996 : 467

การนำแนวความคิดของแมสโลว์มาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

ครูแนะแนวควรจัดสภาพการณ์ที่สามารถสนองความต้องการตามลำดับขั้นให้แก่นักเรียน โดยครูเป็นผู้คอยช่วยเหลือให้นักเรียนได้พัฒนาด้วยตนเองและกระตุ้นให้นักเรียนได้พัฒนาไปถึงขั้นสูงสุด คือความต้องการความสำเร็จแห่งตน โดยพยายามสนองความต้องการขั้นพื้นฐานเพื่อให้นักเรียนพร้อมที่จะเรียนรู้ ดังนี้

1) ทำให้นักเรียนเกิดความสะดวกสบายทางกาย เช่น จัดชั่วโมงพัก จัดห้องเรียนให้มีอากาศถ่ายเทได้ดี หรืออนุญาตให้นักเรียนล้างหน้าล้างตาในช่วงที่อากาศร้อนอบอ้าว ฯลฯ

2) ทำให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยทั้งกายและใจ โดยจัดบรรยากาศผ่อนคลาย ไม่ตึงเครียด

ไม่เยาะเย้ยหรือลงโทษนักเรียนอย่างรุนแรงจนนักเรียนรู้สึกกลัวและมีเจตคติที่ไม่ดีต่อครู

3) แสดงความสนใจเอาใจใส่ในนักเรียนทุกคน เช่น จำชื่อนักเรียนได้ทุกคน จัดเวลา สอนซ่อมเสริมให้แก่นักเรียนที่ขาดเรียนหรือเรียนอ่อน ฯลฯ

4) จัดประสบการณ์ให้นักเรียนรู้สึกว่าคุณได้รับการยอมรับจากครูและเพื่อน เช่น ลดการแข่งขันกับผู้อื่น ให้แข่งขันกับตนเอง ให้นักเรียนมีโอกาสประสบความสำเร็จในงานบ้างโดยมอบหมายงานให้ทำตามความสามารถของนักเรียนแต่ละคน ฯลฯ

5) ให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจที่อยากจะเรียนรู้ด้วยตนเอง ไม่ใช่ด้วยสิ่งล่อใจอื่นๆ เช่น คะแนนหรือรางวัล ให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการเรียนที่มีต่อการดำรงชีวิตในสังคม

6) จัดประสบการณ์ที่ช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักตั้งระดับความคาดหวังที่ตรงตามความเป็นจริงและมีความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในทางบวก

7) คำนึงถึงผลเสียที่อาจเกิดจากการแข่งขัน ถ้าโรงเรียนเน้นการแข่งขันนักเรียนจะเกิดความรู้สึกว่าผู้ที่ประสบความสำเร็จคือผู้ชนะ การเรียนรู้คือการทำให้ดีกว่าผู้อื่น และจะไม่มี การช่วยเหลือกัน ครูจึงต้องทำให้นักเรียนส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จตามความสามารถของแต่ละคน

8) ครูต้องให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนบางคนที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ

9) หน้าที่ครูทำให้นักเรียนรู้สึกว่าคุณมีคุณค่า ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจที่จะทำให้นักเรียนต้องการที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆตามที่ครูต้องการ พยายามฝึกให้สามารถยอมรับนักเรียนแต่ละคนได้อย่างไม่มีเงื่อนไข ทำความเข้าใจในตัวนักเรียนด้วยความจริงใจ และสื่อสารความรู้สึกเหล่านี้ให้นักเรียนรับรู้ได้ทั้งทางวาจาและท่าทาง

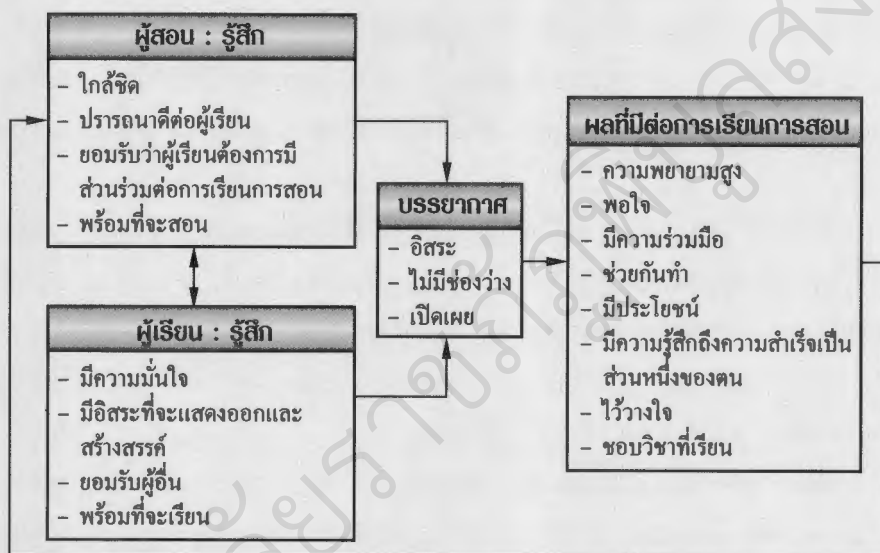
เกี่ยวกับเรื่องนี้รอเบิร์ตและแจ็ก (Robert and Jack, 1986 : 388-389) ได้สรุปถึงการนำแนวความคิดของแมสโลว์มาใช้ สรุปได้ว่าจะต้องยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและมีความไว้วางใจในตัวนักเรียน ปล่อยให้นักเรียนเลือกวิธีการเรียนรู้ด้วยตัวเองจนพัฒนาไปสู่ขั้นประสบความสำเร็จแห่งตน ครูควรจัดบรรยากาศที่ไม่มีการบังคับเพราะจะช่วยให้นักเรียนสามารถควบคุมตนเองได้ นอกจากนี้จะต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีช่องทางหลายๆช่องทางในการพัฒนาตนเอง รู้จักเลือกอย่างฉลาดตามความพึงพอใจของตนทั้งด้านร่างกาย ความปลอดภัย ความรัก ความเป็นเจ้าของ และการยอมรับ

จะเห็นว่าการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้แรงจูงใจเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง การรับรู้ในตัวนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นวัตถุประสงค์พื้นฐานที่จะช่วยให้นักเรียนมีอัตมโนทัศน์ทางบวก โดยครูจะต้องพยายามทำให้นักเรียนรู้สึกสบายกายสบายใจ รู้สึกว่าคุณมีคุณค่า เป็นที่ยอมรับของครู ทำให้อยากที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ครูจัดให้และพร้อมที่จะพัฒนาตนเอง เพื่อการมีชีวิตแบบผู้ประสบความสำเร็จแห่งตนต่อไป

การสร้างบรรยากาศในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

การสร้างบรรยากาศในการจัดกิจกรรมแนะแนวนับว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ เพราะบรรยากาศที่ดีจะช่วยให้นักเรียนพร้อมที่จะเรียนและมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน ไม่เบื่อหน่ายในการเรียน กระบวนการเรียนรู้บรรลุเป้าหมายได้ง่ายขึ้น เป็นการส่งเสริมพัฒนาการนักเรียนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537 : 117-123) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการสร้างบรรยากาศที่เป็นอิสระ ไม่มีช่องว่าง และเปิดเผย เกี่ยวกับความรู้สึกของครู ความรู้สึกของนักเรียน และผลของการสร้างบรรยากาศที่มีต่อการเรียนการสอน ดังภาพ 4.5

ภาพ 4.5 ความสำคัญของการสร้างบรรยากาศที่มีต่อการเรียนการสอน

ที่มา : วิชัย วงษ์ใหญ่ 2537 : 123

จากภาพ 4.5 จะเห็นว่าการสร้างบรรยากาศที่เป็นอิสระ ไม่มีช่องว่าง และเปิดเผยจะช่วยให้ครูและนักเรียนเกิดความรู้สึกที่ดีที่เอื้อต่อการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง ครูแนะแนวจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างบรรยากาศเพื่อจะได้นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การสร้างบรรยากาศในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนอาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1) การสร้างบรรยากาศทางกายภาพ ได้แก่ การจัดสภาพห้องเรียนและสิ่งแวดล้อม

ในเรื่องต่างๆ ดังนี้

ก) การจัดโต๊ะและเก้าอี้ โต๊ะและเก้าอี้ควรมีขนาดเหมาะสมกับนักเรียน มีน้ำหนักเบาพอที่จะเคลื่อนย้ายได้สะดวก เพราะในการจัดกิจกรรมแนะแนวส่วนใหญ่จะเป็นการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ทำงานเป็นกลุ่มมากกว่าที่ครูจะเป็นผู้บรรยาย ดังนั้นโต๊ะและเก้าอี้จึงต้องมีการเคลื่อนย้ายบ่อยตามความเหมาะสมของการจัดกิจกรรม

ข) ความสะอาดและมีระเบียบของห้องเรียน จะช่วยให้บรรยากาศน่าเรียน เป็นการฝึกนิสัยให้นักเรียนรักความสะอาดและความมีระเบียบวินัย ช่วยให้มีสุขภาพจิตที่ดี มีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างสบายทั้งกายและใจ

ค) การจัดบอร์ดสนทนาต่างๆ ภายในห้องเรียน เป็นการให้ข้อมูลทั้งทางด้านการศึกษา อาชีพ และส่วนตัว ช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์อีกรูปแบบหนึ่งที่สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา การจัดบอร์ดจะช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจที่จะศึกษาในรายละเอียดมากยิ่งขึ้น การจัดบอร์ดที่ดีควรเปลี่ยนแปลงตามเนื้อหาที่จะให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และควรให้นักเรียนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดบอร์ดด้วยโดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อยๆ รับผิดชอบจัดบอร์ดตามหัวข้อที่ครูมอบหมาย ครูทำหน้าที่เป็นเพียงผู้สนับสนุนในเรื่องอุปกรณ์เครื่องใช้ตลอดจนวัสดุในการจัดบอร์ดตามความเหมาะสม

2) การจัดบรรยากาศทางสังคม บรรยากาศที่สมควรจัดในการจัดกิจกรรมแนะแนวก็คือบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย สุพิน บุญชูวงศ์ (2532 : 157) ได้เสนอแนะไว้ดังนี้

ก) ฝึกให้นักเรียนรู้จักสิทธิหน้าที่ของตน พร้อมทั้งฝึกการใช้สิทธิหน้าที่เหล่านั้น เช่น สิทธิในการเลือกประธานโรงเรียน หัวหน้าห้อง หัวหน้ากลุ่ม ในเวลาเดียวกันก็ต้องฝึกให้รู้จักหน้าที่พึงปฏิบัติด้วย สำหรับในการจัดกิจกรรมแนะแนวควรเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกประธานกลุ่ม เลขากลุ่ม และผู้สังเกตการณ์ ตามที่ต้องการ

ข) จัดให้นักเรียนเข้ากลุ่มทำงานกันโดยให้มีการหมุนเวียนกลุ่มกันไป เพื่อให้ได้ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

ค) จัดที่นั่งของนักเรียนให้สลับที่กันเสมอ เพื่อให้นักเรียนมีโอกาสปรับตัวเข้าหากัน และปรับตัวเข้ากับกลุ่มอื่นได้

ง) เปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมกันสร้างระเบียบวินัยในชั้นเรียน เมื่อนักเรียนเป็นผู้วางระเบียบ นักเรียนก็จะยินดีปฏิบัติตามระเบียบ

จ) จัดให้นักเรียนหมุนเวียนกันเป็นผู้นำในกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

3) การจัดบรรยากาศทางด้านจิตใจ เป็นบรรยากาศที่สำคัญมาก เพราะจะช่วยให้ นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537 : 120-123) ได้เสนอแนะว่าควรจัดให้มีบรรยากาศ สรุปได้ดังนี้

ก) บรรยากาศที่ท้าทาย เป็นการกระตุ้นให้เกิดกำลังใจ เพื่อให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียน

ข) บรรยากาศที่อิสระ เป็นการช่วยให้นักเรียนมีการยอมรับนับถือในตนเอง นักเรียนมีโอกาสที่จะเลือกตัดสินใจต่อสิ่งที่มีคุณค่า มีความหมาย รวมทั้งความผิดพลาด เพราะความล้มเหลวก็เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้

ค) บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน โดยครูเห็นคุณค่าในตัว ของนักเรียนมากกว่าการเรียนรู้

ง) บรรยากาศที่มีความอบอุ่น ความอบอุ่นทางจิตใจมีผลต่อความสำเร็จในการเรียน การที่ครูเข้าใจและมีความเป็นมิตร ช่วยให้นักเรียนอยากเรียน รักวิชาที่เรียน

จ) บรรยากาศแห่งความมีวินัยแห่งตน ครูควรชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจและตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่ายในการกำหนดความรับผิดชอบและวินัยในการเรียนรู้

ฉ) บรรยากาศแห่งความสำเร็จ เป็นสิ่งที่ครูจะต้องพยายามสร้างให้เกิดขึ้นในชั้นเรียน โดยการชี้แจงเหตุผลของความสำเร็จให้นักเรียนทราบจะช่วยให้ นักเรียนก้าวหน้าไปได้อย่างดี

ช) บรรยากาศแห่งความใกล้ชิด นักเรียนทุกคนต้องการได้รับความเอาใจใส่หรือความสนใจจากครูและเพื่อนๆ เช่น การมอง การยิ้มให้ การสบตา การแสดงออกทางสีหน้าท่าทาง และคำพูด จะทำให้รู้สึกมั่นคงปลอดภัยทางด้านจิตใจ มีความรู้สึกดี มีชีวิตชีวา ตื่นตัว กระฉับกระเฉง และรู้สึกว่าตนมีความสำคัญ

จะเห็นว่าการสร้างบรรยากาศทางด้านจิตใจ ตัวครูเป็นบุคคลที่สำคัญในการที่จะสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียน ถ้าครูมีบุคลิกภาพดี พูดจาเป็นมิตร มีอารมณ์ขัน แต่งกายสะอาด สุขภาพเรียบร้อย มีท่าทางกระฉับกระเฉง มองโลกในแง่ดี เตรียมการจัดกิจกรรมมาอย่างดี และไม่คาดหวัง นักเรียนมากเกินไป จะทำให้นักเรียนรู้สึกสบายใจ มั่นคงปลอดภัย มีความเชื่อมั่นในตนเองกล้าแสดงออก สนใจต่อการเรียน พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมแนะแนวเป็นอย่างดี สิ่งสำคัญก็คือครูจะต้องมีเจตคติที่ดีต่อวิชาและต่อนักเรียนจึงจะทำให้ นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อครูและเนื้อหาวิชาที่เรียน ทำให้กระบวนการเรียนการสอนประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ได้วางไว้

การใช้แหล่งวิทยาการในท้องถิ่นเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

แหล่งวิทยาการคือแหล่งความรู้ที่ให้ประโยชน์ต่อการเรียนรู้และช่วยเสริมให้นักเรียนสามารถศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมให้แก่ตนเองและส่วนรวมได้ การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับบุคคล หน่วยงาน และสถานที่ต่างๆในชุมชนอย่างมาก จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้แหล่งวิทยาการในท้องถิ่นเพื่อความร่วมมือในการพัฒนานักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง

จากหลักสูตรมัธยมศึกษาที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้จากแหล่งวิทยาการสถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพในท้องถิ่น โดยเฉพาะในการฝึกงานด้านอาชีพต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ถ้าหากความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับแหล่งวิทยาการในท้องถิ่นดำเนินไปด้วยดีก็จะเกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่าย กล่าวคือ นักเรียนจะมีทักษะพื้นฐานในอาชีพ มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพและมีใจรักงาน และชุมชนก็จะเจริญพัฒนาด้านอาชีพเป็นปึกแผ่นยิ่งขึ้นด้วย ดังนั้นครูผู้จัดกิจกรรมแนะแนวจึงควรที่จะศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้แหล่งวิทยาการในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการจัดกิจกรรมแนะแนวให้มากที่สุด

กรมการฝึกหัดครู (2530 : 294) ได้แบ่งแหล่งวิทยาการในท้องถิ่นเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ สรุปได้ดังนี้

1) แหล่งวิทยาการที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึงสิ่งต่างๆ ที่อยู่ตามธรรมชาติที่ครูสามารถนำมาใช้หรือนำนักเรียนไปศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์กับการเรียนรู้ได้ เช่น ภูเขา แม่น้ำ ลำธาร ป่าไม้ หินแร่ สัตว์ เป็นต้น

2) แหล่งวิทยาการที่เป็นทรัพยากรสังคม หมายถึงสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่สำหรับให้ประชาชนทั่วไปได้ศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งหาความสุข ความเพลิดเพลิน ซึ่งโรงเรียนอาจจัดให้นักเรียนได้ศึกษาจากแหล่งทรัพยากรสังคมเหล่านี้ เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น วัด ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน โรงงาน โรงพยาบาล สถาบันการศึกษา โบราณสถาน สวนสัตว์ สมาคม สถานที่ราชการ และสื่อมวลชนต่างๆ ฯลฯ

3) แหล่งวิทยาการที่เป็นทรัพยากรบุคคล หมายถึงบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถ หรือมีความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง มีความสามารถที่จะให้ความรู้และทักษะแก่ผู้เรียนในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการเรียน บุคคลเหล่านี้ได้แก่ผู้มีความชำนาญในด้านต่างๆ เช่น

- ก) ด้านวิชาการ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ เจ้าหน้าที่การศึกษาอื่นๆ ฯลฯ
- ข) ด้านอาชีพ ได้แก่ ชวนา ชาวสวน พนักงานไฟฟ้า และอื่นๆ ฯลฯ
- ค) ด้านศาสนา ได้แก่ พระ มัคทายก ฯลฯ
- ง) ด้านการปกครอง ได้แก่ เจ้าหน้าที่การปกครอง พัฒนาการ ตำรวจ ทหาร ฯลฯ
- จ) ด้านการสาธารณสุข ได้แก่ เจ้าหน้าที่อนามัย แพทย์ พยาบาล ฯลฯ

การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนให้ประสบความสำเร็จและบรรลุตามเป้าหมายนั้น ครูควรคำนึงถึงการนำแหล่งวิทยาการดังกล่าวมาวางแผนการจัดกิจกรรมด้วย ดังนี้

1) **สำรวจแหล่งวิทยาการในท้องถิ่นประเภทต่างๆ** ที่จะนำมาใช้ประโยชน์ได้สอดคล้องและสัมพันธ์กับหลักสูตร เนื้อหา และจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้นักเรียนได้รับจากการเรียนรู้ เพื่อนำมาใช้ในการเลือกแหล่งวิทยาการให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนให้มากที่สุด หรืออาจมอบหมายให้นักเรียนช่วยกันสำรวจแหล่งวิทยาการต่างๆ เช่น

- ก) สำรวจทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นว่ามีอะไรบ้าง ตั้งอยู่ที่ไหน มีรายละเอียด

อย่างไร

ข) สำรวจสถานที่ที่สำคัญในท้องถิ่นว่ามีอะไรบ้าง ตั้งอยู่ที่ไหน และรายละเอียดอื่นๆเกี่ยวกับสถานที่เหล่านั้น

ค) สำรวจบุคลากรในชุมชนที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในแต่ละอาชีพว่ามีใครบ้าง ประสบความสำเร็จอย่างไร และรายละเอียดอื่นๆ

2) **เตรียมจัดหาสื่อการเรียนรู้** ที่จะช่วยเสริมให้การไปศึกษายังแหล่งวิทยาคารนั้น เกิดประโยชน์มากขึ้น เช่น ในการไปทัศนศึกษา ควรเตรียมกล้องถ่ายรูป กล้องถ่ายวิดีโอ วิทยุ เทป เป็นต้น

3) **กำหนดกิจกรรมให้นักเรียนไปศึกษาหาความรู้จากท้องถิ่น** เช่น ไปสัมภาษณ์บุคคลที่ประกอบอาชีพในท้องถิ่นแล้วนำมารายงานให้เพื่อนๆในท้องถิ่นได้ทราบ หรือนำข้อมูลมาจัดนิทรรศการ

4) **ให้นักเรียนมีโอกาสสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับท้องถิ่น** ด้วยการนำความรู้จากโรงเรียนไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับท้องถิ่น เช่น นำความรู้ไปใช้ในการฝึกงานอาชีพในสถานประกอบการต่างๆ

5) **ประสานกับโรงเรียนในการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการศึกษาบ้าง** เช่น เชิญมาร่วมประชุมกับคณะกรรมการของโรงเรียนเพื่อให้ข้อเสนอแนะในการจัดบริการแนะแนวของโรงเรียน เป็นต้น

6) **เข้าร่วมในการจัดตั้งสมาคมครูผู้ปกครอง** เพื่อให้ผู้ปกครองเข้าใจนโยบายการจัดการศึกษาของโรงเรียนและเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกิจการบางอย่างของโรงเรียน มีการประชุมผู้ปกครองนักเรียนเพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการร่วมมือกันเพื่อพัฒนานักเรียน

7) **เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการประจำโรงเรียน** เพื่อประสานงานกับท้องถิ่น โดยเฉพาะการวางแผนประสานงานกับบุคลากรที่เป็นผู้นำในชุมชนหรือหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนด้วย

8) **ประเมินผลและติดตามผลการใช้แหล่งวิทยาคารต่างๆในท้องถิ่นทุกครั้ง** เพื่อให้ทราบถึงข้อดีและข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขในครั้งต่อไป

จะเห็นว่าในการใช้แหล่งวิทยาคารที่ดี ครูจะต้องวางแผนการใช้อย่างรัดกุมและรอบคอบ เกี่ยวกับการสำรวจแหล่งวิทยาคารในท้องถิ่น การติดต่อกับแหล่งวิทยาคาร การกำหนดวันเวลา พาหนะและงบประมาณ ตลอดจนการประเมินผลการใช้แหล่งวิทยาคารในท้องถิ่นว่าบรรลุผลตามที่วางไว้มากน้อยเพียงใด การใช้แหล่งวิทยาคารในท้องถิ่นจะช่วยให้เกิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษา และทำให้กระบวนการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขที่แท้จริง การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนให้ประสบความสำเร็จนั้น ครูแนะแนวจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนเพื่อช่วยให้สามารถวางแผนจัดกิจกรรมได้อย่างราบรื่นตั้งแต่เริ่มต้นจนครบกระบวนการ และสามารถจัดได้สอดคล้องกับหลักการจัดกิจกรรมคาบแนะแนวตามหลักสูตรมัธยมศึกษาที่ได้วางไว้ด้วย นอกจากนี้ ครูแนะแนวควรคำนึงถึงการใช้จิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยมเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน การสร้างบรรยากาศในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน และการใช้แหล่งวิทยาการในห้องเรียนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนด้วย เพราะสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะช่วยให้กระบวนการเรียนรู้ประสบความสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้

คำถามทบทวน

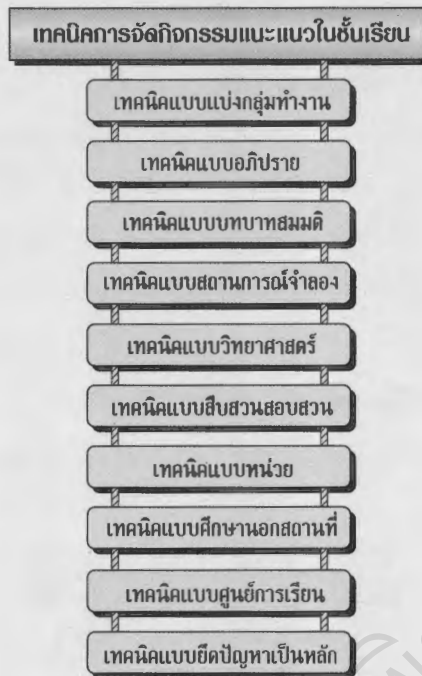
1. คุณภาพชีวิตคืออะไร องค์ประกอบที่ทำให้คนเรามีคุณภาพชีวิตที่ดีมีอะไรบ้าง
2. การจัดกิจกรรมแนะแนวมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนอย่างไร
3. หลักการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตมีอะไรบ้าง
4. รูปแบบกระบวนการจัดกิจกรรมแนะแนวคืออะไร ประกอบด้วยอะไรบ้าง
5. กระบวนการจัดกิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรมัธยมศึกษาควรมีลักษณะอย่างไร
6. จงอธิบายถึงแนวคิดของร็อบเจอร์สที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน
7. จงอธิบายถึงแนวคิดของแมสโลว์ที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน
8. คนที่ประสบความสำเร็จแห่งตนตามแนวความคิดของแมสโลว์มีลักษณะอย่างไร
9. ครูแนะแนวสามารถสร้างบรรยากาศในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนให้ประสบความสำเร็จได้อย่างไรบ้าง
10. แหล่งวิทยาการในห้องเรียนคืออะไร ครูแนะแนวควรใช้แหล่งวิทยาการในห้องเรียนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนอย่างไรบ้าง

บทที่ 5

เทคนิคการจัดกิจกรรม แนะแนวในชั้นเรียน

เทคนิคการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมีหลายวิธี แต่ละวิธีต่างมีทั้งข้อดีและข้อจำกัดในการใช้แตกต่างกันไป ไม่มีเทคนิคใดดีที่สุด ดังนั้นในการจัดกิจกรรมแนะแนวจำเป็นต้องเลือกใช้เทคนิคหลายรูปแบบเพื่อให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียน การสอน สภาพของนักเรียน สภาพของห้องเรียน เวลาที่ใช้ สื่อการสอน และการประเมินผล โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมแนะแนวและสอดคล้องกับหลักสูตรที่มุ่งให้ครูผู้สอนได้ใช้เทคนิคหลากหลาย โดยเน้นให้นักเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ให้ได้เรียนรู้และเกิดทักษะในกระบวนการต่างๆ เช่น กระบวนการเข้าสังคม กระบวนการกลุ่ม กระบวนการย่อยข้อมูล กระบวนการจัดการ กระบวนการคิด กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการฝึกทักษะ กระบวนการพัฒนาค่านิยม กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการเสนอรายงาน เป็นต้น กระบวนการต่างๆ เหล่านี้จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาสังคมต่อไป

ดังนั้นในบทนี้จึงได้กล่าวถึงเทคนิคแบบต่างๆ ที่สามารถใช้ทักษะกระบวนการทำให้เกิดการเรียนรู้ ได้แก่ เทคนิคแบบแบ่งกลุ่มทำงาน เทคนิคแบบอภิปราย เทคนิคแบบบทบาทสมมติ เทคนิคแบบสถานการณ์จำลอง เทคนิคแบบวิทยาศาสตร์ เทคนิคแบบสืบสวนสอบสวน เทคนิคแบบหน่วย เทคนิคแบบศึกษานอกสถานที่ เทคนิคแบบศูนย์การเรียนรู้ และเทคนิคแบบยึดปัญหาเป็นหลัก รวมทั้งการเลือกใช้เทคนิคเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนเพื่อช่วยให้การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ

เทคนิคแบบแบ่งกลุ่มทำงาน

เทคนิคแบบแบ่งกลุ่มทำงาน (committee work method) เป็นเทคนิคที่ครูมอบหมายให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ทั้งกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มย่อย เพื่อช่วยกันค้นคว้าแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่งตามความสามารถหรือความสนใจของนักเรียน เป็นการฝึกให้นักเรียนทำงานร่วมกันแบบประชาธิปไตย โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกฝนและเรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน เป็นเทคนิคที่เหมาะสมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่กำลังอยู่ในวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อชีวิตมากกว่าวัยอื่นๆ

บทบาทของครูในการใช้เทคนิคแบบแบ่งกลุ่มทำงาน

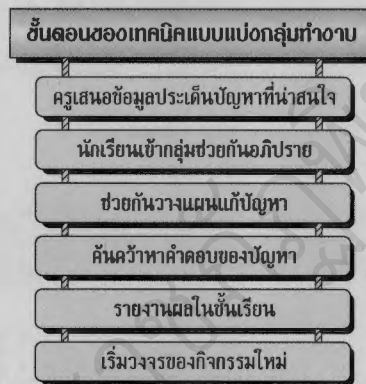
- 1) มีการเตรียมการจัดกิจกรรมโดยกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหา จำนวนกลุ่ม จำนวนสมาชิกในกลุ่ม กำหนดกิจกรรม สื่อการเรียนการสอน รวมทั้งการประเมินผลอย่างละเอียดทุกขั้นตอน
- 2) จัดสภาพห้องเรียนและอุปกรณ์ต่างๆที่ต้องใช้ประกอบในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนให้พร้อม
- 3) ดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนการสอนที่เตรียมไว้ โดยสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ยอมรับพฤติกรรมของนักเรียน กระตุ้นให้นักเรียนกล้าแสดงออก ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะ เมื่อกลุ่มต้องการ สรุปรวบรวมความคิดเห็นของนักเรียนในกลุ่มและแก้ไขความคิดเห็นที่ไม่ถูกต้อง สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้นักเรียนกล้าแสดงออกทั้งในด้านความคิดเห็นและการกระทำ

4) ประเมินผลการทำงานกลุ่ม ด้วยการสังเกตพฤติกรรมการทำงานของแต่ละคน เพื่อนำผลมาปรับปรุงการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป

นอกจากนี้ ครูจะต้องมีความเชื่อและศรัทธาในการใช้เทคนิคแบบแบ่งกลุ่มทำงาน รวมทั้งมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานกลุ่ม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี เพราะสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ครูมีความเข้าใจในพฤติกรรมของนักเรียน ในขณะที่เรียนรู้ด้วยวิธีการแบบนี้สามารถสะท้อนความคิดและความรู้สึกนึกคิดได้สอดคล้องกับที่นักเรียนรับรู้ ช่วยให้กระบวนการจัดกิจกรรมประสบความสำเร็จตามต้องการ

ขั้นตอนของเทคนิคแบบแบ่งกลุ่มทำงาน

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช (2535 : 188-189) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการทำงานเป็นกลุ่มสรุปได้ดังนี้

1) ครูเสนอข้อมูลประเด็นปัญหาที่น่าสนใจหลังจากแนะนำการเรียน แต่ข้อมูลยังไม่ละเอียดพอ มีสิ่งที่จะต้องค้นคว้าหาคำตอบเพื่อแก้ปัญหา เมื่อนักเรียนมองเห็นประเด็นปัญหา จึงเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นซึ่งแตกต่างกัน หลังจากนั้นครูจึงทำหน้าที่ประมวลความคิดเห็นแล้วแยกเป็นประเด็นๆ เพื่อให้นักเรียนค้นคว้าเพิ่มเติม

2) ให้นักเรียนเข้ากลุ่มช่วยกันอภิปรายสำรวจปัญหา กำหนดหัวข้อปัญหาที่พอจะหาข้อมูลได้ ขั้นนี้จะช่วยให้นักเรียนได้รู้จักตนเอง

3) ช่วยกันวางแผนแก้ปัญหาเมื่อนักเรียนพบความแตกต่างของประเด็นปัญหาแล้ว โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ในการแก้ไขปัญหา แบ่งหน้าที่กันศึกษาค้นคว้าซึ่งอาจเป็นการสำรวจเก็บข้อมูลนอกชั้นเรียน

4) นักเรียนได้ดำเนินงานตามบทบาทของตนเองโดยการศึกษาค้นคว้าหาคำตอบของปัญหา ช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคลในกลุ่ม

5) นักเรียนรายงานผลความก้าวหน้าในชั้นเรียน ระบุกระบวนการในการค้นพบข้อมูล ประเมินผลในการแก้ปัญหา สรุปให้กลุ่มและเพื่อนร่วมชั้นฟังต่อไป

6) เร็ววงจรของกิจกรรมใหม่ เพราะจากการศึกษาค้นคว้าจะมองเห็นประเด็นปัญหาใหม่ๆ ซึ่งยังศึกษาไม่ครบถ้วนหรือคาดไม่ถึง รวมทั้งประเด็นปัญหาที่มีความสัมพันธ์กัน หมุนเวียนไป เริ่มขั้นตอนแรกต่อไป

ข้อดีของเทคนิคแบบแบ่งกลุ่มทำงาน

- 1) ช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกันกับเพื่อนๆ ทำให้สามารถปรับตนเองให้เข้ากับเพื่อนได้ทั้งในด้านการอยู่ร่วมกันและการทำงานร่วมกัน
- 2) ช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกฝนบทบาททางด้านสังคมในฐานะเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความเป็นประชาธิปไตย และรับผิดชอบต่อหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย
- 3) ช่วยให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง และจดจำได้นาน
- 4) ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม ในด้านการแสดงความคิดเห็น การยอมรับฟังความคิดเห็น การขัดความขัดแย้ง การแก้ไขปัญหา การตัดสินใจ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น ที่นักเรียนจะต้องนำไปใช้ในชีวิตจริง

ข้อจำกัดของเทคนิคแบบแบ่งกลุ่มทำงาน

- 1) ทำให้เสียเวลาในการจัดกิจกรรมมากเกินไป
- 2) ทำให้เกิดเสียงดังรบกวนห้องข้างเคียง
- 3) สภาพห้องเรียนอาจไม่เหมาะสมกับการแบ่งกลุ่มย่อย
- 4) ครูต้องมีคุณลักษณะและความสามารถในการจัดกิจกรรมกลุ่มโดยเฉพาะ

ข้อวิจารณ์

เทคนิคแบบแบ่งกลุ่มทำงานนับว่าเป็นสิ่งสำคัญของการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน เพราะการจัดกิจกรรมแนะแนวไม่ว่าจะใช้เทคนิคแบบใดจะเน้นให้นักเรียนได้มีโอกาสทำงานเป็นกลุ่ม มากกว่าที่จะให้เรียนรู้เป็นรายบุคคล ทั้งนี้ เพราะการเรียนรู้ด้วยการทำงานเป็นกลุ่มช่วยให้นักเรียน พัฒนาทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคมได้อย่างแท้จริง เทคนิคการจัดกิจกรรมแนะแนว ในชั้นเรียนแบบแบ่งกลุ่มทำงานนี้สอดคล้องกับหลักการแนะแนวและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตรอีกด้วย

เทคนิคแบบอภิปราย

เทคนิคแบบอภิปราย (discussion method) เป็นเทคนิคแบบกลุ่มอีกวิธีหนึ่งที่เปิดโอกาส ให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันโดยมีครูเป็นผู้ประสานงานและกระตุ้นให้นักเรียน ร่วมแสดงความคิดเห็น สรุป หรือเสนอแนะในความคิดเห็นที่แตกต่างกันของนักเรียน เป็นวิธี

การฝึกให้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนและแสวงหาความรู้ความเข้าใจในทักษะที่เรียนร่วมกัน จากการอภิปรายร่วมกันทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ โดยผู้เรียนต้องสามารถสรุปแนวคิดของทักษะที่กำลังเรียนหลังจากการอภิปรายสิ้นสุดลง เทคนิคแบบนี้จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นและอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตยอีกวิธีหนึ่ง

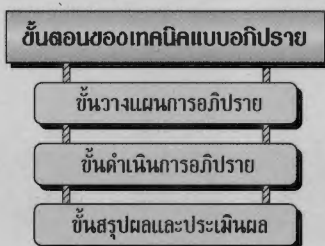
เทคนิคแบบอภิปรายมีการนิยมใช้ได้หลายรูปแบบ เช่น การอภิปรายเป็นกลุ่มใหญ่ อภิปรายเป็นกลุ่มเล็ก การอภิปรายหมู่ การอภิปรายแบบโต้ว่าที่ การอภิปรายแบบระดมพลังสมอง โดยเฉพาะการอภิปราย 6 คน (Phillips 6-6) เป็นการอภิปรายที่นิยมใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนว ในชั้นเรียนมากวิธีหนึ่ง เทคนิคแบบนี้มีการแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละ 6 คน และให้แต่ละกลุ่มใช้เวลาในการระดมพลังสมอง 6 นาที แล้วให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมารายงานผลหน้าชั้นเรียน เนื้อหาที่ใช้อภิปรายมักออกมาในรูปของแนวคิด วิธีการ หรือการแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง

บทบาทของครูในการใช้เทคนิคแบบอภิปราย

- 1) บอกบทบาทของนักเรียนที่จะต้องปฏิบัติจากการเรียนรู้ด้วยเทคนิคแบบอภิปราย ถ้าเป็นการจัดกิจกรรมครั้งแรก
- 2) กำหนดหัวข้อที่จะให้นักเรียนอภิปรายตามความเหมาะสมของนักเรียน
- 3) คอยอำนวยความสะดวก ให้กำลังใจ และส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการอภิปรายแสดงความคิดเห็นทุกคน
- 4) ยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน เพื่อช่วยให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น โดยไม่มีการประเมินความคิดเห็นของนักเรียน
- 5) ช่วยประสานความคิดเห็นจากการอภิปราย เพื่อสรุปสาระสำคัญของการเรียนรู้

ขั้นตอนของเทคนิคแบบอภิปราย

สลายใจ ช้างฉัตร (2530 : 136) และกองวิจัยทางการศึกษา (2536 : 33-34) ได้เสนอแนะ ขั้นตอนของเทคนิคแบบอภิปรายที่สำคัญๆดังนี้

1) ขั้นตอนวางแผนการอภิปราย ได้แก่

- ก) การเลือกหัวข้อและรูปแบบในการอภิปราย ควรเป็นหัวข้อที่สอดคล้องกับ

ความรู้เดิมของนักเรียนหรือเป็นหัวข้อที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของนักเรียน เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจที่จะร่วมอภิปราย เพราะเป็นหัวข้อที่ไม่ยากเกินไป นักเรียนสามารถหาเหตุและผลมาร่วมอภิปรายได้อย่างทั่วถึง

ข) กำหนดประเภทของการอภิปรายที่สอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์

ค) จัดห้องเรียนและอุปกรณ์เพื่อใช้ในการอภิปราย

2) ขั้นตอนการอภิปราย ดำเนินการตามลำดับดังนี้

ก) แจ้งวัตถุประสงค์ เงื่อนไข หลักเกณฑ์ และเสนอหัวข้อหรือปัญหาที่จะให้นักเรียนอภิปราย

ข) กระตุ้นให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย โดยครูหรือประธานในกลุ่มย่อยเป็นผู้ดำเนินการตามที่ได้รับมอบหมาย

ค) คอยช่วยเหลือให้การดำเนินการอภิปรายเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

3) ขั้นตอนผลและประเมินผล

ก) ให้แต่ละกลุ่มรายงานผลการอภิปรายกลุ่มและช่วยกันสรุปประเด็นที่อภิปรายร่วมกันทั้งหมด

ข) ประเมินผลพฤติกรรมของนักเรียนจากการมีส่วนร่วมในการอภิปราย การเกิดการเรียนรู้จากการอภิปรายของนักเรียนแต่ละคน

ข้อดีของเทคนิคแบบอภิปราย

1) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้นำความรู้ความเข้าใจของตนเองมาแสดงความคิดเห็นให้กลุ่มได้รับทราบเพื่อเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ช่วยให้เกิดความรู้เพิ่มเติมขึ้น

2) ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการพูดและการฟังในกลุ่ม

3) ช่วยส่งเสริมการค้นคว้าหาความรู้เพื่อนำมาใช้ในการอภิปราย

4) ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

5) ช่วยฝึกทักษะกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล

6) ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนการทำงานเป็นกลุ่ม มีความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

ข้อจำกัดของเทคนิคแบบอภิปราย

1) การกำหนดหัวข้อในการอภิปรายอาจไม่เป็นที่สนใจหรือเหมาะสมกับนักเรียน

2) การอภิปรายอาจต้องใช้เวลาเพราะหาข้อยุติไม่ได้

3) นักเรียนบางคนอาจไม่กล้าแสดงความคิดเห็นหรือบางคนอาจจะผูกขาดการแสดงความคิดเห็นซึ่งครูอาจดูแลได้ไม่ทั่วถึง

ข้อวิจารณ์

เทคนิคแบบอภิปรายนับว่าเป็นเทคนิคที่สำคัญมากในการจัดกิจกรรมการแนะแนวใน

ชั้นเรียนทุกครั้ง เพราะการจัดกิจกรรมแนวนั้นจะเน้นให้มีการอภิปรายแสดงความคิดเห็นเพื่อสรุปเป็นแง่คิดและหลักการให้นักเรียนได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นเทคนิคที่เน้นกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม กระบวนการคิด กระบวนการเข้าสังคม กระบวนการย่อยข้อมูล และกระบวนการเรียนรู้ ที่ให้ผลคุ้มค่าทั้งในด้านความรู้ ทักษะ ค่านิยม และเจตคติของนักเรียนเป็นอย่างดี ครูผู้จัดกิจกรรมแนวนั้นจึงควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบต่างๆ ของเทคนิคแบบนี้ให้สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เทคนิคแบบบทบาทสมมติ

เทคนิคแบบบทบาทสมมติ (role-playing method) เป็นเทคนิคที่กำหนดให้นักเรียนได้แสดงบทบาทเลียนแบบตามที่สมมติขึ้นจากความเป็นจริงที่คุ้นเคยหรืออาจไม่คุ้นเคยมาก่อน เพื่อใช้เป็นสื่อในการช่วยให้เกิดการเรียนรู้ โดยครูจะเป็นผู้สร้างสถานการณ์สมมติและบทบาทให้นักเรียนเข้าสวมบทบาทนั้นและแสดงออกตามธรรมชาติ ตามบุคลิกภาพ ประสบการณ์ ความคิด อารมณ์ เจตคติ และค่านิยมของนักเรียนเองตามที่เข้าใจหรือคิดว่าควรจะเป็น เพื่อนำการแสดงออกของนักเรียนที่แสดงบทบาทสมมติมาช่วยให้เพื่อนที่ดูการแสดงได้วิเคราะห์พฤติกรรม ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางขึ้น เมื่อยุติการแสดงก็จะมีการอภิปรายร่วมกัน การแก้ปัญหาหรือการแสดงนั้นๆ เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร การแสดงบทบาทสมมติอาจให้นักเรียนได้เตรียมตัวล่วงหน้าหรือให้แสดงในที่ที่ทันใดโดยไม่ต้องเตรียมตัวล่วงหน้าก็ได้

เกจและเดวิด (Gage and David, 1975 : 645) สรุปไว้ว่า เทคนิคแบบบทบาทสมมติเป็นเทคนิคที่ช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมที่แท้จริง มีการตัดสินใจพฤติกรรมตามธรรมชาติมากกว่าที่จะตัดสินใจดีหรือเลว เทคนิคนี้ช่วยให้บุคคลไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น ได้มีโอกาสสำรวจบทบาทที่แตกต่าง ทำให้ค่านิยมกระจำขึ้น ช่วยให้เกิดการพัฒนาและเกิดการเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหา

บทบาทของครูในการใช้เทคนิคแบบบทบาทสมมติ

- 1) กำหนดขอบเขตของปัญหาและเนื้อหาที่จะให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้
- 2) กำหนดผู้แสดงให้เหมาะสมกับบทบาท
- 3) ร่วมอภิปรายกับนักเรียนในการวิเคราะห์พฤติกรรมและสรุปแง่คิดที่ได้จากกิจกรรม
- 4) แสดงพฤติกรรมที่ช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนประสบความสำเร็จดังนี้

ก) ครูจะต้องเป็นผู้ที่ช่างสังเกต วิเคราะห์พฤติกรรมและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงของนักเรียน เพื่อจะได้กำหนดสถานการณ์ที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงที่นักเรียนเผชิญอยู่ในชีวิตประจำวัน

ข) ครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการที่จะประยุกต์สถานการณ์ต่างๆ มาใช้เป็นบทบาทสมมติให้นักเรียนได้แสดงออกอย่างเหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอน

ค) ในการวางแผนกำหนดสถานการณ์สมมติ ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนเป็นผู้มีส่วนร่วมวางแผนด้วย เพราะนักเรียนจะมีความเข้าใจเพื่อนได้ดีกว่าครู ซึ่งจะช่วยให้บทเรียนน่าสนใจยิ่งขึ้น

ง) ครูไม่ควรบังคับให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติตามที่เตรียมมา ควรจะเปิดโอกาสให้นักเรียนเป็นผู้คัดเลือกเพื่อนที่เต็มใจแสดง ครูทำหน้าที่เป็นเพียงผู้คอยให้ข้อเสนอแนะเมื่อจำเป็น

จ) ครูจะต้องเปิดใจให้กว้างและยอมรับความคิดและพฤติกรรมในการแสดงออกของนักเรียน ให้นักเรียนได้แสดงอย่างอิสระ ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวในขณะที่กำลังแสดง ถ้าจะวิพากษ์วิจารณ์ควรรอให้การแสดงยุติก่อน และที่สำคัญคือครูต้องใช้หลักในการติชมที่ดีเพราะการติชมนั้นอาจทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกหรือไม่กล้าแสดงออกได้

ขั้นตอนเทคนิคแบบบทบาทสมมติ

ชูศรี สนิทประชากร (2531 : 203) และกองวิจัยทางการศึกษา (2536 : 41-42) ได้เสนอแนะขั้นตอนเทคนิคแบบบทบาทสมมติไว้สอดคล้องกัน สรุปได้ดังนี้

1) ขั้นเตรียมการ

ก) กำหนดเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่จะให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ โดยเฉพาะปัญหาที่จะให้นักเรียนศึกษา

ข) กำหนดสถานการณ์ บทบาทสมมติ สื่อ และอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดง เช่น เครื่องแต่งกาย ฉาก ฯลฯ

ค) กำหนดตัวผู้แสดงล่วงหน้า อาจมีการมอบบทบาทให้ไปชักซ้อมล่วงหน้า

2) ขั้นดำเนินการ

ก) นำเข้าสู่บทเรียน โดยบอกวัตถุประสงค์และเหตุการณ์ที่สมมติขึ้นอย่างคร่าวๆ รวมทั้งบทบาทที่แสดงของแต่ละคน

ข) ให้นักเรียนแสดงตามบทบาทที่ได้รับตามความคิด ความรู้สึก และความเข้าใจ

ของนักเรียนเองอย่างมีอิสระโดยที่ครูไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวขณะที่นักเรียนแสดง แต่ต้องสังเกต พฤติกรรมต่างๆทั้งผู้แสดงและผู้ดูอย่างละเอียดทุกขั้นตอน อาจต้องบันทึกพฤติกรรมสำคัญๆเพื่อนำมาสรุปและประเมินผลต่อไป ในชั้นแสดงนี้ครูอาจยุติการแสดงถ้าพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่มีความจำเป็น

3) ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผล

ก) ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับบทบาทที่นักเรียนแสดงว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด มีสิ่งใดควรปรับปรุงแก้ไขตามความรู้สึกนึกคิดทั้งจากผู้แสดงและผู้ดู

ข) แสดงบทบาทสมมติเพิ่มเติมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายถ้ามีความจำเป็น

4) ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

ก) ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปแง่คิดที่ได้จากการแสดงตามบทบาทสมมติ

ข) ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาสาระที่ได้รับเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง

5) ขั้นประเมินผล

ก) ประเมินผลจากความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในฐานะผู้แสดงและผู้ดู

ข) ประเมินผลจากการร่วมอภิปรายสรุปแง่คิดและเนื้อหาสาระที่ได้รับ

ค) ดูผลระยะยาวในการนำแนวคิดที่ได้ไปใช้ในชีวิตจริง

ข้อดีของเทคนิคแบบบทบาทสมมติ

1) ช่วยให้นักเรียนเข้าใจในเหตุการณ์ที่สมมติและเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของตนได้ ทำให้เข้าใจในพฤติกรรมของตนเองและของผู้อื่น ทำให้สามารถปรับตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2) ช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสใช้ความสามารถของตนทางด้านการแสดงออก ทางด้านความคิด อารมณ์ และการกระทำ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น

3) ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้บทบาทใหม่ๆ และได้มีประสบการณ์ในการแสดงละครซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ในอนาคต

4) ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและมีใจกว้างในการรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนๆ

5) ช่วยให้นักเรียนมีทักษะในการสังเกต วิเคราะห์สภาพปัญหา และรู้วิธีการแก้ไข ปัญหาในสถานการณ์นั้นๆได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

ข้อจำกัดของเทคนิคแบบบทบาทสมมติ

1) ครูจะต้องเพิ่มภาระในการเตรียมการสอนมากขึ้นกว่าเดิม

2) ทำให้เสียเวลาในการซักซ้อมตามบทบาท

3) ถ้าไม่มีการเตรียมผู้แสดงล่วงหน้า อาจไม่มีนักเรียนคนใดอาสาสมัครหรือใช้เวลาในการหาอาสาสมัครมากเกินไป ทำให้ครูไม่สามารถดำเนินการเรียนการสอนได้ครบกระบวนการตามเวลาที่กำหนด

ข้อวิจารณ์

เทคนิคแบบบทบาทสมมติเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่นิยมนำมาใช้มากในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนเพราะช่วยให้สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมและค่านิยมของนักเรียนได้เป็นอย่างดี ใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ช่วยให้เกิดความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ และสบายใจในการแสดงความคิดเห็น เป็นการเรียนรู้เน้นกระบวนการกลุ่ม กระบวนการจัดการ กระบวนการฝึกทักษะ และอื่นๆได้เป็นอย่างดี เทคนิคแบบนี้ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ลงมือปฏิบัติจริง จึงจะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังช่วยให้นักเรียนได้นำความคิดที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเองให้เหมาะสมมากขึ้น

เทคนิคแบบสถานการณ์จำลอง

เทคนิคแบบสถานการณ์จำลอง (simulation method) เป็นเทคนิคที่สร้างสถานการณ์โดยการจัดสภาพแวดล้อมให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด และให้นักเรียนได้สมมติตนเองลงไปอยู่ในสถานการณ์นั้นเพื่อฝึกการคิดแก้ไขปัญหาแบบต่างๆตามความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของตน เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทำให้สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป

เทคนิคแบบนี้นิยมใช้คู่กับการเล่นเกมที่มีการกำหนดกติกาหรือเงื่อนไขต่างๆที่จะช่วยให้กระบวนการเรียนรู้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

บทบาทของครูในการใช้เทคนิคแบบสถานการณ์จำลอง

1) กำหนดสถานการณ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เนื้อหา และสภาพของนักเรียน อาจเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เสนอประสบการณ์จริงของนักเรียนมาเป็นสถานการณ์ในการจัดกิจกรรม

2) เลือกใช้วิธีเสนอสถานการณ์จำลองในหลายรูปแบบ เช่น เล่าให้ฟังถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ให้ดูภาพประกอบ เล่นเกม ดูภาพยนตร์หรือสื่ออื่นๆตามความเหมาะสม

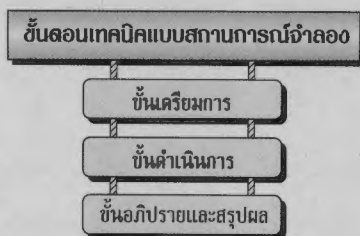
3) เน้นให้นักเรียนใช้ทักษะกระบวนการในการคิดแก้ปัญหา

4) ช่วยนักเรียนสรุปแนวคิดที่ได้จากกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนเทคนิคแบบสถานการณ์จำลอง

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช (2535 : 139-140) และจอยซ์และวิล (Joyce and Weil, 1986 :

377-378) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของเทคนิคแบบสถานการณ์จำลองโดยสรุปได้ดังนี้

1) **ขั้นเตรียมการ** ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหาที่เหมาะสมในการใช้เทคนิคแบบนี้ การเตรียมกำหนดจุดประสงค์ กำหนดสถานการณ์จำลองที่ดัดแปลงมาจากสถานการณ์จริงและเหมาะสมกับนักเรียนเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดหรือวิเคราะห์ช่วยให้เกิดการเรียนรู้และทักษะที่ต้องการ เป็นการปฐมนิเทศนักเรียนเกี่ยวกับหัวข้อในการเรียนรู้และความคิดรวบยอดจากสถานการณ์จำลอง นอกจากนี้ ครูจะต้องเตรียมกำหนดโครงสร้างของสถานการณ์จำลองเกี่ยวกับจุดประสงค์และบทบาทของผู้ร่วมกิจกรรม เตรียมเนื้อหา กำหนดสถานการณ์ต่างๆให้เหมือนจริงลำดับขั้นตอนของเหตุการณ์และปัญหาจากสถานการณ์ ประมาณเวลาที่ต้องใช้ รวมทั้งต้องเตรียมสถานการณ์ตอนจบ การสรุปและอภิปราย อาจให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเตรียมการด้วยก็ได้

2) **ขั้นดำเนินการ** แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ก) ครูเสนอสถานการณ์จำลอง อาจใช้วิธีเล่าให้ฟังถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ให้นักเรียนดูรูปภาพแล้วเล่าประกอบ หรือให้ดูภาพยนตร์สถานการณ์ที่เกิดขึ้น หรือดูจากฉากที่จัดไว้และมีผู้แสดงบทบาทประกอบ

ข) นักเรียนศึกษาปัญหาและแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ค) นักเรียนเสนอผลงานแนวทางแก้ปัญหาโดยตัวแทนกลุ่มหรืออภิปรายร่วมกัน

3) **ขั้นอภิปรายและสรุปผล** เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ทุกคนจะต้องร่วมกันอภิปรายโดยพยายามค้นหาว่าอะไรเกิดขึ้นและทำไมจึงเกิดสภาพการณ์เช่นนั้น การอภิปรายจะต้องกระทำทันทีที่จบสถานการณ์จำลอง อภิปรายสิ่งที่ได้รับโดยช่วยนักเรียนเกี่ยวกับการรับรู้และการตอบสนอง การวิเคราะห์กระบวนการ การเปรียบเทียบกับสถานการณ์จริง โดยให้เชื่อมโยงกับบทเรียนที่ต้องการ หรืออาจใช้คำถามเพื่อประเมินผู้ร่วมกิจกรรม และสุดท้ายควรอภิปรายถึงข้อดีข้อเสียของสิ่งที่ควรปรับปรุงของสถานการณ์จำลองในการช่วยให้เกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ในครั้งต่อไป

ข้อดีของเทคนิคแบบสถานการณ์จำลอง

1) ช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในชีวิตจริงเพื่อจะได้หาทางป้องกันหรือแก้ไขได้อย่างเหมาะสม

- 2) ช่วยพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลในการแก้ไขปัญหา
- 3) ช่วยฝึกทักษะในการทำงานเป็นกลุ่มในด้านการแสดงออกและการยอมรับฟังความคิดเห็น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์
- 4) ช่วยให้กระบวนการเรียนรู้น่าสนใจ ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่าย เข้าใจในบทเรียนดีขึ้น และจดจำได้นาน รวมทั้งสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้
- 5) มีเจตคติที่ดีต่อสถานการณ์ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม

ข้อจำกัดของเทคนิคแบบสถานการณ์จำลอง

- 1) ใช้ได้กับเนื้อหาในบางวิชาเท่านั้น
- 2) สถานการณ์ที่กำหนดอาจไม่น่าสนใจสำหรับนักเรียนบางคน
- 3) ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้มาก อาจทำให้การเรียนการสอนไม่ทันตามกำหนด

ข้อวิจารณ์

การจัดกิจกรรมการแนะนำนิยมใช้เทคนิคแบบสถานการณ์จำลองร่วมกับการเล่นเกม เพื่อฝึกการทำงานเป็นกลุ่มของนักเรียน เพราะเป็นวิธีการที่ช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น ทำให้สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมแนะแนวและจุดเน้นของหลักสูตรได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ เทคนิคแบบสถานการณ์จำลองยังสามารถนำมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ในเกือบทุกวิชาได้อย่างกว้างขวาง

เทคนิคแบบวิทยาศาสตร์

เทคนิคแบบวิทยาศาสตร์ (scientific method) เป็นเทคนิคที่นำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการคิดแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามที่ต้องการ เทคนิคแบบวิทยาศาสตร์มุ่งเน้นให้นักเรียนเป็นผู้คิดค้นแก้ปัญหาด้วยตนเอง เป็นเทคนิคที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาเพราะเป็นวัยที่สามารถคิดแก้ปัญหาสิ่งที่เร้นนามธรรมได้เป็นอย่างดี ในการจัดกิจกรรมแนะแนวนำเทคนิคแบบนี้มาใช้ประกอบกับเทคนิคแบบแบ่งกลุ่มทำงานเพื่อช่วยให้ได้ทั้งทักษะการทำงานกลุ่มและกระบวนการแก้ไขปัญหาเป็นกลุ่ม

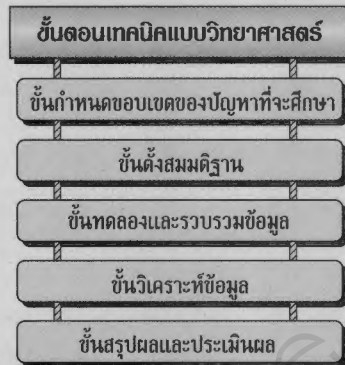
บทบาทของครูในการใช้เทคนิคแบบวิทยาศาสตร์

- 1) เป็นผู้วางแผนการจัดกิจกรรมโดยการกำหนดปัญหาที่จะให้นักเรียนได้ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ไขปัญหา
- 2) คอยแนะนำและสนับสนุนให้นักเรียนได้ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการคิดแก้ไขปัญหา และครูเองก็ต้องฝึกฝนตนให้ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาทุกครั้งเช่นกัน

3) เปิดโอกาสให้นักเรียนมีอิสระในการคิดค้นหาวิธีแก้ไขปัญหตามประสบการณ์ของแต่ละคน และคอยช่วยเหลือเมื่อนักเรียนต้องการความช่วยเหลือ

ขั้นตอนเทคนิคแบบวิทยาศาสตร์

วาริ ธีระจิตร (2536 : 75-78) และอาภรณ์ ใจเที่ยง (2537 : 112-113) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของเทคนิคแบบวิทยาศาสตร์โดยสรุปได้ดังนี้

1) **ขั้นกำหนดขอบเขตของปัญหาที่จะศึกษา** เมื่อครูเสนอสถานการณ์หรือเรื่องราวใดๆให้นักเรียนทราบแล้ว นักเรียนจะต้องกำหนดหรือระบุปัญหาที่ต้องการจะศึกษาให้ชัดเจนว่ามีอะไร อาจใช้การสังเกตของจริง รูปภาพ การทดลอง การสาธิต การเล่าเรื่อง การดูภาพยนตร์ การดูสไลด์ การทนายปัญหา หรือการใช้ข่าวหรือเหตุการณ์ประจำวัน ในขั้นนี้ครูจะต้องช่วยเหลือถ้านักเรียนไม่สามารถระบุปัญหาที่แท้จริงที่ต้องการจะศึกษาได้เพราะอาจทำให้นักเรียนเสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ เมื่อกำหนดปัญหาได้แล้วก็ต้องทำความเข้าใจกับปัญหาว่าต้องการคำตอบอะไร อย่างไร มากน้อยเพียงใด แล้วจึงวางจุดมุ่งหมายในการแก้ไขปัญหากับปัญหานั้นมีหลายประเด็นอาจแยกเป็นข้อๆก็ได้ ครูจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมในเรื่องเวลาด้วย

2) **ขั้นตั้งสมมติฐาน** เป็นขั้นอภิปรายร่วมกันว่าจะอะไรคือสาเหตุที่จะทำให้เกิดปัญหานั้นได้บ้าง แล้วสรุปเฉพาะสาเหตุที่คิดว่าสำคัญที่น่าจะเป็นไปได้เพื่อหาทางพิสูจน์ต่อไปว่าถูกต้องหรือไม่

3) **ขั้นทดลองและรวบรวมข้อมูล** ขั้นนี้นักเรียนอาจรวบรวมข้อมูลจากความรู้และประสบการณ์ของนักเรียนเอง ส่วนใหญ่นิยมให้นักเรียนค้นคว้าหาข้อเท็จจริงจากแหล่งข้อมูล เช่น ค้นคว้าจากหนังสือในห้องสมุด จากการสัมภาษณ์ หรือจากการทดลอง ฯลฯ เพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลสนับสนุนสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

4) **ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล** ขั้นนี้เป็นขั้นที่นักเรียนนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ว่าวิธีใดใช้ได้ผลบ้าง วิธีใดใช้ไม่ได้ผล แล้วเสนอผลที่ได้ต่อกลุ่มใหญ่

5) **ขั้นสรุปผลและประเมินผล** เป็นขั้นที่นักเรียนสามารถสรุปได้ว่าวิธีการแบบใดที่สามารถแก้ปัญหาได้ดีที่สุดและช่วยกันสรุปหลักการสำหรับการแก้ปัญหาอย่างมีระบบระเบียบ

ข้อดีของเทคนิคแบบวิทยาศาสตร์

- 1) ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนทักษะในการคิดแก้ปัญหาที่ถูกต้องตามหลักการ
- 2) ช่วยให้นักเรียนมีเหตุผล ไม่เชื่ออะไรง่ายๆจนกว่าจะมีข้อมูลสนับสนุนเพียงพอ
- 3) ช่วยให้นักเรียนยอมรับสภาพปัญหาต่างๆที่อาจเกิดขึ้นได้ และสามารถหาทาง

ควบคุมปัญหาหรือแก้ไขปัญหาลงได้เสมอ

- 4) ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนการทำงานเป็นกลุ่ม มีความเป็นประชาธิปไตย
- 5) เทคนิคแบบวิทยาศาสตร์สามารถใช้สอนได้ทั้งเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม

ข้อจำกัดของเทคนิคแบบวิทยาศาสตร์

- 1) เทคนิคแบบนี้ใช้ได้ผลกับนักเรียนที่มีวุฒิภาวะและความพร้อมในการแก้ปัญหาสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ดีพอ

- 2) ถ้าเวลาที่ใช้จัดกิจกรรมมีน้อย เทคนิคแบบนี้จะไม่บรรลุเป้าหมายเพราะนักเรียนจะต้องใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจนกว่าจะแก้ไขปัญหาได้

- 3) ปัญหาที่หยิบยกขึ้นมาอาจไม่เป็นที่สนใจของนักเรียน ทำให้นักเรียนไม่กระตือรือร้นที่จะปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ หรืออาจต้องใช้เวลามากมายจึงจะบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ

ข้อวิจารณ์

เทคนิคแบบวิทยาศาสตร์นี้ครูแนะนำนิยมนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมเพราะเป็นเทคนิคที่สอดคล้องกับหลักการจัดกิจกรรมแนะแนวที่เน้นการเรียนรู้จากกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม มีการใช้ทักษะกระบวนการต่างๆได้หลายรูปแบบ ช่วยให้เกิดการคิดที่เป็นกระบวนการ มีระบบและขั้นตอนที่ต่อเนื่องอย่างมีเหตุมีผล นอกจากนี้ เทคนิคแบบวิทยาศาสตร์ยังสามารถนำมาประยุกต์ได้อย่างกว้างขวางกับเนื้อหาของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน ทั้งทางด้านการศึกษาอาชีพ และส่วนตัว

เทคนิคแบบสืบสวนสอบสวน

เทคนิคแบบสืบสวนสอบสวน (inquiry method) เป็นวิธีการที่เน้นกระบวนการฝึกให้นักเรียนมีทักษะในการคิดพิจารณาสิ่งต่างๆอย่างมีระบบ พยายามหาเหตุผลจนเกิดการเรียนรู้หรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เทคนิคแบบนี้ครูเป็นผู้ตั้งคำถามเพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนได้คิดเป็นขั้นๆจนกระทั่งได้ผลสรุปตามที่ต้องการ

บทบาทของครูในการใช้เทคนิคแบบสืบสวนสอบสวน

- 1) วางแผนในการกำหนดปัญหาที่จะให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิด โดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เนื้อหา ความต้องการ และความสามารถของนักเรียน

- 2) พยายามจัดสภาพการเรียนรู้ให้นักเรียนได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด ครูเป็นเพียงผู้คอยป้อนคำถามเพื่อนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้เท่านั้น
- 3) คอยให้ความช่วยเหลือในการแสวงหาความรู้ของนักเรียนตามที่นักเรียนต้องการ
- 4) ครูจะต้องใจเย็นและอดทนในขณะที่นักเรียนกำลังคิดค้นหาคำตอบที่ถูกต้อง

ขั้นตอนเทคนิคแบบสืบสวนสอบสวน

กองวิจัยทางการศึกษา (2536 : 11) กล่าวถึงขั้นตอนเทคนิคแบบสืบสวนสอบสวนสรุปได้

ดังนี้

- 1) **ขั้นการให้แนวคิดพื้นฐาน** คือ ขั้นที่ครูปูพื้นฐานความพร้อมในด้านความรู้ให้แก่ นักเรียน
- 2) **ขั้นสังเกต** ครูจะสร้างสถานการณ์ที่เป็นปัญหาหรือเป็นการแสดงละครปริศนา เพื่อให้นักเรียนสังเกตสภาพการณ์หรือสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัญหานั้นๆ ขั้นนี้ครูส่งเสริมให้นักเรียน ฝึกคิด วิเคราะห์ ทำความเข้าใจ แปลความหมาย และจัดโครงสร้างความคิดในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนเกิดความกระหายใคร่จะแสวงหา ความจริงจากการเรียนรู้
- 3) **ขั้นอธิบาย** เป็นขั้นที่ครูกระตุ้นให้นักเรียนหาคำอธิบายหรือหาสาเหตุของปัญหา ด้วยการให้เหตุผล ในขั้นนี้นักเรียนจะฝึกการตั้งทฤษฎีหรือสมมติฐานเพื่ออธิบายที่มาหรือสาเหตุ ของปัญหานั้น เป็นการฝึกวิเคราะห์ระบบจากผลไปหาเหตุ
- 4) **ขั้นทำนาย** ให้นักเรียนรู้จักหาแนวทางหรือวิธีพิสูจน์ทำนายผลหรือพยากรณ์ได้ว่า ผลจะเป็นอย่างไร อะไรจะเกิด เป็นการทดสอบสมมติฐานหรือพิสูจน์ทฤษฎีที่ตั้งขึ้น
- 5) **ขั้นควบคุมและสร้างสรรค์** เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักการและกฎเกณฑ์ รวมทั้งวิธีแก้ปัญหามาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในสภาพการณ์ต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง

ข้อดีของเทคนิคแบบสืบสวนสอบสวน

- 1) ช่วยให้นักเรียนเป็นคนช่างสังเกต คิดวิเคราะห์ และตรวจสอบเหตุการณ์ต่างๆ ด้วย

ตนเอง

2) ช่วยให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักการตั้งคำถามที่ดี เพื่อนำไปสู่การคิดค้นแก้ปัญหา

3) ช่วยให้นักเรียนกล้าแสดงออกและมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น

4) ช่วยให้เข้าใจในสิ่งที่คลุมเครือและอดทนต่อสิ่งที่ยังไม่ชัดเจน

5) ช่วยเปลี่ยนบรรยากาศการเรียนรู้ให้น่าสนใจอีกรูปแบบหนึ่ง

ข้อจำกัดของเทคนิคแบบสืบสวนสอบสวน

1) ใช้เวลามาก เพราะครูไม่สามารถกำหนดเวลาที่แน่นอนได้ว่าจะบรรลุเป้าหมายเมื่อใด

2) ครูจะต้องเป็นผู้ที่อดทนและใจเย็น ไม่แสดงพฤติกรรมที่ทำให้นักเรียนเสียกำลังใจ เมื่อนักเรียนไม่สามารถหาคำตอบที่ถูกต้องได้

3) ครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญและสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี

ข้อวิจารณ์

เทคนิคแบบนี้สามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศในการเรียนรู้ให้น่าสนใจยิ่งขึ้น เป็นวิธีการที่เน้นทักษะกระบวนการคิดและการแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี ช่วยให้นักเรียนมีความตื่นตัวและช่วยกันคิดค้นเพื่อหาคำตอบที่ถูกต้อง เทคนิคแบบสืบสวนสอบสวนนี้อาจใช้เป็นกิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียนหรือสรุปบทเรียน ไม่นิยมใช้เป็นกิจกรรมหลักเพราะไม่สามารถกำหนดเวลาให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ภายใน 1 คาบหรือ 2 คาบตามที่หลักสูตรกำหนด เทคนิคแบบสืบสวนสอบสวนนี้จึงควรใช้ควบคู่กับเทคนิคแบบอื่นๆจึงจะช่วยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เทคนิคแบบหน่วย

เทคนิคแบบหน่วย (unit teaching method) เป็นวิธีการนำเนื้อหาหลายวิชามาสัมพันธ์กันแล้วสร้างหน่วยเนื้อหาขึ้นเรียกว่าหน่วยการเรียนการสอน เทคนิคแบบนี้ยึดจุดมุ่งหมายของหลายวิชาที่เข้าซ้อนกันมาใช้พร้อมกันเป็นหน่วยๆโดยไม่แยกเป็นรายวิชา เทคนิคแบบหน่วยเน้นการเรียนรู้ของนักเรียน นักเรียนจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติค้นคว้าหาความรู้และแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยจัดกิจกรรมหลายประเภทที่นักเรียนสามารถทำได้ตามความถนัดและความสนใจ

บทบาทของครูในการใช้เทคนิคแบบหน่วย

1) ครูจะต้องมีความรู้ในเนื้อหาวิชาต่างๆอย่างกว้างขวางและสามารถนำเนื้อหาวิชาเหล่านั้นมาแบ่งเป็นหมวดหมู่เพื่อใช้เป็นหน่วยการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- 2) ครูจะต้องสำรวจแหล่งความรู้ต่างๆ ที่ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง
- 3) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้หลายรูปแบบตามความเหมาะสมของหน่วยเนื้อหาที่จะให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้
- 4) เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรมและการประเมินผล
- 5) กระตุ้นให้นักเรียนกระตือรือร้นในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน

ขั้นตอนเทคนิคแบบหน่วย

วารี ธีระจิตร (2534 : 71-72) ได้เสนอแนะขั้นตอนของเทคนิคแบบหน่วยสรุปได้ดังนี้

1) **ขั้นเลือกและจัดสร้างหน่วย** โดยการพิจารณาว่าจะจัดเป็นกี่หน่วยการเรียนรู้จึงจะสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน

2) **ขั้นจัดเตรียมการใช้หน่วย** โดยการเตรียมทั้งในด้านวิธีการ สื่ออุปกรณ์ และแหล่งวิทยาการต่างๆ ตามความเหมาะสม

3) **ขั้นการใช้หน่วยหรือดำเนินการ** ได้แก่

- ก) การตั้งชื่อหน่วยที่ครอบคลุมเนื้อหาและน่าสนใจ
- ข) วางขอบเขตเนื้อหาในหน่วยและสิ่งสำคัญที่ควรเน้นในแต่ละหน่วย
- ค) กำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย (ความรู้ ความเข้าใจ มโนทัศน์) ด้านจิตพิสัย (เจตคติ ค่านิยม ความซาบซึ้ง) และด้านทักษะพิสัย (การแสวงหาความรู้ การวิพากษ์-วิจารณ์ การใช้เครื่องมือ) ครูและนักเรียนกำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์โดยเฉพาะร่วมกัน ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา กำหนดออกเป็นปัญหาย่อยๆ กำหนดกิจกรรมที่จะต้องปฏิบัติ กำหนดสื่อ รวมทั้งจัดแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อศึกษาค้นคว้าตามที่กำหนด

ง) การนำเข้าสู่หน่วยโดยการสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนสนใจในบทเรียน อาจชักถามอภิปราย แนะนำหนังสือที่เกี่ยวข้อง

จ) การเรียนตามหน่วยที่จัดประสบการณ์ให้เกิดการเรียนรู้ นักเรียนแต่ละกลุ่มจะศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การค้นคว้าจากห้องสมุด พิพิธภัณฑสถาน การสัมภาษณ์ หรือทัศนศึกษา ฯลฯ แล้วรวบรวมทำรายงาน

ณ) การจัดกิจกรรมสรุปผลของกิจกรรมหรือโครงการต่างๆตามที่ได้เรียนรู้โดยการรายงานผลต่อกลุ่มใหญ่

ข) การประเมินผลตามขั้นตอนและจุดประสงค์เพื่อประเมินความสำเร็จของนักเรียน

ข้อดีของเทคนิคแบบหน่วย

- 1) สามารถใช้เวลาเรียนได้ตามความเหมาะสม ไม่จำเป็นต้องจบในคาบเวลาเรียน ขึ้นอยู่กับการวางแผนในแต่ละหน่วย
- 2) ช่วยให้นักเรียนได้มองเห็นถึงความสัมพันธ์ของวิชาต่างๆที่เกี่ยวข้องกัน ทำให้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง
- 3) ช่วยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผน ช่วยให้บทเรียนน่าสนใจมากยิ่งขึ้น
- 4) ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนการทำงานเป็นกลุ่มและมีความเป็นประชาธิปไตย

ข้อจำกัดของเทคนิคแบบหน่วย

- 1) ต้องใช้เวลาในการจัดกิจกรรมมาก ถ้าวางแผนไม่ดีอาจทำให้ไม่บรรลุเป้าหมายได้
- 2) ต้องใช้แหล่งความรู้ที่จะช่วยให้นักเรียนศึกษาความรู้อีก บางโรงเรียนอาจจะใช้วิธีนี้ไม่ได้เพราะขาดแคลนแหล่งความรู้
- 3) ต้องมีการเตรียมการวางแผนล่วงหน้าเป็นอย่างดีเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาต่อการจัดการเรียนรู้ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

ข้อวิจารณ์

เทคนิคแบบหน่วยอาจนำมาประยุกต์ในการจัดกิจกรรมแนะแนวได้ โดยพยายามจัดหน่วยการเรียนรู้ให้สัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ เช่น วิชาชีพต่างๆ วิชาสังคมศาสตร์ วิชาประวัติศาสตร์ วิชาภาษาไทย วิชาศีลธรรม วิชาศิลปะ ฯลฯ ซึ่งโดยทั่วไปครูผู้จัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนของสถานศึกษาหลายแห่งก็ได้นำเทคนิคแบบนี้ไปใช้ในการสร้างหลักสูตรแนะแนวอย่างมีระบบ โดยกำหนดหน่วยการเรียนรู้เป็นหน่วยใหญ่ๆ แล้วแบ่งเป็นหน่วยย่อยๆตามความเหมาะสม

เทคนิคแบบศึกษานอกสถานที่

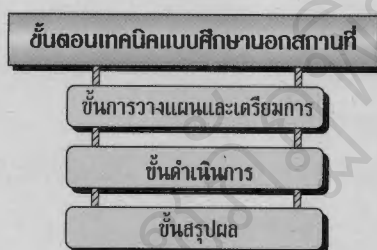
เทคนิคแบบศึกษานอกสถานที่ (field trip method) เป็นวิธีการที่จัดนอกห้องเรียนเพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์โดยตรงด้วยตนเอง ทำให้ได้เปลี่ยนบรรยากาศการเรียนรู้อีกแบบหนึ่ง นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ที่ผ่อนคลายและตื่นตาตื่นใจกับประสบการณ์แปลกๆใหม่ๆ ได้มีโอกาสฝึกการทำงานเป็นหมู่คณะ ช่วยให้เกิดความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยครูจะต้องวางแผนอย่างละเอียดรอบคอบทุกขั้นตอน

บทบาทของครูในการใช้เทคนิคแบบศึกษานอกสถานที่

- 1) เป็นผู้กำหนดจุดมุ่งหมายและขอช่วยในการศึกษานอกสถานที่
- 2) เป็นผู้ประสานกับฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการไปศึกษานอกสถานที่ เช่น เจ้าของสถานที่ ผู้ปกครอง เจ้าของยานพาหนะ และนักเรียน ฯลฯ เพื่อให้การศึกษานอกสถานที่ดำเนินไปด้วยดีและบรรลุตามจุดมุ่งหมาย
- 3) ชักชวนความเข้าใจและแบ่งหน้าที่กับคณะครูที่รับผิดชอบ รวมทั้งกำหนดมอบหมายงานและความรับผิดชอบให้กับนักเรียนทุกคนด้วย
- 4) รับผิดชอบในการจัดศึกษานอกสถานที่ ตั้งแต่การเตรียมการ การดำเนินการ และการประเมินผลหลังจากศึกษานอกสถานที่

ขั้นตอนเทคนิคแบบศึกษานอกสถานที่

วิชัย ประสิทธิ์วิฑูริย์ (2535 : 129-130) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของเทคนิคแบบศึกษานอกสถานที่สรุปได้ดังนี้

1) ขั้นการวางแผนและเตรียมการ

- ก) กำหนดจุดมุ่งหมายการศึกษานอกสถานที่ให้ชัดเจนและตรงกับจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้
- ข) สำรวจสถานที่ที่จะไปเพื่อกำหนดถึงสิ่งที่จะให้นักเรียนได้ศึกษา กำหนดเส้นทางที่ดีที่สุด กำหนดความยาวของระยะทางและเวลาที่ใช้ในการเดินทาง กำหนดยานพาหนะและสถานที่พักและรับประทานอาหาร
- ค) ศึกษาระเบียบและกฎข้อบังคับต่างๆของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการพานักเรียน นิสิต นักศึกษาไปนอกสถานที่ เพื่อจะได้ปฏิบัติได้ถูกต้อง
- ง) ขออนุญาตผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บังคับบัญชาของสถานศึกษาตามลำดับชั้น เจ้าของสถานที่ที่จะไป และผู้ปกครองของนักเรียน
- จ) วางระเบียบและแนวทางปฏิบัติในเรื่องความปลอดภัยระหว่างการไปศึกษานอกสถานที่
- ฉ) จัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ที่จะศึกษา
- ช) เตรียมผู้ช่วยในการควบคุมดูแลซึ่งควรคำนึงถึงจำนวนที่เหมาะสมกับนักเรียน

และเพศของนักเรียนด้วย

- ข) เตรียมแบ่งกลุ่มนักเรียนเพื่อแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ
- ณ) เตรียมคำถามขอขอบคุณหรือของที่ระลึกสำหรับเจ้าของสถานที่

2) ขั้นตอนการ

ก) การปฐมนิเทศเกี่ยวกับการไปศึกษานอกสถานที่

ข) เตรียมรายละเอียดในสิ่งที่จะไปศึกษา ซึ่งเป็นผลสรุปจากการเรียนในห้องเรียน เช่น เตรียมตั้งคำถามหรือหาข้อมูลบางอย่างเพิ่มเติม

- ค) กำหนดวิธีการศึกษา เช่น การสังเกตและการจัดบันทึก
- ง) แจ้งวิธีการวัดผลและประเมินผลการศึกษานอกสถานที่
- จ) ตลอดระยะเวลาการศึกษานอกสถานที่จะต้องดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึง มีการตรวจสอบทุกระยะ มีการเตรียมยาสำหรับนักเรียนซึ่งอาจเจ็บป่วยด้วย

3) ขั้นสรุปผล

- ก) การอภิปรายสรุปผลการไปศึกษานอกสถานที่ตามที่ได้รับมอบหมาย
- ข) เขียนรายงานสรุปข้อมูลที่ได้ศึกษา เสนอผลงาน รูปถ่าย หรืออื่นๆที่เป็นประโยชน์

ข้อดีของเทคนิคแบบศึกษานอกสถานที่

- 1) ช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง ได้ศึกษาจากของจริง ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายและจดจำได้นาน
- 2) ช่วยให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าของชุมชน รักในชุมชน พร้อมทั้งจะทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน
- 3) ช่วยให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ในการเดินทางร่วมกันกับเพื่อน ทำให้เกิดความสุขสนุกสนานและเห็นคุณค่าในบทเรียนมากยิ่งขึ้น
- 4) ช่วยให้นักเรียนและครูมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน เกิดความร่วมมือในการเรียนรู้ต่อไป

ข้อจำกัดของเทคนิคแบบศึกษานอกสถานที่

- 1) ทำให้เสียเวลาและงบประมาณมากเกินไปในการเดินทางไปศึกษานอกสถานที่
- 2) ครูต้องใช้เวลาในการเตรียมการต่างๆหลายด้าน อาจทำให้เกิดผลเสียต่อด้านอื่นๆ
- 3) สถานที่ที่ให้นักเรียนไปศึกษานอกสถานที่อาจไม่มีประโยชน์ต่อการศึกษาเท่าที่ควร ไม่คุ้มกับการเดินทางซึ่งอาจเกิดอันตรายได้ทุกขณะ ทำให้ครูผู้ควบคุมต้องกังวลใจไปตลอดการเดินทาง

ข้อวิจารณ์

เทคนิคแบบนี้อาจนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวได้บ้างในบางครั้งที่ต้องการให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง โดยที่ครูพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วว่าให้ประโยชน์ต่อการเรียนรู้

คุ้มค่ากับเวลาและงบประมาณที่เสียไป เทคนิคแบบนี้ไม่ควรใช้ให้บ่อยเกินไปเพราะอาจทำให้เสียเวลาเรียนวิชาอื่น ครูแนะแนวจึงควรพิจารณาวางแผนให้รอบคอบในทุกด้านจึงจะทำให้เทคนิคแบบนี้ประสบความสำเร็จและมีความหมายต่อนักเรียนมากยิ่งขึ้น

เทคนิคแบบศูนย์การเรียนรู้

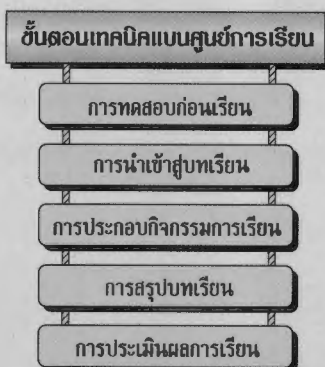
เทคนิคแบบศูนย์การเรียนรู้ (learning-center method) เป็นการจัดให้นักเรียนเข้ากลุ่มเพื่อปฏิบัติกิจกรรมต่างๆด้วยตนเองตามที่ครูจัดไว้ให้ มีการแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยๆไม่เกิน 10 คน นักเรียนจะทำการศึกษาในแต่ละศูนย์ซึ่งมีชุดการสอนหรือชุดการแนะแนวที่มีเนื้อหาแตกต่างกัน เมื่อรวมกันทุกศูนย์จะเป็นหน่วยเดียวกัน เวลาที่ใช้ในแต่ละศูนย์จะเท่าๆกัน มีการหมุนเปลี่ยนกันเรียนจนครบทุกศูนย์

บทบาทของครูในการใช้เทคนิคแบบศูนย์การเรียนรู้

- 1) เป็นผู้กำกับการเรียนรู้ให้ดำเนินไปตามที่ได้วางแผนไว้
- 2) เป็นผู้ประสานงานกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนจนครบทุกศูนย์
- 3) บันทึกพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นรายบุคคล
- 4) เตรียมชุดการสอนตามเนื้อหาให้ครบถ้วนทุกศูนย์ตามที่ได้กำหนดไว้ พร้อมทั้งอุปกรณ์ต่างๆที่จำเป็นต้องใช้ให้ครบถ้วน
- 5) จัดห้องเรียนเพื่อให้เหมาะสมกับการเรียนรู้แบบศูนย์การเรียนรู้
- 6) ประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคน

ขั้นตอนเทคนิคแบบศูนย์การเรียนรู้

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2537 : 132-133) ได้กล่าวถึงขั้นตอนเทคนิคแบบศูนย์การเรียนรู้โดยสรุปได้ดังนี้

1) **การทดสอบก่อนเรียน** ครูจะใช้แบบทดสอบที่เตรียมไว้เพื่อวัดความรู้เดิมของนักเรียน เก็บคะแนนไว้เพื่อพัฒนาการเรียนของผู้เรียน โดยใช้เวลาประมาณ 5-10 นาที (สำหรับวิชากิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน อาจเป็นแบบวัดคุณลักษณะต่างๆของนักเรียน)

2) **การนำเข้าสู่บทเรียน** ใช้เวลาประมาณ 10-15 นาที โดยปกติกิจกรรมการนำเข้าสู่บทเรียนจะกำหนดไว้ในแผนการสอนแล้ว การนำเข้าสู่บทเรียนทำได้หลายวิธี เช่น การบรรยาย ได้แก่ การเล่านิยาย เล่าเรื่องหรือยกเหตุการณ์ประจำวันขึ้นมากล่าวถึง หรือด้วยการถามปัญหา อาจมีสื่อการสอนประกอบ เช่น รูปภาพ แผนภูมิ ของจริง ฯลฯ และมีการให้นักเรียนประกอบกิจกรรมที่ครูเตรียมไว้ เช่น เล่นเกม แสดงละคร แสดงบทบาทสมมติ ฯลฯ

3) **การประกอบกิจกรรมการเรียน**

ก) แบ่งกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่มกิจกรรม 4-5 กลุ่มหรือตามที่กำหนดไว้ในชุดการสอน แต่ละกลุ่มมีจำนวนเท่าๆกันและไม่เกินจำนวนบัตรที่เตรียมไว้ (ส่วนใหญ่จะเตรียมไว้ 10 ชุด)

ข) ให้นักเรียนปฏิบัติตามกิจกรรมตามที่กล่าวไว้ในชุดการสอน เช่น ให้นั่งตามกลุ่ม รับแบบฝึกปฏิบัติ แจกบัตรคำสั่ง บัตรเนื้อหา และบัตรคำถาม ตลอดจนตัวอย่าง เครื่องมือ (ถ้ามี) ให้ครบทุกคนแล้วลงมือทำตามคำสั่ง เมื่อตอบคำถามเสร็จแล้วให้รับบัตรเฉลยจากครู ตรวจสอบและแก้ไขคำตอบให้เรียบร้อย แต่ละกลุ่มจะใช้เวลา 15-20 นาที เมื่อเสร็จแล้วจะเปลี่ยนไปเรียนให้ศูนย์อื่น (หรือรับศูนย์อื่นมาปฏิบัติต่อไป) ขณะที่นักเรียนปฏิบัติตามกิจกรรม ครูจะต้องอยู่ดูแลเพื่อคอยสังเกตและให้ความช่วยเหลือเมื่อนักเรียนมีปัญหา

ค) การเปลี่ยนกลุ่มกิจกรรม ทำได้ 3 วิธี คือ

(1) เปลี่ยนกลุ่มพร้อมกันทุกกลุ่ม จากศูนย์ที่ 1 ไปศูนย์ที่ 2, 3, 4 จนครบทุกศูนย์ตามลำดับ การเปลี่ยนกลุ่มแบบนี้กระทำได้ก็ต่อเมื่อนักเรียนทุกคนเสร็จพร้อมกัน (ถ้าเสร็จไม่พร้อมกันอาจให้ใช้เวลาไปศึกษาต่อจากชุดการสอนที่จัดวางไว้ให้ศึกษาในเวลาว่าง)

(2) เปลี่ยนกลุ่มที่เสร็จพร้อมกัน เช่น ถ้ากลุ่มที่ 1 และ 3 เสร็จแล้วก็อาจเปลี่ยนกลุ่มกันได้ทันที

(3) กลุ่มใดเสร็จก่อนให้ไปทำกิจกรรมศูนย์สำรอง จะทำให้กลุ่มที่เสร็จว่างลงเมื่อกลุ่มอื่นเสร็จแล้วจะได้มาทำกิจกรรมในกลุ่มที่ว่างนั้น

4) **การสรุปบทเรียน** เมื่อนักเรียนทุกกลุ่มประกอบกิจกรรมครบทุกศูนย์แล้วก็แสดงว่านักเรียนได้เรียนครบตามเนื้อหา แต่ครูจำเป็นต้องสรุปบทเรียนทุกศูนย์ โดยเฉพาะแนวคิดที่สำคัญของเนื้อหา การสรุปบทเรียนอาจใช้การบรรยายหรือวิธีอื่นใดที่เหมาะสม

5) **การประเมินผลการเรียน** เมื่อผู้เรียนทำกิจกรรมเรียบร้อยแล้ว ครูจะให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน ซึ่งอาจเป็นชุดเดียวกันกับแบบทดสอบก่อนเรียน (หรือเป็นแบบวัดคุณลักษณะของนักเรียนที่ครูใช้วัดก่อนเรียน) ผลที่ได้จากแบบทดสอบหลังเรียนจะนำไปใช้ในการประเมินผลการเรียนของนักเรียนสำหรับหน่วยการสอนนั้นๆ

ข้อดีของเทคนิคแบบศูนย์การเรียนรู้

- 1) กระบวนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพราะมีการใช้ชุดการสอนหลายรูปแบบที่สอดคล้องกับเนื้อหา
- 2) ช่วยลดภาระของครู เพราะมีชุดการสอนสำเร็จรูปแล้ว ครูจะดำเนินการตามคำแนะนำเป็นลำดับขั้น ซึ่งแต่ละขั้นจะมีอุปกรณ์ กิจกรรม ตลอดจนข้อแนะนำไว้พร้อม
- 3) ช่วยให้นักเรียนได้ความรู้ในแนวเดียวกัน แม้นักเรียนจะมีจำนวนมากเท่าไรก็ตาม
- 4) ช่วยครูในการประเมินผลการเรียนโดยมีข้อทดสอบไว้ให้ครบถ้วน
- 5) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความสามารถตามความต้องการ
- 6) ช่วยสร้างเสริมการเรียนรู้แบบต่อเนื่อง เพราะชุดการสอนจะแยกเป็นรายวิชา แต่ละวิชาจะมีหน่วยการสอนเรียงลำดับ เมื่อจบแต่ละหน่วยแล้วมีโอกาสติดตามหน่วยต่อไปได้
- 7) ช่วยให้ครูทราบถึงความสามารถของนักเรียนแต่ละคนและสามารถหาทางช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเหมาะสมและทันทั่วถึง

ข้อจำกัดของเทคนิคแบบศูนย์การเรียนรู้

- 1) ใช้งบประมาณในการผลิตสื่อสูง และครูจะต้องใช้เวลาในการพัฒนาชุดการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอซึ่งโรงเรียนอาจไม่มีงบประมาณเพียงพอสำหรับผลิตชุดการสอนตามเนื้อหาต่างๆในหลักสูตรได้ตามที่ครูต้องการ
- 2) กระบวนการเรียนรู้ต้องใช้เวลามากกว่าการสอนปกติ เพราะนักเรียนจะต้องเรียนรู้ให้ครบทุกศูนย์ พร้อมทั้งทำกิจกรรมต่างๆตามที่กำหนดไว้ในแต่ละศูนย์ด้วย
- 3) ถ้านักเรียนมีความสามารถไม่เท่าเทียมกันอาจมีปัญหาในการเปลี่ยนศูนย์ เพราะนักเรียนที่เรียนเก่งอาจจะเรียนเสร็จก่อนเพื่อนๆ จึงควรเตรียมศูนย์สำรองที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนที่เรียนเก่งด้วย
- 4) ต้องใช้ห้องเรียนที่สามารถจัดให้ผู้เรียนนั่งเป็นกลุ่มได้
- 5) ชุดการสอนใช้ได้เฉพาะหน่วย ถ้าแยกชิ้นจะทำให้สับสน ทำให้ต้องจัดเตรียมสื่อไว้สำหรับหน่วยอื่นๆเพิ่มเติม
- 6) ครูผู้สอนอาจขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการผลิตชุดการสอน โดยเฉพาะครูแนะแนวอาจจะไม่มีเวลาพอที่จะผลิตชุดการสอนตามเนื้อหาวิชาต่างๆในหลักสูตรเพราะต้องทำหน้าที่จัดบริการแนะแนวในด้านต่างๆให้นักเรียนอีกด้วย

ข้อวิจารณ์

เทคนิคแบบศูนย์การเรียนรู้เป็นเทคนิคที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รู้จักตัดสินใจเอง ช่วยตัวเองได้ ฝึกการทำงานเป็นหมู่ เคารพฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง มีความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ช่วยให้ครูใกล้ชิดกับนักเรียน

มองเห็นพัฒนาการของเด็กแต่ละคน และครูจะตื่นตัวตลอดเวลา การใช้ชุดการสอนจะช่วยให้ครู
และแนวมีเวลาในการปฏิบัติภาระอื่นมากขึ้น ปัญหาที่สำคัญคือการผลิตชุดการสอนตามเนื้อหาที่
กำหนดไว้อาจต้องใช้เวลาและงบประมาณในการผลิตครั้งแรกมาก และในการกำหนดวัตถุประสงค์
จะต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและการแนะแนวที่ไม่ได้มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
การใช้แบบทดสอบจึงควรเป็นการวัดโดยใช้เครื่องมือทางการแนะแนวอื่นๆที่ไม่ใช่แบบทดสอบ
วัดผลสัมฤทธิ์ เช่น แบบวัดบุคลิกภาพ แบบวัดความสนใจ แบบวัดเจตคติ เป็นต้น ครูแนะแนว
จึงควรช่วยกันวางแผนการจัดกิจกรรมและช่วยกันรวบรวมหรือผลิตสื่อไว้เป็นชุดๆตามที่ได้วางแผน
ไว้ ควรหาความรู้และคิดค้นผลิตสื่อต่างๆขึ้นเอง เพราะชุดการสอนแบบนี้สามารถสอนนักเรียน
ได้จำนวนมาก ทำให้ประหยัดสื่อและสอนได้ตรงตามหลักสูตร

เทคนิคแบบยึดปัญหาเป็นหลัก

พลสันท์ โพธิ์ศรีทอง (2540 : 1-6) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก
(เทคนิคแบบยึดปัญหาเป็นหลัก, problem-based learning method) สรุปได้ว่า เป็นเทคนิคที่
นักเรียนจะต้องเป็นผู้ระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหา ตั้งสมมติฐาน และทดสอบสมมติฐาน รวมทั้ง
ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อทดสอบสมมติฐานด้วยตัวเอง ในการกำหนดปัญหาครูอาจนำปัญหา
ที่เกิดขึ้นจริงมาเป็นกรณีตัวอย่างหรือสถานการณ์ให้นักเรียนดำเนินการเรียนรู้ได้ เทคนิคนี้มีการใช้
เทคนิคการเรียนรู้หลายรูปแบบ เช่น ใช้เทคนิคกลุ่มย่อย ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาส
ให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่วนเนื้อหาจะมีลักษณะผสมผสานกัน เป็นเทคนิคที่เน้นให้เรียนรู้
เนื้อหาไปพร้อมกับกระบวนการแก้ปัญหา

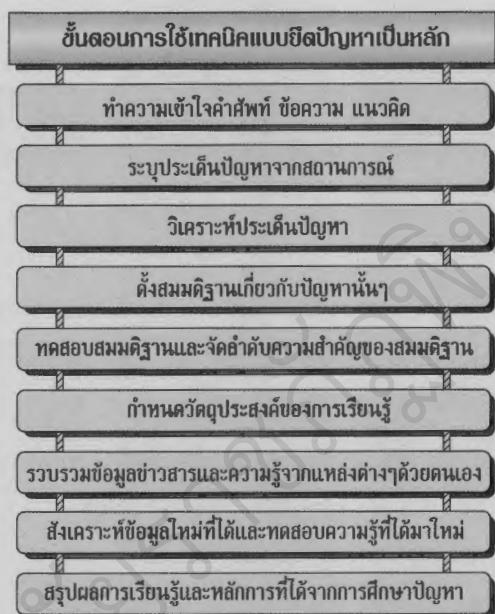
บทบาทของครูในการใช้เทคนิคแบบยึดปัญหาเป็นหลัก

- 1) ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้การเรียนรู้ดำเนินไปตามแนวทางและ
วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในแต่ละบทเรียน
- 2) กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความคิดหลากหลายเกี่ยวกับการจัดลำดับความสำคัญของ
สมมติฐานและแนวคิดที่จะแสวงหาความรู้ในเรื่องที่เหมาะสมเพื่อทดสอบสมมติฐาน
- 3) กระตุ้นให้นักเรียนพิจารณาถึงข้อมูลที่ต้องศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อสรุป
ของการทดสอบสมมติฐาน
- 4) ให้นักเรียนประเมินผลตนเองโดยครูต้องไม่ตัดสินว่าถูกหรือผิด แต่ถ้าเห็นว่าไม่ถูกต้อง
ครูอาจใช้กลวิธีต่างๆเพื่อช่วยแนะกลุ่มได้ เช่น ถามเหตุผลในการสรุป ให้คิดหาคำตอบอื่นๆ หรือ
ให้ถามความคิดเห็นจากกลุ่มเพื่อน ฯลฯ
- 5) ทำหน้าที่ประเมินนักเรียนแต่ละคนว่ามีความสามารถหรือจุดเด่นจุดอ่อนในการเรียนรู้
อย่างไรบ้าง เพื่อให้นักเรียนได้ปรับปรุงตนเอง (formative evaluation)

6) ทำหน้าที่ตัดสินว่านักเรียนได้เรียนรู้ถึงระดับมาตรฐานที่จะผ่านไปเรียนในปัญหาต่อไปได้หรือไม่ (summative evaluation) โดยการเปรียบเทียบความรู้เดิมกับความรู้ที่เพิ่มขึ้นหลังการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อประเมินความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของนักเรียน

7) ทำการประเมินผลเมื่อจบแต่ละบทเรียนโดยกระตุ้นให้นักเรียนแต่ละคนประเมินตนเองว่าสามารถแก้ปัญหาได้ถูกต้องหรือไม่ ตนเองมีบทบาทอย่างไรที่ช่วยให้กลุ่มประสบความสำเร็จ รวมทั้งการกระตุ้นให้ประเมินเพื่อนในกลุ่ม (peer assessment) เพื่อจะได้หาทางแก้ไขต่อไป

ขั้นตอนการใช้เทคนิคแบบยัดปัญหาเป็นหลัก

1) **ทำความเข้าใจคำศัพท์ ข้อความ แนวคิด** บางอย่างในสถานการณ์นั้นๆโดยอาศัยความรู้เดิมของสมาชิกภายในกลุ่ม หรือจากเอกสารตำรา แหล่งวิทยากร และสื่อต่างๆ

2) **ระบุประเด็นปัญหาจากสถานการณ์** โดยอธิบายปัญหาร่วมกันของสมาชิกภายในกลุ่มเพื่อให้เกิดความเข้าใจและมีความเห็นสอดคล้องกันว่ามีความเห็นหรือปรากฏการณ์ใดบ้างที่กล่าวถึงในปัญหานั้น และจำกัดขอบเขตปัญหานั้นให้ชัดเจน

3) **วิเคราะห์ประเด็นปัญหา** โดยให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันวิเคราะห์ปัญหาด้วยเหตุผลและพื้นฐานความรู้เดิมของสมาชิกเพื่อให้ได้แนวคิดและข้อสนับสนุนเกี่ยวกับโครงสร้างของปัญหา

4) **ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับปัญหานั้นๆ** โดยการระดมความคิดเกี่ยวกับกระบวนการและกลไกที่เป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหามาเพื่อสร้างสมมติฐานที่สมเหตุสมผลให้มากที่สุด

5) **ทดสอบสมมติฐานและจัดลำดับความสำคัญของสมมติฐาน** โดยอาศัยข้อมูล

ข่าวสารต่างๆ รวมทั้งความรู้จากสมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อคัดสรรมติฐานที่เป็นไปได้ออกไปและเลือกเอาสมมติฐานที่มีความเป็นไปได้ไว้ศึกษาต่อไป

6) **กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้** โดยสมาชิกช่วยกันเขียนวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ออกมาเป็นข้อๆ เช่น เขียนเป็นแผนการสอน ใช้เทคนิคการเรียนการสอน การวัดผลอย่างไร สื่อต่างๆที่ต้องใช้มีอะไรบ้าง และใช้มากน้อยเพียงใด ฯลฯ

7) **รวบรวมข้อมูลข่าวสารและความรู้จากแหล่งต่างๆด้วยตนเอง** เพื่อให้บรรลุมติฐาน โดยแบ่งกันแสวงหาข้อมูลจากแหล่งวิทยาการต่างๆ เช่น เอกสาร ตำรา ผู้เชี่ยวชาญ ฯลฯ แล้วนำมาเสนอต่อกลุ่มเพื่อตอบคำถามหรืออธิบายในข้อปัญหาที่ต้องการแก้ไข

8) **สังเคราะห์ข้อมูลใหม่ที่ได้และทดสอบความรู้ที่ได้มาใหม่** พร้อมทั้งทดสอบสมมติฐาน โดยพิจารณาตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาว่าเพียงพอต่อการทดสอบสมมติฐานหรือไม่ ถ้าขาดข้อมูลใดก็ต้องไปหาค้นคว้าเพิ่มเติมให้ครบแล้วทำการทดสอบสมมติฐานให้เกิดความมั่นใจร่วมกันทั้งกลุ่ม

9) **สรุปผลการเรียนรู้และหลักการที่ได้จากการศึกษาปัญหา** โดยกลุ่มจะสรุปเนื้อหาสาระและหลักการต่างๆที่ได้จากการศึกษาปัญหา รวมทั้งสรุปแนวทางในการนำความรู้และหลักการนั้นไปใช้ในคราวต่อไป

ข้อดีของเทคนิคแบบยึดปัญหาเป็นหลัก

1) ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ตลอดเวลา เป็นการเรียนรู้ทั้งเนื้อหาและกระบวนการแก้ปัญหา

2) ช่วยให้นักเรียนได้สร้างทางเลือกในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง เป็นการสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักการค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นการสร้างและผลิตผลงานด้วยตัวเอง

3) ช่วยให้นักเรียนมีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง พัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง และพัฒนานิสัยการช่วยเหลือกันในการเรียนรู้

4) นักเรียนได้มีประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจริงกับตนเองหรือเพื่อนๆ เป็นเรื่องที่ใกล้ตัว และสามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้

5) สามารถเลือกหน่วยเนื้อหาเหมาะสมผสมผสานกันตามความต้องการหรือความสนใจของนักเรียน

6) ช่วยให้นักเรียนสามารถพึ่งตนเองได้ทั้งทางด้านวิชาการ วิชาชีพ และการดำรงชีวิตในสังคม มีคุณลักษณะที่เป็นนักประชาธิปไตย รักการทำงานเป็นทีม และเห็นแก่ส่วนรวม

7) ช่วยฝึกการประเมินผลตนเองและกลุ่มย่อยเพื่อการปรับปรุงแก้ไข

ข้อจำกัดของเทคนิคแบบยึดปัญหาเป็นหลัก

1) ทำให้เสียเวลาในการจัดกิจกรรมมากเกินไป อาจไม่สามารถจำกัดเวลาได้ตามที่กำหนด

- 2) แหล่งวิทยาการที่จะใช้ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอาจมีไม่เพียงพอ
- 3) ปัญหาที่นำมาใช้ในการเรียนรู้อาจไม่เป็นที่สนใจของนักเรียนทุกคน
- 4) ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการจัดกิจกรรมหลายรูปแบบและสามารถนำมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆได้

ข้อวิจารณ์

เทคนิคแบบยัดปัญหาเป็นหลักเป็นเทคนิคที่มีความคล้ายคลึงกับเทคนิคแบบวิทยาศาสตร์ เป็นเทคนิคที่เหมาะสมสำหรับการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมากอีกวิธีหนึ่งเพราะมีการเน้นการใช้ทักษะกระบวนการในการเรียนรู้และเน้นการทำงานเป็นกลุ่ม ครูสามารถมอบหมายงานให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมนอกเวลาและนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกันในช่วงเวลาเรียน ซึ่งอาจต้องใช้เวลามากกว่าจะบรรลุผลตามเป้าหมาย มีการประเมินผลทั้งในด้านเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริงด้วยตนเอง เกิดการพัฒนาตนเองและการพัฒนากลุ่มย่อย เกิดการร่วมมือร่วมใจกันในการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการแนะแนวที่มุ่งให้นักเรียนได้รับข้อมูลข่าวสารต่างๆจนสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง และดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองหรือร่วมมือกันจนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้

การเลือกใช้เทคนิคเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

บุญชม ศรีสะอาด (2537 : 4) ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกใช้เทคนิคต่างๆจะต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ของบทเรียน ลักษณะของเนื้อหา ลักษณะของนักเรียน เวลาที่ใช้ สถานที่ และจำนวนนักเรียน นอกจากนี้ยังให้ข้อควรคำนึงเพิ่มเติมในการเลือกใช้เทคนิคที่เหมาะสมเพิ่มเติม ดังนี้

- 1) ไม่มีเทคนิคหรือวิธีสอนในวิธีเดียวที่สามารถให้ผลได้สูงสุดต่อการสอนทุกจุดประสงค์
 - 2) นักเรียนที่แตกต่างกันจะเรียนได้ดีด้วยวิธีที่แตกต่างกัน และใช้เวลาไม่เท่าเทียมกัน
 - 3) วิธีสอนบางวิธีหรือการผสมผสานของการสอนบางวิธี จะเหมาะสมที่สุดกับเนื้อหาสาระบางเรื่อง
 - 4) การมีจุดประสงค์หลายๆจุดประสงค์ อาจจะต้องใช้วิธีสอนหลายวิธีเพื่อบรรลุจุดประสงค์เหล่านั้นอย่างมีประสิทธิภาพ
 - 5) วิธีสอนต่างๆจะบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น นอกจากจะต้องอาศัยความสามารถของครูเป็นสำคัญแล้ว ยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่นๆ เช่น อุปกรณ์ เวลา เงิน เป็นต้น
- วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537 : 106-107) ได้เสนอตารางแสดงให้เห็นถึงเทคนิคการสอนบางชนิดกับเป้าหมายหรือประโยชน์สูงสุดในการเรียนซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการเลือก ดังตาราง 5.1

ตาราง 5.1 เทคนิคการสอนที่ใช้กับเป้าหมายหรือประโยชน์สูงสุดในการเรียน

เทคนิคการสอนที่ใช้	เป้าหมายหรือประโยชน์สูงสุดในการเรียน
1. หนังสือ	ความรู้ความคิดเชิงวิเคราะห์
2. การบรรยาย	ความรู้ แรงบันดาลใจ การจูงใจที่ได้จากแนวคิดหรือประเด็นสำคัญๆจากการบรรยาย การพิสูจน์จากผู้รู้
3. การอภิปราย	ความคิดเชิงวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับประสบการณ์และผู้เรียน การประยุกต์ การเปลี่ยนแปลงเจตคติ
4. การศึกษาเป็นรายบุคคล	ความรู้ การประยุกต์สิ่งอื่นๆขึ้นอยู่กับชนิดของการเรียน การทบทวน การทดสอบ
5. การอภิปรายและการรายงานของผู้เรียน	ความสนใจและการกระตุ้นจากสมาชิกกลุ่ม
6. วิทยากร ผู้เชี่ยวชาญ	ความสนใจเพิ่มเติมข้อมูลที่ทำให้เกิดทัศนคติกว้างขึ้น
7. ภาพยนตร์	ความสนใจ การจัดสื่อการเรียนเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เครื่องชี้แนะการเรียนที่มีการเคลื่อนไหว และสามารถดูรายละเอียด
8. โทรทัศน์	ความสนใจ (มากกว่าภาพยนตร์) การเคลื่อนไหว การศึกษารายละเอียด
9. สไลด์	ความสนใจ โอกาสศึกษาขยายดูรายละเอียด การอธิบายรายละเอียด
10. ป้ายนิเทศ รูปจำลอง	เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรมและประสบการณ์ด้วยตนเอง เสนอแนะตัวอย่างเชิงนามธรรม ช่วยเหลือผู้เรียนนำวัสดุการเรียนมาสัมพันธ์กับการเสนอแนะ สิ่งที่ยืนยันต่อสื่อมวลชน
11. การจัดบันทึก	สร้างประสบการณ์ในการฟัง
12. ทัศนศึกษา	ความสนใจ ความรู้จากประสบการณ์จริง
13. การทดลอง	วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ประสบการณ์ตรง

ตาราง 5.1 (ต่อ)

เทคนิคการสอนที่ใช้	เป้าหมายหรือประโยชน์สูงสุดในการเรียน
14. การแสดงบทบาทสมมติ	ประสบการณ์จากชีวิตจริง ความสนใจการพัฒนาทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์ การแก้ปัญหา
15. การสื่อความหมายระหว่างกลุ่ม	การสื่อสาร การส่งเสริมให้คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ฝึกการแก้ปัญหา การตระหนักถึงปัญหา การโต้ตอบ
16. แบบฝึก การศึกษาจากข้อแนะนำ	การลำดับขั้นการเรียนรู้ การนำความรู้มาประยุกต์
17. บทเรียนโปรแกรมและเครื่องช่วยสอนอื่นๆ	ความรู้และทักษะ การเรียนรู้ที่ต้องการการตอบสนองผลการเรียนรู้โดยทันที รูปแบบการเรียนรู้ที่ซ้ำๆกัน
18. คอมพิวเตอร์ช่วยเสริมการสอน	การเรียนรู้สามารถบรรลุผลได้ตามจุดประสงค์เมื่อนำวัสดุการเรียนการสอนในหลายรูปแบบมาผสมผสานกัน

ที่มา : วิชัย วงษ์ใหญ่ 2537 : 106-107

จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นว่าการเลือกใช้เทคนิคที่เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนนั้นมีข้อที่ควรคำนึงหลายด้าน อาทิ วัตถุประสงค์ของบทเรียน เนื้อหาสาระ สภาพของนักเรียน เวลา และสถานที่ รวมทั้งควรจะต้องพิจารณาเกี่ยวกับเป้าหมายหรือประโยชน์สูงสุดที่จะได้รับจากการใช้เทคนิคแต่ละวิธี ซึ่งต่างก็มีทั้งจุดเด่นและจุดด้อยแตกต่างกัน

นอกจากนี้ การเลือกใช้เทคนิคต่างๆในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้ประสบความสำเร็จตามหลักสูตรมัธยมศึกษา นั้น ครูควรคำนึงถึงสิ่งต่างๆเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

1) **เลือกเทคนิคที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง** เพราะเทคนิคแบบนี้จะช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มาก เทคนิคต่างๆที่ได้กล่าวมาแล้วเป็นเทคนิคที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางครูสามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนโดยให้นักเรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ และการประเมินผล ให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง

2) **เลือกใช้เทคนิคหลากหลาย** โดยการนำเทคนิคต่างๆมาผสมผสานกันตามความเหมาะสมกับนักเรียน วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผล เพราะแต่ละเทคนิคต่างก็มีข้อดีและข้อจำกัดในการใช้แตกต่างกัน ประกอบกับการจัดกิจกรรมแนะแนว

ในชั้นเรียนเป็นวิชาที่ไม่ได้มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ ครูจึงต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดกิจกรรมไม่ให้ซ้ำซาก

3) **เลือกเทคนิคที่ช่วยให้บรรลุเป้าหมายของการจัดบริการแนะแนว** คือ มุ่งให้ข้อมูลทั้งทางด้านการศึกษา อาชีพ สังคม และการปรับตัว โดยจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในตนเองและเข้าใจในสิ่งแวดล้อมจนสามารถเลือกตัดสินใจทางเดินของชีวิตหรือแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสมด้วยตนเอง เน้นการป้องกันปัญหา แก้ไขปัญหา และส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนให้เต็มศักยภาพของแต่ละคน

4) **เลือกเทคนิคที่ช่วยให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร** ซึ่งเน้นจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยพัฒนาให้นักเรียนมีนิสัยในการใช้ทักษะกระบวนการต่างๆ ในการแสดงออกทุกๆ ด้าน เช่น กระบวนการเข้าสังคม กระบวนการกลุ่ม กระบวนการย่อยข้อมูล กระบวนการจัดการ กระบวนการคิด กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการฝึกทักษะ กระบวนการพัฒนาค่านิยม กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการเสนอรายงาน เป็นต้น

5) **เลือกใช้เทคนิคที่ครูมีความรู้ความสามารถและมีเจตคติที่ดีต่อการใช้เทคนิค** นั้นๆ เพราะจะเป็นแรงจูงใจและผลักดันให้ครูสามารถดำเนินการไปได้ด้วยดี ครูจึงควรฝึกฝนหาความรู้และประสบการณ์ในการใช้เทคนิคต่างๆ เพื่อจะได้นำมาประยุกต์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเลือกใช้เทคนิคต่างๆ นอกจากจะต้องคำนึงถึงสิ่งดังกล่าวแล้ว ครูผู้จัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนยังจะต้องคำนึงถึงสภาพความพร้อมของนักเรียน วัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรม สื่อ อุปกรณ์ เวลา และสถานที่ว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ครูจึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเลือกใช้เทคนิคให้เหมาะสมกับการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน โดยการค้นหาข้อบกพร่องของนักเรียนและหาวิธีการใหม่ๆ ในการพัฒนาและใช้วิธีการนั้นๆ จนเกิดผลดีเพื่อช่วยให้กระบวนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนประสบความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้

สรุป

เทคนิคต่างๆ ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมีหลายรูปแบบ เช่น เทคนิคแบบแบ่งกลุ่มทำงาน เทคนิคแบบอภิปราย เทคนิคแบบบทบาทสมมติ เทคนิคแบบสถานการณ์จำลอง เทคนิคแบบวิทยาศาสตร์ เทคนิคแบบสืบสวนสอบสวน เทคนิคแบบหน่วย เทคนิคแบบศึกษานอกสถานที่ เทคนิคแบบศูนย์การเรียนรู้ และเทคนิคแบบยึดปัญหาเป็นหลัก ครูแนะแนวควรเลือกใช้เทคนิคหลายรูปแบบที่เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมแนะแนวในแต่ละครั้ง โดยเน้นเทคนิคที่ใช้ทักษะกระบวนการต่างๆ และยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง คำนึงถึงวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ ความพร้อมของนักเรียน รวมทั้งกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผล ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตรมัธยมศึกษาและหลักการแนะแนวมากที่สุด

1. เทคนิคคืออะไร มีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนอย่างไรบ้าง
2. เทคนิคแบบแบ่งกลุ่มทำงานคืออะไร มีขั้นตอนการดำเนินการอย่างไร
3. เทคนิคแบบอภิปรายคืออะไร มีขั้นตอนการดำเนินการอย่างไร
4. เทคนิคแบบบทบาทสมมติคืออะไร มีขั้นตอนการดำเนินการอย่างไร
5. เทคนิคแบบสถานการณ์จำลองคืออะไร มีขั้นตอนการดำเนินการอย่างไร
6. เทคนิคแบบวิทยาศาสตร์คืออะไร มีขั้นตอนการดำเนินการอย่างไร
7. เทคนิคแบบสืบสวนสอบสวนคืออะไร มีขั้นตอนการดำเนินการอย่างไร
8. เทคนิคแบบศูนย์การเรียนรู้คืออะไร มีขั้นตอนการดำเนินการอย่างไร
9. เทคนิคแบบยึดปัญหาเป็นหลักคืออะไร มีขั้นตอนการดำเนินการอย่างไร
10. หลักการเลือกใช้เทคนิคให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมีอะไรบ้าง

บทที่ 6

ทักษะการจัดกิจกรรม แนะแนวในชั้นเรียน

ทักษะการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนหมายถึงความชำนาญ ความคล่องแคล่ว รวดเร็ว และถูกต้องแม่นยำในการจัดกิจกรรม สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมแนะแนวให้สำเร็จลุล่วง ได้ดีและทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างง่ายและมีประสิทธิภาพ แม้ว่าครูแนะแนวจะมีวิธีการจัดกิจกรรมหรือเตรียมแผนการจัดกิจกรรมที่ดีเพียงใด ถ้าขาดทักษะต่างๆแล้วก็อาจทำให้การจัดกิจกรรมแนะแนวไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ ดังนั้นครูแนะแนวจึงต้องเรียนรู้และฝึกทักษะต่างๆที่จำเป็นเพื่อช่วยให้การดำเนินการราบรื่นและมีประสิทธิภาพเช่นเดียวกับครูประจำวิชาต่างๆ

ในบทนี้จะได้กล่าวถึงทักษะการจัดกิจกรรมแนะแนวแบบต่างๆ ได้แก่ ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ทักษะการใช้วาจาท่าทาง ทักษะการใช้คำถาม ทักษะการอธิบาย ทักษะการยกตัวอย่าง ทักษะการเล่าเรื่อง ทักษะการใช้สื่อ ทักษะการสร้างความสนใจ ทักษะการเสริมกำลังใจ ทักษะการใช้กระดานดำ ทักษะการใช้เครื่องมือทางการแนะแนว และทักษะการสรุปบทเรียน

ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน

ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียนหมายถึงทักษะที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมในช่วงแรกก่อนเริ่มเนื้อหาสาระ เพื่อเป็นการเตรียมตัวนักเรียนให้มีความพร้อมที่จะเรียนเนื้อหาตามที่กำหนดไว้ อาจนำเอาความรู้และประสบการณ์เดิมที่มีอยู่มาสัมพันธ์กับบทเรียนที่ต้องการทักษะการนำเข้าสู่บทเรียนช่วยให้นักเรียนเข้าใจจุดประสงค์ของบทเรียนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมากครูจะใช้เวลาประมาณ 5-10 นาทีสำหรับนำเข้าสู่บทเรียน

ข้อเสนอแนะในการนำเข้าสู่บทเรียน

1) นำเข้าสู่บทเรียนโดยใช้กิจกรรมหลายรูปแบบ เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซาก เช่น การตั้งคำถามหรือปัญหา เล่านิทาน ร้องเพลง ยกสุภาษิตคำคม สนทนาทบทวนบทเรียนเดิม หรือให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา ตลอดจนการใช้อุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเนื้อหา เช่น ฉายวิดิทัศน์ ให้ดูภาพ หรือให้ดูของจริง เป็นต้น

2) ทำความเข้าใจในเนื้อเรื่องที่จะให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างละเอียดและพิจารณาเลือกกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับเนื้อหาภายในเวลาไม่เกิน 10 นาที

3) ศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมที่จะนำมาใช้และฝึกฝนเทคนิคในการดำเนินกิจกรรมนั้นจนชำนาญ เช่น ถ้าจะนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการร้องเพลงที่เกี่ยวกับเนื้อหา ครูจะต้องฝึกร้องเพลงนั้น หรือนำเทปเพลงนั้นมาเปิดให้นักเรียนฟังอย่างทันทั่วทั้งที เป็นต้น

4) ศึกษาประสบการณ์เดิมของนักเรียนเพื่อจะได้นำเข้าสู่บทเรียนได้อย่างเหมาะสมเป็นที่สนใจของนักเรียน

5) ควรมีการประเมินผลการใช้ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียนเพื่อจะได้หาทางปรับปรุงแก้ไขในครั้งต่อไป

6) สำหรับนักศึกษาที่จะเป็นครูแนะแนวในอนาคต ควรฝึกทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน โดยศึกษาและฝึกฝนตามวิธีการต่างๆ อาจฝึกใช้กับเพื่อนๆ เป็นกลุ่มเล็กๆ หรือฝึกในสภาพการณ์จำลองหรือในสถานการณ์จริง และมีการประเมินผลทักษะการนำเข้าสู่บทเรียนด้วยตนเอง หรือให้เพื่อนๆ และอาจารย์ผู้สอนช่วยประเมินให้ หรืออาจใช้วิธีการบันทึกสถิติค้นไว้ดูเมื่อเสร็จสิ้นการฝึก และควรมีการให้อภิปรายผลจากการประเมินเพื่อช่วยให้มีทักษะการนำเข้าสู่บทเรียนเพิ่มขึ้น

ทักษะการใช้วาทะทาง

การใช้วาทะทางเป็นทักษะที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดกิจกรรมแนะแนวที่มองเห็นเป็นรูปธรรมช่วยให้เกิดความประทับใจแก่นักเรียน ทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อครูแนะแนว เกิดความเลื่อมใสศรัทธา พร้อมทั้งจะเห็นคล้อยตามหรือเชื่อฟัง และให้ความร่วมมือในกระบวนการเรียนรู้เป็นอย่างดี จะทำให้ได้รับการยอมรับจากนักเรียน ปัญหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมก็จะลดน้อยลง ครูแนะแนวที่มีทักษะการใช้วาทะทางดีจะทำให้ให้นักเรียนเกิดความสนใจและเข้าใจในบทเรียนดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการใช้วาทะทาง

1) ครูแนะแนวควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะการใช้วาทะทางให้ถ่องแท้ในด้านต่างๆดังต่อไปนี้

ก) การเคลื่อนไหวและเปลี่ยนอิริยาบถให้สุภาพและระมัดระวังตัวอยู่เสมอ และควรเดินดูให้ทั่วถึงขณะคุมชั้นเรียนหรือขณะมอบหมายงานให้นักเรียนทำ

ข) การใช้มือและแขน ควรใช้มือประกอบท่าทางตามเนื้อเรื่องอย่างเหมาะสม กล่าวคือ ไม่ยกมือออกท่าทางมากเกินไป

ค) การแสดงออกทางสีหน้า สายตา ครูควรยิ้มพร้อมพยักหน้ารับเมื่อนักเรียนทำความเคารพ ขอโทษ หรือขอบคุณ ครูควรมีสีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสตั้งใจฟังขณะที่นักเรียนถามหรือแสดงความคิดเห็น พยายามใช้สายตากวาดไปให้ทั่วห้องและประสานสายตากับผู้เรียนทุกคน

ง) การวางท่าทางและการทรงตัว ควรวางท่าทางให้เหมาะสม ไม่วางตัวตามสบาย

หรือตึงเครียดมากเกินไป และไม่ควรง่วงหลับในขณะที่มอบหมายให้นักเรียนทำ

จ) การใช้น้ำเสียง ควรพูดให้เสียงดังฟังชัด ออกเสียง ร ล และควบกล้ำได้ถูกต้อง ใช้น้ำเสียงแสดงอารมณ์ได้ดี แจ่มใส นุ่มนวลชวนฟัง

ฉ) การแต่งกาย ควรแต่งกายด้วยเสื้อผ้าเรียบร้อยตามสมัยนิยมและเหมาะสมกับวัย แต่งหน้าและผมแต่พอควร ไม่ควรใส่เครื่องประดับมากเกินไป

2) นำความรู้เกี่ยวกับการใช้ทักษะจากทำทางไปใช้ในขณะที่จัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมทุกครั้ง เพื่อให้นักเรียนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวครู

3) ในการฝึกทักษะทุกครั้งควรหาข้อบกพร่อง เพื่อจะได้ทำการปรับปรุงแก้ไขให้ตรงจุด และควรมีการประเมินการฝึกทักษะการใช้จากทำทางโดยการประเมินด้วยตนเองหรือให้ผู้อื่นประเมินให้ได้

ทักษะการใช้คำถาม

การใช้คำถามในการจัดกิจกรรมแนะแนวเป็นอีกทักษะหนึ่งที่ครูแนะแนวจำเป็นต้องใช้ ในกระบวนการเรียนรู้ทุกขั้นตอน เพราะการตั้งคำถามจะเป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนได้ใช้สมองคิด หาเหตุผลเพื่อตอบคำถามอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการใช้คำถามจะช่วยให้นักเรียนตื่นตัว สนใจ ในบทเรียน ช่างสังเกต คิดค้น วางแผน สรุปหลักเกณฑ์ คาดคะเน วิเคราะห์เรื่องราวและมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้มากขึ้น นอกจากนี้ การใช้คำถามยังเป็นการประเมินผลการเรียนรู้ว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระมากน้อยเพียงใด รวมทั้งช่วยให้ครูสามารถประเมินผล การนำความรู้ไปใช้ได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะในการใช้คำถาม

1) ควรเตรียมตั้งคำถามไว้ก่อน เพื่อให้เกิดความมั่นใจและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ของการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง

2) พยายามใช้คำถามหลายรูปแบบ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง เช่น ใช้คำถามเพื่อต้องการทราบความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การเปรียบเทียบ ความมีเหตุผล การวางแผน การวิเคราะห์เรื่องราว เป็นต้น

3) ไม่ควรเรียกชื่อผู้ตอบก่อนถามหรือถามเรียงตามลำดับ เพราะจะทำให้ผู้ตอบไม่สนใจ คำถามอื่นๆ และควรกระตุ้นให้นักเรียนที่ไม่สนใจตอบได้ตอบคำถามบ้าง

4) ไม่ควรถามซ้ำคนเดิมบ่อยครั้ง เพราะทำให้นักเรียนคนอื่นๆเกิดความน้อยใจที่ครูไม่เห็นความสำคัญของตนและทำให้ไม่สนใจบทเรียน

5) ไม่ควรเร่งรัดคำตอบจากนักเรียน เมื่อถามคำถามไปแล้วควรเว้นระยะให้นักเรียนได้ คิดหาคำตอบ

- 6) ควรใช้น้ำเสียงเร้าใจผู้ตอบ เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนอยากตอบมากขึ้น
- 7) ไม่ควรคาดคั้นคำตอบ แสดงความเบื่อกวน หรือเรียกผู้อื่นตอบแทน เพราะจะทำให้ให้นักเรียนเสียกำลังใจ
- 8) ไม่ควรคิดว่าต้องให้นักเรียนคนเดียวตอบคำถามนั้น ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนหลายคนได้ตอบ เพราะจะเป็นการกระจายความคิดและทำให้มีข้อสรุปที่ดี
- 9) ในกรณีที่นักเรียนตอบผิดหรือไม่มีเหตุผล ควรอธิบายให้เข้าใจหรือตั้งคำถามใหม่ ไม่ควรปล่อยให้เข้าใจอย่างผิดๆ ทำให้ไม่เกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง
- 10) ครูควรตั้งคำถามด้วยภาษาที่ฟังแล้วเข้าใจได้ง่าย ไม่กำกวม ถามให้ตรงประเด็น กระชับ และชัดเจน
- 11) ในการถามควรให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ และเน้นข้อความที่สำคัญเป็นพิเศษ
- 12) ไม่ควรถามเองตอบเอง ควรใช้คำถามที่ไม่ยากหรือง่ายเกินไป ถ้าผู้เรียนตอบถูก ควรมีการเสริมแรงตามความเหมาะสม
- 13) อย่าจริงจังกับการที่นักเรียนตอบคำถามไม่ได้มากเกินไป เพราะอาจทำให้บรรยากาศในห้องเรียนเสียหรือขาดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน
- 14) มีการประเมินผลการใช้คำถามเพื่อปรับปรุงแก้ไขครั้งต่อไป

ทักษะการอธิบาย

ทักษะการอธิบายเป็นทักษะที่สำคัญของการจัดกิจกรรมแนะแนวอีกทักษะหนึ่ง เพราะการอธิบายเป็นการช่วยให้สิ่งที่เรียนรู้เข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น และทักษะการอธิบายเป็นการบอกกล่าวขยายความเพื่อใช้ในการนำเข้าสู่บทเรียน ระหว่างจัดกิจกรรม หรือสรุปบทเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทักษะการอธิบายเป็นการช่วยฝึกทักษะการฟังให้แก่ นักเรียน ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ครูแนะแนวควรหาความรู้และคิดคำอธิบายให้เข้าใจได้ง่าย ตรงตามเนื้อหาสาระและจุดประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะในการอธิบาย

ปราวณิ รามสูตร (2533 : 321-322) และอาภรณ์ ใจเที่ยง (2537 : 189-190) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับหลักการใช้ทักษะการอธิบายสรุปได้ดังนี้

- 1) ควรศึกษาหาความรู้ให้แม่นยำ รู้จริง รู้กว้าง และรู้สึก จะทำให้สามารถอธิบายได้เข้าใจแจ่มแจ้ง มีการยกตัวอย่างหรือประสบการณ์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาและเป็นที่สนใจของนักเรียน
- 2) ควรเตรียมคำพูดและข้อความที่จะอธิบายให้ได้ใจความครบถ้วนและใช้คำพูดที่ง่ายแก่การเข้าใจ ไม่ใช้คำพูดที่ฟุ่มเฟือย วาววน

3) ควรปรับปรุงบุคลิกภาพที่จะเอื้อให้การอธิบายมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น มีทักษะในการพูด ความเป็นกันเอง ความเข้าใจในนักเรียน และความมั่นใจ

4) ควรใช้เวลาในการอธิบายไม่มากเกินไปจนทำให้นักเรียนรับไม่ไหวหรือเบื่อหน่าย ควรถามความรู้ของนักเรียนก่อนอธิบายเพื่อตรวจสอบว่านักเรียนเข้าใจมากน้อยเพียงใด และควรสลับกับทักษะหรือวิธีการใช้ทักษะการอธิบายอื่นๆด้วย

5) ควรมีการใช้สื่อประกอบการอธิบาย เพราะจะช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจและช่วยให้เนื้อเรื่องง่ายแก่การเข้าใจ จดจำได้นาน

ทักษะการยกตัวอย่าง

ทักษะการยกตัวอย่างเป็นอีกทักษะหนึ่งที่ครูแนะแนวจำเป็นต้องฝึกฝนควบคู่กับทักษะการอธิบาย เพราะเนื้อหาสาระของเรื่องเมื่ออธิบายแล้วนักเรียนอาจจะยังไม่เข้าใจ ทั้งนี้เพราะเป็นเรื่องนามธรรมที่เข้าใจยาก ครูจึงจำเป็นต้องยกตัวอย่างประกอบการอธิบายเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความกระจ่างแจ้งในเนื้อหามากยิ่งขึ้น

การยกตัวอย่างอาจเป็นตัวอย่างที่ครูได้รับประสบการณ์ตรงจากการดำเนินชีวิตมาหรืออาจเป็นประสบการณ์อ้อม จากการอ่าน การฟัง การเห็นตัวอย่างของผู้อื่น ถ้าเป็นประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนได้ก็จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจในตัวอย่างที่อธิบายอย่างแท้จริงมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการยกตัวอย่าง

1) ยกตัวอย่างจากง่ายไปหายาก โดยการนำตัวอย่างมาให้นักเรียนดูเพื่อจะได้สังเกตพิจารณาแยกลักษณะแตกต่างที่เป็นลักษณะเด่นชัด ถ้าครูนำตัวอย่างยากๆมาให้นักเรียนดูก่อนก็อาจจะทำให้เกิดความสับสนและเข้าใจประเด็นผิดไป

2) ยกตัวอย่างหลายรูปแบบ เช่น

ก) แบบนิรนัย (deductive approach) โดยอธิบายหลักการก่อน พร้อมทั้งยกตัวอย่างให้นักเรียนเข้าใจ แล้วให้นักเรียนยกตัวอย่างที่สัมพันธ์กับหลักการนั้นบ้างพร้อมทั้งบอกเหตุผลด้วย

ข) แบบอุปนัย (inductive approach) ครูจะยกตัวอย่างหลายๆตัวอย่างให้นักเรียนศึกษาตัวอย่างแล้ววิเคราะห์ สรุปเป็นหลักเกณฑ์หรือแนวคิด

3) ในการยกตัวอย่างควรคำนึงถึงประสบการณ์และความรู้เดิมของนักเรียน

4) มีการตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียน อาจจะให้นักเรียนยกตัวอย่างเพิ่มเติม เพราะถ้านักเรียนยกตัวอย่างได้ถูกต้องแสดงว่าเกิดความเข้าใจ ถ้ายกตัวอย่างไม่ได้หรือยกตัวอย่างผิด ครูก็ต้องแก้ไข

5) ครูควรประเมินผลการใช้ทักษะการยกตัวอย่างทุกครั้งที่จัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน เพื่อนำมาปรับปรุงในครั้งต่อไป

ทักษะการเล่าเรื่อง

ทักษะการเล่าเรื่องหมายถึงการนำเอาเรื่องราวต่างๆทั้งในอดีตและปัจจุบันมาพูดให้นักเรียนฟัง ให้นักเรียนได้รับข้อมูลที่สมบูรณ์ มีความเข้าใจหรือเกิดแง่คิด จินตนาการ เกิดทักษะทางภาษา เกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน ต่อครู มีสัมพันธภาพที่ดีซึ่งกันและกัน ช่วยสร้างเสริมลักษณะนิสัย และคุณธรรมอันดีงาม รวมทั้งเกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นตามที่ต้องการ

ทักษะการเล่าเรื่องเป็นทักษะที่ต้องใช้ภาษาการสื่อสารทั้งภาษาท่าทางและคำพูด ซึ่งอาจเป็นเรื่องค่อนข้างยากสำหรับผู้ขาดทักษะทางด้านนี้ ดังนั้นครูแนะแนวจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องฝึกฝนทักษะนี้ให้เกิดขึ้นกับตนเองจนสามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการเล่าเรื่อง

1) เลือกเรื่องที่ดี มีคุณค่า เหมาะสมกับนักเรียน และสอดคล้องกับจุดประสงค์หรือเนื้อหาสาระในคาบนั้นๆ มีความยาวพอเหมาะและมีความสัมพันธ์กันตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ รวมทั้งช่วยให้เกิดการเรียนรู้และส่งเสริมการใช้ภาษาของนักเรียนด้วย

2) เตรียมการเล่าเรื่องให้ดี ตั้งแต่การเลือกเรื่อง อ่านเนื้อเรื่องให้ตลอด จับใจความสำคัญของเรื่อง แล้วนำมาเรียบเรียงโดยใช้ภาษาของครูเอง

3) ปรับอารมณ์ของครูให้พร้อมที่จะเล่าเรื่อง ทำบรรยากาศให้เป็นกันเอง ไม่ต้องเครียด ถ้ามีอาการตื่นเต้นควรตั้งสติอยู่กับปัจจุบันทุกขณะจิตจะได้ไม่คิดเรื่องอื่น รวมทั้งดูความพร้อมในการฟังของนักเรียนด้วย

4) มีการจดเนื้อหาและขั้นตอนอย่างย่อๆเพื่อกันลืม และเน้นจุดที่สำคัญๆ

5) ควรใช้ท่าทางประกอบการเล่า และแสดงสีหน้าทางอารมณ์ให้เหมาะสมกับเนื้อหาหรือตัวละคร จะช่วยให้เด็กมีความสนใจและมีอารมณ์ร่วมกับสิ่งที่เล่ามากขึ้น

6) ควรเล่าอย่างมีชีวิตชีวา ใช้ภาษาและน้ำเสียงที่เหมาะสมกับนักเรียน ใช้ภาษาที่สุภาพ เสียงดังฟังชัด มีการเน้นเสียงสูงต่ำ ดัง ค่อย ตามบรรยากาศของเรื่องและตัวละคร อย่าพูดไปหัวเราะไป หรือหัวเราะก่อนนักเรียน

7) มีการใช้สื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสมในรูปแบบต่างๆ เช่น รูปภาพ หุ่น ของจริง ซึ่งสอดคล้องกับเรื่องที่จะเล่า เพื่อสร้างความสนใจของนักเรียนให้ติดตามเรื่องราวอย่างต่อเนื่องจนจบ

8) ไม่ควรใช้เวลาในการเล่านานเกินไป ยกเว้นเรื่องนั้นเป็นหัวใจสำคัญของการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนที่ครอบคลุมจุดประสงค์ และเนื้อหาที่ต้องการให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ทั้งหมด และควรใช้วิธีการอื่นๆสอดแทรกตามความเหมาะสม

9) มีการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเล่า เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางการคิดและจินตนาการ เช่น เล่าเรื่องค้างไว้ให้นักเรียนต่อเติมเองตามจินตนาการ หรือตั้งคำถามให้นักเรียน

ตอบในขณะที่เล่าตามความเหมาะสม ครูอาจให้นักเรียนช่วยกันตั้งชื่อเรื่องที่เล่า หรือแบ่งกลุ่มให้นักเรียนอภิปรายหลังจากฟังเรื่องที่เล่าจบ

10) มีการช่วยกันสรุปเรื่องหลังจากเล่าจบแล้ว โดยใช้คำพังเพย คำคม หรือสุภาษิตต่างๆ ที่ให้เห็นคุณและโทษ รวมทั้งข้อคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้และชีวิตประจำวัน

11) ควรมีการประเมินทักษะการเล่าเรื่อง แล้วนำผลมาวิเคราะห์หาข้อดีข้อบกพร่อง เพื่อทำการปรับปรุงแก้ไขในคราวต่อไป

ทักษะการใช้สื่อ

ทักษะการใช้สื่อเป็นอีกทักษะหนึ่งที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของกระบวนการเรียนรู้ เพราะการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้สื่อจะช่วยให้นักเรียนมีความสนใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น ช่วยให้บรรยากาศในการเรียนน่าสนใจ เป็นการลดพลังงานของครูในการอธิบายให้น้อยลง ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายและถูกต้องในเวลาอันสั้น จัดจำสิ่งที่เรียนได้นาน ช่วยให้กระบวนการเรียนรู้ง่ายขึ้น เกิดความสนุกสนาน ไม่เบื่อหน่าย มีความคิดสร้างสรรค์ เพิ่มพูนประสบการณ์ และช่วยให้ครูแนะแนวได้ศึกษาค้นคว้า เตรียมจัดทำ หรือจัดหาสื่อรวมทั้งวิธีการใหม่ ๆ มาใช้มากขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าในวิชาชีพแนะแนวอีกด้วย

ข้อเสนอแนะในการใช้สื่อการสอน

- 1) ครูควรเตรียมและฝึกการใช้สื่อเพื่อความคล่องตัวก่อนเสมอ โดยเฉพาะสื่อประเภทแผ่นใส สไลด์ วิดีทัศน์ คอมพิวเตอร์ และต้องเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบสื่อให้พร้อมที่จะใช้ด้วย
- 2) ควรแสดงสื่อให้เห็นชัดทั่วทั้งห้อง เช่น การยกภาพให้ผู้เรียนดูควรยกให้สูงในระดับอกของครูและอยู่ข้างหน้า พยายามยืมนักเรียนที่นั่งหน้าสุดสามารถมองเห็นได้
- 3) ควรหาที่ตั้งวางแขวนสื่อที่มีขนาดใหญ่และมีน้ำหนักเบา เช่น แผนภูมิ แผนที่ ฯลฯ ในจุดที่จะทำให้นักเรียนเห็นได้ชัดทั่วห้อง ไม่ควรยืมือแล้วอธิบาย ซึ่งจะทำให้นักเรียนเห็นสื่อไม่ชัด
- 4) ควรใช้ไม้ยาวมีปลายแหลมชี้ แผนภูมิ แผนที่ กระดานดำ แทนการใช้นิ้วมือ
- 5) ควรนำสื่อที่จะใช้มาเรียงกันไว้ตามลำดับที่หน้าชั้นเรียนก่อนถึงเวลาเพื่อความสะดวกในการหยิบใช้ แต่ต้องระวังไม่ให้รบกวนความสนใจในการเรียนรู้ก่อนการใช้
- 6) ควรเลือกใช้เครื่องมือประกอบการใช้สื่อให้เหมาะสม เช่น ถ้าต้องการติดแผนภูมิภาพหรือแผนที่บนกระดานนิเทศ ควรใช้หมุดติด แต่ถ้าจำเป็นต้องติดบนกระดานดำก็ไม่ควรใช้เข็มหมุด ควรใช้ดินน้ำมันหรือเทปกาวแทนและควรติดเทปกาวที่ตัวสื่อให้เรียบร้อยก่อนติดบนกระดาน
- 7) ในบางกรณีควรมีการเตรียมนักเรียนล่วงหน้าก่อนใช้สื่อ เช่น ให้นักเรียนมีการสังเกตในเรื่องใด ตอนใด ควรบอกให้นักเรียนทราบก่อน

8) ควรใช้สื่อให้คุ้มค่าที่ได้เตรียมมา ถ้ามีคำอธิบายครูควรหากระดาษแผ่นเล็กๆ ปิดคำอธิบาย เมื่อตั้งคำถามถามนักเรียนในแต่ละส่วนจึงดึงออกเพื่อเฉลยคำตอบที่ละส่วน

9) พยายามเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีกิจกรรมร่วมหรือได้ศึกษาจากสื่ออื่นๆด้วยตนเอง เช่น การให้นักเรียนอธิบายภาพ สะกดและอ่านบัตรคำ ฯลฯ

10) ควรฝึกให้นักเรียนมีระเบียบในการใช้สื่อ เช่น ในการแจกสื่อ ควรส่งสื่อทั้งหมดให้กับนักเรียนที่นั่งหน้า เพื่อให้หยิบส่วนของตนไว้แล้วส่งที่เหลือให้แก่คนต่อไป เป็นต้น

11) ควรคำนึงถึงความปลอดภัยในการใช้สื่อบางชนิด เช่น การใช้ของมีคม การใช้สื่อเกี่ยวกับเครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น

ทักษะการสร้างความสนใจ

การสร้างความสนใจเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นหรือพร้อมที่จะเรียน และติดตามเนื้อหาตลอดเวลาของการจัดกิจกรรม เพื่อจะได้รับประสบการณ์ต่างๆครบถ้วนต่อเนื่องกันและเข้าใจในบทเรียน ตลอดจนมีเจตคติที่ดีต่อครูและบทเรียน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูแนะแนวจะต้องใช้ทักษะการสร้างความสนใจ เพราะเป็นคาบเวลาที่นักเรียนมักจะให้ความสำคัญน้อยกว่าวิชาการอื่นๆ ครูแนะแนวจึงต้องศึกษาทักษะการสร้างความสนใจและฝึกใช้ทักษะต่างๆ เช่น ใช้เพลง เกม นิทาน คำถาม และกิริยาท่าทางของครูแนะแนวให้เป็นที่สนใจของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะในการสร้างความสนใจ

1) ควรเลือกใช้การสร้างความสนใจหลายวิธี โดยเลือกให้เหมาะสมกับกิจกรรม นักเรียน เวลา และสถานที่ วิธีการสร้างความสนใจที่ใช้ได้ผลดี เช่น การใช้ท่าทางประกอบ การแสดงบทบาท การใช้สื่อ การร้องเพลง การเล่าเรื่องสั้น และการเล่นเกม ฯลฯ

2) ครูควรมีบุคลิกท่าทางที่มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉง มีชีวิตชีวา ร่าเริง และมีอารมณ์ขันในขณะจัดกิจกรรม เพราะจะช่วยสร้างความสนใจของนักเรียนได้ดี

3) ครูควรมีความพยายามและตั้งใจในการจัดกิจกรรมแนะแนวให้บรรลุเป้าหมายด้วยความปรารถนาดีต่อนักเรียนอย่างจริงใจ ทำให้นักเรียนรับรู้และเห็นคุณค่าของการเรียนรู้

4) การสร้างความสนใจควรทำได้ทันทีทันใด เมื่อเห็นว่านักเรียนเริ่มง่วงเหงาหาวนอน ตึงเครียด ไม่สนใจที่จะฟังหรือร่วมกิจกรรม

5) การสร้างความสนใจควรทำตลอดเวลาเป็นระยะๆ ทั้งในช่วงนำเข้าสู่บทเรียน ช่วงดำเนินกิจกรรม และช่วงสรุปกิจกรรม มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการสร้างความสนใจ ไม่ซ้ำซากจำเจ เช่น จากการอธิบายมาเป็นการอภิปรายหรือเล่าเรื่อง จากการเปลี่ยนกิริยาท่าทางและวิธีการพูด

- 6) ควรมีการประเมินผลการใช้ทักษะการสร้างความสนใจเพื่อปรับปรุงแก้ไขในครั้งต่อไป

ทักษะการเสริมกำลังใจ

การเสริมกำลังใจเป็นทักษะสำคัญที่ครูแนะนำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน เพราะนักเรียนจะได้มีกำลังใจเห็นคุณค่าของการเรียนในด้านที่ช่วยให้เกิดแรงจูงใจทั้งภายนอกและภายใน ช่วยให้มีความคิดที่ดีและมีความเชื่อมั่นในตัวเอง เกิดความภูมิใจกล้าที่จะแสดงออกและให้ความร่วมมือในการเรียนการสอนเป็นอย่างดี การเสริมแรงหรือเสริมกำลังใจในที่นี้ควรเป็นการเสริมแรงทางบวก (positive reinforcement) มุ่งเน้นให้นักเรียนมีพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์

ข้อเสนอแนะในการเสริมกำลังใจ

- 1) ควรเลือกใช้ตัวเสริมแรงให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างกัน โดยพิจารณาตามความต้องการของนักเรียนว่าชอบสิ่งใดมากเป็นพิเศษ และควรคำนึงถึงความสะดวกในการเสริมแรงรวมทั้งคำนึงถึงในเรื่องราคาด้วย เช่น บางคนอาจชอบคำชมเชย การยกย่อง การยอมรับ บางคนชอบอ่านหนังสือ ดูโทรทัศน์ เล่นเกมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น
- 2) ในการเสริมแรงควรกระทำทันทีที่นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย และต้องเสริมแรงด้วยความจริงใจ ควรเห็นความสำคัญของการเสริมแรงที่ช่วยให้นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรมได้ตามที่ต้องการ
- 3) ควรใช้วิธีการเสริมแรงหลายๆวิธี ไม่จำเจ ซ้ำซาก จนทำให้นักเรียนรู้สึกเฉยๆไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เช่น อาจใช้การให้เบี้ย แด้ม ดาว หรือคะแนน ฯลฯ เป็นตัวเสริมแรง หรืออาจให้เกียรติบัตร วุฒิบัตร หรือประกาศรายชื่อ เป็นต้น
- 4) ควรหาจุดดี จุดเด่นของนักเรียนแต่ละคน และหาโอกาสเสริมแรงให้ทั่วถึงทุกคน
- 5) ควรฝึกให้เพื่อนๆในห้องได้รู้จักทักษะและมารยาทในการเสริมแรงให้กันและกัน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เช่น การปรบมือ การทักทาย การชมเชย เป็นต้น
- 6) การเสริมแรงต้องพอเหมาะพอควร ไม่เสริมแรงมากเกินไปหรือน้อยเกินไป และไม่ทำให้กระบวนการเรียนรู้เสียเวลามากนัก
- 7) ควรฝึกทักษะการเสริมกำลังใจให้กับผู้อื่นจนติดเป็นนิสัย และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม บรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการ การฝึกทักษะการเสริมกำลังใจแก่นักเรียนในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนนั้นควรมีการประเมินผลทุกครั้งเพื่อจะได้พัฒนาการเสริมแรงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

ทักษะการใช้กระดานดำ

กระดานดำเป็นอุปกรณ์สำคัญที่ครูแนะแนวจะต้องใช้ประกอบการจัดกิจกรรมอยู่เสมอ เพราะการเขียนกระดานดำเป็นการสื่อสารเนื้อหาสำคัญด้วยการเขียนให้นักเรียนมีความเข้าใจ ในบทเรียนมากยิ่งขึ้น ทักษะการใช้กระดานดำจึงมีความจำเป็นมาก เพราะนอกจากจะใช้เขียนแล้วยังสามารถใช้วาดภาพและติดแผนภูมิได้อีกด้วย

กระดานดำและชอล์กจึงเป็นอุปกรณ์ที่มีคู่มากับอาชีพครู แม้ว่าจะมีเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาใช้ก็ตาม แต่ก็ไม่มีอุปกรณ์ใดใช้ได้ดีสะดวกเท่ากับกระดานดำและชอล์ก เพราะสามารถใช้ได้ตลอดเวลา คงทนถาวร นักเรียนมองเห็นได้ชัดเจนทั้งห้อง เขียนแล้วลบได้ง่าย ใครๆก็ใช้ได้ ใช้เป็น ไม่ต้องอาศัยองค์ประกอบอื่นๆให้ยุ่งยาก ครูแนะแนวจึงควรฝึกทักษะการใช้กระดานดำให้ถูกต้องตามหลักการ

ข้อเสนอแนะในการใช้กระดานดำ

- 1) ควรวางแผนไว้ล่วงหน้าว่าจะเขียนอะไรลงบนกระดานดำนั้น และจะเขียนอย่างไร
- 2) ครูควรลบกระดานดำให้สะอาดก่อนและหลังจัดกิจกรรมเสร็จทุกครั้ง หรือมอบหมายให้นักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ และควรลบกระดานดำให้ถูกวิธี เช่น ใช้แปรงลบกระดานดำ ไม่ใช่มีอลบกระดานดำ และต้องลบจากบนลงล่าง และจากซ้ายไปขวา เพื่อไม่ให้ผงชอล์กกระจาย ฯลฯ
- 3) ในการเขียนกระดานดำ ควรเลือกเขียนเฉพาะหัวข้อที่สำคัญหรือเป็นข้อความที่สั้นกะทัดรัด เข้าใจง่าย อาจใช้ชอล์กสีขีดเส้นใต้ข้อความที่สำคัญด้วยก็ได้
- 4) ถ้ากระดานดำมีความยาวมากควรแบ่งเขียนเป็น 2-3 ส่วน และควรเริ่มเขียนจากด้านบนซ้ายของกระดานดำหรือบนซ้ายของส่วนที่แบ่งไปทางขวามือ
- 5) เขียนข้อความด้วยตัวบรรจง อ่านง่าย เขียนให้เป็นเส้นตรงไม่เฉียงขึ้นหรือลง และมีขนาดใหญ่พอที่ผู้เรียนเห็นได้ชัดเจนทั้งชั้น
- 6) ขณะเขียนควรยืนเฉียงๆจะได้ไม่บังข้อความ และเมื่ออธิบายควรยืนห่างจากกระดานดำพอสมควรเพื่อจะได้ไม่บังข้อความที่เขียน
- 7) ถ้าจะขึ้นเรื่องใหม่ที่ไม่ต่อเนื่องกัน ควรลบของเก่าให้หมดเพื่อผู้เรียนจะได้ไม่สับสนจดจำได้ง่าย และจำได้นาน
- 8) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีโอกาสใช้กระดานดำด้วย เพราะจะทำให้เกิดความรู้สึกตื่นเต้นที่ได้เขียนกระดานดำเช่นเดียวกับครู
- 9) ควรตรวจสอบความถูกต้องของข้อความหรือสิ่งที่เขียนบนกระดานดำ เพื่อช่วยให้นักเรียนได้รับรู้สิ่งที่ถูกต้องทั้งในด้านการใช้ถ้อยคำ การสะกดคำ และการเขียน
- 10) ไม่ควรใช้เวลาในการเขียนกระดานดำนานเกินไปโดยไม่มีกิจกรรมอื่นๆ เพราะจะ

ทำให้นักเรียนเบื่อหน่าย

11) เมื่อลบกระดานดำเสร็จแล้วควรรีบล้างมือให้สะอาดทันที ถ้าไม่สะดวกอาจรอให้หมดเวลาแล้วจึงไปล้างมือก็ได้ (ปัจจุบันนี้มีชอล์กที่ไม่มีฝุ่นจำหน่าย ผู้ที่แพ้ฝุ่นชอล์กควรซื้อมาใช้แทนเพราะปลอดภัยกว่า หรืออาจใช้ไวต์บอร์ดแทนก็ได้)

12) ควรมีการประเมินผลการใช้กระดานดำทุกครั้ง หมั่นฝึกฝนและปรับปรุงข้อบกพร่องเพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีและช่วยให้การใช้กระดานดำมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ทักษะการใช้เครื่องมือทางการแนะแนว

เครื่องมือทางการแนะแนวเป็นสื่อหรือวิธีการต่างๆทางการแนะแนวที่ครูนำมาใช้ในการเก็บข้อมูลนักเรียนทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม เพื่อช่วยให้ครูได้ทราบข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับตัวนักเรียนในทุกด้าน โดยนำผลที่ได้มาวิเคราะห์และวินิจฉัย หาทางช่วยเหลือหรือจัดบริการแนะแนวให้เหมาะสมกับสภาพของนักเรียนมากยิ่งขึ้น ครูแนะแนวจึงจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะในการใช้เครื่องมือทางการแนะแนวเป็นอย่างดี

เครื่องมือทางการแนะแนวมีหลายชนิด ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะเครื่องมือที่ครูแนะแนวนิยมนำมาใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นกลุ่มในชั่วโมงกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน ได้แก่ อัตชีวประวัติ สังคมมิติและไครเอย์ แบบสอบถาม และแบบทดสอบ

ทักษะการใช้อัตชีวประวัติ

กิบสันและมิตเชลล์ (Gibson and Mitchell, 1995 : 276-280) ได้กล่าวถึงอัตชีวประวัติสรุปได้ดังนี้

อัตชีวประวัติ (autobiography) เป็นการรวบรวมข้อมูลโดยให้นักเรียนเป็นผู้เขียนรายงานเกี่ยวกับตัวเองที่นิยมใช้มากวิธีหนึ่ง เพราะจะช่วยให้ครูมองเห็นภาพและทราบถึงความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนที่มีต่อตนเอง (self-concept) เกี่ยวกับประสบการณ์ในอดีต ปัจจุบัน หรือที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ช่วยให้ทราบถึงจุดเน้นที่สำคัญในชีวิตทั้งที่ชอบและไม่ชอบ ทราบถึงค่านิยม ความสนใจ ความคาดหวัง ความสำเร็จ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การทราบถึงความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองของนักเรียนจะช่วยให้ครูรู้จักนักเรียนและสามารถหาทางช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการใช้อัตชีวประวัติ

1) ก่อนที่จะให้นักเรียนเขียนอัตชีวประวัติ ครูควรรอให้นักเรียนกับครูมีสัมพันธ์อันดีต่อกันและให้ความมั่นใจแก่นักเรียนว่าจะเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับ จึงจะทำให้นักเรียนรู้สึกไว้วางใจและกล้าที่จะเปิดเผยตนเองมากขึ้น

2) ในการมอบหมายให้นักเรียนเขียนอัตชีวประวัติ ครูควรชี้แจงให้นักเรียนทราบถึงวัตถุประสงค์ในการเขียนอัตชีวประวัติ เช่น เพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจในตนเองโดยการทบทวนถึงเหตุการณ์ที่ผ่านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและที่คาดหวังในอนาคต รวมทั้งความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนเองที่มีต่อเหตุการณ์นั้นๆด้วย

3) ควรคำนึงถึงระดับชั้น วัย และเวลาที่ใช้ในการกำหนดให้นักเรียนเขียนอัตชีวประวัติ เช่น ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีเวลาเพียง 1 คาบ ส่วนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีเวลา 2 คาบ ถ้าเวลาไม่เพียงพออาจกำหนดให้เขียนคาบละ 1 เรื่อง เช่น

- ก) ชีวิตของข้าพเจ้าในวัยก่อนเรียน
- ข) ชีวิตของข้าพเจ้าในวัยประถมศึกษา
- ค) ชีวิตของข้าพเจ้าในวัยมัธยมศึกษา
- ง) การวางแผนศึกษาต่อและประกอบอาชีพของข้าพเจ้า

ถ้าต้องการทราบถึงสิ่งที่เป็นจุดเน้นของนักเรียนที่แท้จริง อาจให้เขียนหัวข้อเกี่ยวกับ **ชีวิตของข้าพเจ้าเท่าที่ข้าพเจ้ามองเห็น** ภายในคาบเวลาเท่าที่มีก็ได้

4) ในการให้นักเรียนเขียนอัตชีวประวัติ ครูควรบอกให้นักเรียนทราบถึงคุณค่าของการเขียนอัตชีวประวัติ ที่สำคัญคือเนื้อหาสาระและความรู้สึกนึกคิดที่เป็นจริงเกี่ยวกับตัวนักเรียน มีใช้สำนวนภาษา หรือความถูกต้องในการเขียน

5) ครูควรอ่านอัตชีวประวัติและทำการวิเคราะห์ข้อมูลทันที เพื่อจะได้ทราบร่องรอยของปัญหาหรือจุดเด่นจุดด้อยของนักเรียนแต่ละคน จะได้หาทางช่วยเหลือหรือส่งเสริมได้ทันต่อเหตุการณ์

6) ในการวิเคราะห์ข้อมูลควรระวังข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง ข้อมูลที่เขียนจากจินตนาการ การเพ้อฝัน หรือกลบเกลื่อนความจริง เพราะจะทำให้ข้อสรุปผิดพลาด ครูจึงควรนำข้อมูลที่ได้เปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากการใช้เครื่องมือทางการแนะแนวอื่นๆด้วย

7) นำผลที่ได้จากการเขียนอัตชีวประวัติ สรุปประเด็นที่สำคัญและบันทึกลงในระเบียบสะสมของนักเรียนแต่ละคนต่อไป

ทักษะการใช้สังคมมิติและไครเอ่ย

กิบสันและมิตเชลล์ (Gibson and Mitchell, 1995 : 289-293) ได้กล่าวถึงสังคมมิติและไครเอ่ยสรุปได้ว่า

สังคมมิติ (sociometric) เป็นวิธีการที่เน้นศึกษาถึงสภาพความสัมพันธ์ทางสังคมของนักเรียนในห้องเรียนเกี่ยวกับการยอมรับและการไม่ยอมรับของเพื่อน บทบาทและการปะทะสัมพันธ์กันภายในกลุ่ม

ไครเอ่ย (guess who) เป็นวิธีการที่ใช้ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากการทำสังคมมิติ เพื่อจะ

ได้ทราบถึงคุณลักษณะของนักเรียนในห้องที่เป็นเหตุผลทำให้ได้รับการเลือกหรือไม่เลือกจากเพื่อนๆ ซึ่งเป็นทั้งคุณลักษณะทางบวกและทางลบ ขึ้นอยู่กับข้อคำถามที่ครูใช้ถามแก่นักเรียน เช่น ผู้ที่ช่วยเหลือผู้อื่น หรือผู้ที่ชอบหยิบของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต เป็นต้น

สังคมมิติและไครเอย์เป็นเครื่องมือทางการแนะแนวแบบกลุ่มที่ไม่ใช่แบบทดสอบอีกวิธีหนึ่ง เป็นวิธีการที่ช่วยให้ทราบถึงบทบาทและความสัมพันธ์ของนักเรียนแต่ละคนภายในห้องเรียนหนึ่งๆ ได้ภายในเวลาอันสั้น สังคมมิติและไครเอย์จึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูได้เข้าใจถึงสภาพทางสังคมและพัฒนาการทางสังคมของนักเรียนเป็นอย่างดีเพราะนักเรียนมีความใกล้ชิดกันมากกว่าครู ช่วยให้ครูสามารถวางแผนในการช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะในการใช้สังคมมิติและไครเอย์

1) ก่อนให้นักเรียนทำสังคมมิติและไครเอย์ ครูควรรื้อให้นักเรียนรู้จักคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี ครูจำเป็นต้องมีสัมพันธภาพที่ดีกับนักเรียนด้วยเพราะจะช่วยให้ได้รับความร่วมมือและได้ข้อมูลที่เป็นจริง

2) ครูควรวางแผนให้รอบคอบในการใช้เครื่องมือสังคมมิติและไครเอย์เกี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์ การกำหนดสถานการณ์หรือคุณลักษณะที่จะถาม จำนวนที่ให้เลือก ขั้นตอนการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการรายงานข้อมูล รวมทั้งการเตรียมแบบฟอร์มให้นักเรียนตอบ

3) ครูควรดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนด้วยความระมัดระวังและรอบคอบ ดังนี้

ก) บอกวัตถุประสงค์ในการทำสังคมมิติและไครเอย์เพื่อประโยชน์ทางบวกที่มีต่อตัวนักเรียนเอง และควรเน้นการรักษาความลับของข้อมูลอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการรักษาความลับของข้อมูลระหว่างนักเรียนกับนักเรียน หรือระหว่างครูกับนักเรียนและบุคคลอื่นๆ เพราะอาจทำให้เกิดความเสียหายได้

ข) กำหนดสถานการณ์ 1 สถานการณ์ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่สอดคล้องกับธรรมชาติของนักเรียนจริงๆ เช่น กำหนดว่า ในสัปดาห์หน้าจะมีการแบ่งกลุ่มให้นักเรียนทำงาน กลุ่มละ 4 คน ให้นักเรียนเลือกเพื่อนที่จะทำงานกลุ่มด้วยอีก 3 คนโดยเขียนเรียงตามลำดับความชอบจากมากไปหาน้อยลงในกระดาษที่ครูแจกให้ พร้อมทั้งอธิบายให้นักเรียนเข้าใจอย่างละเอียด

ค) แจกกระดาษให้นักเรียนเขียนชื่อตัวเองและชื่อเพื่อนที่เลือก เน้นให้ปิดเป็นความลับ นักเรียนสามารถเลือกเพื่อนที่ไม่ได้มาเรียนในวันนั้นได้ด้วยแต่ต้องเป็นเพื่อนที่เรียนอยู่ในห้องเดียวกันเท่านั้น

4) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ครูอาจใช้ตารางสังคมมิติหรือแผนผังสังคมมิติก็ได้ แต่ถ้าต้องการรายละเอียดที่ชัดเจน ควรจัดทำแผนผังสังคมมิติจะดีกว่า ถ้านักเรียนมีจำนวนมากอาจใช้กระดาษขนาดใหญ่พอเพียงกับการเขียนสัญลักษณ์ของนักเรียนทั้งห้อง

5) ในการแปลความหมายของข้อมูลจากสังคมมิติ ควรพิจารณารายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับโครงสร้างและความสัมพันธ์ของกลุ่ม เช่น ผู้ที่ได้รับเลือกมากที่สุด ผู้ที่ได้รับเลือกน้อยที่สุดหรือไม่ได้รับเลือกเลย ผู้ที่เลือกซึ่งกันและกัน การเลือกเพศเดียวกัน การเลือกเพื่อนต่างเพศ ผู้ที่เลือกกันเป็นกลุ่มย่อย เป็นต้น

6) หลังจากทำสังคมมิติแล้วควรใช้แบบสอบถามใครเอ่ย เพื่อช่วยให้ทราบถึงคุณลักษณะของนักเรียนจากความคิดเห็นของเพื่อนร่วมชั้น โดยเฉพาะนักเรียนที่ครูต้องการทราบข้อมูลหรือต้องการช่วยเหลือนั้น ครูควรนำความคิดเห็นของเพื่อนมารวมจำนวนความถี่ว่ามีคุณลักษณะใดบ้าง มากน้อยเพียงใด

7) ครูแนะแนวควรทำสังคมมิติและใครเอ่ยนักเรียนทุกห้องเรียนเพื่อช่วยให้ทราบถึงสภาพการอยู่ร่วมกันทางสังคมของนักเรียนทั้งโรงเรียน เพื่อจะได้หาทางช่วยเหลือหรือนำมาใช้ในการวางแผนจัดกิจกรรมแนะแนวที่เหมาะสมต่อไป

ทักษะการใช้แบบสอบถาม

กิบสันและมิตเชลล์ (Gibson and Mitchell, 1995 : 285-289) ได้กล่าวถึงเครื่องมือแบบสอบถามสรุปได้ดังนี้

แบบสอบถาม (questionnaire) ประกอบด้วยข้อคำถามที่สร้างขึ้นเพื่อต้องการทราบปฏิกิริยาของนักเรียนที่มีต่อสังคม เกี่ยวกับความคิดเห็น เจตคติ ค่านิยม แรงจูงใจ ความต้องการ และการประเมินในสิ่งต่างๆ เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียน แก่การจัดกิจกรรมแนะแนวหรือพัฒนาโครงการต่างๆของโรงเรียน แบบสอบถามจึงเป็นเครื่องมือทางการแนะแนวที่นิยมใช้มากอีกวิธีหนึ่ง เพราะสามารถรวบรวมข้อมูลนักเรียนจำนวนมากได้ในระยะเวลาอันสั้น

ข้อเสนอแนะในการใช้แบบสอบถาม

1) ครูควรสร้างหรือเลือกใช้แบบสอบถามที่สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ เช่น เพื่อต้องการทราบข้อมูลส่วนบุคคล หรือการประเมินผลการจัดบริการ เป็นต้น

2) แบบสอบถามที่ใช้ควรมีคำชี้แจงในการตอบอย่างชัดเจน และควรเน้นให้นักเรียนตอบตามความเป็นจริงเพื่อประโยชน์ของตัวนักเรียนเอง

3) แบบสอบถามที่ใช้ควรเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเหมาะสมกับข้อมูลที่ต้องการทราบ และง่ายหรือสะดวกต่อการนำมาวิเคราะห์ เช่น อาจเป็นแบบเติมความ แบบเลือกตอบ หรือแบบจัดลำดับความสำคัญ เป็นต้น

4) แบบสอบถามที่ใช้ในการสำรวจปัญหา ความต้องการ หรือการประเมินผลงาน ไม่ควรให้นักเรียนเขียนชื่อจริง เพราะทำให้นักเรียนกล้าที่จะตอบตามความเป็นจริงมากกว่า

5) ควรให้ความมั่นใจแก่นักเรียนว่าข้อมูลต่างๆจะเก็บไว้เป็นความลับ และไม่ควรใช้แบบสอบถามซึ่งจะทำให้นักเรียนเกิดความลำบากใจในการตอบ

6) ควรให้นักเรียนตอบแบบสอบถามในช่วงโม่งกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนจนเสร็จ ไม่ควรให้นักเรียนนำไปทำต่อที่บ้าน

7) เมื่อได้แบบสอบถามที่นักเรียนตอบแล้ว ครูควรนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปผล เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มทันที เพื่อจะได้ทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนหรือการจัด กิจกรรมต่อไป

ทักษะการใช้แบบทดสอบ

พาร์สันและวิกส์ (Parson and Wicks, 1994 : 31-41) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับแบบ ทดสอบสรุปได้ดังนี้

แบบทดสอบ (testing) เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะ ของนักเรียนในระยะเวลาอันสั้นและแม่นยำ มีความเป็นมาตรฐานสูงกว่าเครื่องมืออื่นๆ ทั้งในด้าน ความเชื่อมั่น ความเที่ยงตรง และความมีประสิทธิภาพ เพราะเป็นเครื่องมือที่ผ่านกระบวนการ สร้างอย่างถูกต้องตามหลักการ

แบบทดสอบที่นักจิตวิทยาได้สร้างไว้และนิยมนำมาใช้ ได้แก่ แบบทดสอบวัดสติปัญญา แบบทดสอบวัดความสนใจ แบบทดสอบวัดความถนัด แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ แบบทดสอบ วัดบุคลิกภาพ ซึ่งแต่ละแบบจะมีแบบทดสอบย่อยๆ ให้เลือกใช้ได้ตามวัตถุประสงค์อีกจำนวนมาก

ข้อเสนอแนะในการใช้แบบทดสอบ

1) ครูแนะแนวควรเข้ารับการฝึกอบรมทักษะการใช้แบบทดสอบทางจิตวิทยาที่มีใช้ใน ประเทศไทยให้มากที่สุด เพื่อจะได้มีทักษะและสามารถใช้ได้อย่างถูกต้องตามหลักการ โดยเฉพาะ เรื่องจรรยาบรรณในการใช้แบบทดสอบ

2) เลือกแบบทดสอบที่ตรงกับวัตถุประสงค์ในการใช้ และควรเป็นแบบทดสอบแบบกลุ่ม ที่สามารถใช้กับนักเรียนทั้งห้องเรียนได้ภายในคาบเวลาของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

3) ศึกษาคู่มือการใช้แบบทดสอบให้เข้าใจและให้มั่นใจว่าสามารถดำเนินการได้ตามขั้นตอน อย่างถูกต้องไม่ผิดพลาด ทั้งในด้านการกำหนดเวลา การออกคำสั่ง การตอบคำถาม การให้คะแนน และการแปลความหมาย เพราะถ้าครูใช้แบบทดสอบไม่ถูกต้องอาจทำให้ขาดความเชื่อมั่นหรือเกิด ความเสียหายได้

4) ในขณะที่ทดสอบเป็นกลุ่ม ครูควรเตรียมความพร้อมของนักเรียนในการทำแบบทดสอบ โดยการชี้แจงวัตถุประสงค์ อธิบายลักษณะของแบบทดสอบ วิธีการทำแบบทดสอบ การตอบคำถาม ลงในกระดาษคำตอบ ตามที่ระบุไว้ในคู่มืออย่างเคร่งครัด และแน่วแน่ว่านักเรียนเข้าใจทุกคนแล้ว จึงให้ลงมือทำแบบทดสอบ

5) ในกรณีที่จำเป็นต้องมีการจับเวลาในการทำแบบทดสอบหรือต้องใช้อุปกรณ์อื่นๆเพิ่มเติม รวมทั้งการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน อาจจำเป็นต้องมีผู้ช่วยในการดำเนินการทดสอบด้วย

6) เมื่อนักเรียนทำแบบทดสอบเสร็จ ครูควรนำมาตรวจให้คะแนนตามที่กำหนดไว้ในคู่มือ และแปลผลที่ได้ทันที ถ้าพบว่านักเรียนคนใดควรได้รับความช่วยเหลือ ควรวางแผนช่วยเหลือต่อไป

7) ในการแจ้งผลของการทดสอบ ควรพิจารณาว่าจำเป็นมากน้อยเพียงใดต่อการช่วยเหลือ หรือส่งเสริมนักเรียน ควรพิจารณาให้รอบคอบถึงผลดีและผลเสียที่อาจเกิดขึ้นจากการเปิดเผย ข้อมูล โดยเฉพาะผลของการใช้แบบทดสอบวัดสติปัญญา

8) ไม่ควรเชื่อมั่นในผลของแบบทดสอบมากเกินไป ควรนำผลที่ได้ไปเปรียบเทียบกับ ข้อมูลจากการใช้เครื่องมืออื่นๆด้วย

9) ในกรณีที่ครูไม่สามารถแปลความหมายหรือต้องการความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญ ครูควรทำรายงานผลการใช้แบบทดสอบเกี่ยวกับรายละเอียดส่วนตัวของนักเรียน การแสดงออก ในขณะที่ทำแบบทดสอบ พฤติกรรมในการทำแบบทดสอบ ผลการใช้แบบทดสอบ ปัญหาทางจิตใจ หรือร่างกายที่พบ การวินิจฉัย การคาดคะเนสาเหตุของปัญหา การสรุป และข้อยุติ รวมทั้ง ข้อเสนอแนะต่างๆเพื่อจะได้หาทางช่วยเหลือได้อย่างถูกต้อง

ทักษะการสรุปบทเรียน

การสรุปบทเรียนหมายถึงการสรุปเนื้อหาที่สำคัญหลังจากที่เรียนจบเนื้อหาในแต่ละช่วง ตามความเหมาะสม เช่น การสรุประหว่างบทเรียน สรุปเมื่อจบบทเรียน ฯลฯ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการ ทบทวนเนื้อหาสาระที่สำคัญที่ต้องการให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

ข้อเสนอแนะในการสรุปบทเรียน

1) ใช้วิธีการสรุปบทเรียนหลายรูปแบบตามความสนใจของนักเรียน เพื่อชี้แนะให้เห็น ความสัมพันธ์ของความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ เช่น การอธิบายอย่างสั้นๆ การสนทนาซักถาม การ ใช้อุปกรณ์หรือรูปภาพประกอบ การสร้างสถานการณ์ การให้สังเกต การสาธิต การทดลอง หรือการให้ทำแบบฝึกหัด

2) ใช้การสรุปบทเรียนทุกครั้งในกระบวนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน เพื่อเป็น การช่วยให้ครูแนะแนวและนักเรียนได้มีโอกาสตรวจสอบความเข้าใจในเนื้อหาที่สำคัญได้ตรงกันด้วย

3) ควรใช้การสรุปให้เหมาะสมกับจุดประสงค์และสาระสำคัญของเนื้อหาที่ต้องการให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ โดยใช้เวลาไม่มากนัก

4) การสรุปบทเรียนในเนื้อหาที่ไม่ยากเกินไปอาจให้นักเรียนเป็นผู้สรุปเองหรือให้ช่วย กันสรุปเป็นกลุ่มย่อยหรือรวมกันทั้งห้อง แต่ถ้าเป็นเนื้อหาที่นักเรียนอาจเข้าใจได้ยาก ครูอาจเป็น ผู้อธิบายเองเพราะจะทำให้ นักเรียนจดจำได้ง่ายขึ้นและไม่สับสน

5) โดยทั่วไปแล้ว การสรุปบทเรียนควรสรุปเมื่อเสร็จสิ้นแต่ละกิจกรรม หรือครูอาจใช้ การสรุปบทเรียนในช่วงสุดท้ายของคาบเวลาหรือเมื่อจบหน่วยการเรียนรู้ก็ได้

ทักษะการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมีหลายรูปแบบ ได้แก่ ทักษะการใช้วาจาทำทาง ทักษะการใช้คำถาม ทักษะการอธิบาย ทักษะการยกตัวอย่าง ทักษะการเล่าเรื่อง ทักษะการใช้สื่อ ทักษะการสร้างความสนใจ ทักษะการเสริมกำลังใจ ทักษะการใช้กระดานดำ ทักษะการใช้เครื่องมือทางการแนะแนว และทักษะการสรุปบทเรียน ครูแนะแนวควรเลือกและฝึกฝนการใช้ทักษะต่างๆ เหล่านี้จนสามารถแสดงออกได้อย่างถูกต้องผสมกลมกลืนกัน มีการประเมินผลการปฏิบัติด้วยตนเองหรือให้ผู้อื่นเป็นผู้ประเมินแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น แม้ว่าการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนไม่เหมือนกับการสอนวิชาการต่างๆ แต่ครูแนะแนวก็ต้องทำหน้าที่ทั้งเป็นผู้สอนเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และในขณะเดียวกันก็ต้องทำหน้าที่แนะแนวให้แก่นักเรียนควบคู่กันไปด้วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาและฝึกฝนทักษะต่างๆ ดังกล่าวให้เกิดความชำนาญและใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว เพราะทักษะต่างๆ เหล่านี้จะช่วยให้การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนดำเนินไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ

คำถามทบทวน

1. ทักษะคืออะไร มีความสำคัญสำหรับครูแนะแนวในการจัดกิจกรรมแนะแนวอย่างไร
2. ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียนคืออะไร ครูควรใช้ทักษะนี้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
3. ทักษะการใช้วาจาทำทางคืออะไร ครูควรใช้ทักษะนี้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
4. ทักษะการใช้คำถามคืออะไร ครูควรใช้ทักษะนี้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
5. ทักษะการยกตัวอย่างคืออะไร ครูควรใช้ทักษะนี้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
6. ทักษะการเล่าเรื่องคืออะไร ครูควรใช้ทักษะนี้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
7. ทักษะการเสริมกำลังใจคืออะไร ครูควรใช้ทักษะนี้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
8. ทักษะการใช้กระดานดำคืออะไร ครูควรใช้ทักษะนี้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
9. ทักษะการใช้เครื่องมือทางการแนะแนวคืออะไร ท่านคิดว่าทักษะใดที่นิยมใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวมากที่สุด เพราะเหตุใด
10. ทักษะการสรุปบทเรียนคืออะไร ครูควรใช้ทักษะนี้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร

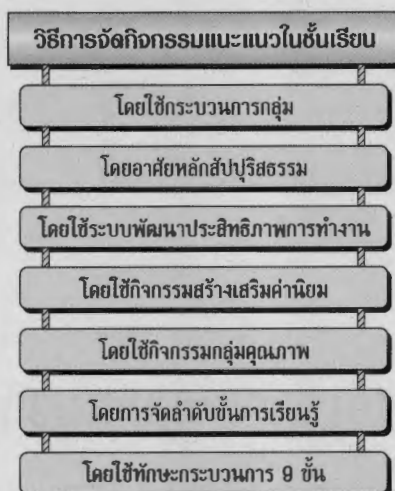

บทที่ 7

วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนของไทย

จากการสำรวจและศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนของไทยพบว่าแต่ละสถานศึกษามีการใช้วิธีการจัดแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความพร้อมของแต่ละแห่ง ส่วนใหญ่จะเน้นการจัดกิจกรรมที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางหลายรูปแบบมาผสมผสานกันเพื่อเน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องกันทั้งกระบวนการ เน้นการจัดประสบการณ์ที่มีเป้าหมายโดยจัดให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆด้วยตนเองตามขั้นตอนที่ได้วางแผนไว้อย่างดี เป็นการจัดกิจกรรมที่มีโครงสร้างประกอบด้วยกิจกรรมย่อยๆซึ่งจัดไว้เป็นชุดต่อเนื่องกัน เพื่อมุ่งให้นักเรียนได้พัฒนาไปตามขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้จนบรรลุตามเป้าหมายที่หลักสูตรต้องการ คือ พัฒนาตน พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคม มีคุณภาพชีวิตที่ดีและประสบความสำเร็จในชีวิต

ในบทนี้จึงได้กล่าวถึงวิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนแบบต่างๆที่นิยมนำมาใช้ในสถานศึกษาของไทย ได้แก่ วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กระบวนการกลุ่ม วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยอาศัยหลักสี่ปฐิธธรรม วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมสร้างเสริมค่านิยม วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มคุณภาพ วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยการจัดลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ และวิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทักษะกระบวนการ 9 ขั้น ซึ่งแต่ละวิธีผู้เขียนได้เสนอตัวอย่างการจัดกิจกรรมไว้ในบทที่ 8

วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กระบวนการกลุ่ม

นักแนะแนวได้สังเกตเห็นว่าการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กระบวนการกลุ่ม (group process) หรือที่เรียกว่ากลุ่มสัมพันธ์ (group relationship) เป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการทำงานเป็นกลุ่มที่มีประสิทธิภาพมาก เพราะช่วยให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรม เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง จำได้แม่นยำ และสามารถนำความคิดที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง

จากผลงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศพบว่าการใช้กิจกรรมกลุ่มจะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านสัมพันธภาพกับผู้อื่นและประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยในการฝึกทักษะทางสังคม เช่น การให้ การรับ การยอมรับ การเคารพรับฟังความคิดเห็น ความรับผิดชอบ การรู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น เป็นต้น การจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กระบวนการกลุ่มเป็นวิธีการนำวิธีการสอนหลายๆรูปแบบมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับเนื้อหา จุดมุ่งหมาย และนักเรียน ครูแนะแนวจึงควรที่จะได้ศึกษาแนวความคิดในการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กระบวนการกลุ่ม และควรหาโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมกิจกรรมกลุ่มให้มากที่สุดเพื่อจะได้มีความรู้ความชำนาญ และนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม

กระบวนการกลุ่มมีชื่อเรียกได้หลายชื่อ เช่น พลวัตกลุ่ม (group dynamic) กลุ่มสัมพันธ์ ฯลฯ ซึ่งต่างก็มีความหมายเหมือนกัน

กรมวิชาการ (2536 : 9) ระบุว่ากลุ่มสัมพันธ์เป็นกระบวนการที่ช่วยให้นักเรียนได้มีพัฒนาการในด้านทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมที่บกพร่อง เป็นปัญหาสมควรแก้ไข กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์จึงเป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าใจความต้องการของตนเองและของผู้อื่น จากการสัมผัสด้วยการปฏิบัติจนเกิดการค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นด้วย

สุรางค์ โค้วตระกูล (2537 : 271-272) ได้ให้ความหมายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์สรุปได้ว่าเป็นการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มที่เน้นกระบวนการในการเรียนรู้โดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ นักเรียนจะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการปฏิสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนข้อมูล ประสบการณ์ ความรู้สึก และความคิดเห็นของกันและกัน เน้นการจัดกิจกรรมโดยใช้เทคนิคต่างๆ เช่น เกม บทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง ละคร สถานการณ์จำลอง และกลุ่มย่อย ฯลฯ ด้วยวิธีการที่เน้นกระบวนการควบคู่กับผลงาน

ทิศนา ขมมณีและคนอื่นๆ (2536 : คำนำ) กล่าวไว้สรุปได้ว่า กระบวนการทำงานกลุ่มที่มีประสิทธิภาพนั้นหมายถึงการสอนที่ 1) ครูให้ความรู้และแนวทางให้นักเรียนรู้และเข้าใจว่าวิธีการทำงานกลุ่มที่ดีนั้นทำอย่างไร 2) ครูฝึกให้นักเรียนปฏิบัติตนในการรวมกลุ่มและทำงานกลุ่มอย่างถูกต้องเหมาะสม และ 3) ครูฝึกให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์ปัญหาของกลุ่มและแก้ปัญหาของกลุ่มได้

จะเห็นว่ากระบวนการกลุ่มหมายถึงกระบวนการจัดกิจกรรมให้บุคคลได้ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน มีการศึกษาพฤติกรรมของตนเอง ของผู้อื่น และของกลุ่มจากการทำงานร่วมกันจนเกิดการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างสัมพันธ์ภาพและประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันเพื่อจะได้นำไปใช้ในการพัฒนาตนเองพัฒนากลุ่มต่อไป

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนด้วยกระบวนการกลุ่ม

ไพพ์เฟอร์ (Pfeiffer, อ้างถึงในพรรณราย ทพยะประภา, 2529 : 8-10) ได้อธิบายถึงขั้นตอนในการจัดกิจกรรมว่า มี 5 ขั้นตอน สรุปได้ดังนี้

1) **ขั้นกิจกรรม (experiencing)** เป็นการทำกิจกรรมตามที่กำหนด เช่น การแสดงความคิดเห็น การจับคู่อภิปราย หรือการแก้ปัญหาพร้อมกันเป็นกลุ่ม

2) **ขั้นแลกเปลี่ยนปฏิริยาและการสังเกต (publishing)** เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึก รวมทั้งปฏิริยาต่างๆที่เกิดขึ้นในการทำกิจกรรม มีการแลกเปลี่ยนข้อสังเกตซึ่งกันและกันโดยผู้นำกลุ่มเป็นผู้ตั้งคำถาม เป็นการรวบรวมข้อมูลต่างๆที่เกิดขึ้น

3) **ขั้นอภิปรายแบบแผนและพฤติกรรมภายในกลุ่ม (processing)** เป็นขั้นนำข้อมูลที่ได้จากข้อ 2 มาอภิปรายแบบแผนต่างๆและการเคลื่อนไหวหรือพฤติกรรมภายในกลุ่มอย่างเต็มที่ จึงต้องให้เวลากับขั้นนี้ให้มากพอสมควร

4) **ขั้นสร้างกฎเกณฑ์** (generalizing) เป็นขั้นที่ผู้เรียนขยายประสบการณ์ที่ตนได้รับจากห้องเรียนไปสู่โลกของความเป็นจริงด้วยการสรุปครอบคลุมไปสู่ชีวิตจริงหรือสถานการณ์ที่เป็นจริง ซึ่งผู้เรียนจะสร้างกฎเกณฑ์และสมมติฐานจากการเรียนรู้ได้ในที่สุด

5) **ขั้นวางแผนการนำไปใช้** (applying) โดยผู้นำการฝึกจะเป็นฝ่ายสรุปเนื้อหาสาระสำคัญจากประสบการณ์ที่ได้รับจากการปฏิบัติกิจกรรมและเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญของกิจกรรมแต่ละครั้งด้วยการนำผลการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริง เป็นการสร้างประสบการณ์ใหม่ให้แก่ผู้เรียน

สำหรับขั้นตอนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน เมื่อกำหนดวัตถุประสงค์และวางแผนเรียบร้อยแล้ว ในขั้นการดำเนินการจัดกิจกรรมจะเน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ก่อนเสมอเช่นเดียวกัน ซึ่งอาจจะสรุปได้เป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

1) **ขั้นแรก** ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติหรือแสวงหาสิ่งที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้และการทำงาน มีการปะทะสัมพันธ์ทางสังคมที่ติดต่อกัน นักเรียนจะได้รับความรู้จากการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันตามที่ครูจัดเตรียมไว้ให้ และจะต้องมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทั้งกายและวิญญาณ กล่าวคือต้องร่วมกิจกรรมด้วยความตั้งใจมีความกระตือรือร้นและรับผิดชอบร่วมกันในอันที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองและสมาชิกกลุ่ม ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

2) **ขั้นที่สอง** เป็นขั้นวิเคราะห์พฤติกรรมของตนเองและสมาชิกที่เกิดขึ้นในขณะปฏิบัติกิจกรรมจากประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยให้เกิดปัญหาและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ช่วยให้เห็นข้อดีหรือข้อบกพร่องของตนเองและเพื่อนที่มีผลต่อการอยู่ร่วมกัน ต่อการทำงาน และต่อการเรียนรู้ โดยครูเป็นผู้ตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนได้แสดงความคิดและความรู้สึกเกี่ยวกับพฤติกรรม การปฏิสัมพันธ์ และการทำงานของกลุ่ม มีการให้ข้อวิจารณ์แก่กันด้วยความหวังดีและจริงใจ พร้อมทั้งสามารถวิเคราะห์เนื้อหาแลกเปลี่ยนความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรม ช่วยให้ค้นพบเนื้อหาด้วยตนเองเพื่อจะได้เข้าใจในพฤติกรรมของคนเรามากขึ้น ช่วยให้เกิดการยอมรับในตนเองและผู้อื่นอันจะมีผลต่อการปรับปรุงบุคลิกภาพที่เหมาะสมต่อไป

3) **ขั้นที่สาม** เป็นขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ นักเรียนจะรวบรวมแง่คิดที่ได้จากการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้และแง่คิดที่ได้จากการแสดงความคิดเห็นนำมาสรุปเป็นหลักการของตนเองเพื่อนำไปประยุกต์ในการดำเนินชีวิต การพัฒนาตนเองให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นในทางที่ดีขึ้น หรืออาจนำหลักการที่ได้ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาต่างๆทั้งในด้านการเรียน การประกอบอาชีพ หรือการดำรงชีวิตทั้งของตนเองและผู้อื่น รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ในสังคมและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆให้เกิดขึ้นได้อีกด้วย

4) **ขั้นที่สี่** เป็นระยะการประเมินผล นักเรียนจะทราบผลจากการเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างลึกซึ้งและแม่นยำกว่าผู้อื่น เพราะเป็นผู้ที่ได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ค้นพบทฤษฎีและหลักการด้วยตนเอง ส่วนการที่จะยอมรับตนเองและผู้อื่น รวมทั้งการคิดที่จะปรับปรุงแก้ไข

ตนเองมากนักน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความสามารถของครูในการที่จะโน้มน้าวให้นักเรียนเห็นความสำคัญ และคุณค่าของการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป การประเมินผลวิธีสอนด้วยกระบวนการกลุ่มจึงต้องใช้ทั้งการประเมินผลระยะสั้นและระยะยาว

บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมโดยใช้กระบวนการกลุ่ม

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2536 : 799-800) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการใช้กระบวนการกลุ่ม สรุปได้ดังนี้

1) **การเตรียมการจัดกิจกรรม** ครูต้องเตรียมการโดยทำความเข้าใจเนื้อหา เตรียมหาวิธีการและวางขั้นตอนให้เหมาะสมและละเอียดรอบคอบ พร้อมกับจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ไว้ให้พร้อมเกี่ยวกับ

ก) ตั้งจุดมุ่งหมายให้สอดคล้องกับทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์และเนื้อหา ทั้งที่เป็นจุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ

ข) เตรียมจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์การเรียนรู้ เช่น การนำเข้าสู่บทเรียน การจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดประสบการณ์ การวิเคราะห์พฤติกรรม การตั้งคำถามเพื่อสรุป และการประยุกต์

ค) กำหนดการประเมินผล ทั้งทางด้านกลุ่มสัมพันธ์และด้านเนื้อหา

2) **การดำเนินกิจกรรมการจัดกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย** คือ

ก) จัดการเรียนรู้ให้มีบรรยากาศให้เหมาะสม อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ให้กลุ่มดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

ข) แสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่นักเรียนตามโอกาสที่เหมาะสม ช่วยเชื่อมโยงความคิดเห็นของนักเรียนและสรุปผลการเรียนรู้ ส่งเสริมและนำทางให้นักเรียนรู้วิธีวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนรู้

ค) เปิดโอกาสและกระตุ้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยทั่วถึงกันและรับฟังให้กำลังใจแก่นักเรียนที่จะเรียนรู้

3) **การติดตามผลการจัดกิจกรรม** โดยการประเมินผลการจัดกิจกรรมของตนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ติดตามดูผลการเรียนรู้ของนักเรียนด้านความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของกระบวนการกลุ่มและด้านทักษะการทำงานกลุ่ม

4) **มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์** คือมีทักษะจำเป็นสำหรับอาชีพครู ได้แก่

ก) ทักษะในการพัฒนาตนเอง เช่น ความเป็นนักประชาธิปไตย ได้แก่ การมีใจกว้าง เคารพรับฟัง และพิจารณาความคิดเห็นของนักเรียนโดยไม่ยึดถือในความคิดเห็นของตนเองว่าถูกต้องเสมอ เข้าใจและยอมรับว่าบุคคลมีความแตกต่างกัน ไม่ด่วนตัดสินคนอย่างผิวเผินหรือประเมินคุณค่า

นักเรียนอย่างอคติ ฯลฯ ทักษะเหล่านี้จะช่วยให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่นยิ่งขึ้น

ข) ทักษะในการสื่อความหมายกับผู้อื่น เช่น การสื่อความหมายได้ชัดเจน ไม่คลุมเครือ รู้จักใช้วาจา ศิลปะให้เหมาะสมกับกาลเทศะ

ค) ทักษะการใช้วิจารณญาณตัดสินใจ เพื่อช่วยให้สามารถดำเนินงานได้อย่างราบรื่น

ง) ทักษะการช่วยเหลือนักเรียน มีความเป็นมิตร เป็นกันเอง มีความจริงใจ และอดทน

จ) ทักษะการพิจารณาวิเคราะห์คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม แยกแยะได้ว่าสิ่งใดดีหรือไม่ดี สิ่งใดควรหรือไม่ควร

จะเห็นว่าคุณสมบัติของครูผู้จัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กระบวนการกลุ่มมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นนอกจากจะมีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมแล้วจะต้องเป็นบุคคลที่ช่างสังเกต รู้จักป้อนคำถามและดึงกลุ่มไปสู่เป้าหมายตามที่ต้องการ มีอารมณ์ขัน ยืดหยุ่นได้ ไวต่อการเรียนรู้ ติดตามกระบวนการเรียนรู้ตลอดเวลา และสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างกิจกรรมกระบวนการกลุ่ม

พรรณราย ทรัพย์ะประภา (2529 : 114-116) ได้เสนอแนะกิจกรรมกลุ่มที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน (ดังรายละเอียดของแต่ละกิจกรรมในหนังสือ กิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม) จำนวน 24 กิจกรรม ดังตาราง 7.1

ตาราง 7.1 ชื่อกิจกรรมกระบวนการกลุ่มของพรรณราย ทรัพย์ะประภา

กิจกรรม	กิจกรรม
1. แนะนำให้รู้จักกัน	13. ดาวังก้า: การสื่อข้อความ
2. ฉันทคือใคร	14. เล่านิทาน: การสื่อความหมาย
3. รู้จักฉันใหม่: กิจกรรมสร้างความคุ้นเคย	15. การบรรยายพฤติกรรม: การอ่านภาษาท่าทาง
4. เพื่อนที่ดีที่สุด: กิจกรรมสร้างความคุ้นเคย	16. ต่อภาพ: กิจกรรมการสื่อข้อความ
5. คนมีหัวใจ: การทำความรู้จักกัน	17. ถั่วทายใจ: ความแตกต่างระหว่างบุคคล
6. การสร้างความสัมพันธ์ในระหว่างบุคคล	18. ยิ่งเร็ว: การทำงานร่วมกันและความเป็นผู้นำ
7. ตัวอะไรเอ๋ย: การรับรู้	19. เข้มหมัดกับหลอดกาแฟ: แบบของผู้นำ
8. ภาพลวงตา: การรับรู้	20. การประมูล: การแข่งขันกันระหว่างกลุ่ม
9. อคติ: กิจกรรมขยายการรับรู้	21. เครื่องคิดเงิน: การตัดสินใจของกลุ่ม
10. เธอไวใจฉันไหม: การฟังพาด้าย	22. กิก-ก็อก: การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม
11. ฉันไวใจเธอ	23. กลุ่มสัมพันธ์: การตระหนักรู้ในตนเองและผู้อื่น
12. พัฒนาการทางอาชีพ: เข้าใจตนเองและผู้อื่น	24. การให้และการรับการป้อนกลับ

นอกจากตัวอย่างกิจกรรมกลุ่มดังกล่าวแล้ว ยังมีผู้คิดค้นและได้จัดทำเป็นคู่มือไว้ใช้
วงการศึกษาและวงการอื่นๆอีกหลายท่าน เช่น

1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทิศนา ขมมณีและคนอื่นๆ ได้จัดทำคู่มือและตำราเกี่ยวกับ
กิจกรรมกลุ่ม คือ

ก) **คู่มือการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เล่ม 1** เป็นผลงานการวิจัย 4 ปีสำหรับครู
อาจารย์ ผู้บริหาร ผู้นำ ผู้ฝึกอบรมตามหน่วยงานของรัฐและเอกชน เป็นหนังสือในโครงการ
การเผยแพร่การสอนกลุ่มสัมพันธ์ มีกิจกรรมกลุ่มทั้งหมด 16 กิจกรรม

ข) **คู่มือการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สำหรับผู้นำชุมชน** เป็นหนังสือในโครงการ
การเผยแพร่การสอนกลุ่มสัมพันธ์ มีกิจกรรม 17 กิจกรรม (บางกิจกรรมซ้ำกับเล่มที่ 1)

ค) **หนังสือกิจกรรมสอนและฝึกทักษะกระบวนการกลุ่ม** สำหรับนักเรียนประถม-
ศึกษาประกอบด้วย 3 หมวด คือ

หมวด ก หมวดความเข้าใจพื้นฐานในการทำงานกลุ่ม มี 5 กิจกรรม

หมวด ข หมวดความเข้าใจและทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้นำสมาชิกกลุ่ม มี 12
กิจกรรม

หมวด ค หมวดกระบวนการทำงาน มี 13 กิจกรรม

2) ทวีป อภิลิทธิ์ได้จัดทำเอกสารเรื่อง **การสร้างสมรรถภาพในวิชาชีพครูโดยใช้
กิจกรรมเป็นสื่อ** ซึ่งเป็นเอกสารการนิเทศการศึกษานับที่ 259 ของภาคพัฒนาตำราและ
เอกสารวิชาการ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู ประกอบด้วยกิจกรรมหลายรูปแบบ ทั้งที่
เป็นกิจกรรมกลุ่มและไม่ใช้กิจกรรมกลุ่ม แบ่งเป็น 4 หน่วย ได้แก่

หน่วยที่ 1 เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างความรู้จักมักคุ้น และสร้างความเข้าใจ
อันดีต่อกันในหมู่ผู้เรียนและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน มี 8 กิจกรรม

หน่วยที่ 2 เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับงานในหน้าที่ครูประจำชั้น มี 13 กิจกรรม

หน่วยที่ 3 เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการแก้ปัญหาด้านการเรียนการสอน มี 5 กิจกรรม

หน่วยที่ 4 เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์สำหรับครู คุณธรรมและการทำงาน
ร่วมกับผู้อื่น ประชาธิปไตยในการสอนและการทำงาน คุณสมบัติของครูที่ดี วินัยและจรรยาบรรณ
ของครู มี 18 กิจกรรม

ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กระบวนการกลุ่ม

1) การจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กระบวนการกลุ่มนั้นไม่ควรมีจำนวนนักเรียนมาก
เกินไป เพราะจะทำให้สังเกตพฤติกรรมได้ไม่ทั่วถึง ซึ่งจะมีผลต่อการวิเคราะห์พฤติกรรมของ
แต่ละคนและกลุ่มอย่างยิ่ง ในกรณีที่นักเรียนมีมากกว่า 50 คน ควรควรมีผู้ช่วยจัดกิจกรรมอีก 1
 คนเพื่อจะได้ช่วยกันสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างถูกต้อง

2) ห้องที่ใช้จัดกิจกรรมกลุ่มนั้นจะต้องมีขนาดกว้างขวางพอและสามารถเคลื่อนไหว จัดกลุ่มได้อย่างสะดวก ไม่เป็นห้องที่มีเก้าอี้ติดตายกับพื้นเพราะจะทำให้จัดกิจกรรมบางอย่างได้ยาก ถ้าไม่มีห้องที่เหมาะสมอาจใช้สนามเด็กเล่นหรือโถงอาคารก็ได้

3) ครูที่จะจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มนั้นจำเป็นต้องเข้าอย่างยิ่งที่จะต้องเคยเข้าร่วมกิจกรรมมาก่อน เพื่อจะได้เข้าใจอารมณ์และความรู้สึกของนักเรียนในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นตอนอย่างแท้จริง เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์พฤติกรรมที่เกิดขึ้นได้ตรงกับความคิดของนักเรียน

4) ปัจจุบันนี้มีกิจกรรมที่ใช้สำหรับการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มมีมาก ครูแนะแนวจึงควรได้รับการฝึกอบรมกิจกรรมต่างๆ ให้มากเพียงพอที่จะนำมาใช้หรือปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานศึกษาของตน ครูแนะแนวสามารถศึกษาและเลือกกิจกรรมเหล่านั้นหรือนำมาประยุกต์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระที่จะจัดกิจกรรมแนะแนวในแต่ละครั้งได้เป็นอย่างดี และจากการที่ครูแนะแนวเข้ารับการฝึกอบรมบ่อยๆ จะช่วยปรับปรุงบุคลิกภาพของครูแนะแนวให้มีบุคลิกภาพเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมโดยวิธีนี้ เช่น เป็นคนที่รู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ช่างสังเกต ใจกว้าง หนักแน่น อดทน มีสมาธิ คล่องแคล่ว มีมนุษยสัมพันธ์ และมีสุขภาพจิตดี ฯลฯ

จะเห็นว่าวิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนโดยใช้กระบวนการกลุ่มนอกจากจะมีประโยชน์ต่อกระบวนการเรียนรู้โดยช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และมีบุคลิกภาพที่เหมาะสมแล้ว ยังเป็นการช่วยฝึกทักษะต่างๆ ที่จะช่วยให้ทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ทักษะในการติดต่อสื่อสาร ทักษะในการใช้วิจารณ์ญาณตัดสินใจและแก้ไขปัญหาต่างๆ ทักษะในการช่วยเหลือผู้อื่น ทักษะในการวิจารณ์ วิเคราะห์คุณธรรมและค่านิยม ตลอดจนพัฒนาตนเองให้รู้จักตนเองอย่างแท้จริงมากขึ้น สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้คนเรายู่ร่วมกันและทำงานร่วมกันได้อย่างมีสัมพันธภาพและประสิทธิภาพ ดังนั้นครูแนะแนวจึงควรนำแนวการจัดกิจกรรมด้วยกระบวนการกลุ่มมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวของตน เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษา ดังที่ต้องการ

วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยอาศัยหลักสี่ปฐิธธรรม

การจัดกิจกรรมแนะแนวโดยอาศัยหลักสี่ปฐิธธรรม 7 เป็นการนำหลักทางพุทธศาสนา มาใช้ในการสอนเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาค่านิยมและเทคนิคในการปรับปรุงตนเอง เพื่อการทำงาน และการประกอบอาชีพโดยเฉพาะ โดยให้เป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักกาล รู้จักประมาณ รู้จักบุคคล และรู้จักชุมชน นับว่าเป็นความก้าวหน้าของการจัดกิจกรรมแนะแนวอีกก้าวหนึ่ง วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวแบบนี้เจ้าของกิจกรรมมุ่งให้ใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 เพราะเป็นชั้นที่นักเรียนมีความสนใจในการเรียนต่อและประกอบอาชีพอื่นๆ กิจกรรมนี้เป็น

กิจกรรมบูรณาการระหว่างแนะแนวด้านจริยธรรมและด้านอาชีพ เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถวางแผนชีวิต และตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ทั้งนี้ เพราะหลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นหลักธรรมที่ช่วยให้นักบุคคลสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างสมบูรณ์ครบถ้วนในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยอาศัยหลักสัปปุริสธรรมนี้จะช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับค่านิยมและเทคนิคในการปรับปรุงตนเองเพื่อการทำงานและการประกอบอาชีพในอนาคต นอกจากนี้ยังช่วยให้นักเรียนมีลักษณะต่างๆที่พึงประสงค์ เช่น ความสามัคคีในหมู่คณะ ความรับผิดชอบ การแสดงความคิดเห็น ทักษะกระบวนการในการเรียนรู้ เหตุผลในการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และความกล้าแสดงออกอีกด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับสัปปุริสธรรม

อาภา ถนัดช่างและคนอื่นๆ (2531 : ภาคผนวก) ได้สรุปมโนทัศน์เกี่ยวกับสัปปุริสธรรม ดังตาราง 7.2

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมโดยอาศัยหลักสัปปุริสธรรม

อาภา ถนัดช่างและคนอื่นๆ (2531 : 3-4) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนดังนี้

ขั้นที่ 1 การเร้าหรือกระตุ้นความสนใจของนักเรียน ให้เห็นคุณค่าหรือความจำเป็นในการพัฒนาตนเองในด้านนั้นๆโดยการเสนอกรณีตัวอย่างซึ่งครูอาจใช้วิธีเล่าให้ฟัง แจกเอกสารให้อ่าน หรือให้นักเรียนไปส่องหน้าเพื่อแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งวิธีหลังคือการแสดงบทบาทสมมตินี้จะได้ประโยชน์มากกว่าวิธีอื่น กล่าวคือ เป็นการฝึกให้นักเรียนกล้าแสดงออก ทำให้ผู้แสดงมีความคิดริเริ่ม เพราะจะต้องแปลเหตุการณ์ที่บรรยายให้ออกมาในรูปพฤติกรรม และถ้าผู้แสดงแสดงได้สมบทบาทก็จะสร้างบรรยากาศที่สนุกสนานน่าสนใจได้ดีกว่าการเล่าหรือการอ่าน

ขั้นที่ 2 การฝึกให้คิด โดยการ

- ก) ให้นักเรียนอธิบายหรือวิจารณ์จากคำถามในกรณีตัวอย่างที่เสนอ
- ข) ให้นักเรียนอธิบายหรือวิจารณ์จากเหตุการณ์ที่นักเรียนพบเห็นในชีวิตประจำวันหรือจากข่าวที่ปรากฏ

ขั้นที่ 3 การให้นักเรียนฝึกพิจารณาตนเอง โดยการวิเคราะห์การกระทำของตนเองและการวางแผนเพื่อแก้ไขปรับปรุงตัวเอง

ขั้นที่ 4 การให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ โดยมีแบบฝึกหัดหรือสถานการณ์ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดให้ และการส่งเสริมให้นักเรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันจริงๆ

ขั้นที่ 5 การประเมินผลและติดตามผล โดยมีการประเมินทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านการปฏิบัติ และผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ ทั้งในและนอกโรงเรียนโดยใช้วิธีการทดสอบ การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน การตรวจบันทึก และการตรวจผลงานต่างๆ

ตาราง 7.2 มโนทัศน์เกี่ยวกับสับปรีสรรณ

หัวข้อ	ความหมาย	ประโยชน์	สิ่งที่ต้องการนับ	วิธีการ
1. รู้จักเหตุ	รู้เหตุแห่งความเสื่อม ความเจริญ รู้เหตุแห่งความทุกข์สุข	ทำให้รู้จักวิเคราะห์ปัญหาและสิ่งที่ตนได้รับหรือสิ่งที่ตนเป็นอยู่ในปัจจุบันว่ามาจากสาเหตุอะไร เพื่อแก้ปัญหาได้ตรงจุด ไม่เป็นคนมุงงายไร้เหตุผล	เหตุแห่งความเสื่อม (ทุกข์) - อวิชชา (มิจฉาทิฐิ) - ความเห็นแก่ตัว แก้วพวก - อบายมุข เหตุแห่งความเจริญ (ความสุข) - ปัญญา (ความคิดอย่างสุขุมลึกซึ้ง) สติ ความเมตตา ความเอื้อเฟื้อ เสียสละ - มรรคมีองค์ 8 อธิปไตย 4	เสนอกรณีปัญหาในแง่ต่างๆ เช่น ในแง่การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง แล้วให้วิเคราะห์ (เสนอเพื่อให้วิเคราะห์หาสาเหตุ)
2. รู้จักผล	รู้ผลของการกระทำในปัจจุบัน	ทำให้รู้จักสังเคราะห์ว่าหากก่อเหตุ หรือกระทำพฤติกรรมดังกล่าว จะส่งผลในอนาคตอย่างไร ทำให้สามารถเป็นผู้คาดการณ์ล่วงหน้าได้ถูกต้อง	(เน้นคุณธรรมเช่นเดียวกับการรู้จักเหตุ)	เสนอเหตุการณ์หรือการกระทำที่มีอยู่ในปัจจุบัน แล้วให้นักเรียนทายว่าหากกระทำพฤติกรรมดังกล่าว จะเกิดผลเช่นไรบ้าง (เสนอเหตุเพื่อให้ทำนายผล)
3. รู้จักคน	รู้ว่าเป็นคนเช่นไร มีความสามารถแค่ไหน มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างไร มีกำลังเท่าใด มีจุดมุ่งหมายและค่านิยมอย่างไร ฯลฯ	ทำให้สามารถวางตัวได้เหมาะสมและปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ (ซึ่งช่วยให้รู้จักกาล รู้จักประมาณ รู้จักบุคคล รู้จักชุมชน) ทำให้สามารถเลือกศึกษา ประกอบอาชีพ และวิถีชีวิตที่เหมาะสมกับตน ทำให้	การรู้จักตนเองในลักษณะภายนอก ทางกาย เช่น รูปร่าง หน้าตา สุขภาพ ฯลฯ การรู้จักลักษณะภายใน เช่น สติปัญญา นิสัย อารมณ์ ความสามารถ ฯลฯ การรู้จักฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม	เสนอกรณีตัวอย่างให้เห็นผลดีของการเป็นผู้รู้จักตน และผลเสียของการเป็นผู้ไม่รู้จักตน ใช้เกมต่างๆ เช่น เกมนัดพบ เกมประกาศหาเพื่อน เกมใครเอ่ย ฝึกสถิติให้ความคิดของตน วิเคราะห์ตนเอง เขียนอัตชีวประวัติ จัดกิจกรรมหรือกำหนดงานเพื่อทดสอบคุณสมบัติของแต่ละคน ให้พิจารณาและ

ตาราง 7.2 (ต่อ)

หัวข้อ	ความหมาย	ประโยชน์	สิ่งที่ต้องการเก็บ	วิธีการ
4. รู้จักกาล	รู้จักปฏิบัติให้เหมาะสมกับกาลเทศะ รู้จักใช้เวลาให้เป็น	ไม่เป็นคนหลงคน มีปมด้อย หรือ เหน็ดเหนื่อยเกินฐานะ ทำให้รู้ว่าการปฏิบัติตนอย่างใดใน กาลเทศะหรือสถานการณ์ต่างๆ รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ รู้จังหวะที่เหมาะสมกับการงานหรือ การกระทำในกิจกรรมต่างๆ	(ชาติวุฒิ วัยวุฒิ คุณวุฒิ) การใช้เวลาว่างในแต่ละวันให้คุ้มค่า อย่างน้อยเวลาให้เปล่าประโยชน์ การวางแผนอนาคต (ชีวิตและการทำงาน)	รับรู้ตนเองทั้งในแง่ดีและแง่ที่บกพร่อง ทั้งในด้านที่เป็นจริงและด้านที่ตนอยากเป็น ทั้งจากสายตาตนเองและสายตาผู้อื่น ใช้แบบสำรวจหรือแบบสอบถามในหลายๆ คน เสนอกรณีตัวอย่างของผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตเนื่องจากใช้เวลาเป็น รู้จักจังหวะที่ควรกระทำ กิจกรรมงานต่างๆ ให้ทำตารางเวลาปฏิบัติกิจ ประจำวัน ให้วางแผนอนาคตตั้งแต่ 1 ปี, 5 ปี, 10 ปี ตลอดจนชีวิต กำหนดสถานการณ์เกี่ยวกับเวลา ที่ให้เลือกทำกิจกรรมต่างๆ
5. รู้จักประมาณ	รู้จักประมาณในการกิน การใช้ รู้จักประมาณกำลังตัวเองใน การกระทำกิจกรรมต่างๆ	ทำให้เป็นคนรู้จักประหยัดในการ เลือกกินเลือกใช้น้ำดื่มที่เป็นประโยชน์ และเหมาะสมแก่ตน (แก้ปัญหา การเป็นหนี้ การเสียดุลการค้า และ แก้ปัญหาความโลภซึ่งเป็นต้นเหตุ ให้เกิดการเบียดเบียนกัน) ทำให้ เลือกทำกิจกรรมงานหรือการปฏิบัติ ตนที่พอดีกับกำลังความสามารถ	การรู้จักกิน รู้จักใช้เงินและทรัพยากร ต่างๆ อย่างประหยัดและมีประโยชน์ สูงสุด ให้ถือหลักความพอเพียง ใช้ อดความฟุ้งเฟ้อ ฟุ้งเฟ้อ	เสนอกรณีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าหากคนกิน หรือใช้ไม่เป็นจะก่อให้เกิดสถานการณ์ ในการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารและสิ่งของภายใต้ เงื่อนไขของการใช้เงินอย่างประหยัดเพื่อไม่ให้มี ประโยชน์สูงสุด กำหนดสถานการณ์ที่มีทรัพยากร จำกัด จะต้องแบ่งปันและใช้อย่างทั่วถึง

ตาราง 7.2 (ต่อ)

หัวข้อ	ความหมาย	ประโยชน์	สิ่งที่ต้องการเน้น	วิธีการ
6. รู้จักบุคคล	รู้จักธรรมชาติของคน รู้จักเลือกคบคน รู้จักใช้คนเป็น รู้จักปฏิบัติต่อบุคคลประเภทต่างๆ	ทำให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับบุคคลที่มีลักษณะแตกต่างกันได้ ทำให้เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี แก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทและการขัดแย้งเอาเปรียบกัน	คนที่มีความแตกต่างกันในด้านต่างๆ จึงควรรู้จักศึกษาเพื่อให้เข้าใจกันและปฏิบัติต่อกันอย่างเหมาะสมตามจริยนิสัยและคุณวุฒิของบุคคลนั้นๆ คนมีความแตกต่างกันก็จริงแต่มีความต้องการพื้นฐานเหมือนกัน จึงควรเมตตาเอาใจเผื่อกัน การคบคนพาลนำมาซึ่งความเสื่อม การรู้จักปฏิบัติต่อบุคคลรอบข้างตามหลักทศ 6	แสดงกรณีตัวอย่างให้เห็นผลเสียของการคบเพื่อนไม่ดีและผลเสียที่ไม่รู้จักปฏิบัติต่อบุคคลอื่นอย่างเหมาะสม ให้แสดงบทบาทสมมติว่าหากเราพบบุคคลแบบใดในสถานการณ์เช่นไรควรจะแสดงกิริยา ทำที่คำพูดอย่างไรจึงจะเหมาะสม ให้อภิปรายวิธีปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อบุคคลรอบข้าง (เพื่อน พ่อแม่ ครู พระ พี่น้องญาติ คนรับใช้ ฯลฯ)
7. รู้จักชุมชน	รู้จักชนบทชนนิยม ประเพณีวัฒนธรรม ศาสนา ปรัชญา ความเชื่อของคนแต่ละกลุ่มและแต่ละท้องถิ่น	ทำให้สามารถเข้ากับกลุ่มชนในท้องถิ่นที่คนเข้าไปเกี่ยวข้อง ป้องกันการกระทำที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจผิด ความขัดแย้ง ความรังเกียจอันจะนำมาซึ่งการทะเลาะวิวาทและการเหยียดหยามดูหมิ่นกัน	การรู้จักชนบทชนนิยม ประเพณีวัฒนธรรมไทยและสากลที่เป็นแบบฉบับที่ดีในเรื่องต่างๆ เช่น การแสดงความเคารพ การแสดงน้ำใจ การปฏิบัติตนในที่สาธารณะ (ในห้องประชุม ในวัด ในโรงพยาบาลนอร์มัล รกโดยสาร ในสวนสาธารณะ และสถานที่ท่องเที่ยว) มารยาทในงานสังคม (เช่น งานเลี้ยง งานศพ ฯลฯ)	แสดงกรณีตัวอย่างที่บุคคลปฏิบัติตนไม่ถูกต้องต่อชุมชนแล้วได้รับความเสียหาย กำหนดสถานการณ์ต่างๆ แล้วให้นักเรียนแสดงบทบาทที่เหมาะสมในสถานการณ์เช่นนั้น หมายเหตุ ให้นักเรียนตรวจสอบการกระทำของตนทุกวันและได้บันทึกว่าตนได้ปฏิบัติตนถูกต้องเหมาะสมตามหลักปฏิบัติธรรมหรือไม่เพียงใด

ที่มา : อภินันต์ช่างและคณะอื่นๆ 2531 : ภาคผนวก

จะเห็นว่าขั้นตอนในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนโดยอาศัยหลักสัปปริสธรรมทั้ง 5 ขั้นนิยมใช้กรณีตัวอย่างหรือบทบาทสมมติเป็นตัวกระตุ้นความสนใจของนักเรียนเพื่อฝึกทักษะการสังเกตการพิจารณาสิ่งต่างๆด้วยเหตุและผล เพื่อจะได้เกิดความรู้ความเข้าใจและนำไปใช้ใน ชีวิตจริงของตนเองได้

บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมโดยอาศัยหลักสัปปริสธรรม

1) ครูจะต้องเตรียมการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนโดยศึกษาแนวคิดหรือมโนทัศน์เกี่ยวกับหลักสัปปริสธรรมและคู่มือการจัดให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เตรียมการวางแผนในเรื่องวัตถุประสงค์ เทคนิคการจัด สื่อและอุปกรณ์ รวมทั้งการประเมินผลให้ครบถ้วนตามกระบวนการจัดก่อนที่จะจัดกิจกรรมให้นักเรียน

2) ดำเนินการจัดกิจกรรมแนะแนวให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ได้วางไว้โดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรม เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมทุกคน จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามความพร้อมของนักเรียน และช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่นักเรียนเพื่อให้การจัดกิจกรรมดำเนินไปได้อย่างราบรื่น รวมทั้งช่วยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะต่างๆในการทำงานกลุ่มและการวิเคราะห์พฤติกรรมจากกรณีตัวอย่าง สามารถเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ในปัจจุบันได้ และเกิดแง่คิดในการที่จะนำไปประยุกต์ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างถูกต้องตามหลักสัปปริสธรรม เกิดความสุขและความเจริญงอกงามในชีวิต

3) ทำหน้าที่ประเมินผลการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนทุกครั้ง ทั้งในด้านตัวนักเรียนว่าเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีขึ้นมากน้อยเพียงใด รวมทั้งการประเมินผลการจัดกิจกรรมแนะแนวในแต่ละครั้งว่ามีข้อดีที่ควรเก็บไว้ใช้ในการจัดกิจกรรมหรือมีข้อบกพร่องใดที่ควรปรับปรุงแก้ไขหรือประยุกต์ให้ดีขึ้นบ้าง เพื่อจะได้นำผลไปใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวครั้งต่อไป

4) ปรับปรุงตนเองให้มีบุคลิกภาพที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ในการดำเนินชีวิต และการทำงานที่สอดคล้องกับหลักสัปปริสธรรม 7 คือ เป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักกาล รู้จักประมาณ รู้จักบุคคล และรู้จักชุมชน เพื่อให้นักเรียนมีความเชื่อและศรัทธาที่จะปฏิบัติตามที่ครูมุ่งหวัง

ตัวอย่างกิจกรรมโดยอาศัยหลักสัปปริสธรรม

กิจกรรมโดยอาศัยหลักสัปปริสธรรมตามที่สมาคมแนะแนวแห่งประเทศไทยได้จัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมแนะแนวชุดพัฒนาค่านิยมและเทคนิคในการปรับปรุงตนเองเพื่อการทำงานและการประกอบอาชีพโดยอาศัยหลักสัปปริสธรรม 7 เป็นกิจกรรมที่ใช้สำหรับจัดกิจกรรมแนะแนวในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดของแต่ละระดับ ลักษณะของ

กิจกรรมเป็นการกำหนดสถานการณ์สมมติที่ตรงกับหลักสัปรีสธรรมจำนวน 7 เรื่อง ดังนี้

- 1) เหมาะสมหรือไม่ (รู้จักเหตุ)
- 2) ทำโดยไม่คิดจะผิดมหันต์ (รู้จักผล)
- 3) การตัดสินใจของกานดา (รู้จักตน)
- 4) ฤกษ์ดีอยู่ที่ความพร้อม (รู้จักกาล)
- 5) ประมาณ (รู้จักประมาณ)
- 6) กลเม็ดของเซลส์แมน (รู้จักบุคคล)
- 7) เข้าเมืองตาหลิ่วต้องหลิ่วตาตาม (รู้จักชุมชน)

ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยอาศัยหลักสัปรีสธรรม

1) ครูแนะแนวอาจจัดกิจกรรมตามที่ระบุไว้ในคู่มือการจัดกิจกรรมแนะแนว ชูพัฒนา ค่านิยมและเทคนิคในการปรับปรุงตนเองเพื่อการทำงานและการประกอบอาชีพโดยอาศัยหลัก สัปรีสธรรมทุกกิจกรรมก็ได้ แต่ถ้าจะให้ได้ผลดีควรนำกิจกรรมเหล่านี้มาประยุกต์ให้สอดคล้อง กับสภาพความเป็นจริงของนักเรียนในสถานศึกษาของตน

2) ควรจัดทำหรือจัดสื่อและอุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวตามที่ระบุไว้ ในคู่มือให้ครบทุกเรื่องและจัดให้มีจำนวนเพียงพอกับนักเรียนที่จะใช้ ถ้าเป็นไปได้ควรจัดทำในรูป ของชุดการสอนหรือชุดการแนะแนวเพื่อความสะดวกในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป โดยเฉพาะ เอกสารกรณีตัวอย่างที่จะให้นักเรียนได้อ่านก่อนทำการวิเคราะห์หรือแสดงบทบาทสมมตินั้น ควรจัดทำให้อ่านง่าย เช่น พิมพ์บนกระดาษที่แข็งหุ้มพลาสติกและมีจำนวนเท่ากับนักเรียน 1 ห้องเรียน เมื่อใช้เสร็จจะได้เก็บคืนเพื่อไว้ใช้กับห้องอื่นๆต่อไป เป็นการประหยัดงบประมาณและเวลาในการ ผลิตและใช้สื่ออีกด้วย

3) ครูอาจนำกิจกรรมแนะแนวโดยอาศัยหลักสัปรีสธรรมไปใช้ในการเข้าค่ายแนะแนว หรือจัดฝึกอบรมที่ต่อเนื่องกัน 5 วัน ตามที่อาภา ทัศนช่วงและคนอื่นๆได้ทดลองวิจัยกับนักเรียน โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาด้านตนเองในด้านอื่นๆอีกด้วย

4) ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง ครูควรดำเนินการตามรูปแบบและกระบวนการจัด กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน (ดังได้กล่าวไว้ในบทที่ 4) ตั้งแต่การวิเคราะห์นักเรียน การกำหนด วัตถุประสงค์ การวิเคราะห์เนื้อหา การกำหนดเทคนิควิธีการ การเตรียมการ การจัดกิจกรรม และการประเมินผล เพื่อช่วยให้การจัดกิจกรรมแนะแนวประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ มากขึ้น

5) ในการประเมินผลการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยอาศัยหลักสัปรีสธรรม ควร ประเมินผลทั้งระยะสั้นและระยะยาว ทั้งเป็นรายบุคคลและกลุ่ม โดยเฉพาะควรเน้นการประเมินผล ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของนักเรียนจริงๆ ถ้าเป็นไปได้อาจให้นักเรียน

ได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลพฤติกรรมของนักเรียนเอง โดยอาจใช้วิธีการประเมินจาก **แฟ้มสะสมงาน** (portfolio) ของนักเรียน รวมทั้งพยายามเน้นให้นักเรียนได้สำรวจข้อบกพร่องของตนเอง และปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

จะเห็นว่าการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนโดยอาศัยหลักสัปปริสธรรมนอกจากจะช่วยให้นักเรียนมีความรู้ในหลักสัปปริสธรรมแล้ว ยังช่วยให้นักเรียนดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง สามารถวิเคราะห์หาเหตุผลในการกระทำต่างๆ ได้ รู้หน้าที่และรู้จักกาลเทศะ ปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ครูจึงควรพิจารณานำมาใช้จัดกิจกรรมแนะแนวในสถานศึกษาของตน ให้แพร่หลายมากขึ้น

วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน

การจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานเป็นวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่นำเทคนิควิธีการหลายรูปแบบมาผสมผสานกันเช่นเดียวกับกิจกรรมกระบวนการกลุ่ม สามารถนำมาใช้ในการให้ข้อมูลแก่นักเรียนทั้งทางด้านส่วนตัว การศึกษา และอาชีพได้เป็นอย่างดี ช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในตนเองอย่างลึกซึ้งและเข้าใจในสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับตนเองอย่างแท้จริง ทำให้สามารถเลือกตัดสินใจในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม บางโรงเรียนได้นำกิจกรรมเหล่านี้ไปจัดแผนการสอนกิจกรรมแนะแนวทั้งระบบจนครบทุกระดับชั้น บางโรงเรียนนำกิจกรรมเพียงบางส่วนไปใช้ ซึ่งปรากฏว่าได้ผลดีเป็นที่น่าพอใจ

แนวคิดเกี่ยวกับระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน

วัชร ฐวธรรมและคนอื่นๆ (2523 : คำนำ) ได้กล่าวถึงระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานสรุปได้ว่า ระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานหรือเรียกว่าระบบพัฒนาประสิทธิภาพชีวิตและอาชีพ (life career development system) เรียกย่อๆว่า แอลซีดีเอส (LCDS) เป็นเครื่องมือทางจิตวิทยาที่ดัดแปลงขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิทยาแนะแนวแห่งอีริก (ERIC) และศูนย์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์แอนนาเบอร์ มิชิแกน เป็นโปรแกรมที่นิยมใช้กันทั่วโลกเพื่อช่วยพัฒนาคนทุกวงการและทุกระดับให้มีคุณภาพสูงขึ้นในการดำรงชีวิตและอาชีพโดยยึดหลักการนำเอาส่วนดีของมนุษย์ ได้แก่ ค่านิยม คุณธรรม ตลอดจนสติปัญญาและความสามารถทั้งหมดที่มีอยู่ในตัวนำออกมาใช้ให้ได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลเต็มที่ ระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานเป็นเครื่องมือที่ผู้ใช้ต้องอาศัยความรู้ทางจิตวิทยาหลายด้าน เช่น จิตวิทยาแนะแนว จิตวิทยาสังคม จิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาบุคลิกภาพ ฯลฯ เป็นวิธีการที่ได้รับการดัดแปลงและปรับเปลี่ยนให้สามารถใช้ในวัฒนธรรมและสังคมไทยได้

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมโดยใช้ระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน

การใช้ระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนนั้น เป็นการจัดกิจกรรมที่มีรูปแบบหลากหลายแตกต่างกัน แต่ละแบบฝึกปฏิบัติกันจะมีขั้นตอนในการจัดโดยเฉพาะไม่เหมือนกัน มีทั้งการใช้แบบสำรวจ กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม ฯลฯ ในการจัดกิจกรรมครูแนะแนวจึงต้องทำการศึกษาคู่มือผู้ดำเนินการของแต่ละมอดูลหรือแต่ละแบบฝึกปฏิบัติให้เข้าใจทุกขั้นตอนก่อนที่จะจัดกิจกรรมนั้นๆ

อย่างไรก็ตาม การจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน ครูแนะแนวจะต้องดำเนินการอย่างน้อย 4 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ

1) **ขั้นเตรียมการ** ในเรื่องต่างๆ เช่น ศึกษาทำความเข้าใจในแบบฝึกปฏิบัติจากคู่มือสำหรับผู้ดำเนินการที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ เตรียมสื่อและอุปกรณ์ที่จะต้องใช้ให้พร้อมและมีจำนวนเพียงพอกับจำนวนนักศึกษา เตรียมวางแผนการดำเนินกิจกรรม และเตรียมการประเมินผล ฯลฯ

2) **ขั้นดำเนินการจัดกิจกรรม** ตามที่ได้ระบุไว้ในแบบฝึกปฏิบัติของแต่ละมอดูลตามลำดับทุกขั้นตอนโดยจัดให้ต่อเนื่องกันทั้ง 9 มอดูลเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของการจัดกิจกรรม ด้วยวิธีที่เน้นให้นักเรียนได้สำรวจตนเอง เกี่ยวกับความสนใจ จุดแข็ง ความต้องการ บุคลิกภาพ ค่านิยม การตั้งเป้าประสงค์ การเผชิญงาน การเอาชนะอุปสรรค การใช้ข้อสนเทศ การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างมนุษยสัมพันธ์ และการสร้างอนาคต ตามแผนการจัดที่ได้วางไว้ตลอดภาคเรียนหรือตลอดปี

3) **ขั้นประเมินผลการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง** เกี่ยวกับการเรียนรู้และการพัฒนาของนักเรียน ทักษะ และวิธีการจัดกิจกรรมของครู รวมทั้งลักษณะของกิจกรรมที่ใช้ว่ามีความเหมาะสมกับสภาพของนักเรียนหรือกระบวนการจัดมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

4) **ขั้นนำไปใช้** เป็นขั้นที่ครูติดตามผลการจัดกิจกรรมที่มีต่อการสร้างประสบการณ์ใหม่ให้แก่นักเรียน เป็นการติดตามผลทั้งระยะสั้นและระยะยาวที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน

บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมโดยใช้ระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน

1) วางแผนการจัดกิจกรรมแนะแนว โดยการประชุมวางแผนร่วมกันกับครูอื่นๆ ที่รับผิดชอบ ซึ่งควรเป็นการวางแผนระยะยาวตลอดปีและต่อเนื่องกันในทุกระดับชั้น หรือแล้วแต่จะกำหนดกัน มีการคัดเลือกแบบปฏิบัติที่คิดว่าเหมาะสมกับสภาพของนักเรียน

2) จัดทำสื่อและอุปกรณ์ตามที่ระบุไว้ในแบบฝึกปฏิบัติให้เพียงพอและครบถ้วนสามารถใช้ได้หลายครั้ง ครูอาจช่วยกันผลิตสื่อไว้ใช้และเก็บไว้อย่างมีระบบเพื่อให้ง่ายแก่การหยิบมาใช้

3) ดำเนินการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้และปฏิบัติตามที่คู่มือกำหนดไว้ หรือนำมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับนักเรียนและความพร้อมในการจัดกิจกรรม ในการดำเนินกิจกรรมควรเน้นส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนในทุกด้านมากกว่าที่จะเน้นเนื้อหาวิชา ให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้และแก้ปัญหาด้วยตนเอง สร้างบรรยากาศที่ช่วยให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้มากขึ้น ครูควรบันทึกพฤติกรรมสำคัญของนักเรียนในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรมด้วยเพื่อจะได้นำมาวิเคราะห์ช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง

4) ครูจะต้องพัฒนาบุคลิกภาพให้เป็นนักมนุษยนิยม กล่าวคือ ยอมรับนักเรียนได้อย่างไม่มีเงื่อนไข มองโลกในแง่ดี เข้าใจและจริงใจต่อนักเรียน มีความสามารถในการสื่อสารให้นักเรียนรับรู้ได้ตามความเป็นจริง มีบุคลิกภาพน่าไว้วางใจ เป็นประชาธิปไตย ใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี เพราะบุคลิกภาพต่างๆ เหล่านี้จะเอื้อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง

5) ทำการประเมินผลการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนทุกครั้ง เพื่อสำรวจปัญหาและอุปสรรค ส่วนดีหรือข้อบกพร่องในการจัดกิจกรรม ตลอดจนพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนทุกคนเพื่อจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมต่อไป

6) ติดตามผลนักเรียนที่ได้รับประสบการณ์ จากกิจกรรมระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อดูว่านักเรียนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่ นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในระบบการเรียนรู้ การพัฒนาตนเอง การอยู่ร่วมกันและการทำงานมากน้อยเพียงใด เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาใช้กิจกรรมระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานในครั้งต่อไปด้วย

ตัวอย่างกิจกรรมระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน

วัชร ฐวธรรมและคนอื่นๆ (2523 : สารบัญ) ได้กล่าวถึงกิจกรรมของระบบพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานเป็น 9 มอดูล แต่ละมอดูลแบ่งเป็นแบบฝึกปฏิบัติย่อยสรุปได้ดังตาราง 7.3

ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน

1) ครูควรเข้ารับการฝึกอบรมการใช้กิจกรรมต่างๆ ของระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานก่อนที่จะนำกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ไปใช้ เพื่อช่วยให้เกิดความมั่นใจและสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมได้อย่างถูกต้อง เข้าใจถึงอารมณ์และความรู้สึกของนักเรียนในขณะปฏิบัติกิจกรรมอย่างแท้จริง เพื่อจะได้วางแผนและดำเนินการจัดให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แต่ถ้าไม่มีโอกาסק็คควรศึกษาและทำความเข้าใจจากคู่มือหรือสอบถามจากผู้ที่มีประสบการณ์และทดลองใช้แล้วประเมินผลหาข้อบกพร่องเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขในครั้งต่อไป

ตาราง 7.3 ชื่อกิจกรรมระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของวัชร สุวธรรมและคนอื่นๆ

มอดูล 1 การสำรวจตนเอง ประกอบด้วยแบบฝึกปฏิบัติที่ 1/1 การสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับตนเอง 1/2 การสำรวจความสนใจ 1/3 การสำรวจจุดแข็ง 1/4 การสำรวจความต้องการ 1/5 การสำรวจบุคลิกภาพ 1/6 การสำรวจชีวิต 1/7 การใช้ความเข้าใจในตนเอง ภาคผนวก: เกมเสริมทักษะบุคลิกภาพ มอดูล 2 การพิจารณาค่านิยม ประกอบด้วยแบบฝึกปฏิบัติที่ 2/1 การสำรวจค่านิยมของตน 2/2 การแลกเปลี่ยนค่านิยมของตนกับผู้อื่น 2/3 เกิดอะไรขึ้น...เมื่อค่านิยมของตนขัดกันเอง 2/4 ความขัดแย้งกับผู้อื่น 2/5 ค่านิยมที่ขัดแย้งกับกลุ่มและสังคม 2/6 การเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตามค่านิยมของตนเอง มอดูล 3 การตั้งเป้าประสงค์ ประกอบด้วยแบบฝึกปฏิบัติที่ 3/1 สำรวจค่านิยมที่สัมพันธ์กับการเลือกงาน 3/2 การใช้กระบวนการตั้งเป้าประสงค์ 3/3 อุปสรรคในการตั้งเป้าประสงค์ 3/4 เหตุผลเบื้องหลังเป้าประสงค์ 3/5 จงเป็นผู้ริเริ่ม: วางแผนงาน 3/6 รวมเป้าประสงค์ มอดูล 4 การเผชิญงาน ประกอบด้วยแบบฝึกปฏิบัติที่ 4/1 บทบาทของอาชีพใหม่ 4/2 การทำความเข้าใจเกี่ยวกับงาน 4/3 อาชีพในปัจจุบัน 4/4 ผลตอบแทนทางสังคมของงาน 4/5 การดำรงอาชีพที่เลือกสรรไว้ 4/6 ท่านและอนาคต มอดูล 5 การเอาชนะอุปสรรค ประกอบด้วยแบบฝึกปฏิบัติที่ 5/1 คนและอุปสรรค	5/2 กำแพงอุปสรรคที่ตัวท่านสร้างขึ้นเอง 5/3 การจัดการกับอุปสรรค 5/4 จะเอาชนะอุปสรรคได้อย่างไร 5/5 การจัดการกับปัญหาการหางานทำ มอดูล 6 การใช้ข้อสนเทศ ประกอบด้วยแบบฝึกปฏิบัติที่ 6/1 การใช้ข้อสนเทศ 6/2 ท่านเชื่อข้อสนเทศหรือไม่? 6/3 วิธีค้นหาสิ่งที่ท่านต้องการทราบ 6/4 ทำอะไรกับข้อสนเทศนั้น 6/5 จะประเมินข้อสนเทศได้อย่างไร 6/6 ท่านเป็นผู้ให้กำเนิดข้อสนเทศ มอดูล 7 การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยแบบฝึกปฏิบัติที่ 7/1 ท่านและสังคมที่ดำเนินตามเวลาหาพิกา 7/2 อะไรเกิดขึ้นเมื่อท่าน...? 7/3 การฟัง การทำตามคำแนะนำ การทำสมาธิ 7/4 ท่านและประสิทธิภาพ 7/5 การปฏิบัติงานด้วยประสิทธิภาพ 7/6 ประสิทธิภาพของกลุ่ม มอดูล 8 การสร้างมนุษยสัมพันธ์ ประกอบด้วยแบบฝึกปฏิบัติที่ 8/1 กระเจงเงาที่ผ่น 8/2 สำรวจไปรอบๆ 8/3 ท่านไม่ได้พูดอย่างนั้น 8/4 ท่านจะสร้างกำแพงหรือหน้าต่าง 8/5 การฟังและการย้อนตอบ 8/6 เมื่อเกิดการขัดแย้ง มอดูล 9 การสร้างอนาคต ประกอบด้วยแบบฝึกปฏิบัติที่ 9/1 มุ่งสู่อนาคต 9/2 วาดภาพสิ่งที่เป็นไปได้ 9/3 การริเริ่มอนาคต 9/4 เปิดหน้าต่างอนาคต 9/5 ก้าวหน้าสู่อนาคต 9/6 เป็นสถาปนิกเขียนแบบชีวิตสร้างอนาคตของท่าน
---	--

2) ในการเลือกกิจกรรมต่างๆมาใช้ควรพิจารณาถึงเป้าหมายสำคัญที่จะพัฒนานักเรียน ทั้งกระบวนการ มิใช่เฉพาะแต่ละกิจกรรม นั่นก็คือ ครูควรจัดให้ครบทั้ง 9 มอดูล แต่อาจไม่ครบทุกแบบฝึกปฏิบัติก็ได้ ขึ้นอยู่กับความพร้อมและองค์ประกอบอื่นๆตามความเหมาะสม และในการวางแผนจัดกิจกรรมโดยใช้ระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานนี้ควรวางแผนระยะยาวเพื่อให้ครบกระบวนการ

3) ควรเน้นให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของการปฏิบัติกิจกรรมที่มีต่อการสำรวจตนเอง การสำรวจอาชีพ เพื่อก้าวเข้าสู่โลกกว้างทางอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นให้นำสิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตจริง

4) ในการจัดกิจกรรมโดยใช้ระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานนี้ ครูควรคำนึงถึงประสบการณ์ของแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านการรับรู้ การแสดงความคิดเห็น และความสามารถในการพัฒนาตนเอง

5) ในการจัดกิจกรรมบางกิจกรรม ครูไม่ควรบอกวัตถุประสงค์หรือรายละเอียดของกิจกรรมก่อนที่จะให้นักเรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเองก่อน เพราะการที่นักเรียนรู้เป้าหมายอาจจะทำให้นักเรียนไม่กล้าแสดงพฤติกรรมที่แท้จริงของตนออกมา ทำให้การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนไม่บรรลุผลตามที่ต้องการได้

จะเห็นว่าการจัดกิจกรรมโดยใช้ระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน นอกจากจะช่วยให้นักเรียนได้สำรวจตนเองและรู้จักตนเองแล้ว ยังช่วยให้นักเรียนดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมาย รู้จักการตั้งเป้าหมายที่แน่นอนและชัดเจน พร้อมทั้งจะดำเนินการเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายนั้น รู้จักการวางแผนชีวิตของตนเองทั้งในปัจจุบันและอนาคต เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ ประสบความสำเร็จในชีวิต เป็นกำลังที่สำคัญในการพัฒนาความเจริญแก่สังคมและประเทศชาติ สมควรที่ครูแนะแนวจะได้ทำการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆและนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนต่อไป

วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมสร้างเสริมค่านิยม

กิจกรรมสร้างเสริมค่านิยมหรือการทำค่านิยมให้กระจ่าง (value clarification) เรียกว่า วิ.ช. (V.C.) กิจกรรมนี้เกิดจากแนวความคิดที่ว่ากรอบมโนทัศน์ศีลธรรมและจริยธรรมด้วยการบอกว่าอะไรดีควรทำ หรืออะไรไม่ดีไม่ควรทำนั้นไม่สามารถปลูกฝังหรือถ่ายทอดค่านิยมให้แก่ นักเรียนได้ ทั้งนี้ เพราะค่านิยมของคนเราเปลี่ยนแปลงได้เสมอ จึงได้พยายามคิดค้นกระบวนการต่างๆที่ช่วยให้คนเราเข้าถึงค่านิยมได้ แทนที่จะใช้กรอบมโนทัศน์ที่พึงประสงค์หรือเอาค่านิยมของครูหรือสังคมไปครอบนักเรียนจะด้วยวิธีใดก็ตามเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ แต่ควรใช้วิธีการให้นักเรียนเรียนรู้และเข้าใจระบบหรือกระบวนการของการพิจารณาสร้างเสริมค่านิยมจะดีกว่า

เพราะเป็นการฝึกฝนให้นักเรียนมีโอกาสพิจารณาอย่างมีเหตุผล เรียนรู้ว่าคุณเรามีการตัดสินใจที่ดีๆ ได้หลายวิธีด้วยกันในแต่ละปัญหา รู้ถึงผลที่ได้รับจากการตัดสินใจในแต่ละครั้ง ช่วยให้รู้วิธีสำรวจวิธีการดำเนินชีวิตทุกแง่มุม และดำเนินชีวิตตามค่านิยมของตนที่ได้เลือกอย่างอิสระด้วยตนเอง

แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมสร้างเสริมค่านิยม

เกี่ยวกับแนวคิดของกิจกรรมสร้างเสริมค่านิยมได้มีผู้กล่าวไว้ดังนี้

กรมวิชาการ (2536 : 38) ได้ให้ความหมายของการทำค่านิยมให้กระจ่างหมายถึง กระบวนการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลตามแนวค่านิยมของตนโดยมุ่งเน้นให้บุคคลได้เกิดกระบวนการคิดและตัดสินใจด้วยตนเองภายหลังที่ได้รับฟังเหตุการณ์หรือข้อมูลต่างๆ จากกลุ่มเพื่อนเพื่อประกอบการตัดสินใจ

ซึ่งสอดคล้องกับดวงจิต คำวงษา (ม.ป.ป. : บทนำ) ที่ได้ให้ความหมายสรุปได้ว่า กระบวนการทำค่านิยมให้กระจ่างเป็นกระบวนการพัฒนาค่านิยมที่ช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้ที่จะตัดสินใจ ตั้งเป้าหมายและวางแผนในชีวิต ตลอดจนพัฒนาความคิดเพื่อการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความหมาย

ส่วนดุชนิ บุญกำเนิด (2527 : 2-3) เห็นว่าค่านิยมมีขอบข่ายเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

- 1) ค่านิยมที่เป็นความคิดเห็นในเรื่องของความงาม เกี่ยวกับความชื่นชม ความชอบ ความพึงพอใจที่มากกว่า เช่น ชอบพักผ่อนเที่ยวตามธรรมชาติมากกว่าไปเดินร่ำ ฯลฯ
- 2) ค่านิยมที่เป็นความคิดเห็นในเรื่องความดีในสิ่งที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความประพฤติของคนและมีเกณฑ์ในการตัดสินความดีด้วยคุณธรรม ศีลธรรม ศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนการกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว

สำหรับในเรื่องธรรมชาติของค่านิยม มาลินี จุฑะรพ (2537 : 270-271) ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่าค่านิยมมีลักษณะคงที่และอาจเปลี่ยนแปลงได้ เกิดจากการเรียนรู้ตั้งแต่เยาว์วัยและพัฒนาตามลำดับ นอกจากนี้ ค่านิยมมีลักษณะเป็นความเชื่อที่ใช้เป็นฐานสำหรับการเลือกปฏิบัติตามที่ตนชอบ ประกอบด้วยความรู้ ความรู้สึกผูกพัน และพฤติกรรม ธรรมชาติอีกประการหนึ่งของค่านิยมคือมีลักษณะเปรียบเทียบความสำคัญ เมื่อต้องตัดสินใจเลือกจะจัดลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่าการสร้างเสริมค่านิยมหรือการทำค่านิยมให้กระจ่างหมายถึงกระบวนการต่างๆ ที่ช่วยให้บุคคลได้รวบรวมความคิดรวบยอดในด้านความดีงามและความถูกต้องของตนที่มีต่อสิ่งต่างๆ และตัดสินใจเลือกได้ว่าความคิดใดมีความสำคัญหรือมีคุณค่ามากกว่าความคิดอื่นๆ อย่างชัดเจน เพื่อช่วยให้รู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมสร้างเสริมค่านิยม

แรทส์ (Raths, อ้างถึงใน ดุชนิ บุญกำเนิด, 2527 : 6-9) เชื่อว่าค่านิยมเกิดจากขั้นตอน

ที่สำคัญ 3 ประการใหญ่ๆหรือ 7 ประการย่อยๆดังภาพ 7.1

การเลือก (Choosing)	1. ให้โอกาสเลือกอย่างเสรี
	2. ให้มีทางเลือกหลายทาง
	3. ให้โอกาสคิดพิจารณาอย่างรอบคอบและ เป็นไปตามลำดับขั้น
การให้ค่า (Prizing)	4. ยอมรับ มีความพอใจหลังจากการเลือก
	5. เด็ดใจที่จะยืนยันความคิดตามที่ตนตัดสินใจ และสามารถอธิบายเหตุผลให้ผู้อื่นฟังได้
การปฏิบัติ (Acting on)	6. ได้แสดงพฤติกรรมอะไรสักอย่างต่อ ทางเลือกที่ตนตัดสินใจ
	7. กระทำ (ปฏิบัติ) ช่างนเกิดเป็นนิสัย

ภาพ 7.1 ขั้นตอนที่สำคัญของการเกิดค่านิยม

ที่มา : ดุษณี บุญกำเนิด 2527 : 6

จะเห็นว่าการสร้างเสริมค่านิยมจะต้องผ่านกระบวนการหลายขั้นตอน ตั้งแต่การเลือกอย่างเสรีไม่มีใครบังคับจากค่านิยมหลายๆอย่างที่มีอยู่ โดยพิจารณาถึงข้อดีข้อเสียและผลที่จะตามมา รวมทั้งเหตุผลและรักษาไว้อย่างมั่นคง ยืนหยัดและปฏิบัติตามค่านิยมอย่างเหนียวแน่น พร้อมทั้งกระทำซ้ำในสิ่งที่เรายึดถือว่ามีคุณค่าจนเป็นนิสัย ค่านิยมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก ดังนั้นการที่จะให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์หรือมีค่านิยมที่เป็นที่ยอมรับของสังคมจึงจำเป็นต้องให้ผ่านกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมด้วยการให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมต่างๆตามที่ครูจัดให้

บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมสร้างเสริมค่านิยม

1) ศึกษาแนวคิดและหลักการต่างๆเกี่ยวกับค่านิยมและกระบวนการสร้างค่านิยมให้มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ โดยเฉพาะในเรื่องการจัดกิจกรรมต่างๆที่จะช่วยสร้างเสริมค่านิยมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนที่เหมาะสมกับสภาพของนักเรียน

2) เตรียมการจัดกิจกรรมโดยการกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมไว้ก่อน เตรียมกิจกรรม แบบฝึกหัด สื่อ และการตั้งคำถามเพื่อให้เกิดความกระจำในค่านิยม

3) ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เช่น เตรียมจัดสถานการณ์เพื่อให้นักเรียนได้คิดและตัดสินใจ ยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน แสดงความคิดเห็นตามความจำเป็น เข้าใจและยอมรับในพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกอย่างไม่มีเงื่อนไข เพื่อช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาค่านิยมของตนต่อไป

4) ดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมค่านิยมให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ ใช้หลักจิตวิทยาเพื่อสร้างเสริมกำลังใจให้นักเรียนคิดและแสดงความคิดเห็นของตนให้ผู้อื่นได้รับทราบ มีการใช้คำถามให้นักเรียนได้วิเคราะห์พฤติกรรมของตนเอง เปรียบเทียบผลดีผลเสียและผลลัพธ์จากพฤติกรรมที่ออกมาจนเกิดความกระจำในค่านิยมของตน

5) พยายามใช้ยุทธศาสตร์ต่างๆในการทำให้นักเรียนเกิดความกระจำในค่านิยม เช่น ให้นักเรียนเขียนบันทึกพฤติกรรมที่เกี่ยวกับค่านิยมของตน หรืออาจให้นักเรียนตอบคำถามหรือจัดกิจกรรมกลุ่มแบบต่างๆที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้อภิปรายแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจเลือกความคิดเห็นที่คิดว่าดีที่สุด สถานการณ์นั้นๆด้วยตนเอง ช่วยให้นักเรียนเกิดความกระจำในค่านิยมของตนมากยิ่งขึ้น

6) ประเมินผลและติดตามผลการจัดกิจกรรมแนะแนว โดยใช้กิจกรรมสร้างเสริมค่านิยมของนักเรียนแต่ละคนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมของครูว่ามีปัญหาหรือข้อบกพร่องในเรื่องใดบ้าง เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขในครั้งต่อไป

ตัวอย่างกิจกรรมสร้างเสริมค่านิยม

ได้มีผู้เสนอกิจกรรมสร้างเสริมค่านิยมหลายท่าน ครูผู้สอนจึงควรเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพผู้เรียนและสภาพของโรงเรียนมาจัดทำแผนการสอนที่เหมาะสมกับโรงเรียน สำหรับในระดับมัธยมศึกษา มีผู้นำกิจกรรมสร้างเสริมค่านิยมมาใช้สอนวิชากิจกรรมแนะแนวและจัดทำเป็นแบบฝึกหัดให้ผู้เรียนได้ใช้กันบ้างแล้วในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เช่น

ดวงจิต คำวงษา (ม.ป.ป. : 4-143) ได้สร้างแบบฝึกหัดวิชาแนะแนวชั้น ม.1 และชั้น ม.2 สำหรับใช้ในภาคเรียนที่ 1-2 โดยใช้กิจกรรมสร้างเสริมค่านิยมในระดับ ม.1 และ ม.2 สรุปได้ดังตาราง 7.4

นอกจากนี้ กรมวิชาการได้นำยุทธวิธีสร้างเสริมค่านิยมโดยคัดเลือกให้เหลือเพียง 20 ยุทธวิธี มาทดลองใช้กับโรงเรียนในระดับประถมศึกษา และจัดทำเป็นคู่มือการสร้างเสริมค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และวินัยระดับประถมศึกษา เพื่อปลูกฝังให้เป็นคนที่มีคุณภาพ ทำประโยชน์ให้แก่สังคม โดยการพัฒนา ค่านิยมพื้นฐานตามหลักสูตรประถมศึกษาทั้ง 13 ข้อ คือ ความเป็นผู้ใฝ่รู้ ความขยัน ความอดทน การประหยัด ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ความเมตตา-

กรุณา ความกตัญญูทศเวที การตรงต่อเวลา ความสามัคคี ความยุติธรรม และความมี
วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งปรากฏว่าผลการใช้ยุทธวิธีดังกล่าวช่วยให้นักเรียนรู้จัก
ตนเอง คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีคุณธรรม จริยธรรม และวินัยในตนเองสูงขึ้น

ตาราง 7.4 กิจกรรมสร้างเสริมค่านิยมในระดับ ม.1 และ ม.2 ของดวงจิต คำวงษา

วิชาแนะแนวสำหรับชั้น ม.1	วิชาแนะแนวสำหรับชั้น ม.2
เทอมต้น มี 19 ยุทธวิธี ได้แก่ ยุทธวิธีที่ 1 20 สิ่งที่คุณรักที่จะทำ ยุทธวิธีที่ 2 ตารางค่านิยม ยุทธวิธีที่ 3 การลงคะแนนเสียง ยุทธวิธีที่ 4 การจัดลำดับที่ ยุทธวิธีที่ 5 ไม่กระดก ยุทธวิธีที่ 6 บุคคลที่คุณอยากทำตัวเหมือน ยุทธวิธีที่ 7 สำรองค่านิยม ยุทธวิธีที่ 8 เส้นค่านิยม ยุทธวิธีที่ 9 การกระจายความคิด ยุทธวิธีที่ 10 แสค่านิยม ยุทธวิธีที่ 11 แสแห่งความภูมิใจ ยุทธวิธีที่ 12 การสัมภาษณ์ ยุทธวิธีที่ 13 การสัมภาษณ์อย่างเร็วและ การสัมภาษณ์แบบลูกโซ่ ยุทธวิธีที่ 14 การสัมภาษณ์กลุ่ม ยุทธวิธีที่ 15 ฉันเรียนรู้ว่า ยุทธวิธีที่ 16 ฉันประหลาดใจ ยุทธวิธีที่ 17 วารสารค่านิยมหรือธนาคาร ข้อมูลค่านิยม ยุทธวิธีที่ 18 เกมจตุรรมค่านิยม ยุทธวิธีที่ 19 จับคู่ เทอมปลาย มี 20 ยุทธวิธี ได้แก่ ยุทธวิธีที่ 20 มาทำความรู้จักกันเถอะ ยุทธวิธีที่ 21 วงกลมส่วนตัว ยุทธวิธีที่ 22 เรากล้าเสี่ยงหรือไม่ ยุทธวิธีที่ 23 การมองหาทางเลือก ยุทธวิธีที่ 24 การค้นหาทางปฏิบัติในสิ่งที่เลือก ยุทธวิธีที่ 25 การระดมสมอง	เทอมต้น มี 20 ยุทธวิธี ได้แก่ ยุทธวิธีที่ 40 เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย ยุทธวิธีที่ 41 ขจัดข้อขัดแย้ง ยุทธวิธีที่ 42 การกระทำตามค่านิยม ยุทธวิธีที่ 43 จดหมายถึงบรรณาธิการ ยุทธวิธีที่ 44 โทรเลขค่านิยม ยุทธวิธีที่ 45 สัมผัสความรู้สึก ยุทธวิธีที่ 46 การสนทนาที่ยังไม่จบ ยุทธวิธีที่ 47 โล่ประจำตัว ยุทธวิธีที่ 48 หลุมหลบภัย ยุทธวิธีที่ 49 ถ้ามหาภัย ยุทธวิธีที่ 50 แม่น้ำจะเซ ยุทธวิธีที่ 51 การฟังแบบร้อเจอร์ส ยุทธวิธีที่ 52 เกมการเลือกอย่างอิสระ ยุทธวิธีที่ 53 เส้นชีวิต ยุทธวิธีที่ 54 คุณคือใคร ยุทธวิธีที่ 55 คำจารึกบนหลุมฝังศพ ยุทธวิธีที่ 56 ประวัติความดีงาม ยุทธวิธีที่ 57 สองวันแห่งความทรงจำ ยุทธวิธีที่ 58 การดำเนินชีวิต ยุทธวิธีที่ 59 ทำสัญญากับตัวเอง เทอมปลาย มี 20 ยุทธวิธี ได้แก่ ยุทธวิธีที่ 60 เราจะทำชีวิตให้แตกต่าง ไปจากเดิมได้อย่างไร ยุทธวิธีที่ 61 อะไรคือสิ่งสำคัญ ยุทธวิธีที่ 62 ฉันภูมิใจ ยุทธวิธีที่ 63 มีอะไรในกระเป๋าของท่าน ยุทธวิธีที่ 64 เสื้อผ้าบอกค่านิยม

วิชาแนะแนวสำหรับชั้น ม.1	วิชาแนะแนวสำหรับชั้น ม.2
ยุทธวิธีที่ 26 การค้นหาสิ่งที่เกิดขึ้น ภายหลังการเลือก	ยุทธวิธีที่ 65 เราทำอะไรและอะไรที่เราต้องการรู้
ยุทธวิธีที่ 27 การเคลื่อนกำลังอุปสรรค	ยุทธวิธีที่ 66 คณานมหัสจรรย์
ยุทธวิธีที่ 28 สิ่งที่ทำเป็นอันดับแรก	ยุทธวิธีที่ 67 วิธีชีวิต
ยุทธวิธีที่ 29 การค้นหารูปแบบ	ยุทธวิธีที่ 68 ของขวัญวันปีใหม่
ยุทธวิธีที่ 30 บุคลิก 3 อย่าง	ยุทธวิธีที่ 69 บัตรอวยพรวันปีใหม่
ยุทธวิธีที่ 31 เสี่ยงกระซิบ	ยุทธวิธีที่ 70 ค่านิยมที่ขัดแย้ง
ยุทธวิธีที่ 32 กีเปอร์เซ็นต์ที่	ยุทธวิธีที่ 71 เตรียมตัวไปพักผ่อน
ยุทธวิธีที่ 33 การแบ่งเวลา	ยุทธวิธีที่ 72 ทำนาคือบุคคลที่
ยุทธวิธีที่ 34 กล้องวิเศษ	ยุทธวิธีที่ 73 ใครคือผู้ที่ควรถูกตำหนิ
ยุทธวิธีที่ 35 ฉันทคือใคร	ยุทธวิธีที่ 74 เครื่องหมายการค้า
ยุทธวิธีที่ 36 อัดชีวประวัติ	ยุทธวิธีที่ 75 การจัดลำดับก่อนหลัง
ยุทธวิธีที่ 37 เติมประโยคให้สมบูรณ์	ยุทธวิธีที่ 76 คำเตือนที่ชวนให้คิด
ยุทธวิธีที่ 38 แขกรับเชิญ	ยุทธวิธีที่ 77 บ้านที่ประจำวัน
ยุทธวิธีที่ 39 ค่านิยมที่ยึดมั่น	ยุทธวิธีที่ 78 กระเป๋าสมบัติ
	ยุทธวิธีที่ 79 กลุ่มสนับสนุน

ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมสร้างเสริมค่านิยม

1) ครูควรทำความเข้าใจในค่านิยมของตนเองให้กระจ่างชัดเจนเพื่อจะได้เข้าใจในเรื่องค่านิยมและการสร้างค่านิยมอย่างถ่องแท้ จะได้เกิดประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการเกิดค่านิยมของแต่ละคนและองค์ประกอบที่ทำให้เกิดค่านิยม สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ครูสามารถคิดและหาวิธีการที่จะช่วยสร้างเสริมค่านิยมของนักเรียนให้กระจ่างได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จในการสร้างเสริมค่านิยมให้นักเรียนมากยิ่งขึ้น

2) ครูจะต้องพัฒนานตนเองให้มีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น ใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน มีระบบการตัดสินใจที่มีเหตุผลเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม สรุปผลจากคำตอบของนักเรียนได้ตรงประเด็น ครูควรเปิดเผยค่านิยมของตนเองแต่ไม่ควรเอาค่านิยมของตนเองครอบนักเรียนหรือบังคับให้นักเรียนต้องเชื่อและทำตามค่านิยมของตน สิ่งต่างๆเหล่านี้จะช่วยให้นักเรียนกล้าที่จะเปิดเผยค่านิยมของตน

3) ในการยกเหตุการณ์หรือสถานการณ์เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และเป็นสื่อที่ช่วยให้เกิดการคิดจะต้องมีเนื้อเรื่องที่ชัดเจน ไม่สั้นหรือยาวจนเกินไป เป็นเหตุการณ์ที่พบเห็นได้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนโดยทั่วไป และจะต้องมีค่านิยมหรือคุณธรรมที่ต้องการจะสร้างเสริมแทรกในเหตุการณ์หรือสถานการณ์นั้นด้วยเสมอ ที่สำคัญคือครูจะต้องเขียนข้อคำถามหรือ

แบบฝึกหัดที่ช่วยให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและตัดสินใจเลือกได้ตรงกับค่านิยมของตนโดยไม่ได้ถูกบังคับ

4) ควรใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดกิจกรรมเพื่อช่วยให้นักเรียนได้รับทราบค่านิยมของเพื่อนๆ และเปรียบเทียบค่านิยมของตนกับเพื่อนๆ ว่าเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร ช่วยให้ทราบถึงความคิดเห็นของเพื่อนที่มีต่อค่านิยมของตน มีการแลกเปลี่ยนค่านิยมของกันและกัน ฝึกการยอมรับในค่านิยมที่มีเหตุผลดีกว่าและมีประสบการณ์เกี่ยวกับค่านิยมกว้างขวางยิ่งขึ้น

วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มคุณภาพ

วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มคุณภาพเป็นนวัตกรรมที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวที่ช่วยสร้างเสริมคุณภาพของนักเรียนด้วยเทคนิควิธีการต่างๆ ทำให้นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีเป็นประโยชน์แก่ตนเอง ต่อการทำงาน และต่อผู้อื่น วิธีการนี้สอดคล้องกับหลักสูตรที่เน้นทักษะกระบวนการอีกวิธีหนึ่งซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ในการจัดกิจกรรมแนะแนวได้เป็นอย่างดี

แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมกลุ่มคุณภาพ

สุดา ธาราพิทักษ์ (2536 : 57) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมกลุ่มคุณภาพหรือคิวซี (quality control, QC) หรือคิวซีซี (quality control circle, QCC) ว่าเป็นระบบการทำงานแบบให้สมาชิกมีส่วนร่วม (participative management) โดยการช่วยกันคิด ช่วยกันทำ และช่วยกันแก้ไขปัญหาของหน่วยงาน ยึดหลักการและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้แก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนปรับปรุงการทำงานอย่างมีระบบจนประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

ส่วนกรมวิชาการ (2536 : 10) ได้ให้ความหมายคล้ายกันว่ากิจกรรมกลุ่มสร้างคุณภาพหรือกิจกรรมคิวซีเป็นเทคนิคที่ได้พัฒนาขึ้นโดยเน้นรูปแบบการทำงานเป็นทีมเพื่อใช้ในการที่จะให้บุคคลได้ทำงานร่วมกัน โดยมีการรวมตัวกันของสมาชิกเป็นกลุ่มเล็กๆด้วยความสมัครใจ มีจุดมุ่งหมายร่วมกันที่จะแก้ปัญหาหรือปรับปรุงงานเฉพาะด้านของตนและร่วมกันทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

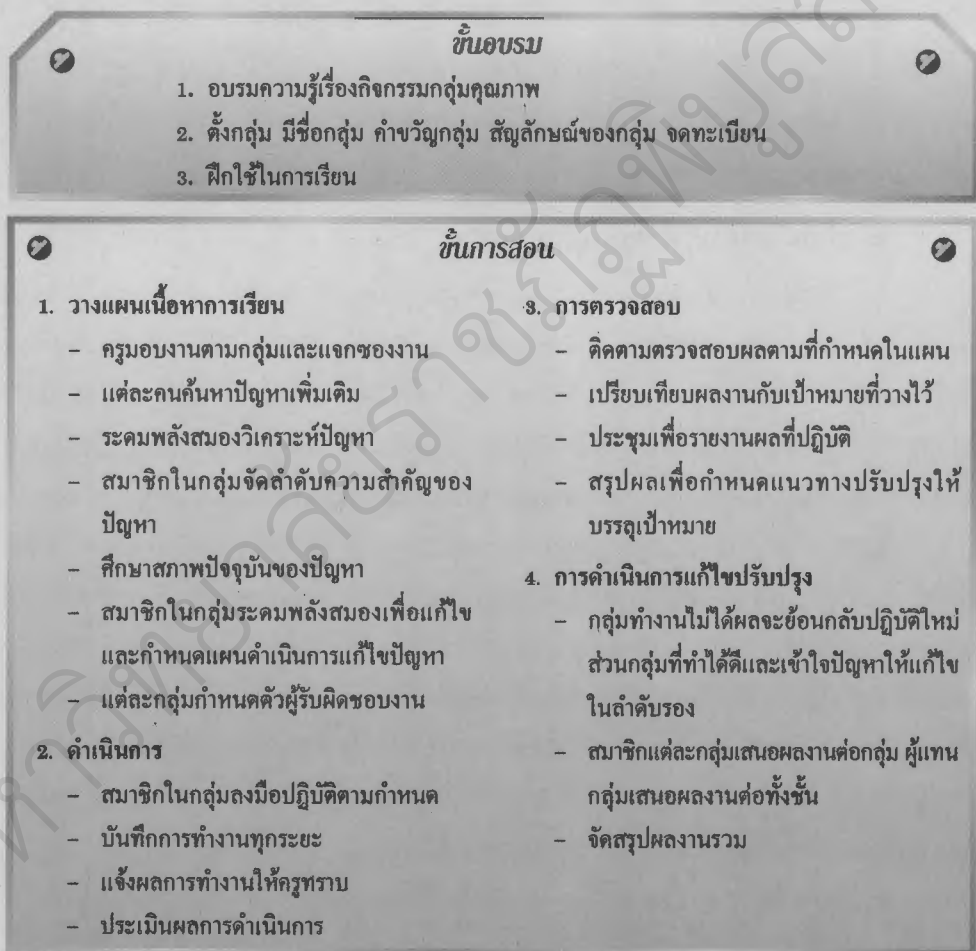
ซึ่งสอดคล้องกับพรรณราย ทรัพย์ะประภา (2529 : 119) ที่กล่าวว่า คิวซีหรือการควบคุมคุณภาพ การส่งเสริมคุณภาพ หรือการสร้างเสริมคุณภาพการปฏิบัติงาน หมายถึงการที่คนในหน่วยงานเดียวกันมารวมตัวกันเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละประมาณ 9-10 คน เพื่อทำงานร่วมกัน โดยมีจุดประสงค์หลักก็คือการแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานในหน่วยงานของตน เพราะถือว่าสมาชิกในกลุ่มเป็นผู้ที่คลุกคลีกับปัญหา ย่อมรู้ดีว่าอะไรคือปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริงในขณะปฏิบัติงาน รู้ว่าอะไรบ้างที่เป็นสาเหตุของปัญหาและมีวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างไรจึงจะถูกต้อง เมื่อกลุ่มทราบถึงปัญหา สาเหตุของปัญหา และวิธีแก้ปัญหาลแล้ว ก็

ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาตามที่ได้ตกลงกันได้ และสามารถตรวจสอบ ประเมินผล และตั้งมาตรฐานในการปฏิบัติงานได้ในเวลาต่อมา มีการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ คือ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการประเมินผลข้อมูลหรือประเมินผลพฤติกรรมในการแก้ปัญหานั้นๆ

จากแนวคิดดังกล่าว เราพอจะสรุปได้ว่ากิจกรรมกลุ่มคุณภาพหมายถึงกิจกรรมกลุ่มที่มุ่งพัฒนาคุณภาพในการทำงานขององค์กรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น โดยผ่านกระบวนการวางแผน กระบวนการดำเนินการ รวมทั้งการตรวจสอบและการปรับปรุงแก้ไขงานให้บรรลุตามเป้าหมาย

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มคุณภาพ

สุดา ธาราพิทักษ์ (2536 : 58-61) ได้เสนอขั้นตอนกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มคุณภาพ ดังภาพ 7.2

ภาพ 7.2 ขั้นตอนกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มคุณภาพ

ที่มา : สุดา ธาราพิทักษ์ 2536 : 59

จากภาพ 7.2 สุตฯ ธาราพิทักษ์ได้อธิบายในรายละเอียดของการดำเนินการสอน ดังนี้

1) ขั้นตอนหรือการสอนครั้งแรก ดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ

ก) เป็นการอบรมให้ความรู้แก่กิจกรรมกลุ่มคุณภาพโดยใช้เวลา 2 คาบ ผู้สอนจะจัดประสบการณ์ที่มีเป้าหมายเพื่อช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความพร้อมโดยครูนำสื่อการอบรมชนิดต่างๆมาประกอบประกอบการอธิบาย เช่น วิดีทัศน์ ฯลฯ แล้วอธิบายประกอบแผ่นใสเกี่ยวกับความสำคัญของกิจกรรมกลุ่มคุณภาพ ให้นักเรียนอ่านการตูนที่มีเนื้อหาอธิบายรายละเอียดของกิจกรรมกลุ่มคุณภาพพร้อมตัวอย่างกิจกรรมอย่างชัดเจน ตลอดจนวิธีการเทคนิคทางสถิติอย่างที่ใช้กับกิจกรรมกลุ่มคุณภาพ

ข) ให้นักเรียนเลือกเข้ากลุ่มด้วยความสมัครใจ แต่ละกลุ่มตั้งชื่อกลุ่ม เลือกประธานและเลขานุการ หลังจากนั้นต้องจดทะเบียนและกำหนดสัญลักษณ์ของแต่ละกลุ่ม

ค) สร้างความพร้อม ทักษะ และความคุ้นเคย โดยเริ่มสร้างความพร้อมในการฝึกทักษะด้านต่างๆ สร้างความคุ้นเคยและความเข้าใจอย่างถูกต้องกับกิจกรรมกลุ่มคุณภาพก่อนนำไปใช้ในการเรียน นักเรียนจะได้รับสถานการณ์ปัญหาเพื่อฝึกทักษะตามกระบวนการของกิจกรรมกลุ่มคุณภาพ มีการร่วมกันศึกษาระดมพลังสมองเพื่อวิเคราะห์หาทางแก้ปัญหา คัดเลือกปัญหาที่สำคัญควรแก้ไข ช่วยกันวิเคราะห์น้ำหนักคะแนนค่าความสำคัญของปัญหา วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา เสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหา เมื่อมีความเข้าใจถูกต้องแล้วก็ให้ทำแผนภูมิแก้มปลา มีการรายงานแสดงผลงานของแต่ละกลุ่มแลกเปลี่ยนกัน มีการวิพากษ์วิจารณ์แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและปัญหาการทำงานแต่ละกลุ่ม การปฏิบัติงานทั้งหมดเป็นการฝึกทักษะตามกระบวนการกลุ่มคุณภาพนั่นเอง

2) ขั้นตอนการสอนเนื้อหาวิชา โดยนำเนื้อหามาวางแผนตามขั้นตอน ดังนี้

ก) วางแผนเนื้อหาการเรียน โดยการแจกซองงานซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาวิชาและสื่อต่างๆ สมาชิกแต่ละกลุ่มจะช่วยศึกษาหาข้อมูลร่วมกัน เลือกปัญหาที่กลุ่มจะดำเนินการแก้ไข กำหนดแบ่งตัวบุคคลผู้รับผิดชอบงาน

ข) ดำเนินการ เป็นขั้นปฏิบัติงานภายในโรงเรียนตามที่กลุ่มกำหนดเป้าหมาย เริ่มแยกย้ายกันปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาย่างจริงจัง

ค) การตรวจสอบ เป็นการติดตามตรวจสอบผลงานที่ได้แก้ไขไปแล้วว่าดีขึ้นหรือไม่อย่างไร เปรียบเทียบกับเป้าหมายที่วางไว้ว่าจะสามารถแก้ไขให้ลดลงได้เป็นร้อยละเท่าใด

ง) การดำเนินการแก้ไขปรับปรุง หากกลุ่มใดทำงานไม่ได้ผล ให้เริ่มย้อนกลับไปปฏิบัติใหม่ ส่วนกลุ่มที่ทำได้นั้นหากยังมีเวลาเหลือก็สามารถแก้ไขปัญหานั้นลำดับรองต่อไปได้ และเมื่อเสร็จสิ้นทุกกลุ่มจะร่วมกันเสนอผลงานโดยมีผู้แทนกลุ่มเป็นผู้นำเสนอผลงานต่อทั้งชั้น จัดสรุปผลงานรวมและแสดงมาตรฐานของการทำงานกลุ่ม ซึ่งแจ้งถึงปัญหาอุปสรรคของการทำงานในแต่ละกลุ่ม

ส่วนกรมวิชาการ (2536 : 10) ได้สรุปขั้นตอนการจัดกิจกรรมกลุ่มคุณภาพที่สอดคล้องกัน โดยแบ่งเป็น 9 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ตั้งปัญหา สมาชิกของกลุ่มช่วยกันเลือกปัญหาที่สำคัญเพื่อการดำเนินการแก้ไข
- 2) วิเคราะห์สาเหตุที่เกิดปัญหา คัดเลือกสาเหตุที่สำคัญและกลุ่มแก้ไขได้เอง
- 3) คิดหาวิธีแก้ปัญหาง่ายและมีประสิทธิภาพ
- 4) วางแผนการแก้ปัญหา
- 5) ดำเนินการแก้ปัญหา
- 6) ประเมินผลการแก้ปัญหาในแต่ละขั้นตอน
- 7) แก้ไขปัญหาและอุปสรรค (ขั้นตอนที่มีอุปสรรคให้กลับไปแก้ปัญหา โดยเริ่มทำตั้งแต่

ข้อ 1) ถึง 6))

- 8) นำไปปฏิบัติ
- 9) นำผลงานของกลุ่มไปเสนอต่อที่ประชุมกลุ่มใหญ่หรือในชั้นเรียน

บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมโดยใช้กิจกรรมกลุ่มคุณภาพ

- 1) ศึกษาแนวคิดและหลักการของกิจกรรมกลุ่มคุณภาพให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ทุกขั้นตอน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมต่างๆของกิจกรรมกลุ่มคุณภาพทั้งจากเอกสาร ตำรา และผลงานวิจัย
- 2) วางแผนการจัดกิจกรรมให้ต่อเนื่องกันทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นวางแผน ขั้นดำเนินการ ขั้นตรวจสอบ และแก้ไข
- 3) ติดตามตรวจสอบและให้คำแนะนำแก่กลุ่มอย่างใกล้ชิด ทั้งรายบุคคลและเป็นรายกลุ่ม ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน จนกว่าจะบรรลุเป้าหมาย
- 4) ดำเนินการจัดกิจกรรมตามขั้นตอนตามที่ได้รับไว้ในแผนการจัดให้ประสบความสำเร็จ โดยเน้นให้นักเรียนปฏิบัติตามกติกาของกลุ่ม การมีสัมพันธภาพที่ดี การระดมพลังสมองในการแก้ปัญหา การพัฒนาความรับผิดชอบที่มีระบบระเบียบ และการฝึกทักษะกระบวนการต่างๆแก่นักเรียน เช่น การรายงาน การจัดการ การคิดแก้ปัญหา เป็นต้น
- 5) มอบหมายงานให้นักเรียนปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์จริงนอกห้องเรียน และนำผลเสนอต่อกลุ่มใหญ่ในชั้นเรียนเพื่อหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขในกรณีที่ไม่ประสบความสำเร็จ
- 6) ประเมินผลและติดตามผลการจัดกิจกรรมกลุ่มคุณภาพเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียน ในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรมแต่ละขั้นตอน และประเมินผลการจัดกิจกรรมว่าบรรลุเป้าหมายมากน้อยเพียงใด รวมทั้งการติดตามผลการจัดกิจกรรมในสถานการณ์จริงว่าประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด

ตัวอย่างกิจกรรมกลุ่มคุณภาพ

พรรณราย ทรัพย์ะประภา (2529 : 118-155) ได้เสนอแนะกิจกรรมคิวิซีที่สามารถใช้

ในการจัดกิจกรรมแนะแนวในหนังสือการสอนกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม ดังนี้

- 1) เชื่อมขัดเส้นเดียว (การระดมสมอง)
- 2) ความคิดสร้างสรรค์ (ตอนที่ 1)
- 3) การคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (ตอนที่ 2 การระดมสมอง)
- 4) การคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (ตอนที่ 3 การระดมสมองเพื่อหาปัญหา)
- 5) การคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (ตอนที่ 4 การระดมสมองเพื่อหาสาเหตุของปัญหา)
- 6) การคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (ตอนที่ 5 แผนภูมิกังปลา)
- 7) การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (ตอนที่ 6 การเก็บข้อมูล)
- 8) การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (ตอนที่ 7 การตั้งเป้าหมายและการระดมสมองเพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหา)
- 9) การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (ตอนที่ 8 การประเมินวิธีการแก้ปัญหา)
- 10) การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (ตอนที่ 9 การวางแผนการแก้ปัญหา)

ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มคุณภาพ

1) การกำหนดหัวข้อเนื้อหา ควรเป็นปัญหาที่ออกมาจากตัวนักเรียนจริงๆ และเป็นปัญหาที่ทุกคนเห็นร่วมกันว่าน่าจะต้องได้รับการแก้ไขเพื่อประโยชน์ต่อตนเองและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นำหัวข้อเหล่านั้นมาเรียงลำดับความสำคัญแล้วกำหนดเป็นหัวข้อให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติโดยใช้กิจกรรมกลุ่มคุณภาพตามขั้นตอน จะช่วยให้นักเรียนมีความสนใจและเห็นคุณค่าของการเรียนรู้มากขึ้น นอกจากนี้ การกำหนดเนื้อหาควรให้มีความง่ายเหมาะสมกับนักเรียน เน้นให้คิดและปฏิบัติจริง

2) การจัดกิจกรรมกลุ่มคุณภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดให้ครบถ้วนตามกระบวนการ ครูจึงต้องวางแผนให้รอบคอบเกี่ยวกับจำนวนคาบเวลาที่ใช้ เพราะวิชากิจกรรมแนะแนวกำหนดให้มีเพียง 1 คาบต่อสัปดาห์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและ 2 คาบต่อสัปดาห์ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาจเป็นอุปสรรคของครูในการที่จะจัดกิจกรรมกลุ่มคุณภาพซึ่งต้องใช้ระยะเวลาต่อเนื่องกันจนกว่าจะครบวงจร ครูจึงต้องกำหนดวันเวลาในการดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอนให้นักเรียนทราบล่วงหน้า ให้นักเรียนมีอิสระและเสรีภาพในการคิดแก้ปัญหาภายใต้กรอบและกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3) ครูแนะแนวที่จะใช้วิธีนี้จะต้องศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมกลุ่มคุณภาพ ให้ความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีการตามขั้นตอนต่างๆ อย่างแท้จริง ถ้าเป็นไปได้ควรผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับกิจกรรมกลุ่มคุณภาพทั้งในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติโดยเฉพาะ ครูควรมีโอกาสฝึกอบรมเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ก่อนที่จะนำมาใช้ จนมีความเข้าใจและสามารถใช้กิจกรรมต่างๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว และที่สำคัญคือสามารถประยุกต์กิจกรรมกลุ่มคุณภาพให้มีความเหมาะสม

กับเนื้อหาและนักเรียนได้เป็นอย่างดี

4) ครูแนะแนวจะต้องมีเวลาเพียงพอในการจัดกิจกรรม ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพราะกระบวนการเรียนการสอนแบบนี้ครูจะต้องตรวจสอบผลการทำงานของนักเรียนตลอดเวลา และจะต้องเอื้ออำนวยให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องและมีระบบ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะได้ทันทั่วถึง

5) ครูแนะแนวที่ใช้กิจกรรมกลุ่มคุณภาพจะต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญ คือ มีความจริงใจ มีความเข้าใจเห็นอกเห็นใจ และยอมรับนักเรียนได้ทุกคน ครูจะต้องมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ไม่ทำให้บรรยากาศการเรียนการสอนตึงเครียด ไม่กล่าวตำหนิหรือวิพากษ์วิจารณ์นักเรียน ต้องใช้หลักจิตวิทยาในการควบคุมชั้นเรียนเพื่อให้นักเรียนได้คิดและปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนบรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้

6) การประเมินผล ควรมีการตรวจสอบจากสมุดบันทึกการปฏิบัติงาน การประชุม และการรายงานผล เพื่อดูความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน การแสดงผลงานและการวางมาตรฐานในการทำงาน

จะเห็นว่าการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มคุณภาพมีการใช้เทคนิคต่างๆในกระบวนการเรียนรู้ เช่น การระดมพลังสมอง การคิดอย่างมีระบบขั้นตอน การรวบรวมข้อมูล การวางแผน การตรวจสอบ ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงาน รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย ฝึกให้รู้จักคิดและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยการปฏิบัติจริงๆ หลักการและวิธีการของกิจกรรมกลุ่มคุณภาพสามารถนำมาประยุกต์ในการจัดกิจกรรมแนะแนวได้เป็นอย่างดีเพราะเป็นการฝึกให้นักเรียนได้ทำงานเป็นกลุ่ม แก้ไขปัญหาทางด้านการศึกษา อาชีพ หรือด้านส่วนตัวของนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มได้ตามที่นักเรียนต้องการ กิจกรรมกลุ่มคุณภาพนอกจากจะเน้นทักษะการทำงาน เป็นกลุ่มแล้วยังช่วยเน้นทักษะกระบวนการอื่นๆ เช่น ทักษะการรายงาน ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการจัดการ ทักษะกระบวนการคิด ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา เป็นต้น

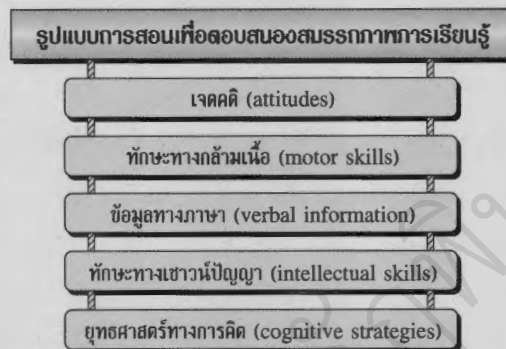
วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยการจัดลำดับขั้นการเรียนรู้

การจัดลำดับขั้นการเรียนรู้ตามแนวของกาญและบริกส์ (Gagné and Briggs) ที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวของไทยนั้น หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้จัดทำขึ้นเป็นคู่มือแนะแนวในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโดยมีการกำหนดจุดประสงค์ปลายทางและกำหนดจุดประสงค์นำทางเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ปลายทาง มีการจัดประสบการณ์นำทางคือประสบการณ์เดิมที่นักเรียนเรียนรู้แล้วมาเป็นจุดตั้งต้นเรียนรู้สิ่งใหม่ และจัดบทเรียนใหม่ให้ถ่ายทอดการคิดหาเหตุผลเป็นขั้นๆจากง่ายไปหายากโดยมีข้อความนำหรือสื่อนำทางที่เหมาะสมกับบทเรียน

และความรู้ความสามารถของนักเรียน พยายามให้นักเรียนมองเห็นความแตกต่าง (discrimination) และความเหมือน (similarity) ของความรู้เดิมกับความรู้ใหม่เพื่อช่วยให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายและจำได้นาน

แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดลำดับชั้นการเรียนรู้

แองกลิน, โกลด์แมน และแองกลิน (Anglin, Goldman and Anglin, 1982 : 116-117) และบีเลอร์และสโนว์แมน (Biehler and Snowman, 1986 : 257) ได้กล่าวถึงการสอนตามหลักการเรียนรู้ของกาเย สรุปได้ว่าเป็นรูปแบบการสอนเพื่อตอบสนองสมรรถภาพการเรียนรู้ (learned capabilities) ของนักเรียนดังนี้

1) เจตคติ (attitudes)

2) ทักษะทางกล้ามเนื้อ (motor skills)

3) ข้อมูลทางภาษา (verbal information) ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง (knowledge of facts) หลักการ (principles) และการนำไปใช้ (generalizations)

4) ทักษะทางเชาวน์ปัญญา (intellectual skills) ได้แก่ การจำแนกความแตกต่าง การสรุปแนวความคิด และการสร้างกฎเกณฑ์ได้

5) ยุทธศาสตร์ทางการคิด (cognitive strategies) ได้แก่ รูปแบบของการแก้ไขปัญหา การเรียนรู้ด้วยตนเอง การคิดได้ด้วยตนเอง

เป้าหมายสูงสุดของการเรียนในโรงเรียนคือการช่วยให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่เรียนรู้ในห้องเรียนไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆนอกห้องเรียนได้ และเน้นเป้าหมายสูงสุดของการเรียนรู้คือการแก้ไขปัญหาได้ กาเยสนใจในทักษะเชาวน์ปัญญา และได้นำมาจัดลำดับชั้นการเรียนรู้ (learning hierarchy) จากการเรียนรู้ที่ง่ายไปหาการเรียนรู้ที่ยาก

จอยซ์และวิล (Joyce and Weil, 1986 : 427) ได้กล่าวถึงผลการเรียนรู้ตามแนวของกาเย 6 ขั้นตอน คือ

1) การตอบสนองโดยเฉพาะ (specific responding) นักเรียนสามารถเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองได้ถูกต้อง

2) การตอบสนองที่เป็นลูกโซ่ (chaining) เช่น การเปิดประตู จะต้องกระทำตั้งแต่ การเลือกกุญแจ ไขกุญแจ และหมุนลูกกุญแจ จึงจะเปิดประตูได้

3) การจำแนกความแตกต่างได้ (multiple discrimination) สามารถแยกแยะและเลือกการตอบสนองที่ถูกต้องจนเกิดการเรียนรู้

4) การแบ่งหมวดหมู่หรือจำแนกประเภทได้ (classifying) สามารถเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของสิ่งต่างๆ และสามารถอธิบายถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆได้นั่นก็คือเกิดแนวคิดในสิ่งนั้น

5) การสรุปกฎเกณฑ์ได้ (rule using) เกิดจากความสามารถสรุปความคิดรวบยอดได้ ทำให้สามารถนำความคิดรวบยอดมาสรุปเป็นกฎเกณฑ์ได้

6) การแก้ปัญหาได้ (problem solving) เกิดจากการนำกฎเกณฑ์ต่างๆมาใช้ในการแก้ปัญหาได้

กรมสามัญศึกษา (2525 : 1-5) ได้กล่าวถึงรูปแบบการสอนของกาญและบริกส์ที่นำมาใช้ในการจัดทำคู่มือแนะแนวว่ามีหลักการที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1) หลักการสอนที่เป็นระบบ

2) หลักการจัดกิจกรรมที่เป็นไปตามชนิดของการเรียนรู้

3) หลักการเรียนรู้ตามทฤษฎีสมัยใหม่เรื่องรูปแบบของกระบวนการจัดข้อมูล (information processing model)

การกำหนดจุดประสงค์ของการสอนจะวิเคราะห์จากจุดหมายของหลักสูตรและจุดหมายของงานแนะแนว แล้วนำมากำหนดจุดประสงค์ระดับบทเรียนซึ่งเป็นจุดประสงค์ปลายทาง กำหนดตามชนิดของสมรรถภาพการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ดังนี้

1) ด้านแนะแนวการศึกษา เพื่อให้สามารถนำความรู้มาแก้ปัญหาที่เรียนอ่อนและไม่ผ่านได้ (ทักษะเชาวน์ปัญญา) ได้แก่ การแก้ปัญหาระหว่างเรียนได้ เลือกวิธีการต่างๆมาใช้ในการแก้ปัญหาการเรียนรายวิชาที่ไม่ผ่านได้

2) จุดประสงค์ด้านอาชีพ เพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพและรู้ช่องทางประกอบสัมมาชีพที่เหมาะสมกับตนเพื่อสร้างสรรค์ความเจริญในท้องถิ่น ได้แก่ การค้นหาอาชีพที่ตนเองสนใจและค้นหาทักษะของตนเองในการประกอบอาชีพตามวิธีที่กำหนด เลือกประกอบอาชีพที่พึงประสงค์ได้

3) จุดประสงค์ด้านส่วนตัว เพื่อให้สามารถควบคุมอารมณ์สมกับเป็นผู้มีน้ำใจเป็นนักกีฬา สานิตข้อปฏิบัติในที่ชุมชนได้ ประเมินผลตนเองในด้านอารมณ์เพื่อให้เป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตที่ดีได้

จะเห็นว่าการจัดลำดับขั้นการเรียนรู้ตามแนวของกาญเป็นการผสมผสานวิธีการเรียนรู้โดยการกำหนดจุดประสงค์ปลายทางและกำหนดจุดประสงค์นำทางเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ปลายทางโดยการจัดประสบการณ์เดิมที่นักเรียนเรียนรู้แล้วมาเป็นจุดตั้งต้นเรียนรู้สิ่งใหม่ และจัดบทเรียนใหม่ให้ง่ายต่อการคิดหาเหตุผลเป็นลำดับขั้นจากง่ายไปหายาก โดยมีข้อความนำหรือ

สื่อแนวทางที่เหมาะสมกับบทเรียนและความสามารถของนักเรียน พยายามให้นักเรียนมองเห็น ความแตกต่างและความเหมือนของความรู้เดิมกับความรู้ใหม่เพื่อช่วยให้เกิดการถ่ายโยงการ เรียนรู้ได้ง่ายขึ้น

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยการจัดลำดับขั้นการเรียนรู้

มาลินี จุฑารพ (2537 : 108) ได้กล่าวถึงการจัดลำดับขั้นการเรียนรู้ตามแนวของกาญูสรุปได้ดังนี้

- 1) **สร้างความสนใจ** ก่อนดำเนินการสอนครูควรสร้างความสนใจ โดยการยั่วยุให้นักเรียนอยากรู้ อยากเห็น
- 2) **แจ้งจุดประสงค์ของบทเรียน** เป็นการแจ้งให้นักเรียนทราบถึงจุดหมายปลายทาง อย่างกว้างๆของสิ่งที่จะเรียนรู้ว่าจะเรียนอย่างไรและจะเกิดผลอย่างไร
- 3) **ทบทวนความรู้เดิม** เป็นขั้นตอนของการสนทนา ชักถาม และอภิปรายถึงสิ่งที่นักเรียน ได้เคยเรียนรู้มาบ้างแล้ว
- 4) **นำเสนอบทเรียนที่น่าสนใจ** เป็นขั้นตอนการนำเสนอบทเรียนใหม่โดยใช้สื่อการสอน ประกอบเกมหรือจัดกิจกรรมเสริม เพื่อให้ได้เนื้อหาสาระตามจุดประสงค์ของบทเรียน
- 5) **ชี้แนะและให้แนวทางในการเรียนรู้** เป็นขั้นตอนในการชี้แนะและให้แนวทางเพื่อไป ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองหรือตัวอย่างของบทเรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของบทเรียน
- 6) **ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริง** เป็นขั้นตอนที่ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรม ด้วยตนเองซึ่งจะสอดคล้องกับจุดประสงค์ของบทเรียน
- 7) **ติดตามผลการปฏิบัติ** เป็นขั้นตอนที่ครูจะติดตามกระบวนการทำงานของนักเรียน ให้ความสนใจ รับฟังปัญหา ให้คำแนะนำ และให้แรงเสริมเพื่อให้กำลังใจแก่นักเรียน
- 8) **ประเมินผลของการปฏิบัติ** เป็นขั้นตอนการประเมินผลว่านักเรียนบรรลุถึงจุดประสงค์ ของบทเรียนมากน้อยเพียงใด
- 9) **ส่งเสริมความแม่นยำและการถ่ายโยงการเรียนรู้** เป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรม เสริมจากเนื้อหาในบทเรียน เช่น ให้ทำแบบฝึกหัด ทำการบ้าน ทำรายงาน จัดบอร์ด จัดนิทรรศการ จัดงานพิเศษ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้สมบูรณ์ครบตามจุดประสงค์และสามารถนำไปถ่ายโยงในการ เรียนรู้วิชาที่เกี่ยวข้องต่อไป

สำหรับขั้นตอนการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยการจัดลำดับขั้นการเรียนรู้ นั้น ตามคู่มือแนะแนวของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา แบ่งเป็น 9 ขั้นตอนเช่นเดียวกัน คือ 1) ขั้นสร้างความสนใจ 2) ขั้นแจ้งจุดประสงค์ 3) ขั้นกระตุ้นเพื่อให้ระลึกถึงสิ่งจำเริญที่จะต้องเรียนรู้มาก่อน 4) ขั้นใช้วัสดุอุปกรณ์เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ 5) ขั้นให้แนวการเรียนรู้ 6) ขั้นการปฏิบัติ 7) ขั้นการให้ข้อมูลป้อนกลับ 8) ขั้นประเมินค่าการปฏิบัติ และ 9) ขั้นส่งเสริมความแม่นยำและการถ่ายโอน

บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยการจัดลำดับชั้นการเรียนรู้

จอยซ์และวิล (Joyce and Weil, 1986 : 429-430) และ แองกลิน, โกลด์แมน และ แองกลิน (Anglin, Goldman and Anglin, 1982 : 117) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูที่สำคัญๆ สรุปได้ดังนี้

- 1) กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เพื่อให้เกิดทักษะและความรู้ใหม่ๆ สามารถเชื่อมโยงกับสถานการณ์อื่นๆ ได้
- 2) เสนอสิ่งเร้า เพื่อให้นักเรียนได้ทราบว่าจะเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องอะไร โดยครูจะต้องค้นห้พบว่ามีนักเรียนทราบอะไรแล้วบ้าง และวินิจฉัยว่านักเรียนยังไม่ทราบอะไรบ้าง เพื่อจะได้จัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง
- 3) เพิ่มความเข้าใจใส่และดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด
- 4) ช่วยให้นักเรียนได้ระลึกถึงความรู้เดิมและเกิดการเรียนรู้ใหม่ โดยให้ข้อมูลและเนื้อหาใหม่ทีละเล็กละน้อย
- 5) สร้างเงื่อนไขให้กว้างขวาง เพื่อให้เกิดการปฏิบัติกิจกรรมจนเกิดการเรียนรู้อย่างมีระบบ โดยช่วยให้นักเรียนค้นพบโครงสร้างและความสัมพันธ์จากสถานการณ์การเรียนรู้
- 6) กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้
- 7) ให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักเรียนเกี่ยวกับผลของการเรียนรู้

ตัวอย่างกิจกรรมแนะแนวโดยการจัดลำดับชั้นการเรียนรู้

กรมสามัญศึกษา (2525 : สารบัญ) ได้เสนอแนะการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยการจัดลำดับชั้นการเรียนรู้ตามแนวของกาญและบริกส์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ดังตาราง 7.5

ตาราง 7.5 กิจกรรมแนะแนวตามคู่มือแนะแนว ม.5 โดยการจัดลำดับชั้นการเรียนรู้

กิจกรรมในภาคเรียนที่ 1	กิจกรรมในภาคเรียนที่ 2
1. แกไขรายวิชาที่ไม่ผ่านในชั้น ม.4 2. บอกชื่อและลักษณะรายวิชาที่เรียนในภาคเรียนที่ 1 3. คิดหาวิธีแกไขปัญหาการเรียนอ่อนได้ 4. เลือกปฏิบัติตนเป็นคนประหยัด 5. สามารถเลือกพฤติกรรมที่เป็นคนซื่อสัตย์สุจริต 6. สามารถควบคุมอารมณ์เมื่อดูหรือเล่นกีฬา 7. สามารถควบคุมอารมณ์ในที่ชุมนุมได้ 8. การค้นหาอาชีพตามความสนใจ 9. การสำรวจทักษะของตนเอง	1. บอกวิธีแกไขรายวิชาที่ไม่ผ่านในภาคเรียนที่ 1 2. บอกชื่อและลักษณะรายวิชาที่เรียนในภาคเรียนที่ 2 3. วิเคราะห์ความต้องการที่เหมาะสมของวัยรุ่น 4. สาธิตการใช้กิริยาจาในการคบเพื่อนต่างเพศ 5. การแกไขปัญหาการเรียนตามสาเหตุ 6. ประเมินอารมณ์ตนเองเพื่อวัดสุขภาพจิต 7. สาธิตวิธีแกไขปัญหา 8. วิเคราะห์พฤติกรรมเพื่อปรับปรุงตนเองเป็นคนขยัน 9. เลือกประกอบสัมมาชีพในอนาคต 10. เลือกประกอบอาชีพอิสระ

ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยการจัดลำดับชั้นการเรียนรู้

1) ในการกำหนดจุดประสงค์ ครูควรคำนึงถึงจุดประสงค์ที่ทำให้เกิดผลตามที่ต้องการได้ทั้ง 5 แบบ คือ เจตคติ ทักษะทางกล้านเนื้อ ข้อมูลทางภาษา (ข้อเท็จจริง หลักการ และการนำไปใช้) ทักษะทางเชาวนปัญญา และยุทธศาสตร์ทางการคิด โดยเขียนในรูปจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่สามารถวัดได้

2) ครูควรสำรวจความต้องการและความสนใจของนักเรียนเกี่ยวกับความต้องการที่จะทราบข้อมูลทั้งทางด้านการศึกษา อาชีพ และส่วนตัว เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมแนะแนวที่ตรงกับสภาพชีวิตประจำวันของนักเรียนและสอดคล้องกับหลักสูตรและหลักการแนะแนวด้วย

3) ในการจัดกิจกรรมแนะแนวแต่ละครั้ง ครูควรพิจารณาและระบุให้ชัดเจนว่าต้องการเน้นให้เกิดสมรรถภาพการเรียนรู้ในเรื่องใดบ้าง เพื่อจะได้กำหนดวิธีการและจัดเตรียมสื่ออุปกรณ์ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ได้วางไว้

4) ครูควรจัดทำคู่มือแนะแนวที่เหมาะสมกับสถานศึกษาของตนและสภาพของนักเรียนที่รับผิดชอบ โดยยึดหลักการจัดลำดับชั้นการเรียนรู้ทั้ง 9 ชั้น หรืออาจปรับปรุงจากคู่มือแนะแนวของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา หรืออาจศึกษาการจัดกิจกรรมจากผลงานวิจัย หรือจากกิจกรรมที่นักแนะแนวหลายท่านได้เสนอไว้ก็ได้

5) ในการดำเนินการจัดกิจกรรม ครูควรจัดตามลำดับชั้นการเรียนรู้ที่ได้เตรียมไว้และพยายามช่วยให้นักเรียนมีข้อมูลเดิมก่อนที่จะคาดหวังให้นักเรียนสามารถแก้ปัญหาได้เอง นอกจากนี้ ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เน้นการเชื่อมโยงความรู้ที่ได้จากสภาพห้องเรียนไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆนอกห้องเรียนด้วยเสมอเพื่อให้เกิดความมั่นใจในเนื้อหาสาระและสามารถนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวางต่อไป

6) หลังการจัดกิจกรรมแนะแนว ครูควรติดตามผลการแก้ปัญหานักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการใช้หลักการให้คำปรึกษาและการติดตามผล แล้วบันทึกผลการจัดกิจกรรมแนะแนวเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมแนะแนวครั้งต่อไป

จะเห็นว่าการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนโดยการจัดลำดับชั้นการเรียนรู้ตามแนวของกาญะนั้นเป็นวิธีการที่นิยมใช้ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของไทยอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้เป็นไปตามลำดับขั้นตอน เน้นการพัฒนาตนเอง การพัฒนาความรู้และทักษะ ตลอดจนการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือความสามารถในการแก้ปัญหาของตนเองได้ ครูแนะแนวควรศึกษาค้นคว้าและนำกิจกรรมต่างๆมาใช้เพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในสถานศึกษาของตน

วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทักษะกระบวนการ 9 ขั้น

จากความมุ่งหวังของหลักสูตรมัธยมศึกษามัธยมศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนานักเรียนให้รู้จักพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคม โดยให้จัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการต่าง ๆ นั้น นักการศึกษาหลายท่านจึงได้นำวิธีการกระบวนการเรียนรู้ที่เรียกว่า ทักษะกระบวนการ 9 ขั้นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในหลายวิชามากขึ้น สำหรับในรายวิชา กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนของไทยนั้นยังไม่มีมีการเผยแพร่การจัดกิจกรรมโดยใช้ทักษะกระบวนการ 9 ขั้นที่เป็นระบบในระดับชั้นใดชั้นหนึ่ง มีเพียงแต่เสนอแนะกิจกรรมที่จัดเฉพาะกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งเท่านั้น หวังว่าในอนาคตสถานศึกษาต่างๆหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนอาจจัดทำคู่มือแนะแนวโดยใช้ทักษะกระบวนการต่างๆที่ครบถ้วนทุกระดับชั้นหรือจัดในระดับชั้นใดชั้นหนึ่งที่ต่อเนื่องกันเช่นเดียวกับวิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนแบบอื่นๆดังกล่าวแล้วต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับทักษะกระบวนการ 9 ขั้น

ฉัตรชัย วิเทศน์ (2536 : 51-52) ได้อธิบายถึงคำว่าทักษะกระบวนการไว้อย่างละเอียด ดังนี้ ทักษะกระบวนการหมายถึงกระบวนการปฏิบัติหรือกระบวนการที่ครบขั้นตอนตั้งแต่เริ่มแรกจนงานเสร็จอย่างดี มีคุณภาพน่าพอใจ ดังนั้นทักษะกระบวนการจึงเป็นกระบวนการหลักหรือกระบวนการแม่บทของกระบวนการอื่นๆ และเกิดจากการนำกระบวนการต่างๆที่มีอยู่มาประมวลหาตัวร่วม จึงถือว่าทักษะกระบวนการทั้ง 9 ขั้น เป็นข้อสรุปที่ครบวงจรของกระบวนการต่างๆ ทักษะกระบวนการจะเน้นทั้งทางด้านความรู้ ความคิด เจตคติ และการลงมือปฏิบัติ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของงานทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย การจัดกิจกรรมแนะแนวหรือจัดกิจกรรมอื่นใดไม่จำเป็นต้องทำครบทั้ง 9 ขั้นแต่ต้องครบวงจรของการทำงาน นั่นคือ ตั้งแต่เริ่มจนแล้วเสร็จเรียบร้อยตามจุดประสงค์ มีคุณภาพและประสิทธิภาพน่าพอใจ

ส่วนกรมวิชาการ (2534 : 34-35) ได้อธิบายถึงทักษะกระบวนการ 9 ขั้นไว้สอดคล้องกัน สรุปได้ดังนี้

ทักษะกระบวนการ 9 ขั้นเป็นวิธีการร้อยรวมวิธีการสอนแบบต่างๆเข้าด้วยกัน ครูผู้จัดการเรียนการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการ 9 ขั้นไม่จำเป็นต้องกังวลว่าจะต้องดำเนินการตามลำดับขั้นหรือครบทุกขั้นตอน เพราะการสอนแต่ละครั้งมีจุดมุ่งหมายต่างกัน ซึ่งอาจเน้นในแต่ละขั้นไม่เหมือนกัน หลักสูตรมุ่งหวังให้นักเรียนมีนิสัยในการใช้ทักษะกระบวนการ 9 ขั้นในการคิดค้นคว้าหาความรู้ต่อไป

นอกจากนี้ ฉัตรชัย วิเทศน์ (2536 : 52) ยังได้สรุปว่าทักษะกระบวนการไม่ใช่วิธีการสอนหรือขั้นตอนการสอน แต่เป็นขั้นตอนของการดำเนินการในการจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนเกิด

การเรียนรู้และพัฒนาตนเองตามจุดมุ่งหมายของคาบกิจกรรมแนะแนว ครูจะต้องใช้กิจกรรมที่หลากหลาย เช่น เกม บทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง ละคร และกลุ่มย่อย โดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางหรือปฏิบัติด้วยตนเอง กิจกรรมดังกล่าวควรมีลักษณะดังนี้

- 1) มีวัตถุประสงค์ชัดเจน
- 2) บรรลุวัตถุประสงค์ได้
- 3) เหมาะสมกับบุคลิกภาพของนักเรียน
- 4) วิธีการสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
- 5) มีการช่วยให้นักเรียนคิดและร่วมกิจกรรมตลอดกระบวนการ
- 6) สามารถประเมินผลได้

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทักษะกระบวนการ 9 ขั้นตอน

กรมวิชาการ (2534 : 34-36) และกรมสามัญศึกษา (2534 : 11-13) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของทักษะกระบวนการ 9 ขั้นสรุปได้ดังนี้

1) **ขั้นตระหนักในปัญหาและความจำเป็น** การสอนให้นักเรียนเกิดความตระหนักในปัญหาหรือความจำเป็นนั้นคือการสอนให้นักเรียนรู้จักคิดเอง ซึ่งต้องเริ่มจากการให้นักเรียนได้เห็นปัญหาเห็นความจำเป็นด้วยตนเองด้วยการจัดกิจกรรมหลายประการ เช่น อภิปราย ชักถาม ให้นักเรียนอ่านข่าว จัดนิทรรศการ หรือนำไปดูสิ่งเหล่านั้นโดยตรง ฯลฯ

2) **ขั้นคิดวิเคราะห์วิจารณ์** มุ่งให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์ นำปัญหามาแยกแยะ

หาสาเหตุ ความสำคัญ และพิจารณาองค์ประกอบของปัญหา โดยการใช้คำถามหรือใช้แบบฝึกที่ เกี่ยวข้องกับกรณีศึกษา เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ วิจารณ์ปัญหาและสาเหตุของปัญหา

3) **ขั้นสร้างทางเลือกที่หลากหลาย** มุ่งให้นักเรียนเสนอแนวทางลดปัญหา แก้ไขปัญหา หรือสองความจำเป็นนั้นโดยไม่ต้องกังวลว่าดีหรือไม่ดี ขั้นนี้ครูอาจสนับสนุนและกระตุ้นให้นักเรียน ได้เสนอแนวทางหรือวิธีการต่างๆที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาหรือเกิดการเรียนรู้เท่าที่จะสามารถทำได้ อาจให้คิดเป็นรายบุคคลหรือเป็นรายกลุ่ม หรือคิดร่วมกันแล้วบันทึกไว้ทุกๆทางเลือกที่นักเรียนเสนอ

4) **ขั้นประเมินและเลือกทางเลือก** มุ่งให้นักเรียนได้คิดอภิปรายถึงแนวทางแก้ไข ปัญหาที่ได้ผลในแต่ละทางเลือก โดยครูกระตุ้นให้นักเรียนร่วมกันสร้างหลักเกณฑ์และค่านึงถึง ปัจจัย วิธีดำเนินการ และผลผลิตเพื่อใช้ในการพิจารณาดัดเลือกทางเลือก มีการระดมสมองใน การอภิปรายหรือค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลดี ผลเสีย อุปสรรค และแรงสนับสนุน ในขั้นนี้ครูให้ นักเรียนได้ร่วมกันประเมินและเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาหรือการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ หลักเกณฑ์ที่กำหนด

5) **ขั้นกำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ** มุ่งให้นักเรียนร่วมกันวางแผนในการ กำหนดวิธีการต่างๆในการแก้ไขปัญหาและลงมือปฏิบัติงานของตนเอง หรือร่วมกันวางแผนการ ทำงานของกลุ่มตามขั้นตอน ดังนี้

- ก) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
- ข) กำหนดวัตถุประสงค์
- ค) กำหนดขั้นตอนการทำงาน
- ง) กำหนดผู้รับผิดชอบ
- จ) กำหนดระยะเวลาการทำงาน
- ฉ) กำหนดวิธีการประเมิน

6) **ขั้นปฏิบัติอย่างเข้มข้น** มุ่งให้นักเรียนได้ปฏิบัติไปตามขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้ด้วยความเต็มใจ ภายใต้การแนะนำควบคุมดูแลของครูอย่างใกล้ชิดเพื่อสร้างกำลังใจและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน

7) **ขั้นประเมินระหว่างปฏิบัติ** มุ่งให้นักเรียนได้รู้จักตรวจสอบการปฏิบัติโดยครูให้การ เสริมแรงตามข้อตกลงและเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการประเมิน หรือตรวจสอบระหว่าง ปฏิบัติ รวมทั้งแนะแนวทางในการตรวจสอบการปฏิบัติงานและรายงานผลการปฏิบัติเพื่อตรวจสอบ ความถูกต้องเหมาะสมโดยเปรียบเทียบกับขั้นตอนตามแผนการปฏิบัติงานที่ได้วางไว้

8) **ขั้นปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ** มุ่งให้นักเรียนนำผลที่ได้จากการประเมินในแต่ละชั้น มาปรับปรุงวิธีการแก้ไขปัญหาและพัฒนาให้ดีขึ้นตามแนวทางที่นักเรียนกำหนดไว้โดยครูเป็นที่ปรึกษาให้ข้อมูลย้อนกลับหรือเสริมแรงตามความเหมาะสม

9) **ขั้นประเมินผลรวม** มุ่งให้นักเรียนสรุปผลการทำงานเพื่อให้เกิดความภูมิใจ โดย

ครูอาจให้นักเรียนนำเสนอผลงานที่ปฏิบัติเสร็จแล้วและสรุปผลการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้เพื่อดูว่างานนั้นบรรลุผลตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด ครูอาจประเมินผลรวมแล้วแจ้งให้นักเรียนทราบหรือให้นักเรียนเป็นผู้ประเมินผลตนเองหรือให้กลุ่มประเมินหรือประเมินร่วมกันก็ได้

บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมโดยใช้ทักษะกระบวนการ 9 ขั้น

1) ครูควรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับแนวคิดในเรื่องทักษะกระบวนการ 9 ขั้นให้เข้าใจอย่างแท้จริงจนสามารถที่จะวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวได้อย่างเหมาะสมกับสภาพของนักเรียน และสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาและหลักการแนะแนว

2) ดำเนินการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนให้เป็นไปตามขั้นตอนทั้ง 9 ขั้นจนบรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ และฝึกฝนให้นักเรียนเกิดทักษะในการปฏิบัติงานต่างๆอย่างมีระบบและเป็นขั้นตอนจนติดเป็นนิสัยสามารถนำไปใช้ได้โดยอัตโนมัติในสถานการณ์จริง

3) ครูจะต้องอดทนและใจเย็น เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนให้ผ่านไปได้ด้วยดีตามศักยภาพของนักเรียน และช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้สึกชื่นชมและเต็มใจที่จะปฏิบัติกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของตนเอง พร้อมทั้งจะตรวจสอบข้อบกพร่องจากการปฏิบัติและปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

4) ประเมินผลการจัดกิจกรรมแนะแนวในแต่ละขั้นตอนว่าบรรลุเป้าหมายมากน้อยเพียงใด และนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมแนะแนวต่อไป

5) ติดตามผลนักเรียนที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทักษะกระบวนการ 9 ขั้นว่านักเรียนเกิดการเรียนรู้หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นมากน้อยเพียงใด นักเรียนสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้ไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆได้หรือไม่ เพราะเหตุใด เพื่อจะได้ทราบถึงข้อบกพร่องของการจัดกิจกรรมแนะแนวซึ่งมีผลต่อการจัดครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทักษะกระบวนการ 9 ขั้น

1) ครูควรกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนว่าในการจัดกิจกรรมแนะแนวแต่ละครั้งนั้นจะใช้ทักษะกระบวนการขั้นใดบ้างจึงจะเหมาะสมกับเวลาและสภาพของนักเรียน

2) ครูควรเน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นตอนตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายตามแผนที่ได้วางไว้ทุกขั้นตอน และเน้นให้นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับความต่อเนื่องและความสัมพันธ์ของแต่ละขั้นตอนจนครบวงจร รวมทั้งสามารถนำความรู้ในเนื้อหาสาระและวิธีการของทักษะกระบวนการ 9 ขั้นไปใช้ในชีวิตจริงหรือประยุกต์ในสถานการณ์ใหม่ๆได้

3) ในการจัดกิจกรรมแนะแนวนั้นควระกำหนดเนื้อหาสาระ เวลาที่ใช้ วิธีดำเนินการในแต่ละขั้นตอนของทักษะกระบวนการตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ ถ้าเป็นไปได้บางขั้นตอนอาจมีใบงานให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรม หรือให้นักเรียนได้บันทึกสิ่งต่างๆในขณะที่ดำเนิน

กิจกรรมด้วยเสมอ

4) ในการจัดกิจกรรมแนะแนว ครูควรเลือกใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญในการเรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมด้วยความเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งจะปรับปรุงแก้ไขการทำงานให้ดีขึ้น โดยคำนึงถึงความจำเป็นของการปฏิบัติงานที่มีต่อส่วนรวม เป็นผู้ที่มีใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีเหตุผล ทำงานอย่างมีขั้นตอน มีการวางแผนการทำงานทุกครั้ง ตรวจสอบการทำงานอย่างมีระบบทุกขั้นตอน และมีการประเมินผลงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขในครั้งต่อไปด้วย

5) ครูแนะแนวควรจัดทำคู่มือแนะแนวโดยใช้ทักษะกระบวนการ 9 ขั้นในระดับชั้นต่างๆ ให้เป็นระบบที่ต่อเนื่องกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษา หรืออาจมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อศึกษาและรวบรวมกิจกรรมที่มีผู้จัดทำขึ้นแล้วนำมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับแต่ละสถานศึกษา

6) ครูควรประเมินผลการจัดกิจกรรมแต่ละขั้นตอนด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การสังเกต พฤติกรรมของผู้เรียนขณะปฏิบัติกิจกรรม สังเกตการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับการแสดงออก การอภิปรายและการซักถาม การพิจารณาจากผลการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย และในขั้นตอนสุดท้ายครูควรประเมินผลรวมด้วยเพื่อช่วยให้ทราบถึงประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมแนะแนวที่แท้จริง

สรุป

การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนของไทยนั้นไม่ได้กำหนดรูปแบบการจัดไว้ตายตัว ครูสามารถจัดยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม แต่ควรสอดคล้องกับหลักสูตรมัธยมศึกษาและหลัก การแนะแนว การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนจึงนิยมจัดกันหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบเน้น กระบวนการต่างๆที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้โดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง มีการนำเอาวิธีการ ต่างๆหลายๆรูปแบบมาจัดประสบการณ์ที่มีเป้าหมาย ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมี ประสิทธิภาพมากขึ้น วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวที่ใช้ในสถานศึกษาอย่างแพร่หลาย ได้แก่ วิธีการ จัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กระบวนการกลุ่ม วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยอาศัยหลักสัปปุริสธรรม วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ระบบพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน วิธีการจัดกิจกรรม แนะแนวโดยใช้กิจกรรมสร้างเสริมค่านิยม วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มคุณภาพ วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยการจัดลำดับขั้นการเรียนรู้ และวิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ ทักษะกระบวนการ 9 ขั้น ซึ่งวิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนเหล่านี้เป็นวิธีการจัดกิจกรรม ที่เป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนตามลำดับ ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

คำถามทบทวน

1. กระบวนการกลุ่มคืออะไร มีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมอย่างไรบ้าง
2. สัมปฤทธิธรรมคืออะไร มีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมอย่างไรบ้าง
3. ระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานคืออะไร มีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมอย่างไร
4. กิจกรรมสร้างเสริมค่านิยมคืออะไร มีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมอย่างไรบ้าง
5. กิจกรรมคุณภาพคืออะไร มีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมอย่างไรบ้าง
6. การจัดลำดับขั้นการเรียนรู้ของกาเบรียลคืออะไร มีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมอย่างไร
7. ทักษะกระบวนการ 9 ขั้นคืออะไร มีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมอย่างไรบ้าง
8. ท่านคิดว่าวิธีการจัดกิจกรรมแบบใดที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมากที่สุด เพราะเหตุใด
9. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนตามคู่มือครูแนะแนวเหมาะสมหรือไม่ เพราะเหตุใด
10. จงบอกชื่อคู่มือแนะแนวหรือชื่อเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมที่รู้จักมา 3 เล่ม

บทที่ 8

การวางแผนเพื่อจัดกิจกรรม แนะแนวในชั้นเรียน

การทำงานใดๆให้ประสบความสำเร็จลงได้ด้วยดี จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางแผนล่วงหน้าอย่างละเอียดรอบคอบทุกขั้นตอน การจัดกิจกรรมแนะแนวก็เช่นเดียวกัน ครูผู้จัดจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนการจัดในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องตามลำดับขั้นตอนอย่างมีหลักเกณฑ์ เช่น ศึกษาหลักสูตร มีการวิเคราะห์หลักสูตร ศึกษาแผนการสอน คู่มือครู เนื้อหา กิจกรรม สื่อ การประเมินผล และการเขียนแผนการจัดกิจกรรมแนะแนว ซึ่งส่วนใหญ่จะประยุกต์มาจากหลักเกณฑ์ของการวางแผนการสอนโดยทั่วไปไม่มีรูปแบบตายตัว ยืดหยุ่นตามความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ และกระบวนการที่ใช้ในแต่ละครั้ง

ในบทนี้จึงได้กล่าวถึงความหมายของการวางแผน จุดมุ่งหมายในการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน หลักการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน ประโยชน์ของการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน ขั้นตอนการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน ระดับของการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน การวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนแบบระยะยาว การวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนแบบระยะสั้น และตัวอย่างแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อใช้เป็นแนวทางในการนำมาประยุกต์วางแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนต่อไป

ความหมายของการวางแผน

ได้มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการวางแผนโดยทั่วไป เช่น

กรมวิชาการ (2533 : 1) ได้ให้ความหมายสรุปได้ว่า การวางแผนการสอนคือการนำเอาวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ที่จะต้องทำการสอนตลอดการสอนตลอดภาคเรียนมาสร้างเป็นแผนกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อ อุปกรณ์การสอน และการวัดผลการประเมินผลสำหรับเนื้อหาสาระและจุดประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือจุดเน้นของหลักสูตร สภาพของนักเรียน ความพร้อมของโรงเรียน และชีวิตจริงในท้องถิ่น

ปราณี บุญชุม (2536 : 1) ได้ให้ความหมายสรุปได้ว่า การวางแผนการสอนคือโครงการที่จัดทำขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรของการปฏิบัติการสอนในวิชาใดวิชาหนึ่ง เป็นการเตรียมอย่างเป็นระบบ และเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูพัฒนาการเรียนการสอนไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ สุรพันธ์ ต้นศรีวงษ์ (2538 : 223) ที่ให้ความหมายว่า การวางแผนการสอนเป็นการวางแผนการทำงานตามขั้นตอนตามระบบการเรียนการสอนไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะมีการสอนจริง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการให้ผลการดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ มอนทาเกว (Montague, 1987 : 12) ยังได้ให้ความหมายว่า การวางแผนเป็นกฎเกณฑ์ของการสอนที่มีประสิทธิภาพ เป็นการกำหนดเป้าหมาย กำหนดวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับเป้าหมาย เลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่ช่วยให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ตั้งคำถามและคำชี้แจง และเป็นการเลือกวิธีการประเมินผลและกระบวนการเรียนการสอน

จะเห็นว่าการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนจึงหมายถึงการเตรียมการจัดกิจกรรมแนะแนวที่เป็นลายลักษณ์อักษรไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะมีการปฏิบัติจริงๆ โดยการนำเนื้อหาและวัตถุประสงค์มากำหนดกิจกรรม กำหนดสื่อ กำหนดวิธีการประเมินผล ให้สอดคล้องกับหลักสูตรสภาพนักเรียน สภาพความพร้อมของครูและโรงเรียน เพื่อให้กระบวนการจัดกิจกรรมแนะแนวดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพบรรลุผลตามที่ต้องการ

จุดมุ่งหมายของการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

การวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมีจุดมุ่งหมายให้ครูผู้จัดกิจกรรมเตรียมการคิดและปฏิบัติในสิ่งต่างๆต่อไปนี้อย่างรอบคอบ คือ

- 1) เพื่อให้พิจารณาจุดมุ่งหมาย แนวคิด และเนื้อหาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสูตรมัธยมศึกษา
- 2) เพื่อให้จัดแบ่งเวลาในการดำเนินการจัดกิจกรรมแต่ละขั้นตอนอย่างเหมาะสม

3) เพื่อให้สามารถเลือกใช้ทักษะ วิธีการ กิจกรรม และประสบการณ์ต่างๆ ได้สอดคล้องกันทั้งกระบวนการ

4) เพื่อให้สามารถเลือกใช้สื่อ จัดหา จัดทำ และจัดเตรียมสื่อที่มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรม ทำให้กระบวนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5) เพื่อให้มีโอกาสรวบรวมกระบวนการจัดกิจกรรมแนะแนวและประสบการณ์ต่างๆ ที่จัดให้แก่ นักเรียนว่ามีความต่อเนื่องและเหมาะสมกับนักเรียน รวมทั้งเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมเพียงใด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ตามที่ต้องการ

6) เพื่อให้สามารถนำแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวไปปรึกษาหารือกับเพื่อนครูหรือผู้มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ จะได้ปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมก่อนที่จะใช้จัดกิจกรรมจริงๆ

7) เพื่อให้ครูได้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการหาเทคนิคและวิธีการสอนใหม่ๆ มาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จะเห็นว่าการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนทำให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปด้วยดีทุกขั้นตอน ทำให้ครูสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องและมีความมั่นใจในการจัดเป็นอย่างดี ทางโรงเรียนจึงควรกำหนดนโยบายที่แน่ชัดในการวางแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวและมอบหมายให้คณะกรรมการเพื่อดำเนินการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในทุกระดับชั้นอย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กันตลอดหลักสูตร การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนจึงจะประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

หลักการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนนั้น แม้ว่าจะไม่ได้กำหนดหลักสูตรไว้อย่างชัดเจน แต่เพื่อให้การจัดกิจกรรมแนะแนวประสบความสำเร็จจึงจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ในการวางแผน เช่นเดียวกับวิชาอื่นๆ

เกี่ยวกับเรื่องนี้ บุญชม ศรีสะอาด (2537 : 44-45) จึงได้เสนอหลักการวางแผน สรุปได้ดังนี้

1) ใช้เวลาในการวางแผนล่วงหน้าอย่างเพียงพอ ไม่วางแผนในเวลาที่กำลังรีบเร่งหรือกระชั้นชิดเกินไป เพื่อช่วยให้ได้แผนที่มีความบกพร่องน้อย

2) วางแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยเริ่มจากการวางแผนระยะยาวคือการวางแผนทั้งวิชาตลอดภาคเรียน แล้วจึงวางแผนรายละเอียดในระยะสั้นคือการวางแผนในแต่ละครั้งหรือแต่ละคาบเรียน ซึ่งจะทำได้แผนที่เหมาะสมมากขึ้น

3) วางแผนให้ครบทุกองค์ประกอบ กล่าวคือ สามารถทราบได้ชัดเจนว่า จะทำอะไร กับใคร เมื่อใด ที่ไหน อย่างไร และเพื่ออะไร

- 4) พยายามจัดทำในรูปของคณะกรรมการซึ่งดีกว่าการคิดและทำเพียงคนเดียว
- 5) ยึดความเป็นไปได้สูงสุด นั่นคือ สามารถนำไปใช้ได้จริงตามแผนอย่างเหมาะสม เกิดประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์อย่างดียิ่ง
- 6) ทำการศึกษาแผนต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ความรู้ ความคิด และแนวทางในการปรับปรุงสร้างสรรค์แผนการจัดที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ
- 7) ทำการประเมินและปรับปรุง อาจให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาประเมินและให้ข้อเสนอแนะ และเมื่อนำไปใช้จริงแล้วจะต้องประเมินประสิทธิภาพและปรับปรุงให้สมบูรณ์มากขึ้น

ประโยชน์ของการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนใดๆก็ตาม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางแผนการจัดไว้ล่วงหน้าเพื่อช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุตามเป้าหมาย

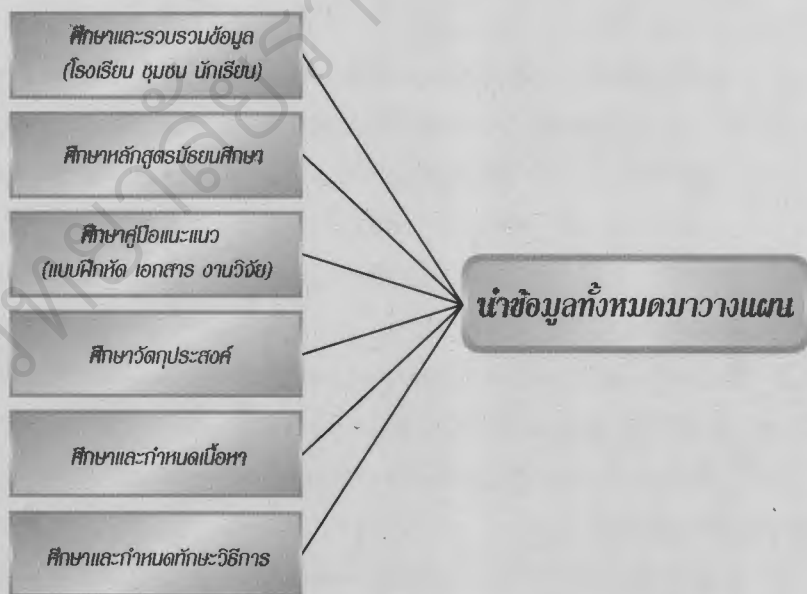
นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2533 : 27-28) ยุทธศักดิ์ ฮมแสน (2535 : 123-124) และสุรพันธ์ ตันศรีวงศ์ (2538 : 224) ได้ชี้แจงให้เห็นถึงประโยชน์ของการวางแผนสรุปได้ดังนี้

- 1) ช่วยให้การบวนการเรียนรู้ดีขึ้น เพราะเป็นการผสมผสานเนื้อหาและจุดประสงค์ของหลักสูตรมาใช้กับหลักจิตวิทยา นวัตกรรมทางการศึกษา สภาพของโรงเรียน ปัญหา ความต้องการและความสนใจของนักเรียน รวมทั้งผู้ปกครองและทรัพยากรในท้องถิ่น
- 2) ช่วยให้ครูมั่นใจ ไม่ลำบากใจในการจัดกิจกรรม เพราะมีโครงสร้างอยู่แล้วว่าจะต้องทำอะไร เมื่อไร และอย่างไร
- 3) ช่วยให้การจัดกิจกรรมแนะแนวดำเนินไปอย่างครบถ้วนและบรรลุเป้าหมายได้อย่างราบรื่น ไม่สับสน ตรงตามจุดมุ่งหมายและทันตามเวลาที่กำหนด
- 4) ช่วยให้ครูสามารถประเมินผลนักเรียนได้อย่างมีมาตรฐานเดียวกัน ทำให้นักเรียนรู้ว่าในแต่ละคาบแนะแนวดนเองมีการพัฒนาอย่างไร
- 5) ช่วยให้นักเรียนมีความมั่นใจ สนใจ ชื่นชม และศรัทธาในตัวครู ทำให้กระบวนการเรียนรู้ประสบความสำเร็จ
- 6) ช่วยให้ครูและนักเรียนได้มีการพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน ครูได้เพิ่มพูนทักษะในการช่วยเหลือนักเรียน ส่วนนักเรียนก็จะได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่
- 7) ช่วยให้ครูมีผลงานทางวิชาการที่แสดงถึงความชำนาญการพิเศษ ซึ่งสามารถเผยแพร่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ครูทั่วไปได้
- 8) ช่วยให้ครูอื่นๆสามารถใช้เป็นคู่มือในการจัดกิจกรรมแทนได้ในกรณีที่ติดธุระจำเป็น จะเห็นว่าการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนจะช่วยให้ครูมีเอกสารที่ใช้เป็นคู่มือในการจัดกิจกรรม ทำให้เห็นขอบข่ายของกิจกรรมแนะแนวที่จัดให้แก่แก่นักเรียนทุกคน ช่วยให้

กระบวนการเรียนรู้ในแต่ละระดับชั้นมีความต่อเนื่องกันและไม่ซ้ำซ้อนกันด้วย การวางแผนจึงเป็นการเตรียมตัวครูให้พร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาและดำเนินการจัดกิจกรรมได้อย่างเหมาะสมกับเนื้อหาและลักษณะของนักเรียน เป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ครู ช่วยให้สามารถจัดประสบการณ์ที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน และที่สำคัญคือทำให้ครูทราบล่วงหน้าว่าจะให้นักเรียนเรียนรู้อะไร ด้วยวิธีการและกิจกรรมแบบไหน รวมทั้งจะต้องใช้สื่อและวิธีการประเมินผลแบบใดจึงจะเหมาะสม นอกจากนี้ การเตรียมการจัดกิจกรรมแนวนายังช่วยให้มองเห็นข้อบกพร่องของกระบวนการเรียนรู้และหาทางแก้ไขได้ทันที่ก่อนที่จะมีการจัดกิจกรรมจริงๆ การจัดแผนการจัดกิจกรรมแนวนจึงมีความสำคัญทั้งต่อตัวครู ต่อนักเรียน และกระบวนการเรียนรู้ ครูจึงควรใช้เวลาในการวางแผนการจัดให้ครบทุกระดับชั้น ถึงแม้ว่าการจัดกิจกรรมแนวนจะมีคู่มือและแผนการสอนกิจกรรมแนวนของหน่วยงานต่างๆ ให้เป็นแนวทางอยู่บ้างแล้วก็ตาม ครูก็ยังมี ความจำเป็นที่จะต้องเตรียมการ เพราะคู่มือและแผนการจัดกิจกรรมเหล่านั้นเขียนไว้อย่างกว้างๆ อาจไม่เหมาะสมกับสภาพการจัดของแต่ละโรงเรียนซึ่งมีความแตกต่างกัน

ขั้นตอนการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนวนในชั้นเรียน

การจัดกิจกรรมแนวนในชั้นเรียนแต่ละระดับชั้น ครูผู้จัดจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่จะต้องนำมาใช้อย่างรอบคอบและปฏิบัติตามขั้นตอนนั้นๆ ดังภาพ 8.1

ภาพ 8.1 องค์ประกอบต่างๆ ในการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนวนในชั้นเรียน

จากภาพ 8.1 การวางแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวจะต้องดำเนินการตามขั้นตอน คือ

1) **ศึกษาและรวบรวมข้อมูลต่างๆ** ที่ต้องนำมาใช้ในการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน เช่น

ก) สภาพปัญหาการจัดกิจกรรมแนะแนวของโรงเรียน อาจใช้วิธีออกแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน ครูแนะแนว และบุคลากรอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้นำแนวความคิดมาจัดทำแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวให้เหมาะสมกับนักเรียน ครูแนะแนว และโรงเรียนให้มากที่สุด

ข) สภาพทรัพยากรต่างๆของโรงเรียน เช่น บุคลากรแนะแนวและบุคลากรอื่นๆที่เกี่ยวข้อง อาคาร สถานที่ ห้องเรียน บริเวณโรงเรียน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สื่อต่างๆ รวมทั้งแหล่งวิทยาการในท้องถิ่น

ค) สภาพของชุมชนที่โรงเรียน หรือนักเรียนอาศัยอยู่ เกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจ อาชีพ วัฒนธรรม ประเพณี ความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัย การใช้เวลาว่าง รวมทั้งความร่วมมือของชุมชนที่มีต่อโรงเรียน

ง) สภาพของนักเรียน เกี่ยวกับความพร้อม ความต้องการ ประสบการณ์เดิม วิทยุฒิภาวะ และพัฒนาการต่างๆ รวมทั้งพื้นฐานเกี่ยวกับครอบครัวและสภาพแวดล้อมอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

จ) การกำหนดวันเปิด-ปิดการศึกษาในแต่ละภาคเรียน

2) **ศึกษาหลักสูตรมัธยมศึกษาทั้ง 2 ระดับ** ทั้งในด้านหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง และหลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรให้มีความเข้าใจ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมแนะแนว

3) **ศึกษาคู่มือแนะแนว แบบเรียน และแบบฝึกหัดของนักเรียน** รวมทั้งศึกษาเกี่ยวกับวารสาร เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน เพื่อจะได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการจัดกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม

4) **ศึกษาวัตถุประสงค์ทั่วไปและกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมให้ชัดเจน** คือ

ก) วัตถุประสงค์ทั่วไป เป็นการเขียนในรูปของคำพูดทั่วไป เป็นเรื่องกว้างๆที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ไม่เฉพาะเจาะจงนัก มักใช้คำว่า **ความรู้ ความเข้าใจ หรือ นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น**

ข) วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เป็นการเขียนบรรยายถึงพฤติกรรมที่คาดหวังขึ้นสุดท้ายที่จะให้เกิดแก่นักเรียน แต่ละข้อจะกำหนดพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งเท่านั้น เป็นการวัดพฤติกรรมที่สังเกตได้หรือวัดได้ มักใช้คำว่า **เขียน เล่า เปรียบเทียบ อภิปราย สร้าง เป็นต้น**

5) **ศึกษาและกำหนดเนื้อหาที่จะจัดกิจกรรมอย่างละเอียด** เตรียมตัวอย่างที่น่าสนใจและตรงกับชีวิตประจำวันของนักเรียน

6) ศึกษาและกำหนดทักษะและวิธีการจัดกิจกรรมหลายๆรูปแบบ ศึกษาและกำหนดสื่อ อุปกรณ์ และวิธีการประเมินผลที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ เนื้อหา สภาพนักเรียน และสภาพแวดล้อมต่างๆ

7) นำข้อมูลต่างๆมาวิเคราะห์ กำหนดเนื้อหาและรายละเอียดของกิจกรรมเพื่อวางแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวในระยะยาวตลอดภาคเรียนหรือตลอดปี และจัดทำแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวในระยะสั้นเป็นรายสัปดาห์หรือรายวันต่อไป

เพื่อให้การจัดทำแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนสอดคล้องกับหลักการแนะแนวที่มุ่งให้ความรู้ทั้งทางด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านส่วนตัวหรือการพัฒนาบุคลิกภาพ และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ให้มีทักษะกระบวนการต่างๆเพื่อพัฒนาตน พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคม ครูแนะแนวจึงควรศึกษาจากคู่มือแนะแนวฉบับปัจจุบันของกรมวิชาการหรือกรมสามัญศึกษาก่อนวางแผนการจัดทั้งในระยะยาวและระยะสั้น

ระดับของการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

การวางแผนโดยทั่วไปมีหลายระดับ สำหรับ มัวร์ (Moore, 1992 : 74-83) ได้แบ่งไว้เป็น 4 ระดับ คือ

1) การวางแผนเป็นรายวิชา (course plan) เป็นการนำเนื้อหาทั้งหมดจากหลักสูตรมาแบ่งว่าแต่ละเนื้อหาจะใช้เวลาเท่าใด ก็คาบ

2) การวางแผนเป็นหน่วย (unit plan) เป็นการนำหน่วยเนื้อหา มาแบ่งเป็นหัวข้อสาระสำคัญหรือแนวคิด แต่ละหน่วยจึงประกอบด้วย ชื่อเรื่อง เป้าหมายและวัตถุประสงค์ หัวข้อเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ ทรัพยากรและอุปกรณ์ต่างๆ และการประเมินผล

3) การวางแผนเป็นรายสัปดาห์ (weekly plan) เป็นการนำเนื้อหา มาจัดทำแผนแต่ละสัปดาห์ว่าจะสอนอะไรบ้าง โรงเรียนโดยทั่วไปจะนิยมให้ครูทำแบบฉบับนี้

4) การวางแผนเป็นรายวัน (daily lesson plan) เป็นการทำแผนแต่ละวันโดยกำหนดให้มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน กิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียน เนื้อหาย่อ วิธีการและกระบวนการที่ใช้กิจกรรมสรุปบทเรียน ทรัพยากรและเครื่องมือต่างๆ และแบบฝึกหัด

สำหรับการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนของไทยนั้น แม้ว่าจะไม่ได้กำหนดไว้ตายตัวแต่ก็อาจแบ่งได้เป็น 2 ระดับใหญ่ๆ คือ 1) การวางแผนระยะยาวเป็นรายปีหรือรายภาค และ 2) การวางแผนระยะสั้นเป็นรายสัปดาห์หรือรายวัน

การวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนแบบระยะยาว

การวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนแบบระยะยาวหรือที่เรียกในการวางแผนการสอนวิชาอื่นๆว่า **กำหนดการสอน** เป็นการวางแผนเป็นรายปีหรือรายภาคเพื่อกำหนดว่าในแต่ละภาคเรียนของแต่ละระดับชั้นเน้นเนื้อหาแต่ละด้านมากน้อยเพียงใด และจัดลำดับก่อนหลังของเนื้อหาหรือหัวข้อกิจกรรม ซึ่งอาจมีรูปแบบดังนี้

รูปแบบที่ 1 กำหนดเป็นรายภาค เพื่อวางแผนว่าในแต่ละระดับชั้นจะเน้นสัดส่วนของเนื้อหาแต่ละด้านต่างกัน ดังที่กรมวิชาการ (2537 : 18-19) กำหนดไว้และสรุปได้ดังตาราง 8.1

ตาราง 8.1 การกำหนดสัดส่วนเนื้อหากิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

ระดับชั้น	ภาคเรียน	เนื้อหา/จำนวนคาบ			รวม (คาบ)
		การศึกษา	อาชีพ	พัฒนาตนเอง	
ม.1	ต้น	6	3	9	36
	ปลาย	6	3	9	
ม.2	ต้น	4	5	9	36
	ปลาย	4	5	9	
ม.3	ต้น	6	8	4	36
	ปลาย	6	8	4	
ม.4	ต้น	11	12	13	72
	ปลาย	11	12	13	
ม.5	ต้น	8	14	14	72
	ปลาย	8	14	14	
ม.6	ต้น	16	15	5	72
	ปลาย	16	15	5	

จากตาราง 8.1 จะเห็นว่าสัดส่วนเนื้อหาในด้านการศึกษา อาชีพ และการพัฒนาตนในแต่ละระดับจะแตกต่างกัน ทั้งนี้ เพราะนักเรียนในชั้น ม.1 เพิ่งเข้าเรียน ยังไม่คุ้นเคยกับระบบการเรียนและกำลังปรับตัว เนื้อหาจึงเน้นหนักด้านการศึกษาและการพัฒนาตนเองเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายส่วนหนึ่งจะศึกษาต่อ อีกส่วนหนึ่งจะประกอบอาชีพ เนื้อหาจึงเน้นหนักทางการศึกษาและการประกอบอาชีพ ซึ่งครูสามารถปรับและยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม

รูปแบบที่ 2 กำหนดเนื้อหากว้างๆของแต่ละด้าน ในแต่ละระดับชั้นว่าควรจะมีเรื่องอะไรบ้าง เพื่อจะได้กำหนดหัวข้อเรื่องทำเป็นรายละเอียดของเนื้อหาต่อไป ซึ่งกรมวิชาการ (2537 : 20-21) ได้เสนอตัวอย่างการกำหนดเนื้อหาในแต่ละด้าน ระดับชั้น ม.1 ดังตาราง 8.2

ตาราง 8.2 การกำหนดเนื้อหาในแต่ละด้านระดับชั้น ม.1

การศึกษา	อาชีพ	พัฒนาตนเอง
1. โครงสร้างหลักสูตร ม.ต้น	1. ทักษะชีวิตที่มีต้องงาน	1. การสำรวจข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน
2. การพัฒนาดตนเองด้านการเรียน	2. การสำรวจความสนใจในอาชีพ	2. การคบเพื่อน
ฯลฯ	ฯลฯ	3. การส่งเสริมค่านิยมพื้นฐาน
		ฯลฯ

ที่มา : กรมวิชาการ 2537 : 20

หลังจากนั้นก็ให้นำแต่ละเนื้อหามากำหนดหัวข้อเรื่องย่อยๆลงไป เช่น เรื่องการพัฒนาดตนเองด้านการเรียน อาจแบ่งเป็นหัวข้อย่อยๆ ดังนี้

- 1) การศึกษาค้นคว้า
- 2) เทคนิคการจำ
- 3) การฟังที่ดี
- 4) การทำสมาธิ

ฯลฯ

รูปแบบที่ 3 กำหนดเป็นรายคาบ เพื่อวางแผนว่าในแต่ละคาบจะกำหนดหัวข้อกิจกรรมอะไรบ้าง โดยให้ต่อเนื่องและไม่ซ้ำซ้อนกันในทุกระดับชั้น ดังที่โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี (2532 : 63-72) ได้จัดทำกำหนดการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ซึ่งในที่นี้ได้เสนอเพียงกำหนดการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้น ม.1 ดังตาราง 8.3

ตาราง 8.3 กำหนดการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนแบบระยะยาว ชั้น ม.1 ของโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี จังหวัดพิษณุโลก

กำหนดการสอนกิจกรรมแนะแนว ชั้น ม.1			
คาบ	ภาคต้น	คาบ	ภาคปลาย
1	สร้างความคุ้นเคย	1	กรอกระเบียนสะสม
2	แนะนำโรงเรียน	2	การเรียนในภาคปลาย

ตาราง 8.3 (ต่อ)

กำหนดการสอบกิจกรรมแนะแนว ชั้น ม.1			
คาบ	ภาคต้น	คาบ	ภาคปลาย
3	แนะนำบริการแนะแนว	3	การสำรวจปัญหาการเรียน
4-6	แนะนำหลักสูตรการเรียน	4	การปรับปรุงตนเองในด้านการเรียน
7-9	รวบรวมข้อมูล	5-6	บุคลิกภาพที่น่าสนใจ
10	การใช้ห้องสมุด	7	สมุดภาพอาชีพ
11	การรู้จักตนเอง	8	ผู้สำเร็จในการประกอบอาชีพ
12	การคบเพื่อน	9	การเป็นนักเรียนที่ดี
13	การทำงานเป็นกลุ่ม	10	การปรับปรุงสุขภาพ
14	คุณค่าของรายวิชา	11-12	อาชีพในชุมชน
15-16	การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (การเตรียมตัวสอบ)	13	มารยาทในการใช้สาธารณสมบัติ
17	อาชีพใกล้ตัว (สัมภาษณ์อาชีพ ของผู้ปกครอง)	14	การเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว
18	การเตรียมตัวสอบ	15	สถาบันการศึกษาที่ควรรู้จัก
		16-17	ค่านิยมพื้นฐาน
		18	การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

ที่มา : โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี จังหวัดพิษณุโลก 2532 : 63

การวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนแบบระยะสั้น

การวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนแบบระยะสั้นหรือที่เรียกว่า **แผนการสอน** หรือ **แผนการจัดกิจกรรม** เป็นการวางแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวรายหน่วยวิชาหรือรายหัวข้ออย่างละเอียดทุกขั้นตอน สำหรับรูปแบบในการเขียนแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน ยังไม่มีการกำหนดรูปแบบที่แน่นอน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละสถานศึกษาและเทคนิควิธีการที่ใช้เป็นสำคัญ โดยทั่วไปนิยมใช้ 2 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 แบบเรียงหัวข้อ มีรูปแบบดังแสดงในภาพ 8.2

แผนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน				
ชื่อกิจกรรม (ชื่อเรื่อง)				
ชั้น	จำนวนคาบ			คาบ
วันที่	เดือน	พ.ศ.	เวลา	น.
ความคิดรวบยอด				
วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม				
เนื้อหา				
วิธีดำเนินการกิจกรรม				
สื่อและอุปกรณ์				
การประเมินผล				
ภาคผนวก (ถ้ามี)				
หมายเหตุ				

ภาพ 8.2 โครงร่างแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนแบบเรียงหัวข้อ

รูปแบบที่ 1 นี้นิยมใช้กับวิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน เช่น วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กระบวนการกลุ่ม วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยอาศัยหลักสัปปุริสธรรม วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน วิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมสร้างเสริมค่านิยม และวิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มคุณภาพ เป็นต้น

รูปแบบที่ 2 แบบกิ่งตาราง มีรูปแบบดังนี้

แบบ 2.1 นิยมใช้กับวิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยการจัดลำดับชั้นการเรียนรู้
ดังแสดงไว้ในภาพ 8.3

ชื่อเรื่อง _____ (จำนวนคาบ)	
จุดประสงค์ปลายทาง _____ ประสบการณ์เดิม _____ จุดประสงค์นำทาง _____	
ลำดับชั้นการสอบ	สภาพการสอบ

ภาพ 8.3 โครงร่างแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวแบบกิ่งตาราง

แบบ 2.2 นิยมใช้กับวิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทักษะกระบวนการ 9 ขั้น
ดังแสดงในภาพ 8.4

เรื่อง _____ วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม _____ เนื้อหา _____	
ขั้นสอบ	วิธีดำเนินการ
สื่อการสอน _____ การวัดและการประเมินผล _____	

ภาพ 8.4 โครงร่างแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวแบบกิ่งตาราง

จากตัวอย่างการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวแบบระยะสั้นทั้ง 2 รูปแบบ มีรายละเอียดในการเขียนดังนี้

1) **ชื่อกิจกรรม ชั้น คาบ วัน เดือน ปี และเวลา** เป็นการกำหนดว่าจะจัดกิจกรรม ชื่อหรือเรื่องอะไร ระดับชั้นใด จำนวนกี่คาบ วัน เดือน ปี ที่จัดกิจกรรม และเวลาเท่าใด ให้เขียนตามที่จัดจริงๆตามตารางที่กำหนดไว้ ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงให้บันทึกในส่วนหมายเหตุ

2) **แนวคิด** คือข้อสรุปของเนื้อหาที่มีความสำคัญ เป็นข้อความสั้นๆแต่มีความหมายสมบูรณ์ ครอบคลุมเนื้อหาที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เช่น *คนเรามีความแตกต่างกัน เนื่องจากอิทธิพลของพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม*

3) **วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม** เป็นวัตถุประสงค์ที่ครูต้องการให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างไรบ้างตามเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้ เน้นในรูปของวัตถุประสงค์ที่สามารถวัดได้ เช่น *หลังจากทำแบบสำรวจ S.D.S. แล้ว นักเรียนสามารถบอกรหัสอาชีพของตนได้อย่างถูกต้อง*

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ลำดับขั้นการเรียนรู้จะเน้นให้เขียนเป็นจุดประสงค์นำทาง ซึ่งหมายถึงจุดประสงค์ย่อยๆที่ครูต้องการให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่จุดประสงค์ปลายทางที่ต้องการจะเกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมแนะแนวในครั้งนั้น

4) **เนื้อหา** คือขอบข่ายเนื้อหาตามที่เขียนไว้ในกำหนดการจัดกิจกรรมแนะแนวซึ่งเหมาะสมกับสภาพปัญหา ความต้องการ ความสนใจ และธรรมชาติของนักเรียน อาจเขียนเฉพาะหัวข้อหรือหัวข้อย่อย เพื่อให้สามารถปรับได้ตามความเหมาะสม ถ้ามีแบบฝึกหัด เพลง และเกม อาจเขียนต่อจากเนื้อหาหรือเขียนไว้ในภาคผนวก

สำหรับเนื้อหาการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยการจัดลำดับขั้นการเรียนรู้จะเน้นให้กำหนดว่านักเรียนจะต้องมีประสบการณ์เดิมที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในเรื่องนี้อย่างไรบ้าง

5) **วิธีดำเนินการ** คือวิธีการต่างๆที่ใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนว เช่น กระบวนการกลุ่ม สัมปรีชธรรม ระบบพัฒนาประสิทธิภาพ กิจกรรมสร้างเสริมค่านิยม กิจกรรมกลุ่มคุณภาพ การจัดลำดับขั้นการเรียนรู้ และทักษะกระบวนการ 9 ขั้น ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเนื้อเรื่องที่กำหนด แบ่งเป็น 3 ชนิด คือ

ก) กิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียน (ถ้ามีกิจกรรมอุ่นเครื่องก็เขียนใส่ไว้ด้วย)

ข) กิจกรรมหลัก คือกิจกรรมที่จะให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามเนื้อหา

ค) กิจกรรมสรุป เพื่อสรุปประสบการณ์ทั้งหมดจากกิจกรรมที่จัดให้

6) **สื่อและอุปกรณ์** ให้เขียนสื่อและอุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ประกอบการจัดกิจกรรม ทั้งที่เป็นของจริงและของจำลอง เป็นการตรวจสอบความพร้อมในการสอนด้วย

7) **การประเมินผล** ให้เขียนวิธีประเมินผลนักเรียนว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ด้วยวิธีใด เช่น “สังเกตความร่วมมือจากการทำงานกลุ่มของนักเรียน”, “ดูจากการตรวจผลงานของ

นักเรียนว่าถูกต้องมากน้อยเพียงใด”

8) ภาคผนวก ในกรณีที่เนื้อหาไม่มากควรนำมาใส่ไว้ในภาคผนวก รวมทั้งเพลง เกม นิทาน และใบงานต่างๆ

9) หมายเหตุ ใช้บันทึกข้อมูลเพิ่มเติมจากที่เตรียมไว้ เช่น มีเหตุการณ์ที่ทำให้จัดกิจกรรมตามแผนนี้ไม่ได้จะต้องเลื่อนไป หรือให้ใครแทน เป็นต้น

จะเห็นว่าการเขียนแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ครูอาจเลือกเขียนหัวข้อแบบอื่นก็ได้ตามความเหมาะสม เช่น อาจเพิ่มหัวข้อ ขนาดของกลุ่ม (ทั้งกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มย่อยว่าควรมีจำนวนเท่าใด) เวลาที่ใช้ (จะต้องใช้กี่คาบหรือกี่ชั่วโมง) สถานที่ (ที่ใช้จัดกิจกรรมที่เหมาะสม) เป็นต้น และในการเขียนแผนการจัดกิจกรรมนั้น ครูจะต้องทำล่วงหน้าอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมที่มีขั้นตอนครบถ้วนตามกระบวนการ อันจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนตามจุดมุ่งหมายที่ได้วางไว้ และหลังจากการสอนแต่ละครั้งควรบันทึกผลการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นข้อมูลไว้ปรับปรุงแก้ไขในคราวต่อไป

ตัวอย่างแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

เพื่อช่วยให้เห็นแนวทางในการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนดังกล่าว จึงได้เสนอแนะตัวอย่างแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวที่เน้นฝึกทักษะกระบวนการต่างๆเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน 7 ตัวอย่าง คือ

- 1) ตัวอย่างแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กระบวนการกลุ่ม
- 2) ตัวอย่างแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยอาศัยหลักสัปปุริสธรรม
- 3) ตัวอย่างแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน
- 4) ตัวอย่างแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมสร้างเสริมค่านิยม
- 5) ตัวอย่างแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มคุณภาพ
- 6) ตัวอย่างแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยการจัดลำดับขั้นการเรียนรู้
- 7) ตัวอย่างแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทักษะกระบวนการ 9 ขั้น

ตัวอย่างที่ 1
แผนการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กระบวนการกลุ่ม

เรื่อง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 คาบ

วันที่ 31 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2540 เวลา 13.00-13.50 น.

แนวคิด

การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ช่วยให้คนเราทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้นักเรียนบอกความสำคัญของการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ที่มีต่อตนเอง และการทำงานกลุ่มให้ประสบความสำเร็จ
2. เพื่อให้นักเรียนได้มีการแบ่งปันสิ่งของแก่กัน เพื่อความสำเร็จในการทำงาน
3. เพื่อให้นักเรียนได้บริจาคสิ่งของแก่เพื่อนที่ขัดสนหรือได้รับเคราะห์กรรมตามโอกาสอันควร

เนื้อหา

การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่คือการช่วยเหลือหรือแบ่งปันสิ่งของให้แก่ผู้ที่ลำบากกว่าตามกำลังสติปัญญา กำลังกาย กำลังใจ และกำลังทรัพย์ ดังนี้

1. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ตามกำลังสติปัญญา ได้แก่ การช่วยเหลือแสดงความคิดเห็นช่วยแก้ปัญหาความเดือดร้อนให้
2. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ตามกำลังกาย ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกายในการช่วยระงับการงาน
3. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ตามกำลังใจ ได้แก่ การให้คำปรึกษา ช่วยพูดสนับสนุนให้มีกำลังใจในการทำงานต่างๆ
4. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ตามกำลังทรัพย์ ได้แก่ การให้เครื่องอุปโภค บริโภค เงินทองแก่เพื่อนที่ลำบากกว่า

ความสำคัญของการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีดังนี้

1. ผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จะได้รับความรักความช่วยเหลือตอบแทนจากผู้อื่นในยามต้องการ
2. ผู้รับจะรู้สึกยินดีและชื่นชมต่อผู้ให้
3. ผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นที่นิยมของผู้ที่พบเห็นและคนทั่วไป ทุกคนอยากคบค้าสมาคมด้วยความจริงใจ

4. ผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จะเป็นคนไม่เห็นแก่ตัว มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น
5. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทำให้เกิดผลดีแก่ตนเองและการทำงานของกลุ่ม

การแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่นั้นจะต้องเป็นไปด้วยน้ำใสใจจริง ถึงพร้อมด้วยกาย วาจา และใจ และควรแสดงทั้งกับคนใกล้ชิดสนิทสนมตลอดจนบุคคลอื่น รวมทั้งสังคมและประเทศชาติ บ้านเมืองด้วย

วิธีดำเนินการกิจกรรม

1. กิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียน ให้นักเรียนดูรูปภาพเกี่ยวกับการเกิดอคติภัย วาดภัย หรือ อุทกภัย ถามนักเรียนว่าดูภาพแล้วรู้สึกอย่างไร เราควรจะทำอย่างไรเมื่อเพื่อนร่วมชาติ ประสบภัยเหล่านี้

2. กิจกรรมหลัก

- 2.1 แบ่งกลุ่มนักเรียนโดยการนับ กลุ่มละ 5 คน จะมีกี่กลุ่มก็ได้ ให้นักเรียนนั่งเป็น กลุ่มย่อยๆตามที่กำหนด (โต๊ะที่สามารถวางภาพเพื่อระบายสีร่วมกันได้)

- 2.2 ขออาสาสมัครผู้สังเกตการณ์กลุ่มละ 1 คน แจกใบสังเกตการณ์พร้อมทั้ง อธิบายบทบาทและหน้าที่ของผู้สังเกตการณ์โดยไม่ให้สมาชิกกลุ่มได้ยิน แล้วให้ผู้สังเกตการณ์ กลับไปปฏิบัติหน้าที่ในกลุ่มของตน

- 2.3 หลังจากให้นักเรียนนั่งอยู่ในสภาพเรียบร้อยแล้ว ครูอธิบายดังนี้

- 2.3.1 นักเรียนจะได้เล่นเกมสนุกเกมหนึ่ง เป็นเกมระบายสีแข่งขันกัน

- 2.3.2 ครูจะแจกดินสอและภาพสำหรับระบายสีลงในช่องที่มีตัวเลข 1-8 บอก ให้นักเรียนดูที่หัวกระดาษว่าแต่ละหมายเลขหมายถึงสีอะไร แล้วระบายตามที่กำหนดไว้ (อธิบาย พร้อมทั้งให้ดูตัวอย่าง) จนครบทุกช่อง

- 2.3.3 กติกา

- แต่ละคนมีสิทธิเป็นเจ้าของสีได้ไม่เกิน 3 แห่ง
- ทุกคนต้องช่วยกันระบายสีให้เสร็จภายในเวลา 10 นาที
- ถ้าต้องการสีจากผู้อื่น ให้พูดว่า “สี... ช่วยฉันที” ห้ามพูดประโยค อื่นจะถูกหักคะแนน

- 2.3.4 กลุ่มใดทำเสร็จเรียบร้อยแล้วให้นำมาส่งพร้อมอุปกรณ์ทุกชิ้น

- 2.4 ถ้านักเรียนไม่มีข้อสงสัย ครูมอบดินสอสีและภาพที่จะระบายสีให้แก่ผู้สังเกตการณ์ แต่ละกลุ่มเพื่อนำไปมอบให้แก่กลุ่มของตน

- 2.5 เมื่อทุกกลุ่มทำงานเสร็จแล้วให้ผู้สังเกตการณ์แต่ละกลุ่มได้รายงานสิ่งที่ตนได้ สังเกตเห็นตามแบบที่บันทึกไว้

- 2.6 ครูซักถามนักเรียนตามที่เห็นสมควร ให้นักเรียนอภิปรายร่วมกัน ซึ่งครูอาจถาม ดังนี้

- 2.6.1 ถ้าไม่ให้เพื่อนยืมดินสอสี งานจะเสร็จหรือไม่
- 2.6.2 เมื่อให้ดินสอสีแก่เพื่อน รู้สึกอย่างไร
- 2.6.3 ผู้ได้รับดินสอสีจากเพื่อนรู้สึกอย่างไร
- 2.6.4 การแก่งแย่งกันช่วยให้งานเสร็จเร็วหรือไม่
- 2.6.5 นักเรียนรู้สึกพอใจอะไรบ้าง
- 2.6.6 นักเรียนรู้สึกไม่พอใจอะไรบ้าง เพราะเหตุใด
- 2.6.7 นักเรียนจะทำอะไรจึงจะทำให้งานสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว

3. กิจกรรมสรุป

3.1 ให้นักเรียนช่วยกันสรุปว่ากิจกรรมวันนี้สอนอะไรเราได้บ้าง นักเรียนได้แ่งคิดหรือประโยชน์อะไรบ้างจากการปฏิบัติกิจกรรมในครั้งนี้

3.2 ครูอาจสรุปเพิ่มเติมตามความคิดรวบยอดที่เขียนไว้ โดยเชื่อมโยงความคิดต่างๆ ที่นักเรียนอภิปราย เปรียบเทียบให้เห็นว่าคนที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ยอมให้ดินสอของตนแก่เพื่อนที่ไม่มียอมช่วยให้งานสำเร็จลงด้วยดี ทุกคนมีความภูมิใจในผลงานของกลุ่มช่วยให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการทำงาน

สื่อการสอน

1. รูปภาพหัตถ์บายสีที่มีช่องสำหรับระบายสี (ดูภาคผนวก)
2. ดินสอสี ได้แก่ สีน้ำเงิน ส้ม แดง ชมพู เขียว เหลือง น้ำตาล และดำ แต่ละสีควรมีเท่ากับจำนวนกลุ่ม
3. ใบสังเกตการณ์ (ดูภาคผนวก)

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตจากปฏิกิริยาของนักเรียนในขณะที่ปฏิบัติงานและจากการอภิปรายสรุปผลของนักเรียนว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ มอบรางวัลแก่กลุ่มที่ชนะโดยพิจารณาทั้งในด้านความร่วมมือและผลงาน
2. ติดตามพฤติกรรมการของนักเรียนในระยะยาวว่ามีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่หรือไม่

ภาคผนวก

ใบสังเกตการณ์

1. ให้บันทึกรอยคะแนน (///...//) ลงหน้าข้อความ ซึ่งสังเกตพบครั้งละ 1 รอย ดังนี้

ในขณะที่เล่นเกมพบว่าผู้ปฏิบัติมักแสดงอาการ

_____ ขอร้อง

_____ แย่งกัน

_____ ให้

_____ สนใจทำเฉพาะของตน

_____ ยึดแน่น

_____ โกรธเคือง

_____ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

_____ ไม่ขอความช่วยเหลือ

2. ตอนแรก มีการวางแผนงานหรือเปล่า _____ วางแผนอย่างไร _____

3. ตอนแรกผู้ปฏิบัติแสดงอาการร่วมมือกันหรือแย่งกัน _____

ทราบได้โดย _____

4. มีผู้ขวางสังเกตหรือไม่ _____

ทราบได้โดย _____

5. ตอนหลังผู้ปฏิบัติร่วมมือกันหรือแข่งขันกัน _____

เพราะเหตุใด _____

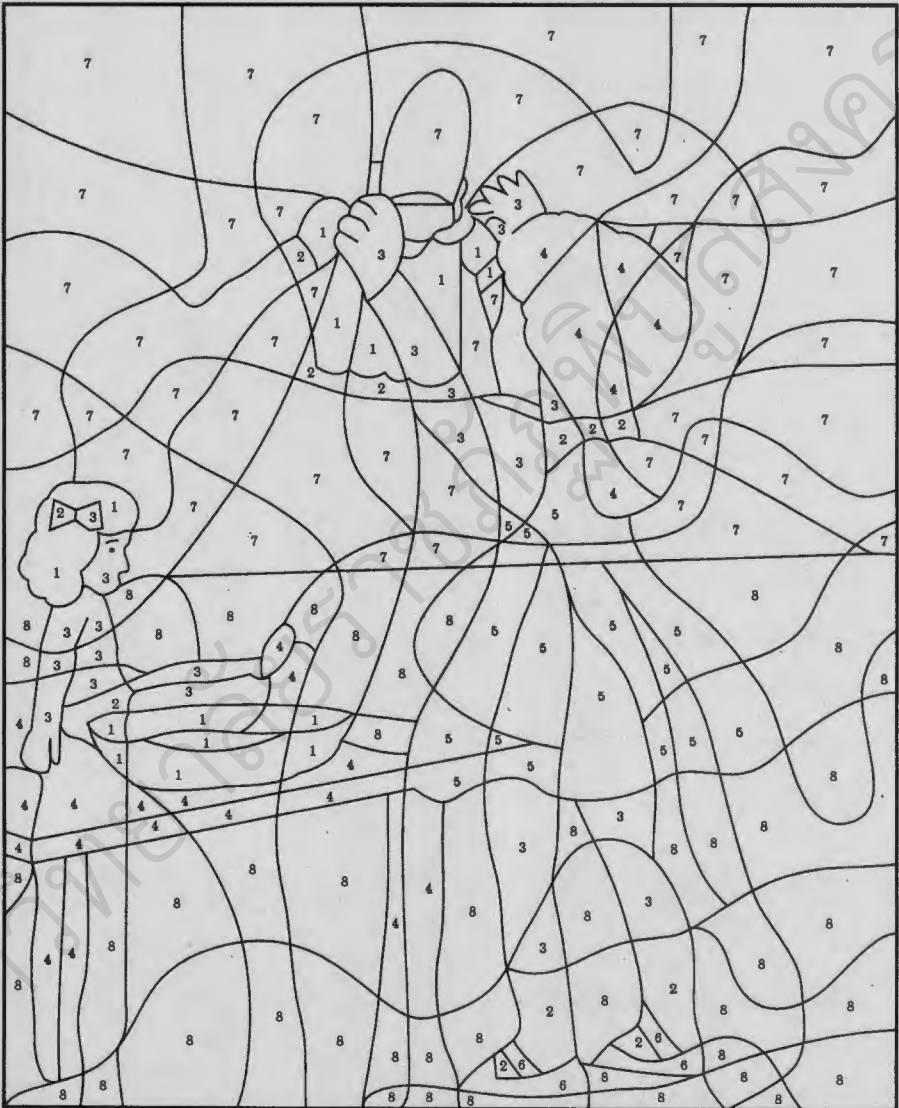
6. กลุ่มเสร็จเร็วหรือช้าเพราะเหตุใด _____

7. มีข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอะไรบ้าง _____

ลงชื่อ _____ ผู้สังเกต

รูปภาพสำหรับระบายสี

- การระบายสี 1. สีเหลือง 2. สีแดง 3. สีส้ม 4. สีนํ้าตาล
5. สีขาว 6. สีดำ 7. สีนํ้าเงิน 8. สีเขียว

ตัวอย่างที่ 2

แผนการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยอาศัยหลักสี่ประการ*

(รู้จักตน, เวลา 3 คาบ)

เรื่อง การตัดสินใจของกานดา

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนบอกผลดีของการรู้จักตนได้
2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักวางแผนชีวิตให้สอดคล้องกับตนได้

วิธีการ

กิจกรรมที่ 1

1. ครูเสนอเรื่อง การตัดสินใจของกานดา โดยใช้วิธีเล่า แจกเอกสารให้อ่าน หรือให้เด็กแสดงบทบาทสมมติก็ได้

เรื่อง การตัดสินใจของกานดา

เมื่อเอ่ยถึงกานดา ไม่มีใครในโรงเรียนที่จะไม่รู้จักเธอ เธอเป็นคนช่างพูดช่างคุย หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เป็นนิจ ไม่ละเลยที่จะช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาส ความมีน้ำใจของเธอทำให้เป็นที่รักใคร่ของเพื่อนฝูงและครูบาอาจารย์ทุกคนโดยไม่มีใครรังเกียจในฐานะความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างยากจนของเธอ ตลอดเวลา 3 ปีที่เธออยู่ในโรงเรียนมัธยมแห่งนั้น เธอทำขนมเล็กๆน้อยๆใส่ถุงมาขายเสมอ ทั้งนี้ เพราะเธอชอบทำอาหารและขนมอยู่แล้วประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็เพื่อช่วยลดภาระของพ่อแม่ที่ต้องเลี้ยงดูน้องๆในวัยเรียนอีก 2 คน ช่วงที่กานดามีความลำบากใจมากที่สุดคือการตัดสินใจเลือกทางเดินของเธอ เมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเธอจำเป็นต้องเลือกเรียนในอาชีพที่ใช้เงินและใช้เวลาให้น้อยที่สุด เมื่อปรึกษาเพื่อนๆก็ได้รับคำแนะนำมากมาย

“เรียนครูซี เธอชอบไม่ใช้หรือ” จินดาพูด

“แต่ต้องเรียนจนจบ ม.6 นะ จะไหวหรือ เรียนอีกตั้ง 3 ปี ใช้เงินไม่ใช่น้อย”

สุปรียาขัดขึ้น

“ถ้าฉันเธอไปเรียนพยาบาลกับฉันดีกว่า หน้าตาเรียบร้อยอย่างเธอคงเป็นขวัญใจคนไข้แน่เลย แถมเรียนโดยไม่ต้องใช้เงินด้วย เขามีทุนให้ เพียงแต่เธอต้องเรียนที่นั่นอีก 3 ปี ฉันว่าเธอขอทุนของโรงเรียนก็คงได้ เธอเรียนเก่งออก ความประพฤติดี” ลีลาให้คำแนะนำบ้าง

* อภา ถนัดช่างและคนอื่นๆ 2531 : 17-21

“แต่ฉันไม่ชอบกลิ่นอายโรงพยาบาลเลย เข้าไปแล้วรู้สึกหายใจไม่ออก เห็นคนไข้ แล้วก็หดหู่ใจ คงยังไม่ออกหรอก” กานดาพูดขึ้นและกล่าวต่อว่า

“ฉันอาจเรียนคหกรรมที่วิทยาลัยอาชีวศึกษาที่นี่ก็ได้ ไม่ต้องไปเรียนจังหวัดอื่น ฉันชอบทำอาหารอยู่เหมือนกัน”

“โอ๊ย เธอจะเป็นแม่ค้าหรือนี่ ไหนว่าอยากทำงานราชการล่ะ” จินดาไว้วายขึ้น ซึ่งกานดาก็ให้เหตุผลว่าถ้าจบอาชีวศึกษาแล้วค่อยสมัครเรียนที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง หรือมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชในภายหลัง เพราะระหว่างที่เรียนอาชีวศึกษาเธอจะได้ทำขนมให้ห้องนำไปขายที่โรงเรียนเป็นการหารายได้เพิ่มเติม ซึ่งก็ไม่มีผู้ใดคัดค้าน

เมื่อเรียนจบ กานดาก็ทำขนมครกและน้ำเต้าหู้ขายที่หน้าโรงเรียนเทศบาลแห่งหนึ่ง ซึ่งก็ขายดิบขายดีเพราะบริเวณนั้นมีขนมขายน้อย ประกอบกับความมีอัธยาศัยช่างพูด ช่างคุยและความช่างประติดประต่อยของเธอ ทำให้ขนมเธอดูแปลกและน่ารับประทาน กว่าที่อื่น ไม่ว่าจะเป็นทำอะไร ก็ชนิด ที่ขายหมดทุกวัน เมื่อมีทุนมากขึ้นกานดาก็ไปเช่า บ้านหน้าโรงเรียนแห่งนั้นทำเป็นร้านอาหาร กิตติศัพท์ ร้านอาหารกานดา ได้รับการเล่าขานปากต่อปากถึงความสะอาดของร้าน ของภาชนะเครื่องใช้ การบริการ และนิสัยใจคอของเจ้าของร้าน รวมทั้งรสชาติของอาหาร จึงทำให้กิจการร้านอาหารของเธอเจริญ ขึ้น เมื่อมีเงินเก็บมากขึ้นกานดาก็ไปเช่าตึกเปิดร้านอาหารให้ใหญ่ขึ้น ฐานะของเธอต่าง กับเก่าก่อนเหมือนพลิกหน้ามือเป็นหลังมือ

และแล้ว งานคืนสู่เหย้าเพื่อฉลองความเป็นบัณฑิตในรุ่นของเธอก็มาถึง กานดา เป็นผู้รับจัดอาหารให้ในงานเลี้ยงและได้มาร่วมแสดงความยินดีกับความสำเร็จในการ ศึกษาของเพื่อนๆด้วย ในขณะที่เดียวกัน เพื่อนๆต่างก็แสดงความยินดีและชื่นชมใน ความสำเร็จของเธอ

“เดี๋ยวนี้เขาไม่ปังกานดาคนเก่าแล้ว เขาเป็นเจ้าแม่เหี้ย อย่าลืมเราก็แล้วกันนะ” เพื่อนๆสัพพยอก กานดาภาคภูมิใจในตัวเองมากที่ตัดสินใจถูก ถ้าเธอเรียนครุตามที่หวัง ไว้ตอนนี้�อาจยังไม่ม้งานทำเหมือนเพื่อนเธออีกหลายๆคนก็เป็นได้

2. ครูแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม เพื่ออภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้

- 2.1 กานดารู้จักตนเองหรือไม่ในการตัดสินใจเรียนต่ออาชีวศึกษา เพราะเหตุใด
- 2.2 เหตุใดกานดาจึงประสบความสำเร็จ เป็นที่กล่าวขวัญถึงของทุกคน

กิจกรรมที่ 2

ให้นักเรียนแต่ละคนวางแผนเป้าหมายชีวิตว่าเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือมัธยมศึกษาปีที่ 6 แล้วจะไปทำอะไร พร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบ

กิจกรรมที่ 3

ให้นักเรียนวิเคราะห์ว่าอาชีพหรือการศึกษาที่นักเรียนวางแผนไว้นั้นมีลักษณะอย่างไร เหมาะสมกับตนหรือไม่ หรือตนควรจะปรับปรุงอะไรบ้างเพื่อให้สามารถเรียนหรือประกอบอาชีพนั้นให้ได้ผลดี โดยอาจใช้ตารางวิเคราะห์ต่อไปนี้

สาขาที่จะศึกษา	สถาบันที่เปิดรับ	ลักษณะการเรียน และคุณสมบัติที่จำเป็น	อาชีพที่จะประกอบ	ลักษณะอาชีพ และคุณสมบัติที่จำเป็น	คุณสมบัติของตน	
					ข้อดี	ข้อเสีย

หมายเหตุ

1. ในช่องสาขาที่จะศึกษานั้น ให้ระบุได้มากกว่า 1 แต่ไม่ควรเกิน 5 สาขา
2. ในช่องที่ 3 นั้นจะต้องบรรยายลักษณะการเรียนว่าสาขานั้นต้องเรียนอย่างไร เน้นหนักในวิชาใดบ้าง และผู้ที่เข้าศึกษาในสาขานั้นๆต้องมีคุณสมบัติอะไรบ้าง เป็นต้นว่า ต้องมีพื้นฐานวิชาอะไร ต้องได้เกรดเท่าใด ต้องมีสภาพทางร่างกายและจิตใจอย่างไร ต้องอาศัยทุนทรัพย์และเวลาอย่างน้อยเพียงไร
3. ในช่องอาชีพที่จะประกอบก็เช่นกัน ให้ระบุได้ 1-5 อาชีพ ตามลำดับความชอบ
4. ในช่อง 5 ให้บรรยายว่าอาชีพนั้นๆต้องทำอะไรบ้าง เป็นอาชีพอิสระหรืออยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของผู้อื่น เป็นงานในร่มหรือกลางแจ้ง เป็นงานเรียบๆหรือเสี่ยงภัย เป็นงานที่มีการแข่งขันสูงหรือเป็นไปเรื่อยๆ ฯลฯ ส่วนคุณสมบัติที่จำเป็นนั้น ได้แก่ งานนั้นต้องอาศัยความรู้ความสามารถทางไหน ต้องอาศัยรูปร่าง หน้าตา บุคลิกภาพอย่างไร ต้องใช้ปัจจัยที่สำคัญอะไรอีกบ้าง (ข้อมูลในช่อง 3, 5 หากนักเรียนไม่ทราบให้ถามจากบุคคลในอาชีพนั้นๆ)
5. ในช่องคุณสมบัติของตนนั้น ให้วิเคราะห์ส่วนดีที่สอดคล้องกับการศึกษาและอาชีพที่ตนระบุไว้นั้น และส่วนเสียซึ่งขัดแย้งหรือจะเป็นอุปสรรคกับการศึกษาและอาชีพนั้นๆ หลังจากกรอกข้อมูลลงในตารางดังกล่าวเรียบร้อยแล้ว ให้พิจารณาอีกครั้งว่าการเรียนและการประกอบอาชีพที่ตั้งใจไว้นั้นทางใดที่จะเหมาะสมกับตนมากที่สุด โดยให้พิจารณาความเป็นไปได้จากคุณสมบัติของตนเองและการมีงานทำในอนาคต

กิจกรรมที่ 4

1. ให้ครูกำหนดงานที่มีกิจกรรมหลายอย่าง แล้วให้นักเรียนเลือกทำกิจกรรมนั้นๆ ตามความสนใจ เช่น การจัดงานวันเด็ก วันแม่ วันแห่งความรัก ฯลฯ ซึ่งอาจมีกิจกรรมตั้งแต่ การแสดงละคร การแต่งเวที การประกวดร้องเพลง การแต่งคำประพันธ์ การจัดสถานที่ การจัดอาหาร การต้อนรับแขก การประชาสัมพันธ์ การหาทุน ฯลฯ

2. เมื่อนักเรียนเลือกทำกิจกรรมใดก็ให้นักเรียนระบุนหน้าที่ที่จะต้องทำให้ชัดเจนและวิธีทำงาน โดยครูและนักเรียนจะร่วมกันพิจารณาว่า นักเรียนรู้จักงานที่ตนสมัครหรือไม่และงานนั้นเหมาะสมกับคุณสมบัติของนักเรียนเพียงใด

3. ในขณะที่นักเรียนรับหน้าที่ใด ให้นักเรียนประเมินผลงานของตน พร้อมทั้งให้ครู และเพื่อนประเมินผลงานนั้นๆ ด้วย หากมีข้อบกพร่องอย่างไรให้เสนอไว้ด้วยว่าควรปรับปรุงเรื่องใดบ้าง

กิจกรรมที่ 5

ครูนำประกาศจ้างงานหลายๆประเภท (ซึ่งครูอาจจะแต่งขึ้นหรือตัดมาจากประกาศในหน้าหนังสือพิมพ์ก็ได้) มาให้นักเรียนฝึกเขียนใบสมัคร ส่งครู แบบฝึกหัดนี้จะช่วยให้ครูทราบว่

1. เด็กสนใจอาชีพอะไรบ้าง อาชีพนั้นๆเหมาะสมกับนักเรียนหรือไม่

2. นักเรียนรู้จักเขียนใบสมัครบรรยายลักษณะของตนเองถูกต้องหรือไม่ และใช้ภาษาที่ชัดเจนน่าสนใจพอที่นายจ้างจะพิจารณาหรือไม่

ตัวอย่างที่ 3

แผนการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน*

แบบฝึกปฏิบัติที่ 6/1

การใช้ข้อสนเทศ

ทิว! วิทย์! หนังสือพิมพ์! วารสาร! ข่าวสาร! ใบโฆษณาทางไปรษณีย์! หนังสือคู่มือเรียน! เอกสารพิเศษ! โฆษณาการเมือง! ปาฐกถา! ข่าวสารประจำวัน! คำประกาศ! ข้อสนเทศทุกหนทุกแห่ง! ไม่ว่าท่านจะเดินทางไปทางไหนท่านจะพบข้อสนเทศ ทุกครั้งที่ท่านหมุนคลื่นวิทยุหรือเปิดทีวี ท่านก็จะได้ยินข้อสนเทศ ทุกครั้งที่ท่านหยุดและพูดกับเพื่อน ท่านก็มีข้อสนเทศมากมายหลายชนิด

ท่านได้ข้อสนเทศที่มากกระทบโสตประสาทจากทุกทิศ ทุกเวลา และทุกวิถีทางที่จะเป็นไปได้

ท่านทำอะไรเมื่อต้องอยู่ท่ามกลางข้อสนเทศเหล่านี้? ท่านจะทำให้ข้อสนเทศเหล่านี้มีความหมายและเข้าใจง่ายต่อตัวท่านได้อย่างไร

ท่านเคยเป็นอย่างนี้ไหม คือ ท่านคิดว่าท่านเข้าใจข้อสนเทศบางอย่างแล้วก็ตัดสินใจอะไรลงไป แล้วก็ตกใจขนาดหนักเพราะท่านมาพบเอาตอนหลังว่าไม่ได้แปลข้อสนเทศให้แม่นยำพอ จะเสี่ยงสิ่งนี้ไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีกได้อย่างไร

มีคำกล่าวกันว่า “เมื่อไม่เข้าใจ จงถาม” อาจจะดูว่าเป็นของง่ายเหลือเกิน แต่ท่านคงไม่ค่อยเชื่อถ้าจะบอกว่ามันช่วยแก้ปัญหาได้ทุกชนิดจริงๆ จุดมุ่งหมายของกิจกรรมต่อไปนี้ก็เพื่อชี้ให้เห็นความจริงของคำกล่าวนี้ ท่านจะได้เห็นความสำคัญของการถามคำถาม ถ้าท่านไม่เข้าใจในสิ่งที่คนอื่นพูดจากแบบฝึกหัดต่อไปนี้

แบบฝึกหัด : ตอนที่ 1

เลือกผู้ร่วมงานเป็นคู่ ตัดสินใจว่าแต่ละคนจะแสดงบทบาทอะไร คนหนึ่งต้องเป็นผู้สั่งที่ทำหน้าที่ให้ข้อแนะนำแก่บุคคลอื่นว่าเขาจะทำอะไร อีกคนจะเป็นผู้ทำ ผู้ที่จะทำหน้าที่ฟังคำแนะนำและพยายามทำตามอย่างตรงที่สุด จัดที่นั่งหันหลังชนกัน ผู้สั่งได้รับแจกกระดาษ 2 แผ่นที่มีภาพวาดบนนั้น ผู้ทำต้องไม่เห็นกระดาษนั้น ผู้ทำรับกระดาษเปล่า 2 แผ่นและดินสอ เขาจะรอคำแนะนำจากผู้สั่ง

* วชิร ฐวธรรมและคนอื่นๆ 2523 : 214-215

ผู้ส่งรูปภาพที่ 1 ผู้ส่งจะบอกวิธีวาดภาพนี้และอาจให้คำแนะนำแก่ผู้ทำได้มากเท่าที่ต้องการ ห้ามไม่ให้ผู้ทำถามอะไรทั้งสิ้น ยังนั่งหันหลังชนกันเพื่อไม่ให้ผู้ทำเห็นภาพในมือของผู้ส่งและไม่ให้ผู้ส่งเห็นว่าผู้ทำกำลังวาดภาพอะไร พอผู้ทำวาดภาพเสร็จ ผู้ส่งก็จะให้ผู้ทำดูภาพจริง

เมื่อท่านทำแบบฝึกหัดตอนแรกเสร็จแล้ว ให้ใช้เวลาสั้นๆอภิปรายกันทั้งกลุ่มเพื่อตอบข้อคำถามต่อไปนี้

การอภิปรายกลุ่มตอนที่ 1

1. ในฐานะผู้ทำ ท่านรู้สึกอย่างไรบ้าง ขณะพยายามวาดรูปให้เสร็จ
2. ในฐานะผู้ส่ง ท่านรู้สึกอย่างไรบ้าง ขณะพยายามให้คำแนะนำที่ชัดเจนเพื่อให้ผู้ทำวาดรูปให้สำเร็จ
3. ในฐานะผู้ส่ง ท่านประหลาดใจหรือไม่ที่พบว่าผู้ทำวาดรูปไม่ตรงกับที่ท่านต้องการ
4. ในฐานะผู้ทำ ท่านรู้สึกบ้างไหมว่าบางครั้งท่านก็ไม่ว่าจะตั้งคำถามอย่างไรที่จะเป็นการตอบสนองต่อข่าวสารที่ได้รับเป็นระยะๆนั้น

แบบฝึกหัด : ตอนที่ 2

ผู้ส่งกับผู้ทำจะยังนั่งหันหลังชนกัน ผู้ส่งจะบอกคำแนะนำการวาดภาพที่ 2 ต่อไป แต่คราวนี้ผู้ทำมีสิทธิตั้งคำถามได้ตามที่อยากจะถาม ผู้ส่งกับผู้ทำต่างก็ไม่เห็นกระดาษรูปภาพของอีกฝ่ายเช่นเดิม พอผู้ทำวาดรูปเสร็จแล้ว ผู้ส่งก็จะถามว่ามีความเชื่อมั่นเพียงใดในความถูกต้องของรูปที่วาด แล้วก็แสดงรูปภาพเดิมให้ผู้ทำได้เห็น

การอภิปรายกลุ่มตอนที่ 2

เมื่อเปรียบเทียบผลกันแล้วก็จงสนทนากับคนอื่นๆในหัวข้อต่อไปนี้

1. คราวนี้ผู้ทำมีความรู้สึกอย่างไร
 2. ผู้ส่งรู้สึกอย่างไร
 3. ผู้ทำหน้าที่แต่ละหน้าที่มีความรู้สึกแตกต่างกันอย่างไรระหว่างการวาดรูปทั้ง 2 ครั้ง
- ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ จะมีข่าวสารมากมายที่บางครั้งก็เก็บเอาไว้เรียนรู้ บางครั้งก็ต้องทิ้งไปถ้าข่าวสารนั้นทำให้เสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ การถามจะเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยให้ตัดสินใจได้ว่าอะไรควรทิ้งและอะไรควรเก็บไว้ใช้

ตัวอย่างที่ 4

แผนการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมสร้างเสริมค่านิยม*

ชื่อกิจกรรม โส้ชีวิตประจำตัว

แนวคิด การสำรวจชีวิตของตนเองทำให้สามารถวิเคราะห์และเลือกตัดสินใจเลือกทางเดินของชีวิตได้อย่างเหมาะสมและถูกต้อง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสสำรวจและวิเคราะห์ตนเองในด้านต่างๆ
2. เพื่อให้นักเรียนมีชีวิตอยู่อย่างมีเป้าหมายมากยิ่งขึ้น
3. เพื่อให้นักเรียนได้สร้างสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน ช่วยเหลือเกื้อหนุนกันมากขึ้น

เวลา 1 คาบ

สื่อที่ใช้

1. กระดาษภาพโส้ชีวิตประจำตัว
2. ปากกาหรือดินสอ

กิจกรรมการเรียนรู้

1. แจกกระดาษที่เขียนเป็นรูปโส้ชีวิตประจำตัวให้นักเรียนคนละ 1 แผ่น
2. ให้นักเรียนเขียนข้อความลงในช่องต่างๆในโส้ดังนี้
 - ช่องที่ 1 ระบุสิ่งที่นักเรียนทำได้ดีที่สุด
 - ช่องที่ 2 ระบุสถานที่ที่นักเรียนชอบไปหรือไปแล้วสบายใจ
 - ช่องที่ 3 ระบุสิ่งที่ประสบความสำเร็จยิ่งใหญ่ในชีวิตของนักเรียน
 - ช่องที่ 4 ระบุบุคคล 3 คนที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของนักเรียนมากที่สุด
 - ช่องที่ 5 ระบุสิ่งที่นักเรียนจะทำถ้าหากนักเรียนมีชีวิตอยู่ได้อีกเพียง 1 ปี
 - ช่องที่ 6 ให้เขียนเกียรติประวัติ 3 ประการที่นักเรียนต้องการให้ใครๆพูดถึงเมื่อนักเรียนได้ตายไปแล้ว
3. ให้นักเรียนพิจารณาและวิเคราะห์โส้ชีวิตประจำตัวของตนในแต่ละช่องอีกครั้งหนึ่ง
4. ให้นักเรียนจับกลุ่ม กลุ่มละ 4 คน นั่งล้อมเป็นวงแล้วให้แต่ละคนแนะนำโส้ชีวิตประจำตัวของตนในแต่ละช่องให้เพื่อนรู้จัก เปิดโอกาสให้มีการซักถามเพิ่มเติมได้ ทำจนครบทุกคน
5. ให้ทุกคนเลือกเพื่อนที่นักเรียนอยากรู้จักโส้ชีวิตประจำตัวของเขาออกมาแนะนำหน้าชั้น และเปิดโอกาสให้เพื่อนซักถามตามความเหมาะสมของเวลา
6. ให้นักเรียนช่วยกันสรุปแนวคิดที่ได้จากการร่วมกิจกรรมในครั้งนี้

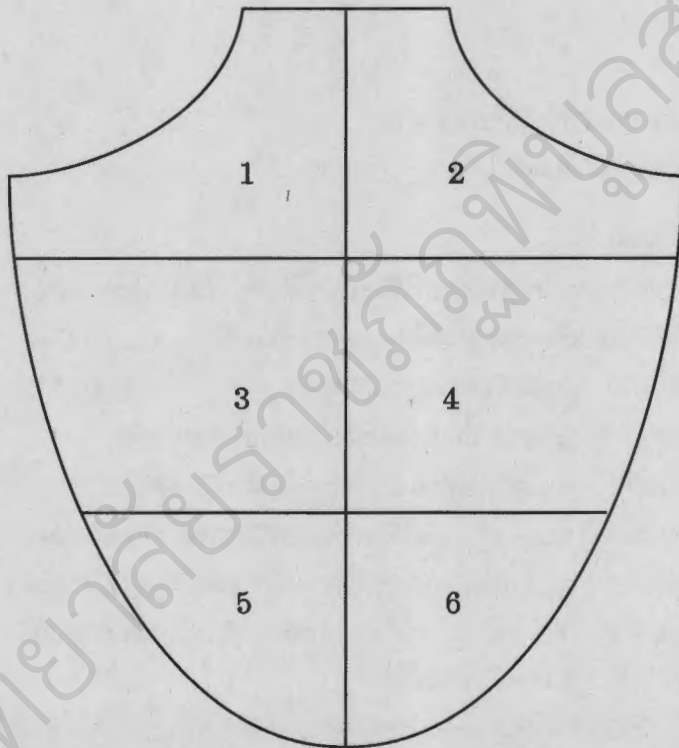
* กรมวิชาการ 2526 : 21-24

การประเมินผล

1. ดูจากผลงานที่นักเรียนเขียนโล่ชีวิตประจำตัวมาส่ง
2. ดูจากความร่วมมือในการแนะนำโล่ชีวิตประจำตัวของตนเองให้เพื่อนรู้จัก
3. ดูจากพฤติกรรมของนักเรียนภายหลังจากการเรียนรู้ในคาบนี้แล้ว

ภาคผนวก

ภาพโล่ชีวิตประจำตัว

ตัวอย่างที่ 5

แผนการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มคุณภาพ*

เรื่อง การคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (ตอนที่ 2 การระดมสมอง)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อฝึกให้นักเรียนทำงานร่วมกันเพื่อคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์
2. เพื่อฝึกให้นักเรียนฝึกทักษะในการระดมสมอง
3. เพื่อฝึกการพูด การฟัง และการยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกันของนักเรียน

ขนาดของกลุ่ม

แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 7 คน

เวลาที่ต้องการใช้ 1 คาบ

การจัดสถานที่

ห้องเรียนที่สามารถจัดโต๊ะเก้าอี้ให้เป็นกลุ่มเพื่อทำงานร่วมกันได้อย่างสะดวก หรือใช้ห้องประชุมแทนก็ได้

อุปกรณ์

1. แผ่นกระดาษให้นักเรียนเขียนสิ่งที่ปัญหา
2. กระดาษโปสเตอร์และปากกาเขียน
3. เทปขาว

กระบวนการ

1. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 7 คน โดยใช้กลุ่มเดิมอย่างที่เคยแบ่งไว้ในตอนที่ 1 ต่อจากนั้นก็ให้นักเรียนเลือกประธาน เลขานุการ ผู้ช่วยเลขานุการของกลุ่ม แจกแผ่นกระดาษที่ครูเตรียมไว้ให้นักเรียน
2. บอกให้นักเรียนเขียนสิ่งที่นักเรียนเห็นว่าเป็นปัญหาทางการเรียนของนักเรียนลงในแผ่นกระดาษที่ครูแจกให้ ขอให้นักเรียนเขียนลงไปให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ให้ประธานของกลุ่มเป็นผู้ดูแลเรื่องนี้ โดยที่ครูกำหนดให้นักเรียนใช้เวลา 10 นาที ในการเขียนนี้
3. ครูแนะนำประธานของแต่ละกลุ่มว่า เมื่อนักเรียนทุกคนได้เขียนสิ่งที่ปัญหาตามเวลาที่กำหนดให้แล้วก็ให้แต่ละคนอ่านปัญหาที่ตนเองเขียนให้กลุ่มฟัง เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการจะทำหน้าที่เขียนลงบนกระดาษโปสเตอร์ (การติดกระดาษโปสเตอร์นี้อาจใช้ผาผนังของห้องบ้าง กระดานดำบ้าง ตามแต่จะเห็นสมควร) ในการเขียนดังกล่าวนี้มีกติกาของการระดมสมองดังนี้คือ

* พรรณราย ทรัพย์ะประภา 2529 : 129-132

1. เน้นปริมาณของความคิด ยังไม่เน้นคุณภาพของความคิด
2. ไม่มีการประเมิน ไม่มีการวิจารณ์ ไม่ต้องอธิบายว่าเพราะเหตุใด
3. ขยายความคิดเห็นของผู้อื่นได้
4. ผู้จัดบันทึกต้องจดตามที่ได้รับคำบอก ห้ามต่อเติมแก้ไข

4. ครูเน้นให้สมาชิกแต่ละคนควบคุมความคิดของตัวเองอย่างเคร่งครัด
5. เมื่อทุกคนบอกข้อความที่ตนเองเขียนหมดแล้วก็ให้พิจารณาว่าข้อความใดเป็นเรื่องเดียวกันบ้างหรือข้อความใดเป็นหมวดหมู่เดียวกันได้บ้าง เมื่อพิจารณาแล้วให้เขียนเป็นข้อสรุปลงมาในแผ่นกระดาษที่ครูเตรียมไว้ให้ขอให้ได้ข้อสรุปประมาณ 10 ข้อ ไม่ควรให้ได้มากกว่านี้
6. ให้ผู้แทนแต่ละกลุ่มออกมารายงานข้อสรุปของกลุ่ม
7. ครูสอนวิธีการเขียนสิ่งที่ปัญหา ในลักษณะที่เป็นการอธิบายพฤติกรรม และการประเมินพฤติกรรม (มักจะเป็นการกล่าวหา)

ตัวอย่าง

ข้อความที่เป็นการอธิบายพฤติกรรม	ข้อความที่เป็นการประเมินพฤติกรรม
- มาสายครึ่งชั่วโมง - นั่งหลับในขณะที่ครูสอน - ไม่ส่งการบ้านตามที่ครูมอบหมาย - ขโมยเงินเพื่อนในชั่วโมงพลศึกษา - ทิ้งเศษกระดาษเกลื่อนตามพื้นห้องเรียน - นุ่งกางเกงขาสั้นสั้นกว่าระเบียบของโรงเรียน ฯลฯ	- ชอบมาสาย - เกียจคร้าน - ไม่รับผิดชอบ - ชอบขโมยของ - มักร่าง - ชอบฝ่าฝืนระเบียบ

7.1 การเขียนข้อความที่เป็นการอธิบายพฤติกรรมที่เป็นปัญหานั้นๆเป็นสิ่งที่นักเรียนควรฝึกฝนไว้ให้มีทักษะ เนื่องจากจะเป็นสิ่งที่ผู้ที่แสดงพฤติกรรมนั้นๆสามารถยอมรับได้ ส่วนการเขียนข้อความในลักษณะที่เป็นการประเมินพฤติกรรมว่า ดี-เลว ถูก-ผิด ฯลฯ จะมีความหมายไปในเชิงการกล่าวหา กล่าวโทษ หรือโจมตีกันและกัน ผลที่ตามมาก็คือ ผู้ที่ถูกกล่าวหา กล่าวโทษ หรือโจมตี ย่อมมีความรู้สึกปกป้องตนเองขึ้นมาทันที เขาจะไม่ยอมรับและมักจะแก้ตัว

7.2 การเขียนสิ่งที่ปัญหาของนักเรียนนั้นควรเป็นปัญหาของนักเรียนเอง ให้นักเรียนสำรวจตนเองมากกว่าที่จะคิดว่าปัญหานั้นๆเป็นปัญหาของผู้อื่นทั้งหมด การจะแก้ปัญหาดูๆก็ตาม เราต้องแก้ไขที่ตัวของเราเองก่อน พยายามสำรวจจนก่อนที่จะโยนปัญหาไปให้ผู้อื่น ขอให้ตระหนักถึงโคลงโลกนิติบทหนึ่งที่ว่า

โทษท่านผู้อื่นเพียง	เมสิดงา
ปองตติณินินทา	ห่อนเว็น
โทษตนเท่าภูผา	ใหญ่ยิ่ง
ปองปิตติตช่อนเร้น	เรื่องร้ายหาชู้ญ

8. ครูให้นักเรียนยุติกิจกรรมในวันนี้ไว้ก่อน ชั่วโมงต่อไปจะมาทำกิจกรรมต่อ

เอกสาร

สิ่งที่ เป็นปัญหาทางด้านการเรียนของนักเรียน

1. _____	8. _____	15. _____
2. _____	9. _____	16. _____
3. _____	10. _____	17. _____
4. _____	11. _____	18. _____
5. _____	12. _____	19. _____
6. _____	13. _____	20. _____
7. _____	14. _____	

สรุป

1. _____	6. _____
2. _____	7. _____
3. _____	8. _____
4. _____	9. _____
5. _____	10. _____

ตัวอย่างที่ 6

แผนการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยการจัดลำดับขั้นการเรียนรู้*

การแก้ปัญหาการเรียนตามสาเหตุ

(1 คาบ)

จุดประสงค์ปลายทาง

บอกวิธีแก้ปัญหาและปรับปรุงการเรียนของตนเองตามสาเหตุได้
(ข้อเท็จจริง)

ประสบการณ์เดิม

บอกสภาพการเรียนทั่วไปของตนเองได้

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกสภาพการเรียนของตนด้วยวิธีการประเมินได้
2. บอกวิธีแก้ปัญหาและปรับปรุงสภาพการเรียนจากสาเหตุต่างๆได้

ลำดับขั้นการสอน	สภาพการสอน
1. สร้างความสนใจ	ครูนำเสนอภาพพร้อมกับยกตัวอย่างผู้ที่มีปัญหาในการเรียน
2. แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้	ครูแจ้งให้ทราบว่าเมื่อจบคาบเรียนนี้แล้วนักเรียนจะสามารถบอกวิธีแก้ปัญหาและปรับปรุงการเรียนของตนเองตามสาเหตุที่ค้นพบได้
3. กระตุ้นเพื่อให้ระลึกถึงสิ่งจำเป็นที่ต้องเรียนรู้มาก่อน	ครูถามถึงสภาพการเรียนของแต่ละคน ให้บอกคนละ 1 ปัญหาเป็นอย่างน้อย
4. ใช้วัสดุอุปกรณ์กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้	ครูแสดงและชี้แจงแบบประเมินผลสภาพการเรียนของตนเองซึ่งมี 40 ข้อ (ครูอาจสร้างขึ้นใหม่ให้เหมาะสม)
5. ให้แนวการเรียนรู้	5.1 ครูให้นักเรียนตอบแบบประเมิน ซึ่งเตรียมไว้

* กรมสามัญศึกษา 2525 : 103-106

แบบประเมินผลการเรียนของตนเอง

โปรดพิจารณาประเมินผลตามสภาพการเรียนของตนเองด้วยความเป็นจริงโดยใส่เครื่องหมาย ✓ ใน ☐

1. สภาพแวดล้อมในห้องเรียน

- ☐ เพื่อนคุยเสียงดังรบกวนการเรียนของข้าพเจ้าเสมอ
- ☐ ห้องเรียนมืดเกินไปหรือสว่างจนรบกวนสายตาของข้าพเจ้า
- ☐ ข้าพเจ้านั่งไกลเกินไป มองไม่ค่อยเห็น
- ☐ อื่นๆ (ระบุ) _____

2. สภาพของตนเอง (จิตใจ-นิสัย)

- ☐ ข้าพเจ้าไม่ตั้งใจเรียนสม่ำเสมอ
- ☐ ข้าพเจ้าไม่ชอบและเบื่อรายวิชาที่เรียน
- ☐ ข้าพเจ้าไม่มีสมาธิ มักใจลอย
- ☐ ข้าพเจ้าไม่กล้าถามครูเมื่อไม่เข้าใจ
- ☐ ข้าพเจ้าไม่ตรงเวลา มักจะทำอะไรไม่คอยทัน
- ☐ ข้าพเจ้าขาดเรียนบ่อย
- ☐ ข้าพเจ้าเป็นคนขี้ลืม ลืมทำการบ้าน
- ☐ อื่นๆ (ระบุ) _____

3. สภาพทางบ้าน

- ☐ เรื่องของทางบ้านทำให้ข้าพเจ้ากลุ้มใจ
- ☐ ข้าพเจ้าไม่มีที่ดูหนังสือและทำการบ้าน
- ☐ ข้าพเจ้าต้องทำงานบ้านมากเกินไป
- ☐ ข้าพเจ้าต้องช่วยพ่อแม่ผู้ปกครองหารายได้
- ☐ ข้าพเจ้าฟังวิทยุและดูโทรทัศน์มากเกินไป
- ☐ อื่นๆ (ระบุ) _____

4. สุขภาพ

- ☐ ข้าพเจ้ารู้สึกอ่อนเพลียบ่อยๆ
- ☐ สายตาลิ้น
- ☐ หูหนวก
- ☐ มักจะปวดศีรษะบ่อยๆ
- ☐ อื่นๆ (ระบุ) _____

5. ครู

- ☐ ครูพูดเร็วเกินไป ฟังไม่ทัน
- ☐ ครูเคร่งครัด คุ่มากเกินไป
- ☐ ครูพูดเสียงเบา
- ☐ รู้สึกครูไม่ให้ความยุติธรรม
- ☐ ครูสอนไม่เข้าใจ
- ☐ อื่นๆ (ระบุ) _____

6. การเรียนการสอน

- ☐ พื้นฐานการเรียนของข้าพเจ้าไม่ดี
- ☐ ข้าพเจ้าไม่รู้วิธีเรียนที่ดี
- ☐ ข้าพเจ้าไม่ทำภาคปฏิบัติจึงไม่มีผลงานส่ง
- ☐ บทเรียนยากเกินไป
- ☐ ผลการสอบต่ำทำให้เกิดท้อถอย
- ☐ ข้าพเจ้าไม่ยอมสอบแก้ตัวหรือสอบซ่อม
- ☐ ข้าพเจ้าไม่เข้าใจวิธีปฏิบัติตามระเบียบประเมินผล
- ☐ ขาดสอบย่อยบ่อย
- ☐ ขาดเรียนบ่อย
- ☐ อื่นๆ (ระบุ) _____

ตัวอย่างที่ 7

แผนการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทักษะกระบวนการ 9 ขั้น*

เรื่อง การหารายได้ระหว่างเรียน

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. นักเรียนบอกถึงความสำคัญของการหารายได้ระหว่างเรียนได้
2. นักเรียนจัดทำแผนและหารายได้ระหว่างเรียนได้

เนื้อหา

ทุกคนจะต้องประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาเลี้ยงชีพ การหาประสบการณ์โดยการหารายได้ระหว่างเรียน จะช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในความสามารถ ความถนัดทางด้านอาชีพ ช่วยให้เข้าใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพอิสระด้วยการปฏิบัติจริง นอกจากการหารายได้ระหว่างเรียนจะช่วยให้มีประสบการณ์ในด้านอาชีพแล้ว ยังเป็นการช่วยให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ช่วยแบ่งเบาภาระรายจ่ายของผู้ปกครอง และเพิ่มพูนรายได้ให้กับครอบครัวอีกด้วย

ขั้นตอน	วิธีดำเนินการ
1. ตระหนักในความจำเป็น	1. ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาการว่างงานในปัจจุบัน 2. ให้นักเรียนช่วยกันสำรวจบุคคลที่นักเรียนรู้จักว่ามีใครว่างงานบ้าง และช่วยกันคิดว่ามีสาเหตุอะไรบ้างที่ทำให้บุคคลที่รู้จักนั้นว่างงาน
2. วิเคราะห์	3. ครูเสนอรูปแบบการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการหารายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน พร้อมทั้งวิธีการดำเนินการ และให้นักเรียนช่วยกันคิดหาวิธีการหารายได้ระหว่างเรียนเพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ
3. สร้างทางเลือก	4. แบ่งกลุ่มนักเรียน กลุ่มละ 6-8 คน ช่วยกันคิดงานอาชีพจากการเรียนในโรงเรียน หรือจากสังคมที่บ้าน ซึ่งสามารถนำมาปฏิบัติได้จริงเพื่อจัดตั้งเป็นบริษัทจำลอง

* ทิพวัน ถิอคำ 2536 : 48-19

ขั้นตอน	วิธีดำเนินการ
4. ทางเลือกปฏิบัติ	5. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มวางแผนการจัดตั้งบริษัทจำลอง แนวทางการจัดการ แล้วคิดหารายได้ระหว่างเรียนอย่างมีรูปแบบ ส่งตัวแทนมารายงาน
5. จัดทำแผน และกำหนดวิธีปฏิบัติ	6. นำรูปแบบบริษัทจำลองที่วางแผนไว้นั้นมาปฏิบัติตามใบงานซึ่งเป็นรูปแบบของการจัดตั้งบริษัทจำลอง
6. ปฏิบัติ	7. ให้นักเรียนทุกกลุ่มปฏิบัติตามแผนของบริษัทจำลองที่ได้วางแผนไว้
7. ประเมินผลระหว่างปฏิบัติ	8. เมื่อกลุ่มปฏิบัติในระยะหนึ่ง ให้กลุ่มประเมินการทำงานของบริษัทจำลองที่จัดตั้งขึ้น ส่งตัวแทนมารายงานทุกกลุ่ม
8. ปรับปรุง	9. ให้ตัวแทนกลุ่มมารายงานการประเมินผลพร้อมการปฏิบัติที่ปรับปรุง เพื่อให้บริษัทจำลองมีผลกำไรและพัฒนา
9. ประเมินผลรวม	10. ให้นักเรียนรายงานเกี่ยวกับความรู้สึกต่อการหารายได้ระหว่างเรียน แล้วเสนอผลงานให้เพื่อนๆในห้องเรียนทราบ

สื่อการสอน

คู่มือนักเรียนในการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

การวัดและประเมินผล

1. ครูสังเกตการร่วมอภิปรายของนักเรียน
2. จากรายงานความรู้สึกของนักเรียน
3. จากรายงานผลการปฏิบัติของนักเรียน

การวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนเป็นการเตรียมการจัดกิจกรรมล่วงหน้า ช่วยให้ครูแนะแนวทราบว่าต้องสอนเนื้อหาอะไร เมื่อใด ใช้เวลาเท่าใด ในการจัดกิจกรรม แต่ครั้งมีวัตถุประสงค์อย่างไร จะใช้เทคนิคหรือวิธีการอย่างไร รวมทั้งจะต้องเตรียมสื่อ อุปกรณ์อะไรบ้าง และที่ขาดไม่ได้คือจะใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้อย่างไร เพื่อจะได้เตรียมตัวได้ถูกต้อง ไม่เกิดปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรม ครูจึงควรใช้เวลาในการวางแผนการจัดให้ครบทุกระดับชั้น เพื่อจะได้เกิดความต่อเนื่องและไม่ซ้ำซ้อนกัน การวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนอาจทำได้ในรูปแบบของกำหนดการจัดระยะยาวหรือแผนการจัดระยะสั้น สิ่งที่ครูแนะแนวควรคำนึงถึงในการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนก็คือ ต้องให้สอดคล้องกับหลักการของหลักสูตรมัธยมศึกษาที่มุ่งเน้นทักษะกระบวนการต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนให้ดีขึ้น เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อสังคม และประเทศชาติสืบไป

คำถามทบทวน

1. การวางแผนคืออะไร
2. จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมีอะไรบ้าง
3. การวางแผนที่ดีควรมีหลักการอย่างไร
4. การวางแผนมีประโยชน์ต่อครูแนะแนวอย่างไรบ้าง
5. ขั้นตอนที่สำคัญๆในการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมีอะไรบ้าง
6. การวางแผนมีกี่ระดับ อะไรบ้าง

บทที่ 9

การพัฒนา กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

โรงเรียนต่างๆ ได้จัดกิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรมัธยมศึกษาทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายมานับเวลานานพอสมควร ทำให้บางโรงเรียนสามารถพัฒนาปรับปรุงการจัดกิจกรรมแนะแนวได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามเป้าหมายของหลักสูตร แต่บางโรงเรียนมีปัญหาและอุปสรรคหลายด้าน ทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมแนะแนวให้ประสบความสำเร็จได้ การพัฒนา กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนในทุกด้าน เพื่อจะได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์หาแนวทางร่วมกันในการที่จะพัฒนาปรับปรุงแก้ไขต่อไป

เพื่อช่วยให้การพัฒนา กิจกรรมแนะแนวดำเนินไปด้วยดีมีประสิทธิภาพ ในบทนี้จึงได้กล่าวถึงสภาพปัญหาการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน แผนพัฒนางานแนะแนวที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน การสร้างชุดการแนะแนวเพื่อพัฒนา กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน และการวิจัยเพื่อพัฒนา กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

สภาพปัญหาการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

การแนะแนวได้เข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนรู้อตามหลักสูตรมัธยมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดให้มีการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน 1-คาบต่อสัปดาห์

ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ 2 คาบต่อสัปดาห์ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้ข้อมูลทั้งทางด้านการศึกษา อาชีพ และส่วนตัวอย่างถึงตัวนักเรียนทุกคน ทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ ช่วยเสริมสร้างแก้ไขอุปนิสัยและบุคลิกภาพที่พึงประสงค์มากขึ้น จากสภาพการจัดกิจกรรมแนะแนวในปัจจุบันนั้นจะเห็นว่าประสบกับปัญหาสำคัญหลายประการ เช่น ขาดบุคลากรแนะแนวที่มีความรู้ความสามารถ จำนวนบุคลากรมีน้อย ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญ ดังที่พรรณราย ทรัพย์ะประภา (2529 : 1-3) กล่าวว่า

...โรงเรียนมัธยมศึกษาบางแห่งนั้นยังใช้ชั่วโมงกิจกรรมแนะแนวที่ควรจะต้องจัดกิจกรรมแนะแนวนี้นี้ไปใช้ในการสอนทางวิชาการบางวิชาที่โรงเรียนเห็นว่ามีความสำคัญมากกว่าการสอนกิจกรรมแนะแนว เช่น ใช้สอนวิชาคณิตศาสตร์บ้าง วิทยาศาสตร์บ้าง หรือภาษาอังกฤษบ้าง และเรียกว่าเป็นการสอนซ่อมเสริม บางโรงเรียนจึงไม่เคยใช้ชั่วโมงกิจกรรมแนะแนวเลยเพราะเชื่อว่าไม่มีประโยชน์...หากว่าอาจารย์ผู้สอนไม่เต็มใจที่จะสอนหรือขาดศิลปะในการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอีกด้วยแล้วก็จะยิ่งจะทำให้ให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายมากยิ่งขึ้นไปอีก ดังนั้นเมื่อถึงชั่วโมงกิจกรรมแนะแนวครั้งใด นักเรียนก็อาจจะพากันเถลไถลหรือหลบเลี่ยงไปเสียเพราะถ้าจะมาเข้าเรียนที่ใดก็ไม่มีอะไรจะทำ นั่งอยู่ว่างๆเฉยๆ หรือนั่งคุย นั่งเล่น หรือหลบไปสูบบุหรี่ ฯลฯ และบ่อยครั้งที่นักเรียนจะได้ยินคำพูดจากอาจารย์ผู้สอนว่า “เฮ้ย นักเรียนมีอะไรจะทำทำไปเจียบๆนะ อย่าเอ็ดตะโรไปล่ะ” แล้วอาจารย์ก็เดินออกไป ซึ่งเราสามารถทำนายได้เป็นอย่างดีว่าจะมีนักเรียนแต่เพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ *นั่งทำอะไรเจียบๆ* อยู่ในห้องเรียน พอหมดเวลาก็ออกจากห้องไปเข้าเรียนวิชาอื่นต่อไป หรืออาจารย์บางท่านก็เอางานจดมาให้หัวหน้าชั้นบอกให้เพื่อนๆ จดบ้าง ซึ่งก็เป็นกิจกรรมที่น่าเบื่อหน่ายและเกิดขึ้นซ้ำๆซากๆ ดังนั้นการที่ครูแนะแนวจะหันมาสนใจในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชากิจกรรมแนะแนวให้เป็นที่สนใจและดึงดูดใจให้นักเรียนมาเข้าเรียน และใช้เวลาในชั่วโมงกิจกรรมแนะแนวให้เป็นประโยชน์โดยตรงต่อการเรียนรู้ เพื่อให้ *รู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง เข้าใจโลกและสิ่งแวดล้อม* ของนักเรียนให้คุ้มค่าที่จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง...

นอกจากนี้ ปราณี รามสูตร (2533 : 279-280) ได้กล่าวถึงสภาพปัญหาของการจัดกิจกรรมแนะแนว สรุปได้ดังนี้

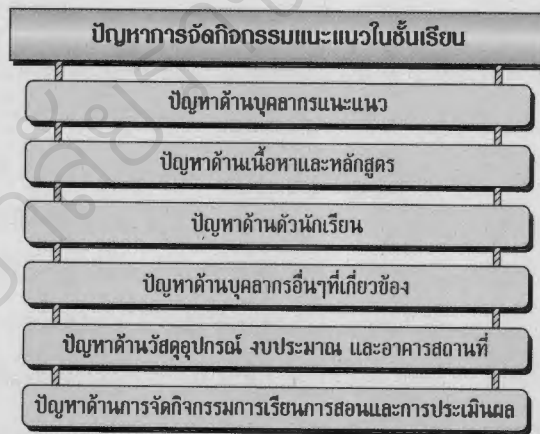
1) **นักเรียนส่วนใหญ่มองไม่เห็นความสำคัญ** ไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวหรือเข้าร่วมกิจกรรมเพียงเพื่อจะเล่นสนุกสนาน โดยมองไปว่าเป็นกิจกรรมผ่อนคลาย บางคนจะเลี่ยงเข้าห้องสมุดหรือนำงานอื่นขึ้นมาทำ อาจเป็นเพราะกิจกรรมแนะแนวไม่มีคะแนน ไม่มีการสอบ มีเพียงพิจารณาว่าผ่านหรือไม่ผ่านเท่านั้น

2) จำนวนนักเรียนในแต่ละชั้นมีจำนวนมาก ทำให้การจัดกิจกรรมแนะแนวไม่ลู่จะประสบความสำเร็จ เพราะครูแนะแนวดูแลและสนใจนักเรียนได้ไม่ทั่วถึง ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงตัวนักเรียนแต่ละคนได้อย่างแท้จริง ทำให้นักเรียนเบื่อหน่ายกิจกรรมแนะแนว และทำให้ครูขาดแรงจูงใจที่จะจัดกิจกรรม

สำหรับปัญหานี้ สวัสดิ์ สุวรรณอักษร (2531 : 7) ได้กล่าวไว้สอดคล้องกันว่า

ในด้านครู-อาจารย์ผู้สอนนั้นเล่ามีหลายเปอร์เซ็นต์ที่ยังยึดตำราเรียนเป็นสรณะ แต่เพียงสถานเดียว น้อยคนที่จะได้พัฒนารูปแบบหรือยุทธวิธีในการสอนของตนเพื่อให้เป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตรและจุดประสงค์ของการเรียนรู้หรือจุดประสงค์ของรายวิชาที่ได้กำหนดไว้ น้อยคนที่พยายามแสวงหาวิทยาการและประสบการณ์ใหม่ๆเพิ่มเติมเพื่อศิษย์ของตน และน้อยคนที่ได้พยายามแนะแนวให้ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าของวิชาเรียนต่างๆที่มีต่อการวางแผนชีวิตหรือการประกอบอาชีพในอนาคตของศิษย์เหล่านั้น

จากผลงานวิจัยของหลายๆท่าน เช่น กรมวิชาการ (2537 : 34-36) คำออน คณะพัฒน์ (2534 : 118-123) วีรพล วงศ์นินดา (2535 : 162) ประภาศรี บุญปัน (2538 : 162-177) และ สมพร นาคนาคินทร์ (2525 : 39-43) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน ซึ่งสรุปได้โดยแยกเป็นด้านต่างๆดังนี้

1) ปัญหาด้านบุคลากรแนะแนว

- (1) จำนวนครูแนะแนวมีน้อย ทำให้รับภาระมาก
- (2) ครูมีปัญหาในการติดตามผลงานของนักเรียนที่จัดกิจกรรมไปแล้วในแต่ละเรื่อง
- (3) ครูไม่ค่อยมีเวลาสำหรับจัดกิจกรรมแนะแนวเพราะต้องทำหน้าที่บริการด้านอื่นๆ
- (4) ครูแนะแนวไม่ได้รับการศึกษาและฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมแนะแนว

ปัจจัยที่กีดขวางการสอน

- (5) ครูขาดทักษะในการสร้างและใช้อุปกรณ์การเรียนรู้
- (6) ครูไม่มีเวลาในการเตรียมการจัดกิจกรรมอย่างเพียงพอ
- (7) ครูไม่สามารถปฏิบัติตามกิจกรรมที่กำหนดมาให้ในคู่มือแนะแนว
- (8) ครูไม่สามารถเลือกวิธีการจัดกิจกรรมได้อย่างเป็นอิสระ
- (9) ครูไม่สามารถกระตุ้นให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมได้ทุกคน
- (10) ครูจัดกิจกรรมแนะแนวด้วยความฝืนใจ
- (11) ครูไม่เข้าใจหลักสูตรวิชากิจกรรมแนะแนว
- (12) ครูแนะแนวไม่มีความรู้และทักษะด้านการแนะแนว

2) ปัญหาด้านเนื้อหาและหลักสูตร

(1) เนื้อหาของวิชากิจกรรมแนะแนวส่วนใหญ่ลึกซึ้งและเป็นนามธรรม ทำให้ทำอุปกรณ์การจัดกิจกรรมได้ยาก

(2) เนื้อหา กิจกรรม เกมต่างๆที่กำหนดไว้ในคู่มือครูแนะแนวนำมาจัดได้ยาก เพราะไม่มีเวลาในการเตรียมกิจกรรมอุปกรณ์

(3) นักเรียนไม่มีแบบเรียน ทำให้ครูจัดกิจกรรมลำบาก

(4) เนื้อเรื่องแต่ละกิจกรรมมีลักษณะซ้ำซ้อนและเป็นแนวเดียวกัน นำเบื่อหน่าย

(5) จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกว้างและยากเกินไป ปฏิบัติตามได้ยาก

(6) เนื้อหาบางเรื่องซ้ำซ้อนกับวิชาอื่น เช่น ศิลธรรม สังคมศึกษา ฯลฯ

(7) เนื้อเรื่องในคู่มือแนะแนวไม่สามารถจัดกิจกรรมได้หลายรูปแบบ

(8) เนื้อเรื่องไม่น่าสนใจเพราะเป็นเรื่องเก่าที่เคยเรียนกันมาแล้วในระดับประถมศึกษา

(9) จัดคาบเวลาในการจัดกิจกรรมให้น้อยเกินไป ไม่สามารถจัดได้ครบหมดทุก

เนื้อหาตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

(10) จัดคาบเวลาแต่ละกิจกรรมน้อย ไม่สามารถทำการจัดให้เสร็จทันภายในแต่ละคาบ

(11) ไม่สามารถหาคู่มือครูเพื่อศึกษาเนื้อเรื่องที่นำมาจัดกิจกรรมแนะแนว

(12) คู่มือครูและโครงการสอนวิชากิจกรรมแนะแนวที่มีอยู่ไม่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย

3) ปัญหาด้านตัวนักเรียน

(1) นักเรียนไม่กล้าแสดงออกในการเข้าร่วมกิจกรรมและเกมต่างๆ

(2) นักเรียนไม่สนใจในวิชากิจกรรมแนะแนวเพราะเป็นวิชาที่มีความสำคัญน้อย เนื่องจากไม่มีคะแนนให้และไม่มีการวัดผล

(3) นักเรียนไม่สามารถนำความรู้ที่ได้จากวิชากิจกรรมแนะแนวไปใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

(4) นักเรียนมีมากเกินไปทำให้จัดกิจกรรมได้ยากและไม่สามารถดูแลให้ความสนใจ

หรือควบคุมชั้นได้อย่างทั่วถึง

4) ปัญหาด้านบุคลากรอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

(1) ศึกษานิเทศก์ไม่มาติดตามผลการใช้หลักสูตรแนะแนวและไม่ให้คำแนะนำ ครู
จึงขาดที่พึ่งทางวิชาการ

- (2) ครูในโรงเรียนไม่เห็นคุณค่าของการจัดกิจกรรมแนะแนว จึงไม่ให้ความร่วมมือ
- (3) วิชากิจกรรมแนะแนวไม่ได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไปในท้องถิ่น
- (4) ครูฝ่ายอื่นมักจะขอชั่วโมงแนะแนวไปทำกิจกรรมอื่น ทำให้จัดกิจกรรมไม่ทัน
- (5) ไม่สามารถปรึกษาข้อขัดข้องหรือปัญหากับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนครูได้
- (6) ผู้บังคับบัญชาไม่เข้าใจวิชากิจกรรมแนะแนว มอบหมายงานอื่นให้รับผิดชอบมาก
- (7) ผู้บังคับบัญชาไม่ให้ความสนใจและสนับสนุนวิชากิจกรรมแนะแนว
- (8) ขาดเจ้าหน้าที่ช่วยงานด้านธุรการของแนะแนว

5) ปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และอาคารสถานที่

- (1) อุปกรณ์บางอย่างต้องใช้เวลารวบรวมมาก ทำให้อธิบายเนื้อเรื่องไม่ทันใน 1 คาบ
- (2) โรงเรียนมีห้องเรียนไม่เพียงพอที่จะจัดเป็นห้องจัดกิจกรรมแนะแนวโดยเฉพาะ
- (3) โรงเรียนไม่มีงบประมาณในการซื้อหรือสร้างอุปกรณ์สำหรับวิชากิจกรรมแนะแนว
- (4) อุปกรณ์ที่มีอยู่ไม่เหมาะสมกับวิธีการจัดกิจกรรมและเนื้อหาที่กำหนดให้
- (5) ห้องเรียนเล็กเกินไป ไม่สามารถบรรจุนักเรียนได้หมด ทำให้เกิดปัญหาวุ่นวาย
ในการหาห้องเรียน

- (6) ขาดแคลนข้อมูลศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ
- (7) ขาดแคลนแบบทดสอบมาตรฐาน
- (8) ขาดแคลนอุปกรณ์ทางเทคโนโลยี เช่น เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เครื่อง
โทรทัศน์ ทำให้การใช้อุปกรณ์ต้องเสียเวลารวบรวมโดยใช่เหตุ

6) ปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผล

(1) ในชั่วโมงแนะแนวนักเรียนไม่สนใจเนื้อหาแต่ต้องการคุยกับครูแนะแนว เป็น
การระบายความเครียดมากกว่า เช่น อยากฟังนิทาน ประสพการณ์ ฯลฯ

(2) เกมและกิจกรรมบางอย่าง ทำให้นักเรียนสงสัยถึงดังเป็นที่รบกวนชั้นเรียนอื่น
จึงไม่สามารถจัดกิจกรรมนั้นได้

(3) ครูไม่มีเกณฑ์ตัดสินใจในการสังเกตความก้าวหน้าของนักเรียนแต่ละบุคคล

(4) การสังเกตผลงาน หรือความก้าวหน้าของนักเรียนทั้งชั้นเพื่อประเมินผลทำได้ยาก
จะเห็นว่าปัญหาในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนนั้นมีมากมายหลายด้าน การจะแก้ไข
ปัญหาได้นั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ผู้บริหาร บุคลากรอื่นๆ
ทั้งในและนอกโรงเรียน รวมทั้งตัวนักเรียนด้วย บุคคลที่สำคัญในการประสานงานเพื่อแก้ไขปัญหา

การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ก็คือครูแนะแนวนั่นเอง

ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

จากหัวข้อที่ผ่านมาจะเห็นว่าปัญหาของการจัดกิจกรรมแนะแนวดังกล่าวเกิดจากปัจจัยหลายด้านทั้งในด้านบุคลากรแนะแนว ด้านตัวนักเรียน ด้านบุคลากรอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ด้านสื่ออุปกรณ์ อาคารสถานที่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมทั้งด้านเนื้อหาและหลักสูตร การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายอย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะที่สำคัญเพื่อแก้ไขปัญหการจัดกิจกรรมแนะแนวให้ประสบความสำเร็จมีดังนี้

1) สถาบันการศึกษาที่ผลิตบัณฑิตแนะแนว ทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ควรบรรจุหลักสูตรเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมกลุ่มแบบต่างๆ เช่น กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กิจกรรมระบบพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน กิจกรรมสร้างเสริมค่านิยม กิจกรรมการแนะแนวกลุ่ม กิจกรรมการให้คำปรึกษากลุ่ม และกิจกรรมอื่นๆที่ระบุไว้ในคู่มือแนะแนว โดยเน้นการลงมือปฏิบัติจริงให้มาก โดยเฉพาะด้านการผลิตสื่อนวัตกรรมใหม่ๆที่จำเป็นต้องใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวซึ่งผ่านการวิจัยว่ามีประสิทธิภาพเพียงพอ เช่น การผลิตชุดการสอนหรือชุดการแนะแนว เทปวีดิทัศน์ เทปเสียง สไลด์ประกอบเสียง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ภาพยนตร์ รายการวิทยุ เป็นต้น และควรเผยแพร่ให้แก่สถานศึกษาต่างๆที่สนใจหรือนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมแนะแนวนอกจากนี้ ควรให้บริการทางวิชาการกับสถานศึกษาที่ยังไม่มีความพร้อมหรือมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนตามที่ติดต่อมา โดยอาจจัดฝึกอบรมให้แก่คณะครูแนะแนวในสถานศึกษา หรืออาจให้สถานศึกษาส่งครูผู้ที่จะทำหน้าที่เข้ารับการฝึกอบรมจากสถาบันก็ได้

2) ครูแนะแนวควรใช้วิธีการหลายๆวิธีที่เหมาะสมกับสถานการณ์ การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนไม่ควรอ้างอิงตำรามากเกินไปเพราะจะทำให้วิชานี้ไม่น่าสนใจ ไม่มีความหมายต่อตัวนักเรียน สิ่งที่เรียนควรสัมพันธ์กับตัวนักเรียนและสิ่งแวดล้อมที่เผชิญอยู่ในชีวิตจริง มีการสำรวจความต้องการและปัญหาของนักเรียนเพื่อจะได้นำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจ ช่วยตอบปัญหาและแก้ไขปัญหาให้แก่ นักเรียนได้ทันทั่วทั้ง มีการนำแบบทดสอบและเกมทางจิตวิทยามาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนเพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในตัวเองและสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง จนสามารถตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม ทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าและศรัทธาในวิชานี้ทั้งที่ไม่มีการประเมินผลเป็นระดับคะแนน การสอนวิชานี้ควรมีการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคลสำหรับผู้ที่ต้องการจึงจะทำให้กระบวนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนบรรลุผลตามเป้าหมาย

3) ในการจัดกิจกรรมแนะแนว ครูแนะแนวควรรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมโดยตรง ไม่ควรปล่อยให้เป็นที่ของครูผู้สอนรายวิชาอื่นหรือนิสิตนักศึกษาที่มาฝึกงานแนะแนวทั้งหมด เพราะลักษณะการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนไม่เหมือนกับการสอนวิชาอื่นๆ ยกเว้นในกรณีที่ครูแนะแนวมีน้อย การจัดกิจกรรมจะต้องสอดคล้องกับหลักสูตรที่เน้นให้ใช้ทักษะกระบวนการต่างๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ครูแนะแนวควรนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาใหม่ๆ มาช่วยให้กระบวนการจัดกิจกรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น ใช้ชุดการแนะแนว หรือชุดสื่อประสม และวิธีการจัดกิจกรรมที่เน้นทักษะกระบวนการต่างๆ ที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้และเกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเองโดยครูจะต้องเป็นผู้วางแผนการจัด เตรียมสื่อและอุปกรณ์ต่างๆ ตลอดจนจัดสถานที่ที่เหมาะสมกับสภาพการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน ควรติดต่อประสานงานขอความช่วยเหลือจากศูนย์แนะแนวประจำจังหวัดหรือศูนย์แนะแนวเขต หรือศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบด้านการแนะแนว นอกจากนี้ เพื่อเป็นการประหยัดเวลาและงบประมาณในการผลิตสื่อ ครูแนะแนวอาจยืมสื่อหรืออุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้จัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนจากศูนย์ดังกล่าวได้อีกด้วย

4) ผู้บริหารโรงเรียนควรถือเป็นนโยบายที่สำคัญในการระดมสรรพกำลังและทรัพยากรของโรงเรียนในการจัดทำ **คู่มือการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน** ที่เหมาะสมกับโรงเรียนของตน และอยู่ในความสามารถที่ครูแนะแนวจะดำเนินการได้ ช่วยให้บุคลากรทุกฝ่ายได้มองเห็นคุณค่าและความสำคัญของการจัดกิจกรรมแนะแนวว่าจะส่งผลให้ทุกฝ่ายทำหน้าที่เกี่ยวกับนักเรียนได้ราบรื่นมากยิ่งขึ้น ควรติดต่อกับผู้ประสานงานแนะแนวระดับจังหวัด ระดับเขต หรือระดับกรม หรืออาจจะประสานกับสถาบันการศึกษาที่อยู่ใกล้เคียงในการเชิญวิทยากรที่มีความรู้มาให้การฝึกอบรมแก่คณะครูในโรงเรียน หรืออาจใช้วิธีส่งครูแนะแนวเข้ารับการฝึกอบรมจากหน่วยงานต่างๆ ที่ให้บริการทางวิชาการเท่าที่จะสามารถทำได้ สำหรับวิธีการประเมินผลการเรียนควรมีการชี้ให้เห็นคุณค่าในกิจกรรมที่จัดให้ เช่น ได้ความรู้เพิ่มขึ้น เป็นประโยชน์ในการศึกษาต่อหรือการทำงาน ฯลฯ นอกจากนี้ ผู้บริหารควรมีการนิเทศการจัดกิจกรรมแนะแนวอย่างสม่ำเสมอ และสนับสนุนในด้านบุคลากร งบประมาณ สถานที่ ตลอดจนการจัดคาบเวลาให้เหมาะสม ถ้าเป็นไปได้อาจจัดตั้งศูนย์สื่อการเรียนการสอนของรายวิชาต่างๆ รวมทั้งสื่อที่ต้องใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนด้วย หรืออาจจัดห้องสำหรับให้ครูแนะแนวได้ใช้จัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนโดยเฉพาะ เพื่อไม่ให้มีปัญหาในกรณีที่จะต้องจัดกิจกรรมกลุ่มที่อาจส่งเสียงดังทำให้รบกวนห้องอื่นๆ และเพื่อความคล่องตัวในการใช้ห้องเพื่อจัดกิจกรรมแนะแนวจึงควรมีผู้ดูแลการใช้ห้องอย่างมีระบบด้วย

5) ครูแนะแนวควรได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมแนะแนวอย่างสม่ำเสมอและนำผลการวิจัยมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับสถานศึกษา ควรหาโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการทำวิจัยเพื่อจะได้นำมาพัฒนาการจัดกิจกรรมแนะแนวให้มี

ประสิทธิภาพ และควรให้ความร่วมมือกันในการเผยแพร่ผลงานวิจัยให้กว้างขวางออกไป

6) ศึกษานิตะศที่รบัผดชอบเกยวกับการแนะแนว ควรมีการประสานกับสถาบันต่างๆ ที่สามารถจัดฝึกอบรมทักษะต่างๆ ในการจัดกิจกรรมกลุ่ม และให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนแก่ครูและผู้บริหารเท่าที่จะสามารถทำได้ นอกจากนี้ ควรมีการนิเทศเพื่อสำรวจปัญหาในการจัดกิจกรรมแนะแนวของแต่ละโรงเรียนและร่วมมือกับฝ่ายต่างๆ ขจัดปัญหาเหล่านั้น ก่อนการนิเทศควรมีการประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อทำความเข้าใจให้ตรงกัน ในกรณีที่ไม่สามารถนิเทศได้อย่างทั่วถึงอาจใช้การนิเทศทางอ้อม เช่น จัดทำเอกสารแนะนำเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนหรือจัดผลิตสื่อต่างๆ ฯลฯ เพื่อช่วยให้กระบวนการจัดกิจกรรมแนะแนวในโรงเรียนดำเนินไปได้ด้วยดี ซึ่งจะส่งผลไปสู่นักเรียนที่รับบริการแนะแนวให้มีคุณธรรม จริยธรรม รักในสถาบัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์และความร่วมมืออันดีระหว่างโรงเรียน กับบ้านและชุมชนอีกด้วย

เป็นที่น่าสังเกตว่าโรงเรียนใดที่จัดบริการแนะแนวได้ประสบความสำเร็จ การจัดกิจกรรมแนะแนวตามคาบเวลาในหลักสูตรมัธยมศึกษา ก็จะประสบความสำเร็จตามไปด้วย สถานศึกษาบางแห่งแก้ปัญหาการขาดแคลนครูแนะแนวโดยการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนทุกวันศุกร์ ในคาบสุดท้ายตรงกันทุกห้อง เพื่อให้นักเรียนได้เข้าห้องประชุมรับทราบข่าวสารต่างๆ ที่ทางสถานศึกษาต้องการแจ้งให้ทราบ เป็นการอบรมสั่งสอนและทำกิจกรรมอื่นๆควบกันไป ซึ่งไม่ตรงกับความต้องการของหลักสูตร ในทรรศนะของผู้เขียนมีความเห็นว่าการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับเจตคติของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมแนะแนวว่ามองเห็นคุณค่าและศรัทธาในวิชานี้มากน้อยเพียงใด ถ้ามองเห็นคุณค่าและศรัทธาในกิจกรรมนี้ ทุกฝ่ายก็จะพยายามขจัดปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี กระบวนการจัดกิจกรรมแนะแนวก็จะประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง ถ้าทุกฝ่ายไม่ช่วยกันแก้ไขปล่อยให้ครูแนะแนวแก้ไขปัญหาไปฝ่ายเดียว ในอนาคตชั่วโมงกิจกรรมแนะแนวคงหมดความหมาย ในที่สุดก็จะต้องยกเลิกชั่วโมงนี้ไป ซึ่งเท่ากับว่าไม่บรรลุจุดหมายของหลักสูตร ดังนั้นทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงต้องหันหน้าเข้าหากัน หาแนวทางจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับสถานศึกษาของตนให้มากที่สุด

แผนพัฒนางานแนะแนวที่เื้อต่อการจัดกิจกรรมแนะแนว ในชั้นเรียน

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวและช่วยให้การปฏิบัติงานแนะแนวดำเนินไปด้วยดี กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดทำแผนพัฒนางานแนะแนวระยะที่ 2 (พ.ศ. 2540-2544) เพื่อช่วยให้หน่วยงานและสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานแนะแนวได้มีแนวทางในการดำเนินงานแนะแนวที่ชัดเจน

และเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างต่อเนื่องมากขึ้น ซึ่งแผนพัฒนางานแนวนอนนี้ช่วยให้มีการพัฒนาการจัดกิจกรรมแนวนอนในชั้นเรียนดำเนินไปในทางที่ดีขึ้นด้วย

กระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 34-35) ได้กำหนดนโยบายเพื่อพัฒนางานแนวนอนดังนี้

นโยบายข้อที่ 1 ปฏิรูประบบบริหารและการจัดการ

ปฏิรูประบบบริหารและการจัดการให้เอื้อต่อการดำเนินงานแนวนอนทุกระดับ ปรับปรุงองค์กรให้มีศักยภาพที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนพัฒนาเครือข่ายงานแนวนอนให้มีเอกภาพในการประสานงานสนับสนุนกันและกัน

นโยบายข้อที่ 2 ส่งเสริมและเร่งรัดการจัดบริการแนวนอน

ส่งเสริมและเร่งรัดการจัดบริการแนวนอนและใช้กระบวนการแนวนอนในการพัฒนาผู้เรียนทุกระดับทั้งในและนอกระบบการศึกษา รวมทั้งผู้ปกครองและประชาชนทั่วไป อีกทั้งสนับสนุนให้หน่วยงานที่ใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการสามารถจัดบริการแนวนอนและใช้กระบวนการแนวนอนให้มีคุณภาพ

นโยบายข้อที่ 3 พัฒนาครูแนวนอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการแนวนอน

เร่งเพิ่มและพัฒนาครูแนวนอนรวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับงานแนวนอนให้มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอต่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งนี้ ต้องปรับปรุงระบบการผลิตและการส่งเสริมขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูแนวนอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

นโยบายข้อที่ 4 ส่งเสริมสนับสนุนให้จัดระบบสารสนเทศ มีการผลิต การใช้ การพัฒนาสื่อและเครื่องมือทางการแนวนอน

ส่งเสริมสนับสนุนให้จัดระบบสารสนเทศ มีการผลิต การใช้ และการพัฒนา รวมทั้งการแลกเปลี่ยนสื่อเครื่องมือ เทคนิค เทคโนโลยี และสารสนเทศทางการแนวนอนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

นโยบายข้อที่ 5 ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์งานแนวนอน

ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ให้องค์กรทุกกลุ่มเป้าหมายเห็นความสำคัญของงานแนวนอนและร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน

นโยบายข้อที่ 6 ส่งเสริมให้มีการวิเคราะห์ วิจัย ติดตาม และประเมินผล

ส่งเสริมให้หน่วยงานทุกสังกัดมีการวิเคราะห์ วิจัย ติดตาม และประเมินผลงานแนวนอนอย่างเป็นระบบ

เพื่อให้บรรลุนโยบายตามแผนพัฒนางานแนวนอนระยะที่ 2 กระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 36-46) จึงได้กำหนดมาตรการต่างๆสรุปได้ว่า

กระทรวงศึกษาธิการกำหนดโครงสร้างการบริหารงานแนวนอนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับกระทรวง กรม จังหวัด อำเภอ และสถานศึกษา

สำนักงานกลางทางการแนะแนว กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดบทบาทและหน้าที่ของ คณะกรรมการ และประสานในเรื่องต่างๆ เช่น การพัฒนาระบบบริหารงานแนะแนวทุกระดับ การจัดทำแผนปฏิบัติและงบประมาณให้กับศูนย์แนะแนว กำหนดคุณภาพงานแนะแนวและเกณฑ์ การประเมินคุณลักษณะของผู้เรียน กำหนดให้มีระเบียบปฏิบัติการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม **แนะแนวทั้งในและนอกห้องเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องในทุกระดับชั้น กำหนด ให้มีกิจกรรมคาบแนะแนวเป็นกิจกรรมบังคับอยู่ในหลักสูตรโดยมีเกณฑ์ประเมินผ่านและ ไม่ผ่าน** ประสานกับกรมเจ้าสังกัดให้สถานศึกษาจัดทำระเบียบสะสมและแฟ้มผลงานของผู้เรียน ทุกคน ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู (ก.ค.) และสำนักงานคณะกรรมการ ข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ในการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพแนะแนวและความก้าวหน้าเช่นเดียวกับ วิชาการสายอื่นๆ ดำเนินการให้มีการอบรมการผลิต การใช้สื่อและเครื่องมือทางการแนะแนว รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนสื่อและสารสนเทศที่เป็นฐานข้อมูลระหว่างเครือข่ายแนะแนวต่างๆ มี การวิเคราะห์ วิจัย ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนางานแนะแนว จัดให้มี การเสนอผลงานวิจัยและเผยแพร่ความรู้ใหม่ๆทางการแนะแนว ตลอดจนจัดให้มีการยกย่อง หน่วยงานที่มีผลงานแนะแนวดีเด่น ฯลฯ

สำหรับในระดับหน่วยงานเจ้าสังกัดและสถานศึกษา มีการใช้กระบวนการแนะแนวเพื่อ พัฒนาด้านวิชาการและผู้เรียน รวมทั้งแก้ไขปัญหาดังกล่าว มีการจัดระบบการบริหารงานแนะแนว กระบวนการเรียนการสอน และบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการแนะแนว รวมทั้งให้บุคลากรทุกฝ่าย ร่วมมือกันในการพัฒนางานแนะแนวเพื่อพัฒนาผู้เรียน เช่น มีศูนย์บริการแนะแนวเพื่อให้คำปรึกษา ให้ข้อมูล สื่อสารสนเทศ และอุปกรณ์ที่จำเป็นต่างๆ

จากแนวนโยบายและมาตรการของกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้ทุกฝ่ายให้ความร่วมมือ และเล็งเห็นถึงความสำคัญของการแนะแนวมากขึ้น ช่วยให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการแนะแนว มีการประสานงานไปในทิศทางเดียวกันทั้งในระดับสถานศึกษา ระดับจังหวัด ระดับเขต ระดับกรม และระดับกระทรวง ซึ่งส่งผลให้การจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จะเห็นว่าในการพัฒนาการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนนั้น บุคคลสำคัญที่จะต้องถือเป็น หน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนางานก็คือครูแนะแนว ทั้งนี้ เพราะ ครูแนะแนวเป็นผู้ลงมือปฏิบัติจริง ได้ประสบกับปัญหาต่างๆทั้งในด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านอาคารสถานที่ ด้านสื่อการเรียน ด้านการบริหารงาน และด้านอื่นๆด้วยตนเอง ย่อมทราบ ดีว่าปัญหาที่แท้จริงของการดำเนินงานแนะแนวได้แก่อะไรบ้าง ปัญหาใดเป็นปัญหาที่สำคัญมาก ที่สุด ปัญหาใดเป็นปัญหาที่สำคัญรองลงไป ครูแนะแนวจะเป็นผู้ที่ทราบดีว่าอะไรคือสาเหตุของ ปัญหาต่างๆเหล่านั้น และถ้าจะดำเนินการแก้ไขให้ลุล่วงไปได้นั้นควรต้องปฏิบัติอย่างไรจึงจะได้ ผลตามศักยภาพของสถานศึกษา

แม้ว่าตามสภาพความเป็นจริง การดำเนินงานแนะแนวโดยเฉพาะการจัดกิจกรรมแนะแนว

จะยังไม่บรรลุตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการมากนัก แต่ก็มีเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น การจัดกิจกรรมแนะแนวจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความตั้งใจจริงของสถานศึกษาที่ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นของกิจกรรมนี้ในด้านพัฒนาตัวนักเรียน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาด้านการปกครองและการบริหารงานด้านอื่นๆของโรงเรียน สถานศึกษาหลายแห่งประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมแนะแนวเพราะทุกฝ่ายให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี แต่หลายแห่งก็ประสบกับปัญหาในการดำเนินงานแนะแนวซึ่งจะต้องช่วยกันปรับปรุงแก้ไขกันต่อไป

อย่างไรก็ตาม ครูทุกคนรวมทั้งครูแนะแนวจึงเป็นตัวจักรที่สำคัญในการที่จะแก้ไขพัฒนางานแนะแนวให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร และสามารถยืดหยุ่นหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพของนักเรียน สภาพความพร้อมของตนเองและสถานศึกษาได้ตามต้องการ เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวในการจัดกิจกรรมแนะแนวให้ลดน้อยลงได้ ดังนั้นในการพัฒนากิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน ครูแนะแนวจึงควรศึกษาหาความรู้และฝึกฝนตนให้มีความสามารถในการจัดกิจกรรมแนะแนว โดยดำเนินการในขั้นตอนอย่างน้อย 2 ประการ คือ

1) **จัดทำแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับสถานศึกษาของตน** โดยคำนึงถึงความพร้อมของบุคลากร ความพร้อมของสถานศึกษา และความต้องการของนักเรียนและชุมชน ทั้งนี้ ต้องสอดคล้องกับหลักสูตรมัธยมศึกษาและหลักการแนะแนวด้วยการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนทำให้ครูแนะแนวและบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มองเห็นแนวทางในการจัดกิจกรรมต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบ มองเห็นจุดที่เป็นปัญหาหรือจุดที่จะต้องพัฒนาชัดเจนยิ่งขึ้น ช่วยให้การประสานงานและความร่วมมือในการพัฒนาผู้เรียนเป็นไปอย่างราบรื่น

2) **การใช้นวัตกรรมใหม่ๆตามแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวที่ได้วางไว้** เช่น จัดทำชุดการสอนหรือชุดการแนะแนว โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สไลด์ประกอบเสียง เทปเสียง และเทปวีดิทัศน์ รวมทั้งมีการนำวิธีการใหม่ๆมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวหลายรูปแบบดังได้กล่าวไว้ในบทต้นๆ ครูแนะแนวควรร่วมกันพิจารณาว่าในแผนการจัดแต่ละเรื่องนั้นสามารถใช้วิธีการแบบใด และจะต้องใช้สื่ออะไรบ้าง สื่อใดที่สามารถจัดทำให้ได้อย่างคุ้มค่า กล่าวคือ ประหยัดทั้งเวลา แรงงาน และงบประมาณในการผลิตสื่อที่มีคุณภาพ เพื่อจะได้วางแผนจัดทำให้ครบถ้วนต่อไป

การสร้างชุดการแนะแนวเพื่อพัฒนากิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน

กรมวิชาการ (2537 : 46-47) ได้ทำการวิเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการแนะแนวในประเทศไทยในด้านการใช้เทคนิคหรือรูปแบบการจัดกิจกรรมในคาบแนะแนว พบว่ามีการวิจัย